

Rasaḥṛdayatantra

With the Commentary Mugdhāvabodhinī

By Caturbhuja Miśra

Creation of machine-readable version: Oliver Hellwig

Publication Statement

Published by SARIT: Search and Retrieval of Indic Texts, 2013.

Availability: restricted

Copyright Notice

Copyright 2016 SARIT

Distributed by SARIT under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Under this licence, you are free

to Share — to copy, distribute and transmit the work

to Remix — to adapt the work

Under the following conditions:

Attribution — You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).

Share Alike — If you alter, transform, or build upon this work, you may distribute the resulting work only under the same or similar license to this one.

More information and fuller details of this license are given on the Creative Commons website.

SARIT assumes no responsibility for unauthorised use that infringes the rights of any copyright owners, known or unknown.

Notes Statement

Source Description

Title:	śrīmadgovindabhagavatpādaviracitaṃ Rasahrdayatantram. ŚrīCaturbhujamīśraviracitayā Mugdhāvabodinī samākhyayā vyākhyayā samullasitam.
Editor:	Tryamabaka Gurunātha Kāle
Editor:	Daulatarāma Rasaśāstrī
Publisher:	Caukhambhā Oriyaṅṭāliyā
Place of Publication:	Vārāṅasī
Date:	1989
Series:	Vidyavilas Ayurveda Series
Note:	http://www.worldcat.org/title/rasahrdayatantram/oclc/21908296/
Note:	Scanned copy of the 1927 Lahore edition is available as item number 9999990070420 in the Digital Library of India.
Note:	The following is an authoritative earlier edition that is available at archive.org
Title:	śrīmadgovindabhagavatpādaviracitaṃ Rasahrdayatantram. ŚrīCaturbhujamīśraviracitayā Mugdhāvabodinī samākhyayā vyākhyayā samullasitam.
Editor:	Tryamabaka Gurunātha Kāle
Editor:	Yādavaśarman Trivikrama Ācārya
Publisher:	Motīlāla Banārasīdāsa
Place of Publication:	Lavapura [Lahore]
Date:	1927
Note:	First edition was 1911: http://www.worldcat.org/title/rasahrdayatantram/oclc/28634282
Note:	Scanned copy of the 1927 edition is available as item number 9999990070420 in the Digital Library of India.

Encoding Description

This file consists of two texts:

A base text, the Rasahṛdayatantra, enclosed in <quote type="base-text" ana "RHT">.

A commentary, the Mugdhāvabodhini, which corresponds to <text ana="muA">.

Editorial Description

The published edition from which this e-text was transcribed is printed in the Devanāgarī script. The electronic text below is in a lossless transliteration using the Latin alphabet. The transliteration scheme used is the IAST (The International Alphabet of Sanskrit Transliteration). IAST differs in small ways from ISO 15919, but is preferred by most working Sanskrit scholars. Conversion of this file to ISO 15919 can be achieved by performing the following replacements throughout the file: ṛ -> r and ṡ -> ś

Text division is as Devanāgarī ("ityevam" not "ity evam".)

Initial vowel elision for avagraha is reversed and marked with a + sign: e.g., "pratham+adhyāyaḥ"

The footnotes by the editors are not reproduced in this e-text.

Revision Description

- 2016-03-23: First TEI version, based on Oliver Hellwig's plain text file in the Digital Corpus of Sanskrit. By Dominik Wujastyk
- 2016-12-01: Did a lot of line groups and cleaning up, and got the file to a point where it validates against the TEI schema. There's still a great deal to do to bring the file into line with the SARIT guidelines, but I want to get the file out to the public so that alchemical vocabulary can be searched in SARIT. Expect this file to undergo quite a bit of revision in the coming months. I put "label" tags around a number of headings; that should be re-thought. The "Mugdhāvabodhini" comments need to be changed into proper structural tags. By Dominik Wujastyk
- 2016-12-05: Updated markup according to the SARIT-Guidelines. Added div's for chapters. Revised <quote type="base-text=> and made several corrections. By Liudmila Olalde

jayati sa dainyagadākulam akhilam idaṃ paśyato jagad yasya /
 hṛdayasthaiva galitvā jātā rasarūpiṇī karuṇā // GRht_1.1 //

śrīmanmahāgaṇādhipataye namaḥ /

bhavabhayarakṣaṇadākṣaṃ natvā mugdhāvabodhinim tanute /

rasahrdayasuprayuktāṃ tīkāmṛjubhāvagāmāptaḥ // GRhtCM_1.1:1 //

guṇavāridhikurapakupe hariharamiśraḥ pratītamahimākhyāḥ /

tatputro bhuvi mahito maheśa iti nāmavikhyātaḥ // GRhtCM_1.1:2 //

tadanvaye bhāratībhāvasaṃyutas tadātmajaḥ prastutavāgbhirīśvaraḥ /

caturbhujō bhāvitabhāvamānasaḥ svapokajātasya kupānubhāvataḥ // GRhtCM_1.1:3 //

jyeṣṭho+abhūd bhuvi pārijātakataruḥ khaṇḍepavāpānvaye tatputraḥ kipa nāthabappavasudaḥ
 prāṇair yaśo+arthānvitaḥ /

tatputreṇa ca sāvareṇa patinā bandhasya dharmārthinā gīrvāṇāśu rugoñcajena satataṃ tenātra
 yatnaḥ kṛtaḥ // GRhtCM_1.1:4 //

iha śāstrārambhe ācāryaśrīmadgovindapādāḥ śiṣṭasamayaparipāpanārthe śāstrasya deśayato
 gurupādasya bhagavato vastunirdeśarūpaṃ maṅgapam ācaranti jayatītyādi // GRhtCM_1.1:5 //

maṅgapapakṣaṇaṃ yathā āśir namaskriyā vastunirdeśo maṅgapa iti // GRhtCM_1.1:6 //

vastunirdeśaḥ pañcadhā yathāsti bhāti priyaṃ rūpaṃ nāma cetyaṃśapañcakam //

GRhtCM_1.1:7 //

ādyam trayam brahmarūpaṃ śaktirūpaṃ tato dvayam iti // GRhtCM_1.1:8 //

sa haro jayati sarvotkarṣeṇa vartate // GRhtCM_1.1:9 //

akhipam jagat paśyata iti vastunirdeśābjayaddraṣṭā // GRhtCM_1.1:10 //

tathā ca śrutiḥ apāṇipādo javano grahitā // GRhtCM_1.1:11 //

paśyatyacakṣuḥ sa śṛṇotyakarmaḥ /

sa vetti vedyaṃ na ca tasya vettā tamāhur agryam puruṣam purāṇam iti // GRhtCM_1.1:12 //

yasya hṛdayasyaiva rasarūpiṇī karuṇā ghrṇā jātā prādurbhūtā // GRhtCM_1.1:13 //

kiṃbhūtvā gapitvādravitvā gapitasya sthānāccyutir iti yuktam // GRhtCM_1.1:14 //

eṣā hṛdayasthaiva // GRhtCM_1.1:15 //

evāvyayam anyasthānaniṣedhavāci // GRhtCM_1.1:16 //

rasarūpiṇīti rasaḥ pāradastatsvarūpaṃ yasyāḥ sā // GRhtCM_1.1:17 //

tathā ca vākyam /

raso japaṃ raso harṣo rasaḥ śṛṅgārapūrvakaḥ /

svādvādiṣu ca niryāse pārade'pi raso viṣe /

ityanekārthaḥ // GRhtCM_1.1:18 //

sāmānyatastadrūpaṃ dravatvam viśeṣato rasarūpaṃ sarvopakāritvam // GRhtCM_1.1:19 //

tathā ca vākyam rasaratnākare /

ājanmapāpakṛtanirdahanaikavahnir dāridryaduḥkhagajavāraṇasiṃharūpaḥ iti //

GRhtCM_1.1:20 //

kiṃbhūtasya harasya dainyagadākupaṃ jagat saṃsāraṃ paśyataḥ dainyayaṃ ca gadāśca tair
 ākupaṃ vyāptaṃ dainyaṃ dīnabhāvo dāridryaṃ gadā vyādhaya iti // GRhtCM_1.1:21 //

akhipamiti sarvavyāpipadam // GRhtCM_1.1:22 //

yathā mañjaryā /

yasya rogasya yo yogastenaiva saha dāpayet /

rasendro haro rogānnarakuñjaravājinām // GRhtCM_1.1:23 //

iti // GRhtCM_1.1:24 //
 anyanmatam ca /
 rasabhasma vinā tatra kathyate samhitākramah /
 anuktamapi vijñeyam tatra tatrāṅgaśāntaye // GRhtCM_1.1:25 //
 iti // GRhtCM_1.1:26 //

pītāmbaro+atha balijinnāgaksayabahalarāgaruḍacarah /
 jayati sa haririva harajo vidalitabhavadainyaduḥkhabharah // GRht_1.2 //

pītetyādi // GRhtCM_1.2:1 //
 anena padyena kavirharajasya hareśca samatvam sūcayati // GRhtCM_1.2:2 //
 sa purānakavivarṇito harajo jayati sarvotkarṣeṇa vartate harādīśvarājāto harajah //
 GRhtCM_1.2:3 //
 sa utprekṣyate haririva viṣṇur iva // GRhtCM_1.2:4 //
 kiṃbhūto hariḥ pītāmbarah pīte ambare vastre yasya saḥ dukūpayugmatvāt //
 GRhtCM_1.2:5 //
 punaḥ kiṃbhūto bapijit bapiṃ bapināmānam daityaviśeṣam jayatīti tathoktaḥ //
 GRhtCM_1.2:6 //
 punaḥ kiṃbhūtaḥ nāgaksayetyādi nāgānām śeṣādīnām kṣayāya nāśāya bahaparāgo bahuprīto
 yo 'sau garuḍaḥ khageśvarah tatra carati gacchati tathoktaḥ // GRhtCM_1.2:7 //
 punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ vidapitetyādīḥ viśeṣaṇena dapito dūrīkṛto bhavasya saṃsārasya
 duḥkhabharo yena saḥ dainyam dāridryam duḥkham vyādhirūpaṃ tayorbharo bāhupyam iti //
 GRhtCM_1.2:8 //
 adhunā harajam viśeṣayati kiṃviśiṣṭaḥ pītāmbarah pītāmbarah pūrvārthaḥ //
 GRhtCM_1.2:9 //
 katham yuktaḥ tamarthe spaṣṭayatanena sūtarājenāpi catvāri vāsāṃsi dhṛtāni
 viprādivarṇabhedāt // GRhtCM_1.2:10 //
 rasaratnākare yathā /
 śvetāruṇaharidrābhakṛṣṇā viprādīpāradaḥ iti // GRhtCM_1.2:11 //
 brāhmaṇakṣatriyavaiśyaśūdrāḥ śvetaraktapītākṛṣṇavastradhāriṇo jñātavyāḥ na tv eṣāṃ
 svarūpaṃ iti // GRhtCM_1.2:12 //
 rasamañjaryā yathā /
 antaḥ sunīpo bahirujvapo yo madhyāhnasūryapratimaprakāśaḥ iti // GRhtCM_1.2:13 //
 antaḥ svarūpaṃ bahirvāsāṃsīti kiṃvadantī // GRhtCM_1.2:14 //
 atheti samuccaye prasādaḥ // GRhtCM_1.2:15 //
 atheti maṅgapānantarārambhaprasānakāpasvādhikārapratijñāsamuccayeṣv iti //
 GRhtCM_1.2:16 //
 punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ bapijit bapīn jayatīti bapīscarma jarākṛtam // GRhtCM_1.2:17 //
 ityanekārthaḥ // GRhtCM_1.2:18 //
 punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ nāgaksayetyādi nā puṃsvarūpaḥ punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ gamyate 'neneti gaḥ
 pakṣayor gaḥ gaksaye pakṣanāśe sati bahaparāgo bahurāgavān yaḥ sa rasaḥ tena garuḍa iva cāryate
 iti // GRhtCM_1.2:19 //
 kiṃ pāradaḥ pakṣanāśe sati ākāśagamanam dadātīti tātparyārthaḥ // GRhtCM_1.2:20 //
 rasaratnākare yathā /
 hato hanti jarāmṛtyuṃ mūrchito vyādhighātakaḥ /

datte ca khe gatiṃ baddhaḥ ko 'nyaḥ sūtāt kriyākaraḥ // GRhtCM_1.2:21 //
iti // GRhtCM_1.2:22 //

punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ vidapitetyādiḥ pūrvārthaḥ karuṇāparatvena dainyaduḥkhaḥāritvaṃ
sūcayati // GRhtCM_1.2:23 //

mūrchitvā harati rujaṃ bandhanamanubhūya muktido bhavati /
amarīkaroti sumṛtaḥ ko 'nyaḥ karuṇākaraḥ sūtāt // GRht_1.3 //

yaḥ pūrvaviśiṣṭo harajas tasmādanyaḥ karuṇāparo dayāvān kaḥ na ko 'pi yato rujaṃ
śarīravayathāṃ harati // GRhtCM_1.3:1 //

kiṃbhūtvā mūrchitvā mūrchito bhūtvā // GRhtCM_1.3:2 //

mūrchitapakṣaṇaṃ rasaratnākare /

kajjapābho yadā sūto vihāya ghanacāpapam /

dr̥ṣyate 'sau tadā jñeyo mūrchitaḥ sūtarāḍbudhaiḥ // GRhtCM_1.3:3 //

iti // GRhtCM_1.3:4 //

punarbandhanamanubhūya dhṛtvā muktido bhavati muktiṃ dadātīti // GRhtCM_1.3:5 //

muktiscaturdhā varṇitā sāpokyasārūpyasāmīpyasāyujyabhedāt // GRhtCM_1.3:6 //

bandhanaṃ ca mukhyatayā dvividham avāntaravyāpāreṇa ca caturvidham //

GRhtCM_1.3:7 //

adhunā dvividhabandhanoddeśaḥ nirbījabaddho bijabaddhaśca // GRhtCM_1.3:8 //

nirbījabaddho yathā rasamañjaryām /

rasastu pādāṃśasuvārṇajīrṇaḥ piṣṭīkr̥to gandhakayogataśca /

tupyāṃśagandhaiḥ puṭitaḥ krameṇa nirbijanāmākhiparogahartā // GRhtCM_1.3:9 //

iti // GRhtCM_1.3:10 //

punar bījabaddho yathā /

bījīkr̥tair abhrasattvahematārārkakāntaiḥ saha sādhitō yaḥ /

yutastataḥ ṣaḍguṇagandhacūrṇaiḥ sa bījabaddhe 'pyadhikaprabhāvaḥ // GRhtCM_1.3:11 //

iti // GRhtCM_1.3:12 //

avāntaracaturvidhabandhoddeśo yathā /

poṭaḥ khoṭo japaukā ca bhasmatvaṃ ca caturvidham /

bandhaścaturvidhaḥ sūte vijñeyo bhiṣaguttamaiḥ // GRhtCM_1.3:13 //

iti // GRhtCM_1.3:14 //

tappakṣaṇaṃ samketakapikāyām /

poṭaḥ parpaṭibandhaḥ piṣṭīstambhastu khoṭakaḥ /

dhmāto druto bhavetkhoṭas tv āhataścūrṇatām vrajet // GRhtCM_1.3:15 //

punardhmāto drutaḥ khoṭa iti khoṭasya pakṣaṇam /

japaukā pāṭabandhaśca bhasma bhasmanibhaṃ bhavet // GRhtCM_1.3:16 //

iti // GRhtCM_1.3:17 //

punaḥ sumṛtaḥ san amarīkarotīti // GRhtCM_1.3:18 //

sumṛta iti suḥ iti pūjāyām yathā vidagdhamukhamaṇḍanabahirpāpikāyām /

pūjāyām kiṃ padaṃ proktam astanaṃ ko bibhartiurāḥ /

ka āyudhatayā khyātaḥ prapambāsuravidviṣaḥ // GRhtCM_1.3:19 //

sunāsiraḥ iti pūjyaḥ // GRhtCM_1.3:20 //

mṛta iti viśeṣārthaḥ // GRhtCM_1.3:21 //

mṛto yathā /

ādratvaṃ ca ghanatvaṃ ca cāpapyam gurutaijasam /
 yasyaitāni na vidyante taṃ vidyānmṛtasūtakam // GRhtCM_1.3:22 //
 iti // GRhtCM_1.3:23 //
 pūjya iti rasendramaṅgape yathā /
 abaddhasūtam tu hataṃ pramādāt karoti kaṣṭam prabapaṃ rasendraḥ // GRhtCM_1.3:24 //
 iti // GRhtCM_1.3:25 //
 mūrchanādibandhanaparamparayā yo mṛtaḥ sa pūjyo nānyathā // GRhtCM_1.3:26 //
 yathā ca rasamañjaryām /
 ajīṇam cāpyabijam ca sūtakam yastu ghātayet /
 brahmahā sa durācārī mama drohī maheśvari // GRhtCM_1.3:27 //
 iti yukto+ayam arthaḥ // GRhtCM_1.3:28 //
 karuṇāparatvaṃ satāṃ svabhāva iti // GRhtCM_1.3:29 //
 yathā /
 chede'pi candanataruḥ surabhayati mukham kuṭhārasya iti // GRhtCM_1.3:30 //

suragurugodvijahimsāpāpakalāpodbhavam kilāsādhyam /
 tadapi ca śamayati yasmāt ko 'nyas tasmāt pavitratarah // GRht_1.4 //

suretyādi // GRhtCM_1.4:1 //
 tasmāt sūtarājāt anyo dvitīya pavitrata atīśayena pavitraḥ kaḥ kipa śrūyate na ko 'pi //
 GRhtCM_1.4:2 //

yasmāddhetoḥ apīti niścayena asādhyam rujaṃ śamayati sarvarūpānvitamasādhyam
 divyauśadhibhir api karmavipākenāpi sādhyate tacca kiṃviśiṣṭam asādhyam suretyādiḥ surāś ca
 guravaś ca gāvaś ca dvijāś ca teṣāṃ yā hiṃsā hananam avamānanam vātād utpanno yaḥ
 pāpakapāpo duṣkṛtapaṭapa etasmād udbhavatīti // GRhtCM_1.4:3 //

tasya svayam hi sphurati prādurbhāvaḥ sa śāṃkaraḥ ko 'pi /
 kathamanyathā hi śamayati vilasanmātrācca pāparujam // GRht_1.5 //

tasyetyādi // GRhtCM_1.5:1 //
 kavinānenānumānena pokapratītaḥ kriyate // GRhtCM_1.5:2 //
 yaḥ pūrvoktaḥ sūtarājas tasya ko 'pyanirvacanīyaḥ sa sarvadeśīyatvena śāṃkaraḥ
 prādurbhāvaḥ śamayatīti duḥkhamupaśamayatīti śaṃ prasādaḥ śaṃ karotīti śaṃkaraḥ tasyāyam
 śāṃkaraḥ duḥkhopaśamayāyam prādurbhavatīti tātparyārthaḥ // GRhtCM_1.5:3 //
 duḥkhamādhivyādhyātmakena dvividham punar ādhibhautikādhidaivikādhyaṭmikabhedācca
 trividham // GRhtCM_1.5:4 //

sa punarasya sūtarājasya svayam sphurati prakāśata iti // GRhtCM_1.5:5 //
 anyathā anyaparakāreṇa śāṃkarapradurbhāvam vinā pāparujam kuṣṭham
 suragurugodvijahimsāpāpakapāpodbhavam katham śamayati // GRhtCM_1.5:6 //
 kutaḥ vipasanmātrāt drṣṭigocaravāt // GRhtCM_1.5:7 //
 rasendramaṅgape yathā /
 śatāśvamedhena kṛtena puṇyam gokoṭidānena gajendrakoṭibhiḥ /
 suvarṇabhūdānasamānadharme naro pabhet sūtakadarśanena iti // GRhtCM_1.5:8 //

rasabandhaśca sa dhanyaḥ prārambhe yasya satatamiva karuṇā /
 siddhe rase kariṣye mahīmaham nirjarāmarāṇam // GRht_1.6 //

mūrchitabaddhamṛtasyāvasthayā trividhaṃ sūtarājasya bandhanaṃ praśamsati kaviḥ rasa
ityādi // GRhtCM_1.6:1 //

bho janāḥ rasabandhaḥ pāradabandhanaṃ dhanyaḥ yasya prārambhe satataṃ nirantaraṃ
karuṇā jāyata iti śeṣaḥ // GRhtCM_1.6:2 //

kiṃrūpā ahaṃ govindanāmā rase siddhe sati samyagbandhanatvaṃ prāpte sati mahim
mediniṃ nirjarāmarāṇaṃ yathā tathā kariṣye // GRhtCM_1.6:3 //

atisāmīpyādvartamāna eva ḷṭ // GRhtCM_1.6:4 //

nirjarāmarāṇamiti kriyāviśeṣaṇaṃ // GRhtCM_1.6:5 //

jarā pāpityaṃ marāṇaṃ prāṇatyāga ābhyāṃ rahitaṃ yathā mahyāṃ jarāmarāṇaṃ na
yuktam // GRhtCM_1.6:6 //

atra mahīpadena mahimadhikṛtya nivasanti ye manujādayas ta eva pakṣaṇāvṛttivāt //
GRhtCM_1.6:7 //

punā rasāyanavaśājarāniṣedho bhaved iti yuktam // GRhtCM_1.6:8 //

hitopadeśe yathā /

yajjarāvyaḍhividhvamsi bheṣajaṃ tad rasāyanam /

ādye vayasi madhye vā śuddhakāyaḥ samācared /

iti // GRhtCM_1.6:9 //

marāṇaniṣedhaḥ kathamauśadhena anyauśadhiśaktihṛasato na yuktaḥ raseśvaraśaktyādhikyād
yuktaḥ // GRhtCM_1.6:10 //

rasaratnākare yathā /

mṛtyorjarāviśadharasya ca vainateya tubhyaṃ namāmi suravanditasūtarāja /

iti // GRhtCM_1.6:11 //

ye cātyaktaśarīrā haragaurīśṛṣṭijāṃ tanuṃ prāptāḥ /

vandyāste rasesiddhā mantragaṇāḥ kiṃkarā yeṣāṃ // GRht_1.7 //

jarāmarāṇaniṣedhatvena kimādhikyāṃ tadāha ya ityādi // GRhtCM_1.7:1 //

ye evaṃvidharasasiddhāste vandyā abhivādanayogyāḥ stutyāśca // GRhtCM_1.7:2 //

vadi abhivādanastutyoḥ // GRhtCM_1.7:3 //

kiṃviśiṣṭā atyaktaśarīrāḥ na tyaktaṃ śarīraṃ yaiste jīvanmuktā ityarthāḥ // GRhtCM_1.7:4 //

śarīraṃ dvividhaṃ sthūpasūkṣmabhedāt pṛthivyaptejovāyvakāśātmakaṃ sthūpaṃ
kośatrayātmakaṃ sūkṣmam // GRhtCM_1.7:5 //

yathā sūtram /

vijñānamayaṃ manomayaṃ prāṇamayam etat kośatrayaṃ mipitaṃ
sūkṣmaśarīramutpadyate // GRhtCM_1.7:6 //

anye eva sūkṣmaśarīram // GRhtCM_1.7:7 //

atyaktaśarīrarasasiddhāśca ucyante /

manthānabhairavo yogī siddhabuddhaśca kanthaḍī /

koraṇṭakaḥ surānandaḥ siddhapādaśca carpaṭī // GRhtCM_1.7:8 //

kaṇerī pūjyapādaśca nityanātho nirañjanaḥ /

kapāpī bindunāthaśca kākacaṇḍīśvaro gajaḥ // GRhtCM_1.7:9 //

āppamaḥ prabhudevaśca ghoḍācopī ca ṭhiṅṭhinī /

bhāpukir nāgadevaśca khaṇḍī kāpāpikas tathā // GRhtCM_1.7:10 //

ityādayo mahāsiddhā rasabhogaprasādataḥ /

khaṇḍayitvā kāpadaṇḍaṃ tripokyāṃ vicaranti te // GRhtCM_1.7:11 //

iti // GRhtCM_1.7:12 //
 punaḥ kiṃviśiṣṭāḥ tanuṃ prāptāḥ śarīraṃ grahītāraḥ // GRhtCM_1.7:13 //
 kiṃviśiṣṭāṃ tanuṃ haragauriśṛṣṭijāṃ haro mahādevaḥ gaurī pārvatī tayoh sṛṣṭiḥ sarjanaṃ
 maithunasamyogas tadjātā putrā evetyarthaḥ // GRhtCM_1.7:14 //
 punaryeṣāṃ mantragaṇāḥ kiṃkarāḥ mantrasamūhā ājñākarā ityarthaḥ // GRhtCM_1.7:15 //

sukṛtaphalaṃ tāvadidaṃ sukule yajjanma dhīśca tatrāpi /
 sāpi ca sakalamahītalatulanaphalā bhūtalaṃ ca suvidheyam // GRht_1.8 //

bhūtalavidheyatāyāḥ phalamarthāste ca vividhabhogaphalāḥ /
 bhogāḥ santi śarīre tadanityamaho vṛthā sakalam // GRht_1.9 //

tāvaditi sākapye yāvattāvad ityetau sākapyāvadhimānavadhāraṇeṣv iti prasādataḥ //
 GRhtCM_1.8-9:1 //

idaṃ sukṛtaphapaṃ suvihitakarmaphapaṃ idaṃ kiyat sukṛte śubhānvaye janma svatantrā dhīḥ
 svādhīnabuddhir ityarthaḥ // GRhtCM_1.8-9:2 //

apīti niścayena // GRhtCM_1.8-9:3 //

sā buddhiḥ sakapamahītapatupanaphapā sakapasya niravaśeṣasya mahītapasya tupanaṃ
 phapaṃ yasyāḥ sā tathoktā // GRhtCM_1.8-9:4 //

tupanaṃ iti tupayā svatantrabuddhirūpayā sakapamahītapasya tupanaṃ bhavatyeveti yuktaṃ
 kimākārā kīyanmānā kaiḥ śritā kair dhṛtā ca bhūr iti jyotiṣasiddhāntavidhānād adṛṣṭāntā bhūr
 buddhyopapakṣyate // GRhtCM_1.8-9:5 //

punaḥ sukupajanmasvatantrabuddhibhyāṃ bhūtaṃ suvidheyam pūjyaṃ jñātavyam //
 GRhtCM_1.8-9:6 //

ekadeśagrahaṇāt sarvaṃ grāhyaṃ mahāntastokā bhūtaṃ bahu idṛśā mahānto yatra tiṣṭhanti
 tatsthānaṃ pūjyaṃ vettumaśakyatvāt sarvamiti // GRhtCM_1.8-9:7 //

sukupajanmasambandho vyākhyāyate bhūtapetyādi // GRhtCM_1.8-9:8 //

bhūtapavidheyatāyāḥ bhūtape pṛthivīmaṇḍape yā vidheyatā sarvakarmapravīṇatā tasyā arthāḥ
 kāryāṇi kathambhūtāḥ vividhabhogaphapāḥ vividhāśca te bhogāśca vividhabhogāḥ nānābhogāḥ
 phapaṃ yeṣāṃ te tathoktāḥ // GRhtCM_1.8-9:9 //

te phapaṃ phaparūpāḥ // GRhtCM_1.8-9:10 //

bhogāḥ śarīre santi bhavanti // GRhtCM_1.8-9:11 //

kutaḥ yato vedāntasūtraṃ prārabdhakarmaphapabhogāyatanaṃ śarīram iti //
 GRhtCM_1.8-9:12 //

ata eva bhogānām āśrayāḥ śarīram // GRhtCM_1.8-9:13 //

aho iti kaṣṭe āścarye vā // GRhtCM_1.8-9:14 //

etaccharīraṃ tu sarvotkrṣṭamiti tātparyārthaḥ // GRhtCM_1.8-9:15 //

sā muktiḥ piṇḍapātane iti vacanāt // GRhtCM_1.8-9:16 //

iti dhanaśarīrabhogān matvānityān sadaiva yatanīyam /
 muktau sā ca jñānāt taccābhyāsāt sa ca sthīre dehe // GRht_1.10 //

sarvasādhanaṃ śarīraṃ matvābhimataṃ diśati bho janāḥ sadā sarvasmin kāpe aharnīśaṃ
 yatanīyam kiṃ kṛtvā dhanaśarīrabhogān anityān naśvarān matvā yatanīyam iti //
 GRhtCM_1.10:1 //

kiṃ yathā śarīraṃ nityasthāyi bhavati śarīre nitye sarvaṃ nityam ityārthaḥ //
GRhtCM_1.10:2 //

tasya śarīrasya nityasya jñānāt sarvotkṛṣṭenānenaiva śarīraṃ nityaṃ bhaved ityavabodhāt
tasyaivābhyāsācca muktir bhavati // GRhtCM_1.10:3 //

kva sati sthira dehe sati // GRhtCM_1.10:4 //

manaso dharmaiḥ śarīrāśritaiḥ ṣaṅkikāraś ca dehāsthiratvam etanniśedhatvaṃ dehasthiratvaṃ
mokṣaḥ // GRhtCM_1.10:5 //

tadevāha rāmaṃ prati gurorvacanam /

na mokṣo nabhasaḥ pṛṣṭhe na pātāpe na bhūtape /

sarvāśāsaṃkṣayaś cetaḥ śamo mokṣam itikṣate iti // GRhtCM_1.10:6 //

tatsthairyaṃ na samarthaṃ rasāyanam kimapi mūlalohādi /

svayamasthirasvabhāvaṃ dāhyam kledyam ca śoṣyam ca // GRht_1.11 //

tasya dehasya sthairyena sthirabhāvena kṛtvā rasāyanam jarāvyādhināśanam prati samarthaṃ
kārakataram // GRhtCM_1.11:1 //

apīti niścayena // GRhtCM_1.11:2 //

kiṃ sūtapohādih sūtaḥ pāraḍaḥ pohāḥ svarṇādayo navakāḥ kṛtrimākṛtrimabhedayuktāḥ
rājarītikharpariḥṣāḥ kṛtrimāḥ svarṇatāratāmranāgavaṅgapohā akrtrimāḥ ādiśabdānmahārasā
uparasāśca jñātavyāḥ // GRhtCM_1.11:3 //

ke ta ime rasāvatāre yathā /

hiṅgūpatāpyavimapācapasasyakāntavaikrāntapakṣipatayaś ca mahārasāḥ syuḥ /

sauvīragandhakaśipāpaviraṅgadhātukāśisakāṃkṣy uparasāḥ kathitā rasajñaiḥ iti //

GRhtCM_1.11:4 //

athavā sthairyena samarthe tat dehaṃ prati rasāyanam kiṃ sūtapohādi // GRhtCM_1.11:5 //

sūte yadabhivyāptam grāsamānena pohādi tattathoktam sūte iti abhivyāpake //

GRhtCM_1.11:6 //

adhikaraṇe saptamī // GRhtCM_1.11:7 //

taddehaṃ svayamasthiram asthirabhāvatvabhāvaṃ punar dāhyam dagdhum śakyam punaḥ
kpedyam ārdribhāvena śīrṇayitum śakyam punaḥ śodhyam śoṣayitum agnijapānīpaiḥ dāhyam
kpedyam śoṣyam ca śarīramityārthaḥ // GRhtCM_1.11:8 //

sūtapohādinaḥ dehamanīyam nityam bhavet ayameva yatna iti tātparyārthaḥ //

GRhtCM_1.11:9 //

[Auflösung Pflanzen - amaratva]

kāṣṭhaśadhyo nāge nāgam vaṅge vaṅgamapi liyate śulve /

śulvam tāre tāram kanake kanakam ca liyate sūte // GRht_1.12 //

paramātmanīva niyatham layo yatra sarvasattvānām /

eko+asau rasarājāḥ śarīramajarāmaram kurute // GRht_1.13 //

pūrvaśpoke sūtapohādīkamuktaṃ tatrādhivyāpakādhikaraṇasya kramam darśayati
kāṣṭhaśadhya ityādi // GRhtCM_1.12-13:1 //

kāṣṭhaśadhyāḥ kumārikādayāḥ nāge piyante tannāgam vaṅge piyate tadvaṅgamapi śupbe
tāmre piyate tacchupbam tāre piyate tattāram rūpyam kanake suvarṇe piyate tatkanakam sūte
pārade piyate iti // GRhtCM_1.12-13:2 //

kathaṃ pīyate vidhānata ekaikena yuktaṃ samudāyenāpi ca // GRhtCM_1.12-13:3 //
 dhātūnām arivargatvān mahārasoparasānām api yogam apīśabdāśca // GRhtCM_1.12-13:4 //
 samudāyatvenopavarṇayati paramātmanītyādi // GRhtCM_1.12-13:5 //
 asau eko dhātvādyantarbhūto rasarājaḥ śarīramajarāmaram jarāmaraṇavarjitaṃ kurute //
 GRhtCM_1.12-13:6 //

rasair mahārasoparasair antarbhūto rājate śobhate vā prakāśate iti rasarājaḥ athavā raseṣu
 mahārasoparaseṣu anādarībhūteṣu satsu rājata iti viśeṣārthaḥ // GRhtCM_1.12-13:7 //

tathā ca sūtraṃ ṣaṭṭhisaptamyau cānādare iti athavā rasānām mahārasoparasadhātūnām rājā
 teṣu mukhyatvenopadiṣṭaḥ mukhyatvenāśya grahaṇamityupapakṣaṇam // GRhtCM_1.12-13:8 //
 anenaiva sarvasaṃgrahaṇam jñātavyam // GRhtCM_1.12-13:9 //

iveti sādṛśye // GRhtCM_1.12-13:10 //
 ātmani brahmaṇi niyataṃ niścitaṃ sarvasattvānām sakapajīvānām payo bhavati payo
 +antarbhāvaḥ vā tasmīnsarve // GRhtCM_1.12-13:11 //

sattvā pīnā eva tiṣṭhantītyātmānaḥ taṣṭhasvarūpataitappakṣaṇadvayam uktam //
 GRhtCM_1.12-13:12 //

tathā rasarāje'pi darśayati kāṣṭhauśadhīdhātumahārasoparasādīnām payo jñeyāḥ
 taṣṭhapakṣaṇena payasya krama upadiṣṭaḥ // GRhtCM_1.12-13:13 //

svarūpapakṣaṇenaśadhīdhātumahārasoparasādayaḥ pṛthaktvena sthitā api guṇairantarbhūtā
 eva jñātavyāḥ yataḥ sarveṣāṃ guṇāntarbhūtaḥ sūtas tato 'nantaguṇa ācāryair upavarṇitaḥ //
 GRhtCM_1.12-13:14 //

payaviśeṣādubhayoḥ sāmyamiti rahasyam // GRhtCM_1.12-13:15 //

amṛtatvaṃ hi bhajante haramūrtau yogino yathā līnāḥ /
 tadvatkavalitagaṇe rasarāje hemalohādyāḥ // GRht_1.14 //

sarvaṃ samīkartumāha amṛtatvamityādi // GRhtCM_1.14:1 //
 te svātmanā ātmanā saha yogakartṛkā yogino yathā haramūrtau mahādevaśarīre pīnāḥ santaḥ
 amṛtatvaṃ bhajante muktatvaṃ prāpnuvanti // GRhtCM_1.14:2 //
 muktiḥ kaivapyanirvāṇaśreyoniḥśreyasāmṛtam ityamarāḥ // GRhtCM_1.14:3 //
 tadvattenaiva prakāreṇa rasarāje pārade kavapitagagane grāsikṛtābhrake sati hemapohādyā
 pīnāḥ santa amṛtatvaṃ pīyūṣabhāvaṃ bhajante amarīkaraṇayogyā bhavanti // GRhtCM_1.14:4 //
 hema ca pohaśca hemapohau ādyau yeṣāṃ vā hemaṣaṃjñako poha ādyo yeṣāṃ te tathoktāḥ //
 GRhtCM_1.14:5 //

abhrake kavapite sati cāraṇā syānnānyatheti // GRhtCM_1.14:6 //

sthiradeho+abhyāsavaśātprāpya jñānaṃ guṇāṣṭakopetaṃ /
 prāpnoti brahmapadaṃ na punarbhavāvāsaduḥkhena // GRht_1.15 //

adhunā sthiradehasya phapaṃ vyanakti sthīretyādi // GRhtCM_1.15:1 //
 pūrvoktasyaiva rasarājasyābhyāsāt sevanāddhetoḥ sthīradehaḥ pumān brahmapadaṃ
 prāpnoti // GRhtCM_1.15:2 //

brahmapadaṃ paramānandasvarūpam // GRhtCM_1.15:3 //

kiṃkṛtvā jñānaṃ prāpya // GRhtCM_1.15:4 //

kīdṛśaṃ jñānaṃ guṇāṣṭakopetaṃ aṇimādyāṣṭasiddhyupetaṃ // GRhtCM_1.15:5 //

kathaṃ brahmapadaṃ prāpnoti // GRhtCM_1.15:6 //

yathā punaraprathamam bhavāvāsaduḥkhe saṃsāranivāsanatāpatrayātmakakaṣṭhe na patatīyarthah // GRhtCM_1.15:7 //

jñānam prāpya brahmapadam prāpnoti // GRhtCM_1.15:8 //

katham ṛte jñānāna muktiriti // GRhtCM_1.15:9 //

anyacca kiṃ mokṣatarorbijam samyagjñānam kriyāsahitam iti praśnottararatnamāpāyām // GRhtCM_1.15:10 //

ekāṃsena jaganti ca viṣṭabhyāvasthitam param jyotiḥ /

pādaistribhistadamṛtam sulabham na viraktimātreṇa // GRht_1.16 //

jñānagamyam brahmopavarṇayatyekāṃsenetyādi // GRhtCM_1.16:1 //

kiṃviśiṣṭam brahma param jyotiḥ prakāśasvarūpam tatparam jyotir jaganti saṃsārāṇi svargamṛtyupātāpādīni viṣṭabhya vyāpya sthitam kena ekāṃsena anekabrahmāṇḍanāyakatvāt ekaikasmin brahmāṇḍe bahūni saṃsārāṇi vartante ata ekāṃsenetyuktaṃ punas tatparam jyotirūpam amṛtam tribhiḥ pādair abhyāsasthiradehajñānasamjñakaiḥ supabham sukhena pabhyam ityarthah // GRhtCM_1.16:2 //

prathamam abhyāso+amṛtasupabhatve // GRhtCM_1.16:3 //

heturekaḥ sthiradehaś ca dvitīyo hetur jñānam ṛtīyaheturmokṣe yathāvākyam na viraktimātram // GRhtCM_1.16:4 //

na hi dehena kathamcid vyādhijarāmarāṇaduḥkhavidhureṇa /

kṣaṇabhaṅgureṇa sūkṣmam tadbrahmopāsituṃ śakyam // GRht_1.17 //

pūrvāparābhyāmabhyāsajñānābhyām sthiradeho heturgarīyāniti sūcayannāha netyādi // GRhtCM_1.17:1 //

ubhayoḥ sādhatvāt tādrśadehavyatiriktam kathamcidapi kiṃcin na sidhyatīyarthah // GRhtCM_1.17:2 //

kiṃviśiṣṭena vyādhijarāmarāṇaduḥkhavidhureṇa vyādhirāmayaḥ jarā pāpityam maraṇam prāṇatyāgaḥ duḥkham mohaśokādīkam etair vidhuraṃ tāḍitam vyadha tāḍane ityasya ghāto rūpam vidhuraṃ urapratyayāntam // GRhtCM_1.17:3 //

punaḥ kiṃviśiṣṭena kṣaṇabhaṅgureṇa kṣaṇavināśinā dehena tadbrahma cidghanānandasvarūpam upāsituṃ sevituṃ katham kena prakāreṇa śakyam kuto yataḥ sūkṣmam indriyāgrāhyatvāt // GRhtCM_1.17:4 //

nāmāpi yogasiddheḥ ko gṛhṇīyādvīnā śarīreṇa /

yadyogagamyamamalam manaso+api na gocaram tattvam // GRht_1.18 //

sarvopāyena śarīram sthiram kāryam ityāha nāmetyādi // GRhtCM_1.18:1 //

dehasiddheḥ śarīravibhūteḥ nāmāpyabhīdhanamapi ko gṛhṇīyāna ko 'pītyarthah // GRhtCM_1.18:2 //

kena vinā śarīreṇa śarīramantareṇa siddhirastu param tannāma kenāpi na gṛhyate śarīranāmagrahaṇamiti tātparyarthah // GRhtCM_1.18:3 //

anaśvaram śarīram bhavatu cet tad amapam nirañjanam tattvam brahmāvaśyam prāpyate // GRhtCM_1.18:4 //

tattattvam manaso+api na gocaram cittenāpi na gamyam ityarthah // GRhtCM_1.18:5 //

tarhi kena gamyam ubhayor mepanam ekikaraṇaṃ yogastenaiva prakṛtipuruṣayor
ekikaraṇenetyarthaḥ // GRhtCM_1.18:6 //

yajñāddānāttapasō vedādhyayanāddamātsadācārāt /
atyantaṃ śreyaḥ kila yogavaśādātmasaṃvittih // GRht_1.19 //

adhunā yogasya sarvakarmabhya utkr̥ṣṭatvaṃ darśayati yajñād ityādi // GRhtCM_1.19:1 //
atyantaṃ śreya iti adhikatarakapyāṇaṃ sarvopadravanivāraṇātmakaṃ bhaved
ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_1.19:2 //

kutaḥ yajñādaśvamedhādeḥ na kevaṃ yajñāt punardānāt dhanasyārpaṇāt pātreṣu
punastapasah kṛcchrātikṛcchracāndrāyapasamcāgnitapanādeḥ punarvedādhyayanāt vedānām
ṛgyajuḥsāmātharvaṇām adhyayanaṃ pāthākramastataḥ punardamāt vedāntānusāreṇa damastāvāt
bāhyendriyāṇām tadvyatiriktaviśayebhyo manasā nirvartanaṃ tadvyatiriktaṃ śravaṇādivyatiriktaṃ
tataḥ punaḥ sadācārāt brāhmanuhūrtam ārabhya prātaḥsaṃgavamadhyāhnāparāhṇasāyāhṇādiṣu
śayanaparyantaṃ vedabodhito vidhiḥ sadācārastata iti samudāyaḥ śreyaskaro nātmasaṃvittikaraḥ
punarātmasaṃvittih brahmavedanaṃ yogavaśādeva syāt yogaḥ pūrvamuktaḥ //
GRhtCM_1.19:3 //

galitānalpavikalpasarvārthavivarjitaś cidānandaḥ /
sphurito+apyasphuritatanoh karoti kiṃ jantuvargasya // GRht_1.20 //

yasya jīvasya yogavaśātsaṃvittirjātā sa kīdr̥śa ityāha gapitetyādi // GRhtCM_1.20:1 //
gapitānappavikappa iti gapito dūribhūto 'nappo bahutaro vikappo mithyajñānaṃ yasya idṛk
syāt // GRhtCM_1.20:2 //

punaḥ kīdr̥k sarvārthavivarjitaḥ sarve ca te arthāśca tair vivarjitāḥ samyagrahito bhavati
kāryāṇām smaraṇakaraṇayorabhāva ityarthaḥ // GRhtCM_1.20:3 //

punaḥ kathambhūtaḥ cidānandaś cidā prakāśena ānandaḥ sukhasampattir yasya sa
tathoktaḥ // GRhtCM_1.20:4 //

prakāśahetunā ānandatā bhavet jaḍahetunā tadviparyayaḥ // GRhtCM_1.20:5 //
idṛk saḥ sphurito+api prakāśamāno+api asphuritatanorjantuvargasya aprakāśasarīrasya
jīvasamūhasya kiṃ karoti pṛcchāṃ karoti // GRhtCM_1.20:6 //

kimiti pṛcchājugupsayoḥ iti prasādaḥ // GRhtCM_1.20:7 //

pṛcchati ca hasati ca roditi pramattavan mānavo+api tappīna iti // GRhtCM_1.20:8 //

bhrūyugamadhyagataṃ yacchikhividyunnirmalaṃ jagadbhāsi /
keśāṃcit puṇyakṛtām unmīlati cinmayaṃ jyotiḥ // GRht_1.21 //

ātmasaṃvitter virapatvaṃ sūcayann āha bhrūyugetyādi // GRhtCM_1.21:1 //
yat bhrūyugamadhyagataṃ bhrūdvyāntargataṃ sat prakāśate tatra dr̥ṣṭiṃ nidhāya yoginaḥ
paśyanti khecaryā mudrayā haṭhapradīpikāyām padyam /

kapāpakuhare jihvā praviṣṭā viparītagā /

bhruvor antargatā dr̥ṣṭirmudrā bhavati khecarī // GRhtCM_1.21:2 //

iti // GRhtCM_1.21:3 //

punaḥ śikhividyutsu vahnisaudāminiṣu nirmapaṃ sat yatprakāśate punaryat jagadbhāsi jagat
saṃsāraṃ prakāśate tat cinmayaṃ prakāśapracuraṃ jyotiḥ keśāṃcit puṇyakṛtām

suvihitakarmakarṭhṇām unmīpati prādurbhavati na tu sarveṣāṃ yato nirmapaṃ prakāśaṃ dhyātvā vipupapuṇyena nirmapatvāya jāyate ataḥ prakāśo yuktaḥ // GRhtCM_1.21:4 //

paramānandaikamayam paramam jyotiḥsvabhāvamavikalpam /
vigalitasarvakleśam jñeyam śāntam svayaṃsamvedyam // GRht_1.22 //

pūrvavarṇitam cinmayam viśeṣayannāha paramānandaikamayam ityādi // GRhtCM_1.22:1 //
tadbrahma idr̥ṣam jñeyam paramānandaikamayamiti parama utkr̥ṣto 'sāv ānandaḥ
paramānandaḥ sa eva eko 'dvitīyas tātprācuryam yasmims tathoktaṃ punaḥ kimviśiṣṭam paramam
jyotiḥsvabhāvam paramam yajjyotiḥ tatsvabhāvaḥ svarūpaṃ yasya tad aśarīratvātsvaprakāśitvācca
punaḥ avikappaṃ mithyājñānaśūnyam punarvigapitasarvakpeśam vigapitā viśeṣeṇa dūrīkṛtāḥ
sarvakpeśāḥ duḥkhāni yasmāt tat svarūpatvāt punaḥ śāntam śamamayam punaḥ svayaṃvedyam
anyena veditum aśakyam ātmanaiva vedyam tasmānnāparo+astīti bhāvāt // GRhtCM_1.22:2 //

tasminnādhāya manaḥ sphuradakhilam jagatpaśyan /
utsannakarmabandho brahmatvamihaiḥ cāpnoti // GRht_1.23 //

jñeyopadeśamāha tasminnityādi // GRhtCM_1.23:1 //
tasminnādhāyeti pūrvanirūpīte tasminnevātmani mana ādhāya saṃsthāpya pumān
utsannakarmabandho bhavet tyaktakarmapāśaḥ syāt // GRhtCM_1.23:2 //
sa ihaiva janmani brahmatvam prāpnotīti viśeṣaḥ brahmaivid brahmaiva bhavati iti śruteḥ //
GRhtCM_1.23:3 //
sa pumān mana ādadhāti // GRhtCM_1.23:4 //
kim kurvan san akhipam jagat sarvasaṃsāram cinmayam prakāśasvarūpaṃ cidvikāram paśyan
avapokamāno manaścakṣuṣā kimviśiṣṭam jagat sphurat adhyāropāpadeśeṇa dedīpyamānam //
GRhtCM_1.23:5 //
tathā ca bhagavadvacanam /
karmaṇyakarma yaḥ paśyedakarmani ca karma yaḥ /
sa buddhimānmanuṣyeṣu sa yuktaḥ kṛtsnakarmakṛt // GRhtCM_1.23:6 //
iti // GRhtCM_1.23:7 //
he pārtha sa pumān manuṣyeṣu buddhimān // GRhtCM_1.23:8 //
anena sāmānyatvamuktam // GRhtCM_1.23:9 //
viśeṣaśca yathā rajjau sarpabhramo yathā śuktau rajatajñānam yathā gandharvanagaram yathā
marusthape vāri tathaiva saṃsāro nāsīt nāsti na bhaviṣyatīti advaitavādānmithyaiva //
GRhtCM_1.23:10 //

astaṃ hi yānti viśayāḥ prāṇāntaḥkaraṇasaṃyogāt /
sphuraṇam nendriyatamasāṃ nātaḥ sphurataśca duḥkhasukhe // GRht_1.24 //

utsannakarmabandhasya viśayā astaṃ yānti // GRhtCM_1.24:1 //
prāṇāntaḥkaraṇasaṃyogāt na indriyāṇāṃ sphuraṇam bhavet // GRhtCM_1.24:2 //
tathā ca nyāyaśāstre ātmā manasā saṃyujyate mana indriyeṇa indriyamartenetindriyāṇāṃ
vastuprāpyaprakāśakāritvanīyamād iti // GRhtCM_1.24:3 //
ato hetośca duḥkhasukhe na sphurataḥ // GRhtCM_1.24:4 //
ātmanaḥ prakāśāt prāṇāntaḥkaraṇāṇāṃ prakāśaḥ prāṇāntaḥkaraṇāni tameva prakāśam
prāpyendriyāṇi prakāśayanti // GRhtCM_1.24:5 //

ata ubhayoḥ paraprakāśaḥ // GRhtCM_1.24:6 //

tadvad gahanatama agrāhyamandhakāraṃ cidbhinnam prakāśena prakāśitaṃ syāditi //
GRhtCM_1.24:7 //

abhāvapadārthatvād indriyatamasorjaḍatvāt sāmyam // GRhtCM_1.24:8 //

rāgadveṣavimuktāḥ satyācārā narā mṛṣārahitāḥ /

sarvatra nirviśeṣā bhavanti cidbrahmasaṃsparśāt // GRht_1.25 //

adhunā antaḥkaraṇānām pravṛttiṃ darśayati rāgetyādi cidbrahmasaṃsparśāditi cidbrahmaṇi
prakāśasvarūpe ātmani yaḥ sparśaḥ tanniṣṭhā tato hetoḥ puruṣā rāgadveṣaviyuktāḥ
snehaśatrutvavirahitāḥ syuḥ // GRhtCM_1.25:1 //

punaḥ satyaḥ ācāraḥ pravṛttidharmo yeṣāṃ te punarmṛṣārahitāḥ atyācārādyasatyavarjitā
ityarthaḥ punaḥ sarvatra nirviśeṣāḥ sarvasmin mānāpamānayoḥ samāḥ tathā ca
bhagavadvacanam /

samaḥ śatrau ca mitre ca tathā mānāpamānayoḥ // GRhtCM_1.25:2 //

ityādi // GRhtCM_1.25:3 //

tiṣṭhantyaṇimādiyutā vilasaddehā mudā sadānandāḥ /

ye brahmabhāvamamṛtaṃ samprāptāścaiva kṛtakṛtyāḥ // GRht_1.26 //

ātmani sparśatvamuktiprāptiṃ darśayannāha tiṣṭhantityādi // GRhtCM_1.26:1 //
ye brahmabhāvamamṛtaṃ muktisārūpyatvam prāptāste kṛtakṛtyāḥ kṛtasarvakāryāḥ pūrṇatām
prāptā ityarthaḥ punaste aṇimādiyutā aṇimādbhiryutā iha jagati tiṣṭhantiti aṇimādayo yathā /
aṇimā mahimā cātha paghimā garimā tathā /

prāptiḥ prakāmyamīśitvam vaśitvam cāṣṭabhūtayaḥ // GRhtCM_1.26:2 //

iti // GRhtCM_1.26:3 //

punarvipasaddehāḥ tejaḥprāyaśarirāḥ punaḥ sadānandāḥ kena mudā harṣeṇa sadā
sarvasminkāpe ānando yeṣāṃ te tathoktāḥ paramānande magnatvāt // GRhtCM_1.26:4 //

āyatanam vidyānām mūlam dharmārthakāmamokṣānām /

śreyāḥ param kimanyat śarīramajarāmaram vihāyaikam // GRht_1.27 //

śarīramūpaṃ sarve jñātavyamityāhāyatanam ityādi // GRhtCM_1.27:1 //

ekam ajarāmaram jarāmaraṇavarjitam śarīram vihāya tyaktvā anyat paramutkṛṣṭam śreyāḥ
kapyāṇasvarūpaṃ kiṃ na kim apītyarthaḥ // GRhtCM_1.27:2 //

kiṃviśiṣṭam śarīram āyatanam vidyānām vyākaraṇādicaturdaśasaṃkhyākāṅgānām
nivāsasthānam punaḥ kiṃviśiṣṭam mūpaṃ dharmārthakāmamokṣānām caturṇām padārthānām
mūpaṃ hetuḥ dharmādayaś catvāraḥ pratītā eva // GRhtCM_1.27:3 //

pramāṇato+api pratyakṣādyo na jānāti sūtakaṃ /

adrṣṭavigrahaṃ devaṃ kathaṃ jñāsyati cinmayam // GRht_1.28 //

ātmano 'veksyā sūte sugamatvam sūcayannāha pramāṇata ityādi // GRhtCM_1.28:1 //

yaḥ puruṣaḥ sūtakaṃ rasendraṃ na jānāti kutaḥ pramāṇataḥ pramākaraṇam pramāṇam
pramitisādhanam vā tataḥ kimbhūtāt pramāṇataḥ pratyakṣāc cakṣurindriyagrāhyarūpāt sa pumān

cinmayam atisūksmam ātmānaṃ katham jñāsyati na katham apītyarthaḥ indriyāgocaravāt // GRhtCM_1.28:2 //

kiṃviśiṣṭam anādivigrahaṃ ādiśca vighrahaṃ ca ādivigrahe te na vidyete yatra saḥ tam utpattiśarīrayorabhāvāt sthūpajñānābhāva itī tātparyārthaḥ // GRhtCM_1.28:3 //

yajjarayā jarjaritaṃ kāsaśvāsādiduḥkhavaśamāptam /
yogyam tanna samādhou pratihatabuddhīndriyaprasaram // GRht_1.29 //

bālaḥ ṣoḍaśavarṣo viśayarasāsvādalampaṭaḥ parataḥ /
jātaviveko vṛddho martyaḥ kathamāpnuyānmuktim // GRht_1.30 //

śarīrasya vayovibhāgenāsthiratvaṃ darśayannāha bāpa ityādi // GRhtCM_1.29-30:1 //
ṣoḍaśavarṣa itī ṣoḍaśa varṣāṇi yasya vayasi sa ṣoḍaśābdo bāpa ityarthaḥ // GRhtCM_1.29-30:2 //

granthāntare bāpatve'pi vayobhedā vartante // GRhtCM_1.29-30:3 //
yathā padyam /

ā pañcamācca kaumāraḥ paugaṇḍo navahāyanaḥ /
ā ṣoḍaśācca kiśoro yauvanaṃ ca tataḥ param // GRhtCM_1.29-30:4 //
itī // GRhtCM_1.29-30:5 //

bāpo vastujñāne aśaktaḥ // GRhtCM_1.29-30:6 //

punaḥ ṣoḍaśavarṣebhyaḥ paraḥ viśayarasāsvādapampaṭo bhavati viśayāḥ śabdaspārśarūparasagandhā rasāḥ

śṛṅgārahāsyakarūṇaraudravīrabhayānakabībhatsādbhutaśāntāḥ // GRhtCM_1.29-30:7 //

kecit śāntaṃ rasaṃ na bruvanti nirvikāratvāt eteṣāṃ āsvādaḥ svādas tatra pampaṭo vyāsaktaḥ atha vā viśayānantaram snehastatreṭi // GRhtCM_1.29-30:8 //

ataḥ parato jātaviveko bhavati utpannavicāro bhavati // GRhtCM_1.29-30:9 //

tadā vṛddho+akṣamaḥ paraṃ maṇuṣyaḥ muktim kaivapyam katham āpnuyāt na kathamapītyarthaḥ vayasupappavabhāvāt // GRhtCM_1.29-30:10 //

asminn eva śarīre yeṣāṃ paramātmano na saṃvedaḥ /
dehatyāgādūrdhvaṃ teṣāṃ tadbrahma dūratarāṃ // GRht_1.31 //

pūrvapadyābhiprāyaṃ vicārya muktīprāptau praśaṅkitaḥ prāhāsminn ityādi // GRhtCM_1.31:1 //

asmīn śarīre vartamāne kṣetrarūpe yeṣāṃ puṃsām ātmasaṃvedo na jātaḥ brahmajñānaṃ na jātaṃ teṣāṃ puṃsāmeva dehatyāgādūrdhvaṃ śarīrotsargataḥ paścāt tadbrahma dūratarāṃ dūrāddūratarāṃ ityarthaḥ // GRhtCM_1.31:2 //

brahmādayo yajante yasmin divyāṃ tanuṃ samāśritya /
jīvanmuktāścānye kalpāntasthāyino munayaḥ // GRht_1.32 //

adhunā pūrvamataṃ draḍhayati brahmādaya ityādi // GRhtCM_1.32:1 //
yasmin brahmādayo viṣṇurudrendrādayo brahmavido yajante saṃgatim kurvanti samāpnuvantītyarthaḥ yaja devapūjāsaṃgatikaraṇādāneṣu atra saṃgatikaraṇam artho darśitaḥ // GRhtCM_1.32:2 //

kiṃ kṛtvā prāpnuvanti divyāṃ tanuṃ paramāṃ samāśritya samprāpya tebhyo brahmādibhyo
'pyanye apare munayo nārādādayo jīvanmuktā yajante saṃgatim kurvanti // GRhtCM_1.32:3 //
te 'pi kiṃviśiṣṭāḥ kappāntasthāyinaḥ prapayānte'pi tiṣṭhantīti bhāvaḥ // GRhtCM_1.32:4 //
brahmādayas tiṣṭhanta eva // GRhtCM_1.32:5 //

tasmājjīvanmuktim samīhamānena yoginā prathamam /
divyā tanurvidheyā haragaurīśṛṣṭisaṃyogāt // GRht_1.33 //

iti bahudhā vicāryeṣṭavastustutim āha tasmād ityādi // GRhtCM_1.33:1 //
yato brahmādayo jīvanmuktāś cānye divyāṃ tanuṃ vidhāya muktim prāptās tasmāddhetor
yoginā yogayuktena prathamam divyā tanur vidheyā dṛḍhaśārīraṃ kāryam ityārthaḥ //
GRhtCM_1.33:2 //

kiṃviśiṣṭena yoginā jīvanmuktim samīhamānena yoginā divyā tanur vidheyā //
GRhtCM_1.33:3 //

kutaḥ haragaurīśṛṣṭisaṃyogāt // GRhtCM_1.33:4 //
umeśvarasṛṣṭo rasendras tasya sevanād ityārthaḥ // GRhtCM_1.33:5 //
dṛḍhaśārīreṇa vāñchitaṃ sādhyate na tv anyathā // GRhtCM_1.33:6 //

tasyāpi sādhanavidhau sudhiyā pratikarmanirmalāḥ prathamam /
aṣṭādaśasaṃskārā vijñātavyāḥ prayatnena // GRht_1.34 //

divyatanorhetutvād rasendrasya sādhanavidhau sādhanopadeśe sudhiyā pūjyamatinā puṃsā
prathamam aṣṭādaśasaṃskārāḥ prayatnena jñātavyāḥ // GRhtCM_1.34:1 //
saṃskriyanta iti saṃskārāḥ // GRhtCM_1.34:2 //
puṃsyapi garbhādhānādayaḥ ṣoḍaśa saṃskārā vartante ata eva saṃskārair ubhayoḥ sāmyam
doṣābhāvattvaṃ guṇavattvaṃ ca syāt // GRhtCM_1.34:3 //
ato brāhmaṇakṣatriyavaiśyaśūdrāḥ syuḥ // GRhtCM_1.34:4 //
kiṃviśiṣṭāḥ saṃskārāḥ pratikarmanirmapāḥ karma karma prati nirdoṣāḥ // GRhtCM_1.34:5 //

18 saṃskāras

svedanamardanamūrchothhāpanapātananirodhaniyamāśca /
dīpanagaganagrāsapramāṇamatha cāraṇavidhānaṃ ca // GRht_2.1 //

garbhadrutibāhyadrutijāraṇarasarāgasāraṇaṃ caiva /
krāmaṇavedhau bhakṣaṇamaṣṭādaśadheti rasakarma // GRht_2.2 //

yasyopajīvyate kīrtiḥ saṅgameva sudhābhujām /
sa śrīmān kārayāmāsa vṛttim mugdhāvabodhinim // GRhtCM_2.1-2:1 //
āryādvayena rasāṣṭādaśasaṃskāroddeśaḥ kṛtaḥ // GRhtCM_2.1-2:2 //

1. svedana>

āsurīpaṭukaṭukatrayacitrārdrakamūlakaiḥ kalāṃśaistu /
sūtasya kāñjikenā tridinaṃ mṛduvahinā svedaḥ // GRht_2.3 //

adhunā saṃskārāṇaṃ sādhanē pakṣaṇam āha // GRhtCM_2.3:1 //

tatra prathamoddiṣṭasya svedanasamṣkārasya sādhanam spaṣṭayannāha āsurityādi //
GRhtCM_2.3:2 //

sūtasya pāradasya tridinaṃ dinatrayaparimāṇam yathā syāttathā mṛduvahninā svappāgninā
svedaḥ svedanam kāryam // GRhtCM_2.3:3 //

kena kāñjikenā sauviṛeṇa // GRhtCM_2.3:4 //

kaiḥ saha āsurīpaṭukaṭukatrayacitrādrakamūpakaiḥ saha // GRhtCM_2.3:5 //

āsuri rājikā paṭu saindhavam pavaṇaviśeṣaḥ kecitpaṭuśabdena kṣāramapi vyācakaṣate
kaṭukatrayam śuñṭhīmaricapippapyaḥ citrakam pratitam ādrakam kandaviśeṣo nāgarahetuḥ
mūpakam kandaviśeṣaḥ prasiddhaḥ // GRhtCM_2.3:6 //

kiṃviśiṣṭairetaiḥ kapāṃśaiḥ ṣoḍaśāṃśaiḥ ṣoḍaśāṃśaḥ pratyekam samyujyate //
GRhtCM_2.3:7 //

sarvasammatamidaṃ vyākhyānām // GRhtCM_2.3:8 //

atra viśeṣaḥ kāñjike sarvadhānyāmpasamdhānam tuṣavarjye tu kārayet // GRhtCM_2.3:9 //

uragā triphapā krāntā paghuparṇī śatāvārī // GRhtCM_2.3:10 //

tena yuktaṃ rasantvinnam tridinaṃ mṛduvahninā // GRhtCM_2.3:11 //

dopāyantreṇa tivreṇa mardayitvā punaḥ punaḥ /

iti rasendramaṅgapāt // GRhtCM_2.3:12 //

kṣārāmpair ośadhair vāpi dopāyantra sthitasya hi /

pācanam svedanākhyam syānmapaśaithipyakārakam /

iti paribhāṣā // GRhtCM_2.3:13 //

dravadravyeṇa bhāṇḍasya pūritārdhodarasya ca /

mukhasyobhayato dvāradvayam kṛtvā prayatnataḥ // GRhtCM_2.3:14 //

tasyopari kṣipeddaṇḍam tanmadhye rasapoṭapīm /

baddhvā tu svedayedetaddopāyantramiti smṛtam /

iti dopāyantrapakṣaṇam // GRhtCM_2.3:15 //

2. mardana

guḍadagdhornālavaṇair mandiradhūmeṣṭakāsurasahitaiḥ /

rasaṣoḍaśāṃśamānaiḥ sakāñjikairmardanam tridinaṃ // GRht_2.4 //

dvitiyoddiṣṭasya mardanasya sādhanam spaṣṭayannāha guḍetyādi // GRhtCM_2.4:1 //

etaiḥ auśadhair dinatrayam parimāṇam rasasya mardanam kāryam // GRhtCM_2.4:2 //

etaiḥ kaiḥ guḍadagdhornāpavaṇaiḥ guḍa ikṣuvikāraḥ prasiddhaḥ dagdhornā dagdhā cāsau
ūrṇā ceti samāsaḥ ūrṇā pratītā meṣaromanicayam ityarthāḥ pavaṇam saindhavamekam

guḍadagdhornārajanī iti vā pāṭhaḥ tatra haridrā grāhyā na saindhavam // GRhtCM_2.4:3 //

rasaṣoḍaśāṃśamānaiḥ rasāṣoḍaśāṃśapramāṇaiḥ // GRhtCM_2.4:4 //

aṃśa ityasya pratyekam sambandhaḥ // GRhtCM_2.4:5 //

viśeṣaścātra vastraiścaturguṇair baddhaḥ sūtaḥ sthāpyaḥ śubhe 'hani // GRhtCM_2.4:6 //

pohārkāsmajakhapve tu tapteṣveva tu mardayet // GRhtCM_2.4:7 //

uddiṣṭair ośadhaiḥ sārdham sarvāmpaiḥ kāñjikairapi /

peṣaṇam mardanākhyam syāttadbahirmapanāsanam iti paribhāṣā // GRhtCM_2.4:8 //

atra yantram tu khapvākhyam jñeyam // GRhtCM_2.4:9 //

tappakṣaṇam tu khapvayogyā śīpā nīpā śyāmā snigdhaḥ dṛḍhā guruḥ // GRhtCM_2.4:10 //

ṣoḍaśāṅgupikotsedhā navāṅgupikavistarā iti // GRhtCM_2.4:11 //

khapvayogyāśīpapakṣaṇam prasaṅgād uktam // GRhtCM_2.4:12 //

utsedhena navāṅgupaḥ khapu kapātupyāṅgupāyāmavān vistāreṇa daśāṅgupo 'tha munibhir
nimnas tathaivāṅgupaiḥ // GRhtCM_2.4:13 //

pāpyām hy aṅgupavistaraśca maṣṇo 'tīvārdhacandropamo gharṣo dvādaśakāṅgupaśca
tadayam khapvo mato mardane iti // GRhtCM_2.4:14 //

3. mūrchana

malaśikhiviṣābhidhānā rasasya naisargikās trayo doṣāḥ /
mūrchām malena kurute śikhinā dāham viṣeṇa mṛtyum ca // GRht_2.5 //

grhakanyā harati malaṃ triphalāgniṃ citrakaśca viṣam /
tasmād ebhir miśrair vārān saṃmūrchayetsapta // GRht_2.6 //

rasasya pāradasya doṣās trayo vartante // GRhtCM_2.5-6:1 //

kiṃviśiṣṭāḥ mapaśikhiviṣābhidhānāḥ mapaśca śikhī ca viṣam ca tānyevābhidhānaṃ nāma
yeṣāṃ te tathoktāḥ // GRhtCM_2.5-6:2 //

punaḥ kiṃviśiṣṭāḥ naisargikāḥ nisarga utpattis tatsambandhinaḥ saajā ityarthāḥ //
GRhtCM_2.5-6:3 //

viṣeṣāścātra mapādyāḥ pañcadoṣāḥ syur bhūjādyāḥ saptakañcukāḥ // GRhtCM_2.5-6:4 //
kuṣṭānaṣṭau rasāntaḥsthā rase te 'nantadoṣadāḥ iti rasasaṃketakapikāyām //
GRhtCM_2.5-6:5 //

yadyapi rasendramaṅgape pañca mapādayo naisargikā doṣāḥ kathitās tathāpyatra traya eva
anye dve gurutvacapapatve naisargikadoṣarūpe kuto na staḥ tribhiḥ
svedanamardanamūrchanātmakaiḥ saṃskārair anivṛtteḥ // GRhtCM_2.5-6:6 //

naisargikagrahaṇād vaikārikāṇām api grahaṇam syāt // GRhtCM_2.5-6:7 //

atra naisargikā uktā vaikārikāḥ kuto noktāḥ vaikārikāṇām bhāvābhāvāt // GRhtCM_2.5-6:8 //

raso doṣatrayāvṛtaḥ prāśyamānaḥ kiṃ karoti mapena mapadoṣeṇa mūrchām indriyamohaṃ
kurute śikhinā vahninā dāham viṣeṇa mṛtyum maraṇam ceti samuccaye // GRhtCM_2.5-6:9 //
eṣāmapaharaṇam kāryamiti bhāvaḥ // GRhtCM_2.5-6:10 //

svarūpasya vināśena piṣṭivāpādanam hi yat /

vidvadbhir jitasūto 'sau naṣṭapiṣṭāḥ sa ucyate // GRhtCM_2.5-6:11 //

mardanoddiṣṭabhaiṣajyair naṣṭapiṣṭatvakāraṇam /

tanmūrchanam iti proktaṃ doṣatrayavināśanam iti // GRhtCM_2.5-6:12 //

yantram atra khapvam eva pūrvoktaṃ yat // GRhtCM_2.5-6:13 //

tridoṣāpaharaṇam mūrchanam cāha grhakanyetyādi // GRhtCM_2.5-6:14 //

grhakanyā grhakumārikā mapam prathamam doṣam harati // GRhtCM_2.5-6:15 //

punastriphapā trayāṇam phapānām samāhāraḥ triphapā agniṃ dvitīyam doṣam harati

samāhāro yathā ekā haritakī yoḥ dvau ca yoḥ vibhītakau /

catvāryāmapakānyeva triphapeyam prakīrtitā /

iti // GRhtCM_2.5-6:16 //

punaścitrako+agniḥ viṣam ṛtīyam doṣam harati dūrīkarotītyarthāḥ // GRhtCM_2.5-6:17 //

tasmāddhetor ebhis tribhir grhakanyātriphapācitrakair miśritair ekīkṛtai rasam sapta

vārānmūrchayet vidhivanmūrchanam kuryāt // GRhtCM_2.5-6:18 //

viṣeṣāścātra /

mūrchanam rasarājasya kartavyam vādibhiḥ sadā /

viṣais triphapayā pūrvam bṛhatyopaviṣastathā // GRhtCM_2.5-6:19 //
 karkoṭi kṣarakandābhyām citreṇa gṛhakanyayā /
 ekenāpyatha saṃmardyo yāmamekaṃ tu pāradaḥ // GRhtCM_2.5-6:20 //
 kiṃnarayantram ādāya hy ośadhyā pepayettapam /
 navatārayutaṃ sūtaṃ yantramadhyagataṃ nyaset // GRhtCM_2.5-6:21 //
 dadyād rasopari śarāvam saṃdhipepam dr̥dham mṛdā /
 pavaṇena ca sampūrya dvāraṃ saṃrudhya yatnataḥ // GRhtCM_2.5-6:22 //
 cuhpikopari saṃsthāpya dīptāgniṃ jvāpayet sudhiḥ /
 yāmaikena taduttārya kartavyaḥ śītaḥ // GRhtCM_2.5-6:23 //
 yantrādudhr̥tya yatnena sūtamutthāpya mūrchatam /
 amūrchitas tadā deyaḥ kapāṃsaṃ mūrchite rasaḥ // GRhtCM_2.5-6:24 //
 sindhūtthaṭaṅkaṅābhyām ca mardayen madhusamyutaṃ dopāyante tataḥ svedyaḥ
 kṣārāmpapavaṇaiḥ saha /
 utthāpya mūrchatyepaścāt vāraṃvāraṃ raseśvaram /
 punarutthāpitaṃ kuryād ekaviṃśativāraṃ // GRhtCM_2.5-6:25 //
 iti rasasāre // GRhtCM_2.5-6:26 //

samskāra:: utthāpana

amunā vimardanena hi suviśuddho nāgavaṅgaparimuktaḥ /
 sūtaḥ pātanayantre samutthitaḥ kāñjikakvāthāt // GRht_2.7 //

sūto nāgavaṅgaparimukto bhavati nāgavaṅgābhyām doṣābhyām virahitaḥ pārado
 bhavatītyarthaḥ kiṃviśiṣṭaḥ san samutthitaḥ san // GRhtCM_2.7:1 //
 pātanayantre sthāpīdvayasampute samyagvidhānenotthitaḥ san // GRhtCM_2.7:2 //
 kasmāt kāñjikaṃ sauvīraṃ pūrvavarṇitaṃ tatkvāthasamyogād ityarthaḥ // GRhtCM_2.7:3 //
 hi niścitam // GRhtCM_2.7:4 //
 amunā virecanena uktaśodhanena sūtaḥ suviśuddho bhavet viśeṣaśuddho bhaved
 ityutthāpanam // GRhtCM_2.7:5 //
 anena vidhinā hiṅgupasthasya sūtasypī utthāpanam bhavati // GRhtCM_2.7:6 //
 svedanādikayogena svarūpāpādanaṃ punaḥ // GRhtCM_2.7:7 //
 tadutthāpanamityuktaṃ mūrchāvyaḥpattināśanam iti // GRhtCM_2.7:8 //
 ut ūrdhvaṃ sthāpanam utthāpanam // GRhtCM_2.7:9 //
 atra yantram tu /
 aṣṭāṅgupaparīṇāhamānāhena daśāṅgupam /
 caturāṅgupakotsedham toyādharo 'ṅgupādadaḥ // GRhtCM_2.7:10 //
 adhobhāṅde mukhaṃ ca tasya bhāṅḍasyoparivartinaḥ /
 ṣoḍaśāṅgupavistīrṇapr̥ṣṭhasyāsye praveśayet // GRhtCM_2.7:11 //
 pārśvayor mahiṣīkṣīracūrṇamaṇḍūrāphāṇitaiḥ // GRhtCM_2.7:12 //
 vipīpya ṣoṣayet saṃdhiṃ japādhāre japam kṣipet /
 cuppyām āropayedetat pātanāyantram iritam // GRhtCM_2.7:13 //
 iti // GRhtCM_2.7:14 //

samskāra:: pātana:: ūrdhvpātana

kṛtvā tu śulbapiṣṭiṃ nipātyate nāgavaṅgaśaṅkātaḥ /

tasmindoṣān muktivā nipatati śuddhas tathā sūtaḥ // GRht_2.8 //

pañcamoddiṣṭaṃ pātanasaṃskāraṃ spaṣṭayannāha kṛtvetyādi // GRhtCM_2.8:1 //
 tu punaḥ utthitaṃ sūtaṃ śubbaṣiṣṭim kṛtvā śubhena tāmreṇa saha tayormepanaṃ yathā
 syāttathā peṣaṇaṃ vidhāya tasmin pātanayantra nīpātyate karmavideti śeṣaḥ // GRhtCM_2.8:2 //
 kutaḥ nāgavaṅgaśaṅkātaḥ nāgavaṅgadoṣagpānitaḥ // GRhtCM_2.8:3 //
 tathā uktavidhānena nipatati sati pātanakarmani kṛte sati śuddhaḥ sūto bhavet //
 GRhtCM_2.8:4 //

vāramityanukte granthāntare trisaptaikaviṃśativāraṃ pātanakarmani kṛte sati samyak
 nāgavaṅgaśaṅkā naśyatīti bhāvaḥ // GRhtCM_2.8:5 //
 viśeṣaścātra pātanayantra /
 dvau bhāgau śuddhasūtasya śubhabhāgaikaṣaṃyutau /
 viṃśāṃśaṃ pavaṇaṃ dattvā piṣṭikuryācca sundaram // GRhtCM_2.8:6 //
 aṣṭāṅgupavistīrṇaṃ dairghyeṇa daśāṅgupaṃ tv adhobhāṇḍam /
 kaṅṭhādadaḥ samantāccaturaṅgupikṛtajapādhāraṃ // GRhtCM_2.8:7 //
 antaḥ praviṣṭatapaḥbāṇḍavadanaṃ japamagnanijamukhaprāntam /
 upariṣṭāc ciṅṭiḡhaṭī deyodaraṣoḍaśāṅgupaviśāpā // GRhtCM_2.8:8 //
 tasminnadhordhvabhāṇḍe nīpātitaḥ sakapadoṣanirmuktaḥ /
 sutarāṃ bhavati rasendro jīrṇagrāso+api pātyo+asau // GRhtCM_2.8:9 //
 adha ūrdhvaṃ tathā tiryak pātastrividha ucyate /
 yatra tiṣṭhati sūtendro vahnīs tatrānyathā japam // GRhtCM_2.8:10 //
 uktauśadhairmarditapāradasya yantrasthitasyordhvamadhaśca tiryak /
 niryāpanaṃ pātanasaṃjñamuktaṃ vaṅgāhisamparkajakañcukagḥnam // GRhtCM_2.8:11 //
 iti // GRhtCM_2.8:12 //

ūrdhvaḥpāte rasasyordhvaḡamaṇaṃ tatrādhaḥpātre vahnīḡ japamūrdhvaḥpātre adhaḥpāte tu
 rasasyādhaṣṭādḡamaṇaṃ bhavati yantraṃ tadeva paraṃ tu agnijapayorvyatyāsaḡ japam
 atrādhaḥpātre agnirūrdhvaḥpātre tiryakpāte tu rasastiryak patati tatraikapātrapṛṣṭhe japam
 anyapātrādho vahnīḡ // GRhtCM_2.8:13 //

pātanayantra

aṣṭāṅgulavistāraṃ dairghyeṇa daśāṅgulaṃ tv adhobhāṇḍam /
 kaṅṭhādadaḥ samucchritaṃ caturaṅgulaṃ kṛtajalādhāraṃ // GRht_2.9 //

antaḥpraviṣṭatalabhāṇḍavadanaṃ jalamagnanijamukhaprāntā /
 upariṣṭāccipiṭaghaṭī deyodaraṣoḍaśāṅgulaviśālā // GRht_2.10 //

tasminn ūrdhvabhāṇḍe nīpātitaḥ sakaladoṣanirmuktaḥ /
 sutarāṃ bhavati rasendro dravye ca rasāyane योग्याḡ // GRht_2.11 //

adhaḥpātana

kṛtvā ca naṣṭaḥpiṣṭim triphalāśikhiśigrurājīkāpaṭubhiḡ /
 saṃlepya cordhvabhāṇḍe dīptaikapalairadhaḥpātyaḡ // GRht_2.12 //

athavā dīpakayantra nīpātitaḥ sakaladoṣanirmuktaḥ /

tiryakpātana

tiryakpātanavidhinā nipātyaḥ sūtarājastu // GRht_2.13 //

ślakṣṇīkṛtamabhradalaṃ rasendrayuktaṃ tathāranālena /

khalve dattvā mṛditaṃ yāvat tannaṣṭapiṣṭatām eti // GRht_2.14 //

kuryāt tiryakpātanapātitasūtāṃ krameṇa dr̥dhavahnau /

saṃsvedya pātyate'sau na patati yāvaddr̥dhaścāgniḥ // GRht_2.15 //

nirodhana

mardanamūrchanapātaiḥ kadhitho bhajati mandavīryatvāt /

sr̥ṣṭyambujair nirodhālabdhāpyāyo na ṣaṇḍhaḥ syāt // GRht_2.16 //

ṣaṣṭhoddiṣṭāṃ nirodhanasaṃskāraṃ spaṣṭayannāha mardanetyādi // GRhtCM_2.9-16:1 //

etair mardanamūrchanapātaiḥ saṃskāraviṣeṣaṃ kṛtvā mandavīryatvāt kadhitho bhavati //

GRhtCM_2.9-16:2 //

kutsitavidhānena kadhitho bhavatītyarthaḥ punaḥ sūtaḥ sr̥ṣṭyambujaiḥ saha

mardanānantaraṃ nirodhāt mūṣādvayasampute kūpikāyāṃ vā nirodhāt rundhanāt pabdhāpyāyaḥ
prāptabapaḥ san na ṣaṇḍhaḥ syāt na śukrarahito bhavati // GRhtCM_2.9-16:3 //

sr̥ṣṭiḥ mūtraśukraśonitarūpā ambujaṃ pavaṇaṃ saindhavaṃ kamapam iti mandāḥ //

GRhtCM_2.9-16:4 //

sr̥ṣṭiryathā /

go+ajāvīnaranārīṇāṃ mūtraṃ śukraṃ ca śonitam /

sr̥ṣṭiṣeṣā samākhyātā ṣaṇḍhadoṣavināśinī /

iti śaktyavatārāt // GRhtCM_2.9-16:5 //

yantraṃ yathā /

raktasaindhavakhoṭena mūṣādvamdvam prakappayet /

tatsampute rasaṃ kṣiptvā navasāraṃ sanimbukam // GRhtCM_2.9-16:6 //

samputasya prayatnena pepayet saṃdhimuttamam /

vajramṛtsnāṃ samādāya veṣṭayettatprayatnataḥ // GRhtCM_2.9-16:7 //

chāyāśuṣkaṃ ca tatkr̥tvā bhūgarthe sthāpayettataḥ /

aṣṭāṅgupapramāṇena mūṣordhvaṃ tatra pūraṇam // GRhtCM_2.9-16:8 //

trisaptadinaparyantaṃ karīṣāgniṃ ca kārayet /

dine dine prakartavyā mūṣā saindhavanūtanā // GRhtCM_2.9-16:9 //

svedayet tat prayatnena bhūgarbhe sthāpayettataḥ /

athavā kūpikāmadhye sūtaṃ saindhavasamputam // GRhtCM_2.9-16:10 //

bhūgarbhe ca tataḥ sthāpyam ekaviṃśaddināvadhi /

ayaṃ nirodhako nāmnā mahāmukhakaro rase // GRhtCM_2.9-16:11 //

iti // GRhtCM_2.9-16:12 //

7 niyamana

iti labdhavīryaḥ samyak capalo+asau saṃniyamate tadanu /

phaṇinayanāmbujamārkavakarkoṭīciñcikāsvedāt // GRht_2.17 //

saptamoddiṣṭasamskāraṃ spaṣṭayannāha itīyādi // GRhtCM_2.17:1 //

iti pūrvoktavidhānena yantrañādinā tadanu rodhanānantaram asau capapaścañcapo raso
niyamyate karmavidā samniyamanaṃ kriyate // GRhtCM_2.17:2 //

kasmāt phaṇīpaśunāmbujamārkavakarkoṭīciñcikāsvedāt phaṇī tāmbūpaṃ paśunaṃ rasonaḥ
ambujam pavaṇam mārkavaḥ bhṛṅgarājah karkoṭīti pratītā vandhyā ciñcikā ampikā etābhiḥ saha
yaḥ svedaḥ yantra agnitāpaḥ tasmāt // GRhtCM_2.17:3 //

kiṃviśiṣṭaḥ samyak pabdhavīryaḥ prāptabapo vīryavān rasaḥ capapatvanivṛttaye niyamyata
ityarthaḥ // GRhtCM_2.17:4 //

viśeṣāścātra kācakūpim mṛdā pipya raso madhye vimucyate /

kapāṃśam ṭaṅkaṇam dattvā madhye kiṃcit pradīyate // GRhtCM_2.17:5 //

dvāramudrā prakartavyā vajramṛttikayā dṛḍhā /

bhūgarbhe kūpikāṃ sthāpya sitayā garbhapūraṇam // GRhtCM_2.17:6 //

karīṣāgniḥ prakartavya ekaviṃśaddināvadhi /

ayaṃ niyāmako nāma vahnipratyantakāraḥ // GRhtCM_2.17:7 //

rodhanāppabdhavīryasya capapatvanivṛttaye /

kriyate yo rasasvedaḥ proktaṃ niyamanaṃ hi tat // GRhtCM_2.17:8 //

iti // GRhtCM_2.17:9 //

yantrapakṣaṇam tu /

catuḥprasthajapādhāraṃ caturaṅgupakānaṃ /

ghaṭayantramidaṃ proktaṃ tadāpyāyanakaṃ smṛtam iti // GRhtCM_2.17:10 //

8 dīpana

bhūkhagaṭaṅkaṇamaricair lavaṇāsuriśīgrukāñjikais tridinam /

svedena dīpito+asau grāsārthī jāyate sūtaḥ // GRht_2.18 //

aṣṭamoddiṣṭasya dīpanasamskārasya vidhiṃ spaṣṭayannāha bhūkhagetyādi //

GRhtCM_2.18:1 //

asau pūrvasamskṛtarasa etair auśadhais tridinam nirantraṃ yathā syāt tathā svedena dīpitaḥ
kṣutpīditaḥ san grāsārthī kavapābhipāśī jāyate // GRhtCM_2.18:2 //

etair ośadhaiḥ bhūkhagaṭaṅkaṇamaricaiḥ na kevaṃ etaiḥ punar pavaṇāsuriśīgrukāñjikaiḥ //
GRhtCM_2.18:3 //

bhūḥ tuvari khagaḥ kāśisaṃ ṭaṅkaṇam saubhāgyam maricam ūṣaṇam etaiḥ //
GRhtCM_2.18:4 //

punaḥ pavaṇam saindhavam āsurī rājikā śīgruḥ saubhāñjanaṃ vṛkṣaviśeṣaḥ kāñjikaṃ
pūrvoktam ampībhūtam etaiśceti // GRhtCM_2.18:5 //

viśeṣāścātra /

svedanaṃ rasarājasya kṣārāmpaviśamadyakaiḥ /

bījapūraṃ samādāya vṛntamutsṛjya kārayet // GRhtCM_2.18:6 //

tasya madhye kṣipetsūtam kapāṃśakṣārasaṃyutam /

dvāraṃ nirudhya yatnena vastramadhye nibandhayet // GRhtCM_2.18:7 //

dopāsvedaḥ prakartavya ekaviṃśaddināvadhi /

dīne dīne prakartavyaṃ nūtaṃ bījapūrakam // GRhtCM_2.18:8 //

pepihāno hi dhātūṃśca pīḍyamāno bubhuḥṣayā /

amunaiva prakartavyaṃ rasarājasya dīpanam // GRhtCM_2.18:9 //

tryahaṃ saptadinam vātha caturdaśaikaviṃśatim /
 saṃskāraḥ sūtarāje tu kramāt kramataram varam // GRhtCM_2.18:10 //
 iti // GRhtCM_2.18:11 //

cāraṇa

iti dīpito viśuddhaḥ pracalitavidyullatāsahasrābhaḥ /
 bhavati yadā rasarājaś cāryo satvādi tadā bijam // GRht_2.19 //

kṛtāṣṭasaṃskārasya pāradasya saṃskārāntarasiddhāṃ parīkṣāṃ āha itityādi //
 GRhtCM_2.19:1 //

iti pūrvoktaprakāreṇa rasarājo dīpitaḥ san kṣudutpīḍitaḥ san viśuddho bhavati //
 GRhtCM_2.19:2 //

yadīdrśo bhavati rasarājastadā cāryaḥ cāraṇakarma kāryam // GRhtCM_2.19:3 //

kīdrk pracapitavidyuppatāsahasrābhaḥ prakarṣeṇa capatyaś capanaśīpā yā vidyutastāsāṃ
 sahasrasyeva bhā dīptir yasya sa tathoktaḥ // GRhtCM_2.19:4 //

kiṃ kṛtvā cāryaḥ idamagre vakṣyamāṇam kiṃcit dhātūparasamahārasaratnasamjñakam
 dvitīyam rasarājasambandhinam dattvā saṃyojyetyarthaḥ // GRhtCM_2.19:5 //

cāraṇa:: samukha, nirmukha

pītakriyāsu pītaṃ śvetaṃ tārakriyāsu mukham ādau /
 deyaṃ khalve ghr̥ṣṭo divyauśadhībhiḥ sa nirmukhaś carati // GRht_2.20 //

iti paramahaṃsaparivrājakācāryaśrīmadgovindabhaḡavatpādaviracite
 rasahr̥dayatantre rasaśodhanātmako dvitīyo+avabodhaḥ //

kiṃ dvitīyamityāśāṅkya taṃ spaṣṭayannāha pītetyādi // GRhtCM_2.20:1 //

ādau prathamam mukham vidheyam ityadhyāhāraḥ pāradasya mukham kāryamityarthaḥ //
 GRhtCM_2.20:2 //

tataścetpītakriyā bhavanti svarṇasambandhīni kāryāṇi bhavanti tadā pītaṃ svarṇam deyam //
 GRhtCM_2.20:3 //

śvetakriyāsu śvetaṃ deyaṃ śvetaṃ tāram ityarthaḥ // GRhtCM_2.20:4 //

svaṇatārādīkam khapve dattaṃ kṛtamukho rasaścarati // GRhtCM_2.20:5 //

punarnirmukho rasaḥ akṛtamukho rasaḥ khapve ghr̥ṣṭo gharṣitaḥ san pūrvoktam carati
 bhakṣayati // GRhtCM_2.20:6 //

kābhiḥ saha divyauśadhībhir vakṣyamāṇābhiḥ saha // GRhtCM_2.20:7 //

yathā padyam /

sāsyo rasaḥ syātpaṭuśigrututthaiḥ sarājīkair vyoṣaṇakais trirātram /

piṣṭastataḥ svinnatanuḥ suvarṇamukhānyam khādati sarvadhātūn // GRhtCM_2.20:8 //
 iti // GRhtCM_2.20:9 //

nirmukhaśca ampavargeṇa saṃyuktaṃ yathāpābhena mardayet /

abhrakādīṃśca carate sūtako vāsanāmukhaḥ // GRhtCM_2.20:10 //

īyanmānasya sūtasya bhojyadravyātmikā mitiḥ /

īyatītyucyate yāsau grāsamānamitīritam // GRhtCM_2.20:11 //

iti paribhāṣā // GRhtCM_2.20:12 //

iti śrīmatkurapakupapayodhisudhākaramiśramahesātmajacaturbhujamiśraviracitāyām
mugdhāvabodhinyām rasahrdayaṭīkāyām rāsāśodhanātmako dvitīyo+avabodhaḥ //
GRhtCM_2.20:13 //

ghanarahitabījacāraṇasamprāptadalādilābhakṛtakṛtyāḥ /
kṛpaṇāḥ prāpya samudraṃ varāṭīkālābhasaṃtuṣṭāḥ // GRht_3.1 //

sudhākaragrāsasattvaṃ padmākarasukhāvaham /
tathā vibhūtayaścāsyā sajjanānandakārakāḥ // GRhtCM_3.1:1 //
anena padyena granthasya guṇādhikeyaṃ saṃmatatvaṃ ca varṇayannāha ghanetyādi //
GRhtCM_3.1:2 //

ye evaṃvidhāḥ puruṣāste kṛpaṇā eva // GRhtCM_3.1:3 //
kiṃviśiṣṭāḥ ghanarahitabījacāraṇasamprāptadapādīdravyakṛtakṛtyāḥ ghanenābhrakeṇa rahitaṃ
varjitaṃ yad bījacāraṇam anyadhātvādīnāṃ bījakavapanam tena yatprāptaṃ dapādīdravyaṃ
pattrarañjanavarṇavṛddhitārakṛṣṭī mepāpakādikaṃ vastu tena ye kṛtakṛtyāḥ pūrṇāḥ ātmānaṃ
manyante ityadhyaḥāraḥ // GRhtCM_3.1:4 //

kiṃviśiṣṭāḥ kṛpaṇāḥ samudraṃ prāpya ratnākaraṃ pabdhvā varāṭīkāpābhasaṃtuṣṭāḥ
kapardīkāpābhena saṃtuṣṭiṃ prāptaḥ darīdrabhāvādīti bhāvaḥ // GRhtCM_3.1:5 //
tathā evaṃvidhāḥ kṛpaṇā idam śāstraṃ ratnākara rūpaṃ bahuratnaṃ prāpya dapādīdravyeṇa
kṛtakṛtyāḥ // GRhtCM_3.1:6 //

śāstrasamudrayor guṇaratnaiḥ sāmyaṃ varāṭīkādapādīdravyayoḥ sāmyaṃ tucchatayā yata
ubhāv api nikṛṣṭāv eva // GRhtCM_3.1:7 //
yata etacchāstraṃ bahupradaṃ
mudrikāvedhasparśavedhadhūmavedhaśabdavedhadhāmyavedhādhāmyadhātuvedhapradatvāt //
GRhtCM_3.1:8 //

anye punarmahānto lakṣmīkarirājakaustubhādīni /
avadhīrya labdhavantaḥ parāmṛtaṃ cāmarā jātāḥ // GRht_3.2 //

punaratra granthe guṇādhikeyaśataṃ ca varṇayannāhānye ityādi // GRhtCM_3.2:1 //
punar ity aprathamaviśeṣaṇayor iti prasādaḥ // GRhtCM_3.2:2 //
atra punarviśeṣaṇe // GRhtCM_3.2:3 //
anye pūrvebhyo mahānto vartante // GRhtCM_3.2:4 //
kiṃ kurvantaḥ parāmṛtaṃ pabdhavantaḥ santa amarā jātā maraṇarahitā jīvanmuktā jātā
ityarthaḥ // GRhtCM_3.2:5 //
paraṃ ca tadamṛtaṃ ceti samāsaḥ mokṣam ityarthaḥ // GRhtCM_3.2:6 //
kiṃ kṛtvā pakṣmīkarirājakaustubhādīni avadhīrya avahepanaṃ vidhāya pakṣmīrharipriyā
karirāja airāvata indravāraṇaḥ kaustubho harermaṇiḥ ityādīni caturdaśaratnāni //
GRhtCM_3.2:7 //

satām ayameva svabhāvaḥ darīdrāṇāṃ kṛpaṇānāṃ pūrvavat // GRhtCM_3.2:8 //
ata evaitacchāstraṃ kṛpaṇamahatāṃ nikaṣarūpam // GRhtCM_3.2:9 //

kṣārauśadhipaṭvamlaiḥ kṣudbodho rāgabandhane svedāt /
na punaḥ pakṣacchedo dravatvaṃ vā vinā gaganam // GRht_3.3 //

sarvotkṛṣṭatvena gaganagrāsasādhanam āha kṣāretyādi // GRhtCM_3.3:1 //

kṣudbodho rasarājasya jāyate iti śeṣaḥ // GRhtCM_3.3:2 //
 kaiḥ kṛtvā kṣārauśadhipaṭvampaiḥ kṣārauśadhayo 'himārādayaḥ paṭu saindhavam ampam
 ampavetasādi etaḥ kṣudutpattir bhaved ityārthaḥ // GRhtCM_3.3:3 //
 kṣārauśadhayo yathā /
 ahimāramapāmārga taṇdupīyakasamyutam /
 snuhyarkakaravīraṃ ca pāṅgapīkṣīrakandau // GRhtCM_3.3:4 //
 karkoṭiṃ kañcukīṃ tumbāṃ papāśaṃ cāgnimanthakam /
 karīraṃ citrakam śigruṃ varuṇaṃ vetasaṃ vaṭam // GRhtCM_3.3:5 //
 paṭopyarjunakūṣmāṇḍakadapīvajrakandakam /
 aśvatthaṃ sūraṇaṃ jāpīṃ dahet kandān anekaśaḥ // GRhtCM_3.3:6 //
 antardhūmena sarvāmśca devadāpīṃ dahettathā /
 auśadhikṣāranāmāsau gaṇastu parikīrtitaḥ // GRhtCM_3.3:7 //
 iti // GRhtCM_3.3:8 //
 ampam yathā /
 ampavetasajambīraṃ pakucaṃ bījapūrakam /
 cāṅgerī caṇakāmpaṃ ca nāraṅgaṃ tittiḍī tathā // GRhtCM_3.3:9 //
 ambaṣṭhā karamardaśca kapitthaḥ karaṇādikaḥ /
 pañcāmpasamyuto vā syādampavargaḥ prakīrtitaḥ // GRhtCM_3.3:10 //
 caṇakāmpaṃ ca sarveṣāṃ ekameva praśasyate /
 ampavetasamekaṃ vā sarveṣāmuttamottamam // GRhtCM_3.3:11 //
 iti // GRhtCM_3.3:12 //
 ityetaḥ kṣārauśadhipaṭvampaiḥ kṣudbodho bhavet rāgabandhane ca bhavetaṃ rāgo rañjanaṃ
 bandhanaṃ pūrvam upavarṇitam // GRhtCM_3.3:13 //
 kuto hetoḥ etaḥ pūrvoktaiḥ karaṇarūpaiḥ svedāt // GRhtCM_3.3:14 //
 punariti viśeṣaṇe // GRhtCM_3.3:15 //
 pakṣacchedaḥ rasapakṣāpakartanaṃ yathā sthīro bhavati dravyatvaṃ guṇavattvaṃ vā
 gaganamabhraḥkaṃ vinā na bhavatītyārthaḥ // GRhtCM_3.3:16 //

abhtrakajirṇo balavān bhavati rasastasya cāraṇe proktāḥ /
 saṃdhānavāsanauśadhinirmukhasamukhā mahāyogāḥ // GRht_3.4 //

dravyatvam abhrameṇābhtrakajirṇa ityādi // GRhtCM_3.4:1 //
 baparahite atikṣudbodhe ṣaṇḍhatā bhavet // GRhtCM_3.4:2 //
 yathā /
 śītatvānmardanābhāvāp pohāśuddhasya jāraṇāt /
 viḍaprabhūtadānād vā bhuñkte jirṇādajirṇagaḥ // GRhtCM_3.4:3 //
 atyagnito nirāhārāt krāmaṇārahitasya ca /
 ityetā vikriyā jñeyā aṣṭabhiḥ ṣaṇḍhatāṃ vrajet // GRhtCM_3.4:4 //
 iti // GRhtCM_3.4:5 //
 ato raso+aṣṭasaṃskārānantaram abhtrakajirṇaḥ kartavyaḥ yato+abhtrakajirṇaṃ bapavān
 bhavati // GRhtCM_3.4:6 //
 abhtrakajirṇe grāsanyāye na jāritaṃ yasmin sa tathoktaḥ // GRhtCM_3.4:7 //
 tasyābhrajaṇāyogyasya rasasya cāraṇe kevapakavapane ete proktāḥ // GRhtCM_3.4:8 //

ete ke saṃdhānavāsanauşadhinirmukhasamukhā eva mahāyogāḥ mahaddravyatvakārakāḥ
saṃdhānaṃ sarvadhānyānāṃ aṣṭauśadhyādīnāṃ ca saṃdhānaṃ yathā sarvadhānyāni nikṣipya
āranāpaṃ tu kārayet // GRhtCM_3.4:9 //

sapatramūpasamyuktā auśadhīstatra niḥkṣipet // GRhtCM_3.4:10 //

kṣitikāsisāsāmudrasindhutryuṣaṇarājikaiḥ /

saṃyuktaṃ kārayettattu soṣme saptāhasaṃsthitam // GRhtCM_3.4:11 //

taccāranāpasamyuktaṃ tāmrabhāṇḍe tu saṃdhayet /

ityabhṛakacāraṇārthaṃ saṃdhānam // GRhtCM_3.4:12 //

vāsanauşadhyo yathā /

vijñeyamauşadhīvargaṃ yathā śāstrairudāhṛtam /

japajaṃ sthapaṃ caiva samyak jñātvā tu kārayet // GRhtCM_3.4:13 //

japajā utpapī padmā sthapaṃ ca prasāriṇī /

jāpini abhṛacandrā ca citraparṇī triparṇikā /

rasacandraukasaś caiva tathā ca japamūpakaḥ /

samaṅgā vāribhūtā ca apāmārgo japodbhavā // GRhtCM_3.4:14 //

ajamārī upāmbuśca kumbhikā japapippapī /

japapūrvāmbusītā ca kumārī nāginī tathā // GRhtCM_3.4:15 //

sitajaṅghā svaraścaiva tathā sarpaḥ sugandhikā /

vṛddhā ca bṛhatī tadvanmūrtir mārjārapādikā // GRhtCM_3.4:16 //

tathā japacakorī ca mīnākṣī ahipocanā /

jayāṃvica varāhī ca apatṛā īśvarī tathā // GRhtCM_3.4:17 //

kurkurī hapinī caiva bṛhatī vajrakandakam /

musapī vanamāpā ca vidārī mohinī tathā // GRhtCM_3.4:18 //

māṇḍūkī pavaṇā caiva ugrā ca uttamā tathā /

śikhipādī kapotī ca nandinī vṛścikāpikā /

haṃsapādī śikhā caiva sārīvā vāyasī tathā /

dantī gojihvikā caiva garuḍī hemaṃpikā // GRhtCM_3.4:19 //

samaṅgā japajā caiva māṃsī pāṣāṇabhedikā /

apambuśā meghanādā śukanādā kapotikī // GRhtCM_3.4:20 //

kṣīrikā tupasī dhānyā meṣikā ca vanārjakā /

vārāhī caṇakāyāsī tathā ca aparājitā // GRhtCM_3.4:21 //

catuṣṣaṣṭigaṇo hy eṣa auśadhīnāṃ prakīrtitaḥ /

ṣaṣṭhāṣṭakaprayogena avasthāṃ naiva kārayet // GRhtCM_3.4:22 //

iti // GRhtCM_3.4:23 //

ayamośadhīgaṇaḥ saṃdhāne 'pi yoṃyaḥ // GRhtCM_3.4:24 //

saṃdhānaṃ ca vāsanauşadhayaśca tābhiḥ kṛtvā ye nirmukhasamukhā eva yogāḥ
akṛtamukhakṛtamukhā ityarthāḥ // GRhtCM_3.4:25 //

abhra:: preparation for cāraṇa

niścandrikam hi gaganam kṣārāmlairbhāvitam tathā rudhiraiḥ /

ṣṣṭitrayanīrakaṇātumbarurasamarditam carati // GRht_3.5 //

nirmukhatvenābhṛakacāraṇopāyamāha niścandrikam ityādi // GRhtCM_3.5:1 //

hi niścitaṃ yadgaganamabhṛakaṃ niścandrikaṃ candrarahitaṃ bhavati vajrasaṃjñakam
ityarthaḥ tadgaganam rucirair nirdoṣair manoramair vividhaiḥ kṣārāmpair bhāvitaṃ ppāvitaṃ
kāryaṃ kṣārā yavakṣārasvarjikṣārātaṅkaṅakṣārādayo 'mpā ampavetasajambirādyāḥ pūrvoktāḥ //
GRhtCM_3.5:2 //

nanu kṣārā rucirāḥ kathaṃ bhavanti ucyate yathā sarjikācūrṇabhāgaikaṃ viṃśadbhāgaṃ
japasya ca // GRhtCM_3.5:3 //

tāvatkvāthyaṃ kṣiped bhāṇḍe yāvatphenam sitaṃ bhavet // GRhtCM_3.5:4 //

kṣiṇe kṣiṇe japaṃ dattvā śvetaphenaṃ ca gr̥hyate // GRhtCM_3.5:5 //

tadā tu ḍekayantreṇa drāvayedagniyogataḥ // GRhtCM_3.5:6 //

triḥsaptavāraṃ kartavyaṃ drāvaṇaṃ mūtrasaṃyutaṃ // GRhtCM_3.5:7 //

svarjikākṣāranāmāyaṃ drāvāṇe paramo mataḥ // GRhtCM_3.5:8 //

iti viśeṣavidhiḥ // GRhtCM_3.5:9 //

evamatyuttamāḥ kṣārāḥ syuḥ sampakvāḥ himāḥ // GRhtCM_3.5:10 //

punaḥ sṛṣṭitrayanīraṅkaṇātumbarurasamarditaṃ go+ajāvinārīṇāṃ mūtraṃ śukraṃ ca śoṇitaṃ
sṛṣṭitrayaṃ nīraṅkaṇā japapippapī paṭuriti poke tumburu pratītaṃ japakaṇā ca tumburuśca anayo
rasaḥ sṛṣṭitrayaṃ ca japakaṇātumbarurasaśca tābhyāṃ mardanaṃ kāryaṃ // GRhtCM_3.5:11 //

rasaḥ pāradaḥ nirmukho+api evaṃvidhaṃ gaganam carati grāsīkaroti // GRhtCM_3.5:12 //

karaṇaṃ granthāntare'sti /

dugdhatrayaṃ kumāryambu gaṅgāputraṃ trimūtrakaṃ /

vaṭaśuṅgamajāraktam ebhir abhraṃ sumarditaṃ // GRhtCM_3.5:13 //

śatadhā puṭitaṃ cāpi jāyate padmarāgavat /

niścandrikaṃ mṛtaṃ tv abhraṃ vṛddhadehe rasāyanam // GRhtCM_3.5:14 //

kāminīmadadarpaghaṇaṃ śastaṃ puṃstvopaghātinām /

iti // GRhtCM_3.5:15 //

mercury:: abhṛacāraṇa

yavaciṅcikāmbupuṭitaṃ tanmūlaśatāvarigadākulitaṃ /

ghanaravaśigrupunarnavarasabhāvitaṃ abhṛakaṃ carati // GRht_3.6 //

vidhānāntaramāha yavetyādi // GRhtCM_3.6:1 //

punarabhṛakaṃ yavaciṅcikāmbupuṭitaṃ kāryaṃ yavaciṅcikā pratītā yavaciṅcikiṭi poke tasyā
ambudravaḥ tena puṭitaṃ ātapayogena bhāvitaṃ // GRhtCM_3.6:2 //

punastanmūpaśatāvarigadākupitaṃ kāryaṃ tasyā yavaciṅcikāyā mūpaṃ tanmūpaṃ śatāvarī
śatapād gadaḥ kuṣṭhaḥ etair ākupaṃ vyāptaṃ paripputaṃ // GRhtCM_3.6:3 //

yadā sarasauśadhābhāvas tadāyaṃ vidhiḥ yathā /

śuṣkadraṅgyam upādāya svarasānām asaṃbhave /

vāriṇyaṣṭaguṇe sādhyam grāhyaṃ pādāvaśeṣitaṃ // GRhtCM_3.6:4 //

iti // GRhtCM_3.6:5 //

punar ghanaravaśigrupunarnavarasabhāvitaṃ kāryaṃ ghanaravas taṇḍupīyakaḥ śigru
saubhāñjanaṃ suhijānā iti poke punarnavā varṣābhūḥ pratītā eteṣāṃ rasena bhāvitaṃ paripputaṃ
ātapayogena śoṣyam ityarthaḥ // GRhtCM_3.6:6 //

evaṃvidham abhraṃ rasaś carati // GRhtCM_3.6:7 //

nirmukhena bhāvanāśabdena śatavāraṃ jñātavyaṃ granthāntarasāmyāt // GRhtCM_3.6:8 //

atra viśeṣaḥ // GRhtCM_3.6:9 //

somavappīrase piṣṭvā dāpayecca puṭatrayam /
 somavappīrasenaiva sapta vārāṃśca bhāvayet // GRhtCM_3.6:10 //
 dāpayenmṛnmaye bhāṇḍe rasena saṃyutam /
 mūpaṃ tu śarapuṅkhāyā gavyakṣīreṇa gharṣayet /
 kapkena mepayet sūtaṃ gaganam tadadhaūrdhvagam // GRhtCM_3.6:11 //
 sthāpayedravitāpe tu nirmukho grasate kṣaṇāt /
 jāyate piṣṭikā śighraṃ nātra kāryā vicāraṇā // GRhtCM_3.6:12 //
 iti // GRhtCM_3.6:13 //
 anyacca /
 tipaparnīrasaṃ nītvā gaganam tena bhāvayet /
 mardanājīyate piṣṭi nātra kāryā vicāraṇā // GRhtCM_3.6:14 //
 iti // GRhtCM_3.6:15 //
 anyacca /
 muṇḍīniryāsake nāgaṃ bahuśastu niṣecayet /
 tenābhraṃ tu saṃyojya bhūyo bhūyaḥ paṭe dahet // GRhtCM_3.6:16 //
 citrakārdrakamūpānām ekaikena tu saptadhā /
 ppāvītavyaṃ prayatnena gandhakābhraṃcūrṇakam // GRhtCM_3.6:17 //
 nāgamuṇḍīrasākṣiptaṃ rasapuṅgāmpabhāvitam /
 ṣoḍaśāṃśena dātavyaṃ dopāyante caredrasaḥ // GRhtCM_3.6:18 //
 iti nirmukhacāraṇam // GRhtCM_3.6:19 //

āranāla for jāraṇa

sarjīkṣītikhagaṭaṅkaṇalavaṇānīvitam arkabhājane tridinam /
 paryuṣitamāranālam gaganādiṣu bhāvane śastam // GRht_3.7 //

tasmīnāgaṃ śuddham pradrāvya niṣecayecchataṃ vārān /
 vaṅgaṃ vā tāraividhau rasāyane naiva tadyojyam // GRht_3.8 //

gaganarasoparasāmṛtaloharasāyāsādicūrṇāni /
 sarvamanena ha bhāvyaṃ yatkiṃcit cāraṇāvastu // GRht_3.9 //

samukhacāraṇamāha sarjītyādi // GRhtCM_3.7-9:1 //
 āranāpaṃ svedanasamskāre yaduktaṃ kāñjikaṃ tat // GRhtCM_3.7-9:2 //
 arkabhājane tāmrāpātre // GRhtCM_3.7-9:3 //
 tridinam yāvattāvātparyuṣitam saṃdhānīkaraṇam kuryāt // GRhtCM_3.7-9:4 //
 kīdr̥gvidham āranāpaṃ sarjīkṣītikhagaṭaṅkaṇapavaṇānīvitam sarjī pratitā sājīti poke kṣītiḥ
 sphaṭikā khagaḥ kāsīsam ṭaṅkaṇam saubhāgyam sohāgā iti poke pavaṇam saindhavam tadabhāve
 pavaṇāṣṭakeṣu yatra yappabhyam tadeva yojyam pavaṇoddeśaḥ /
 saindhavam rucakam kṣṇam viḍam sāmudram audbhīdam /
 romakam pāṃśujam ceti pavaṇāṣṭakam ucyate // GRhtCM_3.7-9:5 //
 iti etair anītam mīpītam kuryāt // GRhtCM_3.7-9:6 //
 tadāranāpaṃ gaganādīkabhāvane abhṛakādīpāvane śastam pradhānam abhṛakādīkā agre
 vakṣyamāṇaḥ // GRhtCM_3.7-9:7 //
 nirmukhā samukhā ceti dvīvidhā cāraṇā matā nirmukhā cāraṇā proktā bijādhanena bhāgataḥ //
 GRhtCM_3.7-9:8 //

śuddhaṃ svarṇaṃ ca rūpyaṃ ca bījaṃ ityabhidhīyate // GRhtCM_3.7-9:9 //
 catuḥṣaṣṭyaṃśato bījapraṅkṣepo mukhaṃ ucyate // GRhtCM_3.7-9:10 //
 evaṃ kṛte raso grāsapopupo mukhavān bhavet /
 kaṭhinānyapi pohāni kṣamo bhavati bhakṣaṇe // GRhtCM_3.7-9:11 //
 iyaṃ hi samukhā proktā cāraṇā varavārttikaiḥ /
 iti // GRhtCM_3.7-9:12 //
 abhṛakādyapadhātūnāṃ nirmukhacāraṇaṃ hemādīdhātūnāṃ samukhacāraṇaṃ iti viveko
 jñeyaḥ // GRhtCM_3.7-9:13 //
 rasāyane śarīrakārye nāgavaṅgau na cāraṇīyau kiṃtu svarṇādikaṃ bījaṃ cāraṇīyam iti
 bhāvaḥ // GRhtCM_3.7-9:14 //
 ādiśabdena nāgavaṅgayor adhikāraviśeṣaṃ āha tasmīnnyādi // GRhtCM_3.7-9:15 //
 tasmin pūrvoktasamdhāne śuddhaṃ nirmāpikṛtaṃ nāgaṃ śisakaṃ pradṛvya japarūpaṃ
 vidhāya vahniyogāt iti śeṣaḥ niṣecayet niṣekaḥ kartavyaḥ vā tatraiva samdhāne vaṅgaṃ raṅgaṃ
 pradṛvya niṣecayet // GRhtCM_3.7-9:16 //
 kativārān śataṃ vārān pratiśatam ityārthaḥ // GRhtCM_3.7-9:17 //
 tadvaṅgaṃ tāravidhau rūpyavidhāne yojyaṃ rasena saha mipitaṃ kāryam ityārthaḥ //
 GRhtCM_3.7-9:18 //
 āsyāṃ āryāyāṃ svarṇādhikāre'nuktamapi nāgaṃ granthāntarāt samāyojyam iti viśeṣārthaḥ //
 GRhtCM_3.7-9:19 //
 tannāgaṃ vaṅgaṃ ca rasāyane śarīrasiddhinimittam na yojyamiti yato nāgavaṅgaprabhavāv
 aupādhikau doṣau gapabandhagupmadau kathitau etannāgaṃ vaṅgaṃ ca grāsārthe yojyamiti
 yuktaṃ yata etenāntargatenānyadapi grāhyaṃ dravyaṃ grasatīti bhāvaḥ // GRhtCM_3.7-9:20 //
 vaṅge viśeṣaḥ /
 khurakaṃ miśrakaṃ ceti dvividhaṃ vaṅgam ucyate /
 khurakaṃ guṇataḥ śreṣṭhaṃ miśrakaṃ na rase hitam // GRhtCM_3.7-9:21 //
 iti rajatakarmaṇi योग्याṃ grāhyam // GRhtCM_3.7-9:22 //
 gaganādikramaṃ spaṣṭayann āha gaganetyādi // GRhtCM_3.7-9:23 //
 anena pūrvoktasamdhānena sarvaṃ sakapaṃ bhāvyaṃ bhāvitaṃ kuryāt //
 GRhtCM_3.7-9:24 //
 sarvamiti kiṃ gaganarasoparasāmṛtapoharasāyasādicūrṇāni // GRhtCM_3.7-9:25 //
 gaganamabhṛakaṃ vajrasaṃjñikaṃ rasā mahārasā
 hiṅgupasvarṇamākṣikarūpyamākṣikaśipājatucapapacumbakavaikrāntakharparagairikasphaṭikakāsīs
 asaṃjñakā amṛtaṃ viṣaṃ vā amṛtapohā na mṛtā amṛtā amṛtāśca te pohās ca dhāvata iti rasāḥ
 pūrvoktāḥ āyasā pohās teṣāṃ saṃyogajāni yāni cūrṇāni kapkāni śupbābhrādīni //
 GRhtCM_3.7-9:26 //
 ādiśabdād uparāsānām api grahaṇam // GRhtCM_3.7-9:27 //
 na kevapametānyeva samdhānena bhāvyaṇi kiṃtvanyad api yat kiṃcic cāraṇāvastu
 cāraṇayogyam dravyaratnādikaṃ tadapyetena samdhānena bhāvyaṃ cāraṇārtham //
 GRhtCM_3.7-9:28 //
 ādau khalve mṛditāṃ piṣṭiṃ hemnaśca tāṃ rasaścarati /
 tārasya tārakarmaṇi dattvā sūte tato gaganam // GRht_3.10 //
 svarṇarūpyayoradhikāraviśeṣaṃ āhādāv ityādi // GRhtCM_3.10:1 //

tato+anantaraṃ hemnaḥ svarṇasya piṣṭiṃ khapve mṛditāṃ vaksyamāṇena iti śeṣaḥ //
 GRhtCM_3.10:2 //
 tāṃ piṣṭiṃ rasaścaraṭi // GRhtCM_3.10:3 //
 kiṃ kṛtvā piṣṭiṃ dadyāt ādau prathamataḥ sūteśvare gaganamabhraḥkaṃ dattvā //
 GRhtCM_3.10:4 //
 hemno+adhikāro darśitaḥ // GRhtCM_3.10:5 //
 hemakarmaṇi hemaiva tārakarmaṇi tārameva dadyāt // GRhtCM_3.10:6 //
 hemni viśeṣaḥ /
 svarṇaṃ pañcavidhaṃ proktaṃ prākṛtaṃ sahañgñijam /
 etatsvarṇatrayaṃ caiva yojyaṃ ṣoḍaśavarṇakam // GRhtCM_3.10:7 //
 khanijaṃ rasavādotthaṃ supattrikṛtaśodhitam /
 tacaturdaśavarṇādhyāṃ manujānāṃ rujāpahaṃ // GRhtCM_3.10:8 //
 iti // GRhtCM_3.10:9 //
 tāre'pi viśeṣaḥ /
 kaipāse sahañgñijam rūpyaṃ khanijaṃ kṛtrimāṃ tathā /
 vyutkramaṇa guṇaiḥ śreṣṭhaṃ nāgottirṇe rase hitam // GRhtCM_3.10:10 //
 iti // GRhtCM_3.10:11 //
 tāramapi pūrvavarṇaṃ cāryam // GRhtCM_3.10:12 //

truṭiśo dattvā mṛditāṃ sāre khalve 'bhrāhemalohādi /
 carati rasendraḥ kṣitikhagavetasabijapūrāmlaiḥ // GRht_3.11 //

piṣṭimardane pātrauśadhānyāha truṭiśa ityādi // GRhtCM_3.11:1 //
 abhrahemapohādini abhramabhraḥkaṃ pratītaṃ hema kanakaṃ tadeva poḥaḥ abhrahkaṃ ca
 hemapohāśca tāv ādi yasya tat // GRhtCM_3.11:2 //
 evaṃvidhaṃ dravyaṃ kṣitikhagavetasabijapūrāmpaiḥ kṣitiśca khagaś ca vetasaṃ ca bijapūraś
 ca kṣitikhagabijapūrāḥ bijapūro mātupuṅgaḥ teṣāṃ trayāṇāmampāḥ tair mṛditāṃ gharṣitaṃ sat
 rasendraś carati // GRhtCM_3.11:3 //
 kiṃ kṛtvā mṛditāṃ truṭiśo 'ppamātraṃ dattvā // GRhtCM_3.11:4 //
 kasmin sāre khapve // GRhtCM_3.11:5 //
 sārasya tikṣṇajātasyāyaṃ sārastasminnevamvidhe // GRhtCM_3.11:6 //
 sāre viśeṣaḥ /
 muṇḍaṃ tikṣṇaṃ tathā kāntaṃ bhedāstasya trayodaśa /
 mṛdu kuṇṭhaṃ ca kaḍāraṃ trividhaṃ muṇḍamucyate // GRhtCM_3.11:7 //
 kharasāraṃ ca hannāpaṃ tārāvartaṃ viḍaṃ tathā /
 kāpapohaṃ gajākhyāṃ ca ṣaḍvidhaṃ tikṣṇamucyate // GRhtCM_3.11:8 //
 kāntaṃ poḥaṃ caturdhoktaṃ romaḥkaṃ bhrāmakaṃ tathā /
 cumbakaṃ drāvakaṃ ceti guṇāś tasyottarottarāḥ // GRhtCM_3.11:9 //
 iti // GRhtCM_3.11:10 //
 khapvo yathā /
 khapvo+aśmādyo nirudgāro dvir aṅgupakaṭāhakaḥ /
 aṣṭāṅgupāvaṭi kāryā dirghā vā vartupā tathā // GRhtCM_3.11:11 //
 dvādaśāṅgupadīrghaṇa mardakaś caturaṅgupaḥ /
 mukhaṃ vṛttaṃ tu kartavyaṃ darpaṇodarasaṃnibham // GRhtCM_3.11:12 //
 iti // GRhtCM_3.11:13 //

aśmādyā iti aśmapohārkāṇaṃ jñātavyaḥ // GRhtCM_3.11:14 //

samukhaṃ nirmukhamathavā tulyaṃ dviguṇaṃ caturguṇaṃ vāpi /
aṣṭaguṇaṃ ṣoḍaśaguṇamathavā dvātriṃśatāguṇitam // GRht_3.12 //

iti pattrābhṛakam uktaṃ tena vidhānena cārayetsūtam /
cāraṇa

grāsaḥ piṣṭi garbhastrilakṣaṇā cāraṇā bhavati // GRht_3.13 //

dhātvādīnāṃ cāraṇāyāṃ parimāṇamāha samukham ityādi // GRhtCM_3.12-13:1 //

iti pūrvoktaṃ pattrābhṛakam uktaṃ pattrābhṛakacāraṇam ityārthaḥ // GRhtCM_3.12-13:2 //

samukhaṃ mukhasahitaṃ cāraṇaṃ bhavatu vātha nirmukhaṃ mukhavarjitaṃ cāraṇaṃ

bhavatu ubhayatrāpi tūpyaṃ samānaṃ sūtaṃ cārayet dhātvādīnīti śeṣaḥ // GRhtCM_3.12-13:3 //

atra vikappo dviguṇaṃ sūtād dviguṇitaṃ cārayed vā caturguṇitaṃ sūtāccaturguṇitaṃ vā
aṣṭaguṇaṃ sūtādaṣṭaguṇitaṃ vā ṣoḍaśaguṇaṃ sūtāt ṣoḍaśaguṇitaṃ vā dvātriṃśatāguṇitaṃ sūtād
dvātriṃśadguṇitaṃ cārayet // GRhtCM_3.12-13:4 //

tena vidhānena pūrvoktena vidhānena trutiśo dattvetyādīnā // GRhtCM_3.12-13:5 //

cāraṇā tripakṣaṇā bhavati trīṇi pakṣaṇāni cihṇāni yasyāṃ sā tathoktā // GRhtCM_3.12-13:6 //

kathaṃ grāsaḥ abhrakasya grāsaṇaṃ nirmukhatvena samukhatvena vāparā piṣṭi rasenābhṛāder
mepaṇaṃ punargarbho rasasya garbhe rasarūpaṃ gaganam tiṣṭhatiti // GRhtCM_3.12-13:7 //

śpokadvayānvayasambandhād yugmaṃ // GRhtCM_3.12-13:8 //

wrong ideas about jāraṇa

dolanavidhinā yair api nānāvidhabhaṅgasamskṛtaṃ gaganam /

cāraṇavidhau pradiṣṭam dṛṣṭam noddhūyamānaṃ taiḥ // GRht_3.14 //

anye 'pi tucchamatayo gandhakaniṣpiṣṭiśulbapiṣṭirajaḥ /

dolanavidhinoddhūtam rasajirṇam taditi manyante // GRht_3.15 //

iti gaganādigrāsapramāṇaṃ kathitam atha cāraṇāvidhānamāha dopanavidhinetyādi //
GRhtCM_3.14-15:1 //

gaganamabhrakam yair auśadhaiḥ piṣṭam peṣitam bhavati tair evauśadhair nāppamānair
bahumānair nānāvidhabhaṅgasamskṛtaṃ kuryāditi śeṣaḥ // GRhtCM_3.14-15:2 //

nānāvidhā anekaprakārā ye bhaṅgās taramgā āgamābdhijātās taiḥ samskṛtam upaskṛtam //
GRhtCM_3.14-15:3 //

kiṃviśiṣṭam gaganam māraṇavidhinā pañcatvavidhānena uddiṣṭam uddeśitam /

evaṃvidham api gaganam dopanavidhinā cāraṇāyāṃ yojyamiti bhāvaḥ //

GRhtCM_3.14-15:4 //

adhunāppamatīnāṃ matam āhānya ityādi /

anye mahadbhyo 'pare tucchamatayas tucchā stokā matirbuddhiryeṣāṃ te tathoktāḥ
appabuddhaya iti yāvat // GRhtCM_3.14-15:5 //

rasam jirṇam jāraṇasamskāropapannaṃ rasam manyante iti // GRhtCM_3.14-15:6 //

kiṃ gandhakaniṣpiṣṭiśupbapiṣṭirajo gandhakena yā niṣpiṣṭiḥ piṣṭibhūtā śupbena yā piṣṭiḥ
piṣṭibhūtā tāmrapiṣṭityārthaḥ gandhakaniṣpiṣṭiśca śupbapiṣṭiśca tayoryadrajāḥ pāṃsuḥ
gandhakapiṣṭi yathā /

gandhapāṣāṇacūrṇaṃ ca caṇakasya rasena tu /
 bhāvayetsaptavāraṃ tu strīraktena ca saptadhā // GRhtCM_3.14-15:7 //
 śuddhasūtaṃ papaikaṃ tu kharpare dāpayettataḥ /
 bhāviṭaṃ gandhakaṃ dadyānnarapiṇḍena saṃyutam // GRhtCM_3.14-15:8 //
 dopāyante'pi tāpena piṣṭikā bhavati kṣaṇāt // GRhtCM_3.14-15:9 //
 iti // GRhtCM_3.14-15:10 //
 eva śubpapiṣṭyapi jāyate // GRhtCM_3.14-15:11 //
 kimbhūtaṃ gandhakaniṣṭiṣṭiśubpapiṣṭirajaḥ dopanavidhinodbhūtaṃ
 dopikāyantravidhānenotpannam // GRhtCM_3.14-15:12 //
 iti yaduktaṃ tadasamañjasamiti bhāvaḥ // GRhtCM_3.14-15:13 //

golakamukha

tailādikaptarase hāṭakatārādigolakamukhena /
 carati ghaṇaṃ rasarājo hemādibhir eti piṇḍatvam // GRht_3.16 //

samukhacāraṇāntarbhūtaṃ vāsanāmukhacāraṇaṃ darśayannāha taipetyādi //
 GRhtCM_3.16:1 //
 rasarājaḥ pārado hāṭakatārādi svarṇarūpyādi dhātudravyaṃ
 kṛtrimākṛtrimātmakanavasamkhyākaṃ pūrvamuktaṃ carati bhakṣati // GRhtCM_3.16:2 //
 kena gopakamukhena // GRhtCM_3.16:3 //
 gopakaśca mukhaviśeṣaḥ tena viḍasya gopakenetyarthaḥ // GRhtCM_3.16:4 //
 kva sati taipādikaptarase sati // GRhtCM_3.16:5 //
 taipam ādiḥ yeṣāṃ te taipādikās taipavasāmūtraśukrapuṣpāḥ etaistapto yo rasa uṣṇatvam nīto
 yo 'sau pāradaṣṭasmin satyevaṃ ghaṇamabhraṅkaṃ carati rasendraḥ // GRhtCM_3.16:6 //
 punarhemādibhirnavakairgrāsikṛtaiḥ piṇḍatvameti nibiḍatvam prāpnoti // GRhtCM_3.16:7 //
 taipāni yathā /
 kaṅguṇitumbiṅghoṣākarañjaśrīphapodbhavam /
 kaṭuvātārisiddhārthasomarājīvibhītajam // GRhtCM_3.16:8 //
 atasijaṃ mahākāpīnimbajam tipajam tathā /
 apāmārgo devadāpī dantitambaruvigrahāḥ // GRhtCM_3.16:9 //
 aṅkoponmattabhappātaphapebhyas taipasambhavaḥ /
 iti // GRhtCM_3.16:10 //
 vasā yathā /
 ajoṣṭrakharameṣāṇāṃ mahiṣasya vasā tathā /
 iti // GRhtCM_3.16:11 //
 mūtrapuṣpaśukrāṇi yathā /
 mūtrāṇi hastikarabhamahiṣikharavājinām /
 striyaḥ puṃsas tathā mūtraṃ puṣpaṃ vīryaṃ ca yojayet /
 iti // GRhtCM_3.16:12 //

mukha:: śukapicchamukha

anye svacchaṃ kṛtvā śukapicchamukhena cārayanti ghaṇam /
 siddhopadeśavidhinā āśitagrāse na śuṣkeṇa // GRht_3.17 //

tasminnabhiprāye 'nyamatam āhānya ityādi // GRhtCM_3.17:1 //
 eke uktavidhānena cāraṇaṃ kurvanti anye apare rasam pāradam svaccham kṛtvā
 svedanādyaṣṭasaṃskāropasaṃskṛtam vidhāya vā hiṅgupottham ghanam abhrakam cārayanti
 abhrakasya cāraṇaṃ kurvanti // GRhtCM_3.17:2 //
 kena śukapicchamukhena śukapiccham saṃdhānaviśeṣaḥ mukham viśeṣo yeṣāṃ saṃdhānānām
 tena // GRhtCM_3.17:3 //
 kva sati cārayanti āśitagrāse sati bhuktakavape sati punaś cāryam ityarthaḥ //
 GRhtCM_3.17:4 //
 kena siddhopadeśavidhinā siddhā rasisiddhā nityanāthavīranāthādayaḥ pūrvoktāḥ teṣāṃ ya
 upadeśavidhis tena // GRhtCM_3.17:5 //
 na śuṣkeṇa saṃdhānenārdribhāvāt nīrasatām prāptena punaścāraṇā na syāt //
 GRhtCM_3.17:6 //
 śukapiccham yathā /
 bhasmakṣārān suśuṣkāmstu kṣārāmśca pavaṇāni ca /
 āpoḍya hy ampavargeṇa śupbabhāṇḍe nidhāpayet // GRhtCM_3.17:7 //
 yāvacca śukapicchābhamabhrakam tena bhāvayet /
 grasate tatkṣaṇātsūto gopakastu vidhīyate // GRhtCM_3.17:8 //
 iti // GRhtCM_3.17:9 //

mercury:: cāraṇa

athavā māṅṣikagaganam samabhāgam paṭuyutam pakvam /
 prakṣipyā lohapātre svedāntaścarati kṣṣṇābhram // GRht_3.18 //

anyamatābhiprāye prakārāntaram āhāthavetyādi // GRhtCM_3.18:1 //
 pūrvoktam vidhānam kuryāt athavā pakṣāntare idaṃ vakṣyamānam kuryāt //
 GRhtCM_3.18:2 //
 māṅṣikagaganamiti māṅṣikena yuktaṃ gaganam abhrakam samabhāgam dvayam
 tupyabhāgam puṭitam bhāvitam yat paṭu saindhavam pavaṇam śāstrāntarasāmyād ampavargeṇa
 puṭitam tena yutam mipitam sat pakvam vahnipuṭitam kuryāt iti śeṣaḥ // GRhtCM_3.18:3 //
 kiṃ kṛtvā pohapātre muṇḍādibhājane prakṣipyā madhye sthāpya // GRhtCM_3.18:4 //
 evaṃvidham kṣṣṇābhram svedāntarvahnitāpamadhye rasaḥ pāradaś carati grasati
 māṅṣikasamyogāt kṣipram iti bhāvaḥ // GRhtCM_3.18:5 //

taṃ pravakṣyāmyupadeśam gandhābhrakasaṃpraveśanam yena /
 pakṣachinnaś ca raso yogyaḥ syād rasarasāyanayoḥ // GRht_3.19 //

upadeśavidhānamāha tam ityādi /
 yenopadeśena gandhābhrakapraveśanam gandhapāṣāṇasamyogād yadabhrapraveśena bhavati
 abhrasya pāradāntaḥpraveśo bhavati tamupadeśamaḥ kavir vakṣyāmi kathayiṣye //
 GRhtCM_3.19:1 //
 atisāṃpīyād vartamāna eva ḷṭ // GRhtCM_3.19:2 //
 tu punaḥ // GRhtCM_3.19:3 //
 pakṣachinnaśca raso rasarasāyanayor yogyaḥ rase jvarādiroganāśake jvarāṅkuśādu rasāyane ca
 jarāvyaḍhināśane prayoge yogyaḥ samarthaḥ // GRhtCM_3.19:4 //
 yathā mañjaryām /

mārito dehaśuddhyarthaṃ mūrchito vyādhināśanaḥ /
 rasabhasma kvacidroge dehārthe mūrchitaṃ kvacit // GRhtCM_3.19:5 //
 baddhaṃ dvābhyāṃ prayuñjīta śāstradr̥ṣṭena karmaṇā // GRhtCM_3.19:6 //
 iti // GRhtCM_3.19:7 //
 gandhābhṛakapraveśena pakṣachinno 'capo bhaved iti bhāvaḥ // GRhtCM_3.19:8 //

sulfur:: special role in alchemy

rasarājarāgadāyī bijānāṃ pākajāraṇasamarthaḥ /
 sūtakaapakṣacchedī rasabandhe gandhako 'bhītaḥ // GRht_3.20 //

gandhakaṃ viśeṣayannāha rasarājetyādi // GRhtCM_3.20:1 //
 rasabandhane pāradabandhane gandhako 'bhītaḥ pepinakaḥ sarvotkr̥ṣṭaḥ // GRhtCM_3.20:2 //
 kuto yataḥ sūtakaapakṣacchedī gandhakaḥ sūtasya pāradasya pakṣau chinatti //
 GRhtCM_3.20:3 //
 punaḥ kuto rasarājarāgadāyī rasarājaḥ pāradaḥ tasya rāgaṃ rañjanaṃ dadātīti //
 GRhtCM_3.20:4 //
 punaḥ kuto bijānāṃ pākajāraṇasamarthaḥ pākāśca jāraṇaṃ ca pākajāraṇe // GRhtCM_3.20:5 //

mercury:: māraṇa, pakṣacheda

dattvā khalve truṭīśo gandhakaṃ ādau rasaṃ ca truṭīśo+api /
 tāvacca mardaniyaṃ yāvatsā piṣṭikā bhavati // GRht_3.21 //

tadanu ca drutabalivasayā samabhāganiyojitaṃ tathā gaganam /
 truṭīśo rasaṃ ca dattvā kurvīta yathepsitāṃ piṣṭim // GRht_3.22 //

sāpi ca dīptairupalairnipātyate 'dho 'tha dīpikāyantre /
 tadanu ca nirmuktamalo nikṛntapakṣo 'bhṛagandhābhyām // GRht_3.23 //

bhasmākāraś ca raso hemnā saha yujyate sa ca dvaṃdve /
 gandhakābhṛakābhyām rasapakṣāpakartanaṃ yathā syāttathāha dattvetyādi //
 GRhtCM_3.21-23:1 //
 ādau prathamam khalve lohārkāśmamaye gandhakaṃ truṭīśo dattvā alpamātraṃ vāraṃ vāraṃ
 gandharasau dattvā tāvanmardaniyaṃ yāvat sā piṣṭikā ekaśarīratā bhavati kajjaliketi vyaktārthaḥ //
 GRhtCM_3.21-23:2 //
 tadanu tatpascāt rasagandhakapiṣṭikaraṇānantaraṃ tatra rasagandhakapiṣṭiyā gaganam
 abhṛakaṃ samabhāganiyojitaṃ gandharasābhyām tulyāṃśam militaṃ kāryam ityarthaḥ //
 GRhtCM_3.21-23:3 //
 kayā kṛtvā drutabalivasayā drutā dravībhūtā yā balivasā bhekamatsyakarkaṭaśīsumārāṇāṃ
 tailarūpā śarīrajātā tayā // GRhtCM_3.21-23:4 //
 samabhāgābhṛakaniyojanānantaraṃ balivasayā mardanaṃ kāryamiti tātparyārthaḥ //
 GRhtCM_3.21-23:5 //
 balivasā yathā /
 bhekamatsyabhavā yā tu karkaṭasya vasāthavā /
 bhāvyaṃ ebhiḥ kramādgandham śīsumārasāpi vā // GRhtCM_3.21-23:6 //

etāsvekā balivasā samyak sūtasya bandhinī /
 rañjanam caiva kurute mañimūṣavidhikramāt // GRhtCM_3.21-23:7 //
 eṣā balivasā nāma kṣaṇādbadhnāti sūtakam /
 iti // GRhtCM_3.21-23:8 //
 rasagandhābhraṣṭim kurvītetyarthaḥ // GRhtCM_3.21-23:9 //
 sā pūrvoktā rasagandhābhraṣṭir athetyanantaram dīpikāyante 'dhaḥpātane raso
 nirmuktamalas tyaktadoṣo bhavati // GRhtCM_3.21-23:10 //
 tasminnirmuktamale sati nikṛntapakṣaḥ chinnapakṣo bhavati // GRhtCM_3.21-23:11 //
 kābhyām abhragandhābhyām abhram ca gandhaśca abhragandhau tābhyām gandhakāntaḥ
 saṃyogāt sukhaṃ rasābhraṣṭirbhavet yato gandhako dvaṃdvamelanasamarthaḥ kiṃ
 punarbalivasayeti ṛṭiyāślokārthaḥ // GRhtCM_3.21-23:12 //
 kulakam iti // GRhtCM_3.21-23:13 //
 pūrvasaṃskṛtarasasyākāram kāryāntarasampattim cāha bhasmetyādi // GRhtCM_3.21-23:14 //
 ca punaḥ // GRhtCM_3.21-23:15 //
 tato+adhaḥpātānād raso bhasmākāro bhasmasadṛśo bhavet // GRhtCM_3.21-23:16 //
 sa ca bhasmākāro rasaḥ hemnā svarṇena sārddham ubhayamelane yujyate karmavidā iti śeṣaḥ //
 GRhtCM_3.21-23:17 //
 athavā samuccaye avyayo rekārthasambandhāt pakṣāntare ca // GRhtCM_3.21-23:18 //

mercury:: māraṇa, compound with gold

athavā gandhakapiṣṭim paktvā drutagandhakasya madhye tu // GRht_3.24 //
 sā cāpi hemapiṣṭirvipacyate gandhake bhūyaḥ /
 ittham hemnā sūto milati dvaṃdve tathā kṣaṇānmriyate // GRht_3.25 //

athavā hemnā saha pūrvarasavidhānena gandhapiṣṭim kuryāt athavā drutagandhakasya
 dravībhūtagandhakasya madhye paktvā vahniyogena supakvaṃ kṛtvā rasaṃ piṣṭivat
 rasahemagandhapiṣṭim kuryādityarthaḥ // GRhtCM_3.24-25:1 //

pūrvoddiṣṭasya dvaṃdvamepanasya vidhānamāha setyādi // GRhtCM_3.24-25:2 //
 ca punaḥ // GRhtCM_3.24-25:3 //
 sā pūrvoktā hemapiṣṭiḥ rasahemagandhakṛtaretasoḥ sambandhaḥ sadātanaḥ //
 GRhtCM_3.24-25:4 //

hemnā mipitā yā piṣṭimepanaviśet sā hemapiṣṭi bhūyaḥ punaḥ gandhake vipacyate yuktyā
 pākaḥ kāryaḥ pūrvavad gandhake // GRhtCM_3.24-25:5 //

ittham uktavidhānena hemnā saha sūtaḥ pārado mipati granthimeti kva sati dvaṃdve sati
 ubhayasaṃyoge sati // GRhtCM_3.24-25:6 //

tathoktavidhānena dvaṃdve mipati sati tatkāpād appakāpato mriyate pañcatvamupayāti //
 GRhtCM_3.24-25:7 //

appakriyāntarakaraṇānmṛto bhavatīti bhāvaḥ // GRhtCM_3.24-25:8 //
 iti pakṣacchedavidhiḥ // GRhtCM_3.24-25:9 //

itare pakṣacchedam dvaṃdve rasamāraṇam na vāñchanti /
 bījānāmapī pākam hr̥ṣyanti ca tadanu tapyanti // GRht_3.26 //

etāvātā rasapakṣakartanena nāpaṃ bhavitavyamityāha itare ityādi // GRhtCM_3.26:1 //

ye puruṣā iti uktavidhānena pakṣacchedaṃ rasapakṣāpakartanaṃ vāñchanti punaḥ dvaṃdve rasamāraṇaṃ dvaṃdvena pūrvoktena rasahemagandhakena kṛtvā yadrasamāraṇaṃ tanna vāñchanti punarbījānāmapi raktābhrahemarasa kādīnāmapi pākam vahniyogena supakvakaraṇaṃ na vāñchanti te puruṣāḥ pūrvam pakṣacchedaṃ jñātvā hr̥ṣyanti harṣayuktā bhavanti pakṣacchedaṃ vinānyakāryasiddhiṃ jñātvetyarthas tadanu ca kāryāsiddhau tapyanti paritāpayuktā bhavanti // GRhtCM_3.26:2 //

itthamanekadoṣairbahuśramairgaganacāraṇaṃ matvā /
nirdiśyate prakāraḥ karmaṇi śāstre'pi saṃvādī // GRht_3.27 //

gaganacāraṇaṃ nirdiśyānyasaṃskāraṃ stuvannāha itthamityādi // GRhtCM_3.27:1 //
mayā granthakartrā asmin śāstre karmaṇyati saṃvādī prakāraḥ agrimaprakaraṇe
sattvaniṣkāsanarūpaḥ nirdiśyate nirdeśaḥ kriyate // GRhtCM_3.27:2 //
saṃvedyate saṃskriyate saṃskāraavidbhiriti saṃvādī // GRhtCM_3.27:3 //
kiṃ kṛtvā itthamuktaprakāreṇa anekairdoṣaiḥ anekakaṣṭhaiḥ
bahuśramairbahvāyāśairgaganacāraṇaṃ matvā abhrakacāraṇaṃ jñātvā // GRhtCM_3.27:4 //
gaganacāraṇānantaramanyotkr̥ṣṭaparakāro nirdiśyate iti bhāvaḥ // GRhtCM_3.27:5 //

agrāhyo nirlepaḥ sūkṣmagatirvyāpakō+akṣayo jīvaḥ /
yāvadvīśati na yonau tāvadbandhaṃ kuto bhajate // GRht_3.28 //

iti paramahaṃsaparivrājakācāryaśrīmadgovindabhaḡavatpādaviracite rasahr̥dayākhye
tantre nirmukhavāsanāmukhāntarbhūtasamukhapatṛābhṛakacāraṇātmakas ṭṛtīyo
'vabodhaḥ //

prakārāntaraṃ darśayannāha agrāhya ityādi // GRhtCM_3.28:1 //
evaṃvidho harajo yāvadyonau abhrake na vīśati na mīpati yāvadbandhaṃ bandhanaṃ kuto
bhajate prāpnoti na kuto+api yonāv apravīśati sati na bandhanamāpnotītyarthaḥ //
GRhtCM_3.28:2 //

kiṃvīśiṣṭo harajaḥ agrāhyaḥ haraḥ kathamapi na gṛhyate 'navayavatvāt harajastadguṇa eva
kāraṇānurūpaṃ kāryamiti nyāyāt /

punaḥ kiṃvīśiṣṭo nirpepaḥ vaikārikair doṣaguṇairna pipyata iti doṣaguṇanivṛtteḥ //
GRhtCM_3.28:3 //

punaḥ sūkṣmagatiḥ sūkṣmā gatir gamanaṃ pravartanaṃ vā yasya saḥ
dhūmarūpāvapokanavāt // GRhtCM_3.28:4 //

punarvyāpakaḥ dehapohādervyāpakavāt // GRhtCM_3.28:5 //

punarakṣayaḥ na kṣayo yasyetyakṣayaḥ sarvadā bhāvarūpavāt // GRhtCM_3.28:6 //

punarjīvaḥ ajīve prakāśatvābhāvaḥ svatvaṃ vihāya mapinopādhikatvānnirupādhāv
upādhisampattiriti tātparyārthaḥ // GRhtCM_3.28:7 //

tadāśrayā tadviśayā anādyavidyeti vedāntavacanāt // GRhtCM_3.28:8 //

iti śrīmatkurapavaṃśapayodhisudhāramiśramaheśātmajacaturbhujaviracitāyām

mugdhāvabodhinyām rasahr̥dayaṭīkāyām

nirmukhavāsanāmukhāntarbhūtasamukhapatṛādhṛakacāraṇātmakas ṭṛtīyo 'vabodhaḥ //
GRhtCM_3.28:9 //

kr̥ṣṇo raktaḥ pīto yo 'bhraḥ syāt sthūlatārakārahitaḥ /
vajrī sa pītakarmaṇi pātitasattvo ghano yojyaḥ // GRht_4.1 //

adhunābhrasattvacāraṇaṃ tatra pītakarmaṇi gaganavarṇabhedānāha kṛṣṇa ityādi //
GRhtCM_4.1:1 //

kṛṣṇo ghano rakto ghaṇaḥ pīto ghanaśceti trividhaḥ pātitasattvaḥ pātitaṃ sattvaṃ yasyeti
samāsaḥ // GRhtCM_4.1:2 //

evaṃvidho vajrī pītakarmaṇi suvarṇakārye yojyaḥ // GRhtCM_4.1:3 //

vajriṇo pakṣaṇaṃ dhmāto+api haṭhāgnau saṃyojito 'pi yaḥ sthūpatārahito bhavati
sthūpāśca tāstārahitaśca tābhī rahitaḥ dapasamuccayarūpāḥ sthūpatārahitaḥ // GRhtCM_4.1:4 //

anukto+api śvetavarṇo ghaṇaḥ śvetakarmaṇi yojyaḥ granthāntarasāmyād ayam abhiprāyaḥ //
GRhtCM_4.1:5 //

yathā granthāntare raktaṃ pītaṃ kṛṣṇaṃ śastaṃ hemakriyāsu gagaṇaṃ hi // GRhtCM_4.1:6 //

tārahitāsu śukpaṃ rasāyane sarvameva tu śreṣṭhaṃ iti // GRhtCM_4.1:7 //

abhre 'pi vṛttikṛdviśeṣamāha kadācid girijā devī haraṃ dṛṣṭvā manoharam // GRhtCM_4.1:8 //

amocayat tadā vīryaṃ tajjātaṃ śvetamabhṛakam // GRhtCM_4.1:9 //

śvetaṃ raktaṃ tathā pītaṃ kṛṣṇaṃ tadbhūmisamgamāt /

pinākaṃ darduraṃ nāgaṃ vajrābhraṃ ca caturvidham // GRhtCM_4.1:10 //

dhmātaṃ vahnau dapacayaṃ pinākaṃ viśṛjatyapam /

phūtkāraṃ bhujagaḥ kuryād darduraṃ bhekaśabdavat // GRhtCM_4.1:11 //

caturthaṃ khecaraṃ vajraṃ naivāgnau vikṛtiṃ bhajet /

tasmād vajrābhṛakam śreṣṭhaṃ vyādhivārdhakyamṛtyujit iti // GRhtCM_4.1:12 //

niścandrikaṃ hi gagaṇaṃ vāsitaṃvapi vāsanābhīr iha śatadhā /

tadapi na carati rasendraḥ sattvaṃ kathamatra yatnataḥ prabhavet // GRht_4.2 //

cāraṇāyāṃ abhrapattre vaiśamyam sattve ca sugamatvam sūcayannāha niścandrikam ityādi //
GRhtCM_4.2:1 //

iḥāsmiṇ cāraṇāśamskāre niścandrikaṃ gagaṇaṃ tārahitaṃ abhraṃ vāsanābhīḥ
pūrvoktābhīr vāsanauśadhibhīḥ śatadhā śataprakāraṃ vāsitaṃ mathitaṃ api rasendraḥ pāradas
tadapi bahūśramaiḥ saṃskṛtamapyabhraṃ na carati grāsīkaroti // GRhtCM_4.2:2 //

atra cāraṇe sattvaṃ yatnataḥ prayatnāt kathaṃ prabhavet kathamapi samarthībhavet sattvaṃ
yatnataḥ samarthībhavedityarthaḥ // GRhtCM_4.2:3 //

muktvaikamabhrasattvaṃ nānyaḥ pakṣāpakartanasamarthaḥ /

tena niruddhaprasaro niyamyate badhyate ca sukham // GRht_4.3 //

sugamatvādguṇādhikatvācca sattvaṃ praśamsati muktvyādi // GRhtCM_4.3:1 //

abhrasattvamekaṃ muktva tyaktva anyo 'paro rasapakṣāpakartanasamartho na
pāradapakṣacchettā na tena sattvena sukhaṃ yathā syāttathā rasaḥ pārado niyamyate pāradasya
niyamaṃ bhavedityarthaḥ badhyate ca bandhanaṃ prāpyate raso baddho bhavāityarthaḥ //
GRhtCM_4.3:2 //

kimbhūtaḥ san niyamaṃ bandhanaṃ ca pnoti niruddhaprasaraḥ san niruddha ārundhittaḥ
prasaraḥ prasaraṇaṃ prakṛṣṭena gamaṇaṃ yasya tādrśaḥ san // GRhtCM_4.3:3 //

pakṣaccheda

pakṣacchedamakṛtvā rasabandhaṃ kartum ihate yastu /

bījaireva hi sa jaḍo vāñchatyajitendriyo mokṣam // GRht_4.4 //

rasabandhane 'dhikāritvaṃ darśayannāha pakṣacchedam ityādi // GRhtCM_4.4:1 //
 yo vādī abhrasattvagrasanena vinā pakṣacchedam kṛtvā pakṣāpakartanamavidhāya
 rasabandhaṃ kartuṃ pāradabandhanaṃ vidhātum ihate ceṣṭate sa vādī na kiṃtu jaḍa evam
 apaṇḍita iti bhāvah // GRhtCM_4.4:2 //

kaḥ kṛtvā rasabandhanaṃ kartumihate bijaiḥ raktābhrahemarasaḥ ityādibhiḥ //
 GRhtCM_4.4:3 //

evāvyaḥ anyadravyavyavacchedi // GRhtCM_4.4:4 //
 pakṣacchedanaṃ kṛtvā bandhanaṃ kāryamayam vidhiḥ anyathā tv avidhiḥ //
 GRhtCM_4.4:5 //

avidher drṣṭāntamāha yathā ajitendriyo pampaṭaḥ pumān mokṣaṃ vāñchati //
 GRhtCM_4.4:6 //

ajitendriyajādayoḥ sāmīyami // GRhtCM_4.4:7 //

nādhaḥ patati na cordhvaṃ tiṣṭhati yantre bhaved anudgārī /
 abhrakajirṇaḥ sūtaḥ pakṣacchinnaḥ sa vijñeyaḥ // GRht_4.5 //

pakṣacchinnaḥ pāradasya pakṣaṇamāha netyādi // GRhtCM_4.5:1 //
 evaṃvidhaḥ pāradah sūto yaḥ sa pakṣacchinnaḥ pakṣau chinnau cheditau yasyeti samāsaḥ //
 GRhtCM_4.5:2 //

sa kaḥ yo nādhaḥ patati adhaḥpātane kṛte ūrdhvato 'dhobhāgo na patati punaradhobhāgata
 ūrdhvpātane kṛte ūrdhvaṃ na yāti anudgārī acañcapo bhavet yantre svastha eva tiṣṭhatītyarthaḥ //
 GRhtCM_4.5:3 //

punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ abhrakajirṇaḥ abhrakaṃ jirṇaṃ niḥśeṣatām āptaṃ yasmin rasa iti samāsaḥ //
 GRhtCM_4.5:4 //

grāsamātreṇa pakṣacchedo na jāyate yāvanna cāritamabhrakaṃ jaratīti dhvanyarthaḥ //
 GRhtCM_4.5:5 //

sa pakṣacchinnaḥ sūta iti // GRhtCM_4.5:6 //

abhra:: subtypes

śvetādicaturvarṇāḥ kathitāste sthūlatārahīṇāḥ /

abhra:: subtypes:: reaction to heating

vajrī satvaṃ muñcatyapare dhmatāśca kācatām yānti // GRht_4.6 //

vajrābhraṃ vihāya pinākanāgabhekāḥ satvamocane'samarthā iti darśayannāha śvetetyādi //
 GRhtCM_4.6:1 //

ye dhmatāḥ sthūpatārahīṇāḥ patracayena varjitā raktapītakṛṣṇāḥ kathitāḥ pūrvam
 varṇitāste śvetādicaturvarṇā bhavanti // GRhtCM_4.6:2 //

trayāṇāṃ raktapītakṛṣṇavarṇābhraṇāṃ cet śvetavarṇa ādau yujyate tadā caturvarṇā
 bhavantītyarthaḥ // GRhtCM_4.6:3 //

teṣāṃ caturvarṇāṇāṃ madhye yo vajrī vajrasamjñako ghaṇaḥ sa satvaṃ muñcati dhmatāḥ san
 satvaṃ tyajati nānye // GRhtCM_4.6:4 //

apare pinākanāgabhekāhvayāḥ dhmatāḥ santaḥ kācatām yānti kācākāratvam āpnuvanti na ca
 sattvanirgama iti // GRhtCM_4.6:5 //

abhra:: subtypes:: potency

sitaraktāsītapītā ye kecidudāhṛtā ghanā loke /
alpabalā niḥsattvā vajrī śreṣṭhastu sarveṣām // GRht_4.7 //

sasattvabapavatvābhyām utkr̥ṣṭatvād vajrābhraṃ punaḥ praśamsati sitetyādi //
GRhtCM_4.7:1 //

poke samsāre ye kecit ghanā udāhṛtāḥ kathitāste appabapāḥ appaṃ bapaṃ yeṣu te tathoktāḥ //
GRhtCM_4.7:2 //

niḥsattvāḥ satvavarjitāḥ dharmāteṣu teṣu satvābhāva ityarthāḥ // GRhtCM_4.7:3 //
te ke ghanāḥ sitaraktāsītapītāḥ śvetaraktakṛṣṇapītavarnāḥ nānye varṇāḥ santīti bhāvaḥ //
GRhtCM_4.7:4 //

sarveṣām caturvarṇānām madhye vajrī vajrasamjñakāḥ śreṣṭhāḥ pradhānaḥ //
GRhtCM_4.7:5 //

abhra:: inedible variants

sūte'pi rasāyaninām yojyaṃ parikīrtitaṃ paraṃ satvam /
trividhaṃ gaganamabhakṣyaṃ kācaṃ kiṭṭaṃ ca pattrarajaḥ // GRht_4.8 //

deyamabhramāha sūte'pītyādi // GRhtCM_4.8:1 //
rasāyaninām rasāyanam jarāvyādhividhvamsibheṣajam vidyate yeṣām yeṣu vā te rasāyaninaḥ
teṣām paraṃ pradhānaṃ satvamabhrasatvam parikīrtitaṃ samkathitaṃ yathā granthāntare /
satvasevī vayaḥstambhaṃ kṛṭasuddhirpabhetsudhīḥ /
iti // GRhtCM_4.8:2 //

abhrasatvam sūte'pi pārade'pi paramamutkr̥ṣṭaṃ pakṣachedanasamarthaṃ bapadaṃ ca //
GRhtCM_4.8:3 //

punastrividhaṃ gaganam abhakṣyam abhojyaṃ rasāyaninām sūte'pi // GRhtCM_4.8:4 //
kiṃ tattrividham ekaṃ kācaṃ vahnau dhamanātkācākāratāṃ nītaṃ dvitīyaṃ kiṭṭaṃ
yaddhamanātkiṭṭasvarūpaṃ prāptaṃ tṛtīyaṃ pattrarajaḥ patrāṇām samāhitaṃ yadrajasa tadevam
trividham abhakṣyaṃ sadoṣatvāt // GRhtCM_4.8:5 //

abhra:: sattva

muñcati satvam dharmātas tṛṇasāravikārakair ghanāḥ svinnāḥ /
parihṛtya kācakiṭṭaṃ grāhyam sāraṃ prayatnena // GRht_4.9 //

satvapātanavidhānaṃ darśayannāha muñcatītyādi // GRhtCM_4.9:1 //
ghanas tṛṇasāravikārakaiḥ svinnāḥ tṛṇameva sāro yeṣām te tṛṇasārāḥ teṣām ye vikārakā viśeṣās
tair auśadhaiḥ sūryāvartakādibhiḥ kṛtvā svinnau vahnau dharmāto ghanāḥ satvam muñcati
sattvapātaṃ vidadhāti // GRhtCM_4.9:2 //

punaḥ kācaṃ kiṭṭaṃ ca parihṛtya sattvam patitakācakiṭṭayuktaṃ yadā bhavati tadā prayatnena
grāhyam ityarthāḥ // GRhtCM_4.9:3 //

abhra:: sattva:: pātana

svedya baddhvā piṇḍaṃ māhiṣadadhidugdhamūtraśakṛdājyaiḥ /
atha paṃcagavyayuktaḥ satvam pātayati lohanibham // GRht_4.10 //

adhunā viśeṣaparakārāntaram āha svedya ityādi /

svedyo ghaṇaḥ pūrvoktaistr̥ṇasāravikāraiḥ sveditamabhraṃ svedavidhiruktaḥ punarghanasya piṇḍaṃ baddhvā kaiḥ saha māhiṣadadhidugdhamūtraśakṛdājayaiḥ kṛtvā mahiṣyā idaṃ māhiṣaṃ evaṃbhūtaṃ yaddadhi dugdhaṃ mūtraṃ śakṛdviṣṭhā ājyaṃ ghṛtaṃ caitaiḥ piṇḍaṃ baddhvā // GRhtCM_4.10:1 //

atheti samuccaye // GRhtCM_4.10:2 //

pañcagavyaiḥ gavāṃ dugdhadadhimūtraśakṛdājayaiḥ saṃyuktaḥ kāryaḥ piṇḍaṃ baddhvetyarthaḥ // GRhtCM_4.10:3 //

etatpiṇḍaṃ pohanibhaṃ muṇḍaprabhaṃ sattvaṃ pātayati pūrvasaṃbadhāt ghanasya ityadyāhāraḥ // GRhtCM_4.10:4 //

sattva:: extract from cool minerals

sūryātapapītarasāḥ svalpaṃ muñcanti dhātavaḥ satvam /

svasthānasthāḥ santo muñcanti ta eva bhūyiṣṭham // GRht_4.11 //

sūryātapapītarasā iti sūryātape savitr̥gharme pītāḥ śoṣitā rasā dravā yaiḥ evaṃvidhā dhātavo dhmātaḥ santaḥ svappaṃ iṣanmātraṃ sattvaṃ muñcanti tyajanti // GRhtCM_4.11:1 //

punasta eva sūryātapapītarasā dhātavaḥ svasthānasthāḥ svakīyaṃ yatsthānaṃ draveṇa sthānapiṇḍaṃ rūpaṃ tasmin tiṣṭhantīti evaṃvidhāḥ santo bahapaṃ bhūyiṣṭham satvaṃ muñcanti dravantītyarthaḥ // GRhtCM_4.11:2 //

sūryātapapītarasā iti keṣāṃ sūryāvartakadapīvandhyākarkoṭakyādīnāṃ drāvakauṣadhīnāṃ // GRhtCM_4.11:3 //

bahugambhīraṃ dhmāto varṣati meghaḥ suvarṇadhārābhiḥ /

devamukhatulyamamaḥ patitaṃ satvaṃ tathā vindyāt // GRht_4.12 //

patitasattvapakṣaṇaṃ āha bahugambhīraṃ ityādi // GRhtCM_4.12:1 //

megho ghano bahugambhīraṃ yathā syāttathā dhmātaḥ san suvarṇadhārābhiḥ śobhanavarṇadhārābhiḥ vā suvarṇavat kanakavat varṇo yāsāṃ tābhiḥ nirmapatvāt prakāśakatvācca varṣati dhārāpātaṃ vidadhāti // GRhtCM_4.12:2 //

kathaṃbhūtaṃ devamukhatupyaṃ vahninā tupyaṃ samaṃ amapaṃ nirmapaṃ haritapītaraktādīdhūmarahitavāt patitaṃ satvaṃ tathā vindyāt ghanasyetyarthaḥ // GRhtCM_4.12:3 //

tathā granthāntare /

bhastrānapena tivreṇa mahājvāpe hutāśane /

atidīpte bhavedbuddhā aṅgārāḥ kṣayamāgatāḥ // GRhtCM_4.12:4 //

punaranyā na cenmūrdhni dvistrirvārāṇi buddhimān /

yadā dīpto bhavedvahniḥ śuddhajvāpo mahābapaḥ // GRhtCM_4.12:5 //

patitaṃ tu tadā vindyāt tatsattvaṃ nātra saṃśayaḥ /

patitaṃ tu pṛthakkāryaṃ kiṭṭāṅgāravivarjitam // GRhtCM_4.12:6 //

nirguṇaṃ pakṣayitvā tu punar dhāmyo yathāvatā /

dvistrirevamaśeṣaṃ tu dhmātaḥ sattvaṃ vimuñcati // GRhtCM_4.12:7 //

abhra:: sattva:: "eaten" without a mukha

yadi lohanibhaṃ patitaṃ jātaṃ gaganasya tadrasaścarati /
milati ca sarvadvandve hyauśadhībhiścarati vināpi mukhaiḥ // GRht_4.13 //

abhra:: sattva:: produces a mukha

mākṣikasahitaṃ gaganam dhmātaṃ satvaṃ mukhapradaṃ bhavati /
tadanu ca nāgairvaṅgaiḥ sahitaṃ ca mukhapradaṃ satvam // GRht_4.14 //

mākṣikasatvāntarasamyogāt sattvasya guṇādhikyaṃ darśayannāha mākṣiketyādi //
GRhtCM_4.13-14:1 //

gagane bhavaṃ gaganam anpratyayāntam ṇito vā iti sūtreṇa na vṛddhiḥ gaganam
abhrasatvam // GRhtCM_4.13-14:2 //

mākṣike bhavaṃ mākṣikaṃ mākṣikasatvaṃ tena sahitaṃ pūrvasatvaṃ cet dhmātaṃ
tadubhayasatvaṃ mukhapradaṃ bhavati rasasya iti śeṣaḥ // GRhtCM_4.13-14:3 //

mukhaṃ prakṛṣṭena dadātīti samāsaḥ // GRhtCM_4.13-14:4 //

tadanu ca tatpascācca nāgair vaṅgaiḥ sahitaṃ pūrvam yadgaganam abhrasatvaṃ
mukhapradamityarthaḥ // GRhtCM_4.13-14:5 //

vā sukhapradaṃ iti pāṭhaḥ asmin yoge bahukpeśam vihāya sukkena cāraṇam bhavatīti
vikappārthaḥ // GRhtCM_4.13-14:6 //

abhra:: sattva:: induction of garbhadruti, rañjana and bandhana

mākṣikasatve yogādghanasatvaṃ carati sūtako nikhilam /

niyataṃ garbhadrāvī sa rajyate badhyate caivam // GRht_4.15 //

mākṣikasatvaṃ mukhyatvenāha mākṣiketyādi // GRhtCM_4.15:1 //

sūtakaḥ pārado ghanasatvaṃ abhrasatvaṃ nikhipam samastaṃ carati // GRhtCM_4.15:2 //

kasmāt mākṣikasatve yogāt mākṣikaṃ svarṇamākṣikaṃ tatsatve yo yogastasmāt //

GRhtCM_4.15:3 //

niyataṃ niścitam // GRhtCM_4.15:4 //

mākṣikasattvayogād ghanasattvaṃ carati raso garbhadrāvī garbhe drāvayati sattvaṃ
dravarūpaṃ vidhatte yaḥ sa tathoktaḥ // GRhtCM_4.15:5 //

sūtasyodare mākṣikābhrasatvaṃ drutirūpaṃ tiṣṭhatītyarthaḥ // GRhtCM_4.15:6 //

evamamunā vidhānena saha sūtakaḥ pārado rajyate rāgavān bhavati badhyate baddhaśca
bhavatītyarthaḥ // GRhtCM_4.15:7 //

abhra:: sattva:: for bandhana of mercury

satvaṃ ghanasya kāntam tālakayuktaṃ surundhitaṃ dhmātam /

vāraistribhiriha satvaṃ bhavati rasendrabandhakāri param // GRht_4.16 //

mākṣikayogānantaram aparo+abhidhīyate sattvam ityādi // GRhtCM_4.16:1 //

ghanasyābhrasya satvaṃ tathā kāntam pohaviśeṣam tāpakayuktaṃ tāpakena haritāpena
yuktaṃ surundhitaṃ dhmātam sat trayamapi satvarūpaṃ bhavati yadaikavāradhamanena satvaṃ
na mipati tathā punardvistrivepābhir dhamanam kāryam // GRhtCM_4.16:2 //

samabhāgatāpakayojanam ghanasatvamākṣikasatvayogadrāvaṇāddhamitādatyartham
tatsatvam rakhe pārade bandhakāri bhavati paramamutkr̥ṣṭam bandhanapradam bhavati //
GRhtCM_4.16:3 //

tatsattvasya cāraṇato raso bandhanamavāpnotiti bhāvaḥ // GRhtCM_4.16:4 //
kāntapakṣaṇam /
pātre yasmin praviśati jape taipabindurna sarpet hiṅgurgandham visṛjati nijam tiktatām
nimbakapkaḥ /
pāke dugdham bhavati śikharākāratām naiva bhūmau kāntam poham viduriti ca
tappakṣaṇoktam na cānyat /
iti // GRhtCM_4.16:5 //

abhra:: sattva:: induction of garbhadruti

loham cābhrakasatvam tālakasamabhāgasāritam carati /
abhiṣavayogāccāṅgulimṛditam garbhe ca taddravati // GRht_4.17 //

kāntābhrasatvāpayogakaraṇam āha pohamityādi // GRhtCM_4.17:1 //
ceti samuccaye // GRhtCM_4.17:2 //
poham pūrvoktapakṣaṇam muṇḍādikaṃ abhrasatvam ca tāpakasamabhāgasāritam tāpakasya
samabhāgena pūrvavidhānena mukhādīnā yatsāritam ekaśārīratām nītam sṛ gatāvityasya dhāto
rūpam sāritam pramipitam ityārthaḥ evaṃvidham kāntābhrasatvāpam rasaścarati //
GRhtCM_4.17:3 //

ca punaḥ aṅgupimṛditam aṅgupinā marditam tat kāntābhrasatvāpam garbhe rasodare dravati
tatsvarūpatvena mipati // GRhtCM_4.17:4 //
kasmāt abhiṣavayogāt abhiṣavaḥ saṃmardanam tadyogāt // GRhtCM_4.17:5 //
pohasya trayo daśabhedānām madhyāt kenāpi bhedena sahayogaḥ kārya iti pohasābdena
dhvanitam // GRhtCM_4.17:6 //

abhra:: sattva:: induction of cāraṇa

vaṅgamatho ghanasatvam tālakaṣaḍbhāgasāritam carati /
abhiṣavayogāccarati vrajati raso nātra sandehaḥ // GRht_4.18 //

pohayogamuktivā vaṅgayogamāha vaṅgamityādi // GRhtCM_4.18:1 //
atha pohakathanānantaram vaṅgam khurasamjñakam abhramam ca etadvayam
tāpakaṣaḍbhāgasāritam tāpakasya ṣaḍamśena ekaśārīratām nītam tatsvarūpam rasaścarati //
GRhtCM_4.18:2 //

kasmāt abhiṣavayogāt abhiṣavaḥ saṃmardanam tadyogāt ṣuñ abhiṣave ityasya dhāto rūpam
abhiṣavaḥ // GRhtCM_4.18:3 //
punaḥ rasaścarati mipati // GRhtCM_4.18:4 //
cāritam yat taddravati taddrutam rase vrajati pṛthaktvāt sam mipati nātrasandehaḥ niḥ
saṃdigdhamiva // GRhtCM_4.18:5 //

vaṅgasya paghudravitvāt ṣaḍamśayogastāpakasya yuktaḥ pohajāteḥ kāṭhinyāt samabhāgatvam
uditam // GRhtCM_4.18:6 //

abhra:: sattva:: induction of cāraṇa

bahalaṃ suvarṇavarṇaṃ niculapuṭaiḥ patati pañcabhiḥ satvam /
vaṭakikṛtamṛtagaṇaṃ nirañjanaṃ kiṭṭarahitaṃ ca // GRht_4.19 //

taccūrṇikṛtya tataḥ kṣārāmlairbhāviṭaṃ ghaṇaṃ bahuśaḥ /
sr̥ṣṭitrayanīraṇātumbururasamarditaṃ carati // GRht_4.20 //

abhrasatvavidhānamāha bahapamityādi // GRhtCM_4.19-20:1 //

vaṭakikṛtaṃ ca tanmṛtaṃ ca gagaṇaṃ tathoktaṃ na vaṭako vaṭakaḥ kriyata iti vaṭakikṛtaṃ atra
abhūtatadbhāve cvihpratyayaḥ // GRhtCM_4.19-20:2 //

pañcabhirnicupapuṭaiḥ pañcasamkhyābhirvetasavṛkṣadravabhāvanābhir bhāviṭaṃ
yanmṛtagaṇaṃ mṛtābhraṃ vaṭakikṛtaṃ satsatvaṃ patati taddrāvakaūśadhayogaṃ vidhāya
vahniṇā vidhamanāditi śeṣaḥ // GRhtCM_4.19-20:3 //

kiyanmānaṃ satvaṃ patati bahapaṃ bahu anyavidheradhikam // GRhtCM_4.19-20:4 //
kīdr̥śaṃ svarṇavarṇaṃ pītaśvetam prakāśākhyam punarnirañjanaṃ nirmapaṃ kiṭṭarahitaṃ
ca // GRhtCM_4.19-20:5 //

asmin satve kācakiṭṭābhāvaḥ // GRhtCM_4.19-20:6 //

sarvotkṣṭavidhirayaṃ pūrvamuditāt bahapasatvapātādityarthaḥ // GRhtCM_4.19-20:7 //

kevasatvacāraṇavidhānamāha tadityādi // GRhtCM_4.19-20:8 //

tatastadabhrasatvapātanavidheranantaraṃ tadevābhrasatvaṃ cūrṇikṛtya kapkaṃ vidhāya
kṣārāmpairbhāviṭaṃ kuryāt kṣārāḥ svarjikādayaḥ ampā jambīrādayaḥ tairbahuśo bahuvāraṃ
gharmaṇaṃ kuryādityarthaḥ // GRhtCM_4.19-20:9 //

punaḥ sr̥ṣṭitrayanīraṇātumbururasamarditaṃ sr̥ṣṭiḥ pūrvoktā tatrayaṃ mūtraśukraśoṇitamiti
nīraṇā jāpapippapī tumbuṛu pratītaṃ eteṣāṃ rasena marditaṃ kuryāt // GRhtCM_4.19-20:10 //
abhrasattvamevaṃ kṛtaṃ sat carati grasati rasaḥ ityadyāhāraḥ // GRhtCM_4.19-20:11 //

śulvābhra:: production

ghanasatvaśulbamākṣikasamabhāganijoyitaṃ tathā militam /
tacchulbābhraṃ kathitaṃ carati raso jīryati kṣipram // GRht_4.21 //

iti tāpyaśulbasahitaṃ ghanasatvaṃ lohakhalvake mṛditam /
carati rasendraḥ kāñjikavetasajambīrabijapūrāmlaiḥ // GRht_4.22 //

atha śupbābhramāha ghanetyādi // GRhtCM_4.21-22:1 //

ghanasatvaśupbamākṣikasamabhāganijoyitaṃ ghanasatvam abhrasatvaṃ śupbaṃ tāmraṃ
mākṣikaṃ svarṇamākṣikaṃ samabhāgena tūpyabhāgena nijoyitaṃ prayuktaṃ tanmipitaṃ sat
śupbābhraṃ kathitaṃ // GRhtCM_4.21-22:2 //

atra śupbaṃ kīdr̥śaṃ prayojyaṃ tadāha /

dvāvarkau mpeccanepāpau rase nepāpa uttamaḥ /

ghanaghātasahaḥ snigdho raktapatro+amapo mṛduḥ // GRhtCM_4.21-22:3 //

mpeccastu kṣāpitaḥ kṣṇo rūkṣasnigdho ghanāsahaḥ /

mīśrito nāgapohābhyām na śreṣṭho rasakarmani /

iti ato nepāpakaṃ grāhyamityarthaḥ // GRhtCM_4.21-22:4 //

tacchupvābhraṃ rasaḥ kṣipram carati punaḥ kṣipram śīghraṃ tacchupbaṃ jīryati
jāraṇamāpnoti // GRhtCM_4.21-22:5 //

atra mākṣikayogaḥ śupbābhrasatvamepanārthaṃ rasaprītyeti bhāvaḥ // GRhtCM_4.21-22:6 //

śupbābhraçāraṇavidhānamāha itītyādi // GRhtCM_4.21-22:7 //

iti pūrvoktaṃ tāpyaśupbasahitaṃ tāpyaṃ svarṇamākṣikaṃ śupbaṃ tāmraṃ nepāpasamjñakaṃ
tābhyāṃ sahitaṃ miśritaṃ ghanasatvaṃ taptapohakhapvake mṛditaṃ kāryaṃ mardaniyaṃ kaiḥ
kṛtvā kāñjikavetasajambīrabijapūrāmpaiḥ kāñjikamuktavidhānaṃ sauvīraṃ vetasaṃ cukraṃ
jambīraṃ prasiddhaṃ bijapūro mātupuṅgaḥ eteṣāmpaiḥ dravarūpaiḥ // GRhtCM_4.21-22:8 //
tataḥ śupvābhraṃ rasendraḥ pāradaścarati grasati // GRhtCM_4.21-22:9 //
pohakhapvasya kathanāt taptakhapvake mardanaṃ kuryāditi tātparyārthaḥ //
GRhtCM_4.21-22:10 //

bhasman (of diff. metals):: rañjana

iti tikṣṇaśulbanāgaṃ māksikayuktaṃ ca tatkr̥taṃ khoṭaṃ /
tadbhasma ca puṭavidhinā nirvyūḍhaṃ satvarañjakaṃ bhavati // GRht_4.23 //

prakārāntaramāha itītyādi // GRhtCM_4.23:1 //

iti pūrvoktapakṣaṇaṃ tikṣṇaśupbanāgaṃ tikṣṇaṃ tāmraṃ nāgaṃ ca etattrayaṃ
māksikayuktaṃ svarṇamākṣikayutaṃ samaṃ tupyabhāgaṃ kuryāt // GRhtCM_4.23:2 //
tatkr̥taṃ khoṭaṃ taiḥ sarvaiḥ piṣṭistambhena khoṭabhasma kāryaṃ // GRhtCM_4.23:3 //
puṭavidhinā vahnipuṭavidhānena tatkr̥taṃ khoṭaṃ bhasma kāryaṃ punaḥ tadbhasma satve
nirvyūḍhaṃ nirvāhitaṃ sat satvarañjakaṃ bhavati khasatve abhrasatve rāgadāyi bhavati rañjitaṃ
tatsatvaṃ rasarañjakaṃ bhavediti // GRhtCM_4.23:4 //

cāryaṃ yatnena rase ghanasatvaṃ tadvidhaṃ ghanam̐ tasya /
saṃyojya sarvabijaṃ nirvāhya dvandvasaṃkarataḥ // GRht_4.24 //

rañjitaḥ ghanasatvasya cāraṇamāha cāryamityādi // GRhtCM_4.24:1 //

tadvidhaṃ pūrvarañjitaṃ ghanasatvam̐ abhrasatvaṃ ca ghanam̐ kevapaghanodbhavaṃ satvaṃ
arañjitaṃ rase pārade cāryaṃ grāsagrasanamānenaitad abhrasatvaṃ rase saṃyojyam̐ //
GRhtCM_4.24:2 //

vā satve sarvabijaṃ sarvaṃ rāgadāyi dravyaṃ saṃyojya nirvāhyaṃ nirvāhitaṃ kuryāt //
GRhtCM_4.24:3 //

kutaḥ dvandvasaṃkarataḥ dvandvānām̐ saṃkaro mepāpaḥ saṅkaro+avakara ityamaraḥ //
GRhtCM_4.24:4 //

nirvāhyaṃ iti vaha prāpaṇe ityasya rūpaṃ pūrvavat // GRhtCM_4.24:5 //

niravyayaṃ niścayārthaṃ nirniścayanīṣedhayoḥ ityamaraḥ // GRhtCM_4.24:6 //

abhrakacāraṇamādau garbhadruticāraṇaṃ ca hemno+ante /
yo jānāti na vādī vṛthaiva so+arthakṣayaṃ kurute // GRht_4.25 //

atha rasacāraṇe jñeyamāha abhraketyādi // GRhtCM_4.25:1 //

yo vādī rasakartā ādau prathamam̐ abhracāraṇaṃ na jānāti yathā raso+abhrakaṃ carati grasati
punaḥ tatpaścāt garbhadruticāraṇaṃ yadrasagarbhe drutaṃ dravarūpaṃ tiṣṭhatyabhrādikaṃ tasya
cāraṇaṃ grasaṇaṃ punarante hemnaḥ svarṇasya cāraṇaṃ grasaṇaṃ na jānāti sa vṛthaiva mithyaiva
arthakṣayaṃ dhananāśam̐ kurute kāryasiddherabhāvāt // GRhtCM_4.25:2 //

sarvajña eva rasakriyāyām̐ pravarteteti bhāvaḥ // GRhtCM_4.25:3 //

abhra:: sattva:: grāsa:: only abhra part is "eaten"

gaganagrāsarahasyam vaksyāmyekam ghanārkaśamyogāt /
kevalamabhrakasaśvatvam grasate yatnāna sarvaṅgam // GRht_4.26 //

grāsarahasyamāha gaganetyādi // GRhtCM_4.26:1 //

aham śrīmadgovindabhaḡavatpūjyapādācāryaḡ ekamadvitīyam gaganagrāsarahasyam
abhrakakavapane grāsakautukaḡ vaksyāmi kathayāmi // GRhtCM_4.26:2 //

kasmāt ghanārkaśamyogāt ghanam abhrakasaśvatvam arkastāmraḡ etayoḡ śamyogoḡ tasmāt
ubhayaśatvakṛtakhoḡam cāryam // GRhtCM_4.26:3 //

athaśabdaḡ pakṣāntarasūcaḡ // GRhtCM_4.26:4 //

abhrasaśvasya yasya dhāto rūpaḡ tena saha yasya dhātorvā śamyogo bhavati dvandvabhāvāt
saṅkarataḡ tatsamyuktamabhidhānaḡ bhavati yathā śupvābhraḡ nāgābhraḡ vaṅgābhraḡ
mākṣikābhraḡ hemābhraḡ iti evaḡ sarvatra śamyogaṅnāmaṅśpattiḡ // GRhtCM_4.26:5 //

grastaśya drāvaṅam garbhe garbhadrutirudāhṛtā bahireva dravīkṛtya ghanasaśvatvādikam
khaḡu /

jāraṅāya rasendraśya sā bāhyaḡrutirucyate // GRhtCM_4.26:6 //

yadi ghanasaśvatvam garbhe na patati no vā dravanti bījāni /

na ca bāhyaḡrutiyogaśtatkaśhamiha badhyate sūtaḡ // GRht_5.1 //

vāco marīcibhaśtapaḡm tośaya janakairavam /

kumudāni ca kāśārodvartīni cirabhāśayā // GRhtCM_5.1:1 //

atha garbhadrutibāhyaḡrutipraśaḡsanamāha yadītyādi // GRhtCM_5.1:2 //

yadi ced ghanasaśvatvam abhrasaśvatvam garbhe pāraśasyāntarna patati dravatvam nāpnoti vā bījāni
śupbābhrādīni pāraśasyodare no dravanti na rasarūpā bhavanti ca punaḡ bāhyaḡrutir na yujyate
cedevaḡ na syātarhi iha aśyam kriyāyam prāptāyam satyāḡ sūto rasaḡ kathaḡ badhyate anyathā
na ko+apyupāyaḡ // GRhtCM_5.1:3 //

garbhadrutyā rahito grāśaścīrṅo+api naikatam yāti /

ekībhāvena vinā na jīryate tena sā kāryā // GRht_5.2 //

garbhadruterādhikyaḡ darśayannāha garbhetyādi // GRhtCM_5.2:1 //

cīrṅo 'pi grāśaḡ cāraṅatam prāpto 'pi kavapaḡ yadi garbhadrutyā rahito bhavet rashaśyodare
rasarūpakaraṅavarjito bhavet tadā ekatam na yāti rasarūpo na bhavati // GRhtCM_5.2:2 //

punarekībhāvena vinā grāśo na jīryate jāraṅatvam nāpnoti // GRhtCM_5.2:3 //

tena hetunā garbhadrutipūrvikā jāraṅā kāryā rasabandhe jāraṅam heturiti bhāvaḡ //

GRhtCM_5.2:4 //

bījānaḡ śaḡskāraḡ kartavyaḡ ko+api tādrśaḡ prathamam /

yena dravanti garbhe rasarājasyāmlavargeṅa // GRht_5.3 //

jāraṅāyam prathamam kartavyamāha bījānamītyādi // GRhtCM_5.3:1 //

bījānaḡ śupbābhrādīnaḡ ko+apyanirvacanīyaḡ śaḡskāro garbhe drutikāraḡ prathamam
kartavyaḡ śaḡskriyata iti śaḡskāraḡ // GRhtCM_5.3:2 //

kiṃviśiṣṭaḥ tādrśaḥ taiḥ bijaiḥ sadrśaḥ yathā bijāni śaktimanti santi tathā saṃskāro 'pi śaktimān
kartavya ityarthah // GRhtCM_5.3:3 //
saṃskāraḥ kena kartavyaḥ ampavargeṇa jambīrādīnā // GRhtCM_5.3:4 //
yena saṃskāreṇa rasarājasya garbhe rasodare bijāni dhātūpadhātujātāni śubhābhrādīni
dravantītyarthah // GRhtCM_5.3:5 //

garbhadrutiyogyabija (1)

samamākṣikakṛtavāpaṃ samamākṣikasatvasaṃyutaṃ hema /
garbhe dravati ca jarati ca jaritaṃ badhnāti nānyathā sūtam // GRht_5.4 //

hemabijaprasaṃsanamāha sametyādi // GRhtCM_5.4:1 //
samamākṣikakṛtavāpaṃ samabhāgaṃ tūpyāṃsaṃ hemnā yanmākṣikaṃ tasya kṛtvā vāpo
vāraṃ vāraṃ ākṣepo 'gniyogād yasmin tathoktaṃ punastaddhema samamākṣikasatvasaṃyutaṃ
hemnā samaṃ tūpyaṃ yanmākṣikasatvaṃ tena saṃyutaṃ kṛtakhoṭaṃ kuryāt // GRhtCM_5.4:2 //
tatkhōṭarūpaṃ hema garbhe pāradāntardravati // GRhtCM_5.4:3 //
punastaddrāvitaṃ hema jarati jīrṇatām āpnoti // GRhtCM_5.4:4 //
taddhema jaritaṃ sat sūtaṃ raseśvaraṃ badhnāti // GRhtCM_5.4:5 //
anyathā anyaparakāreṇa sūto bandhanaṃ nāpnoti // GRhtCM_5.4:6 //
mākṣikasya vāpo hemno varṇotkarṣapada itī bhāvaḥ // GRhtCM_5.4:7 //

tārāriṣṭa

mākṣikasatvaṃ hemnā pādādikajāritaṃ drutaṃ sūte /
tārāriṣṭaṃ kurute varakanakaṃ pattralepena // GRht_5.5 //

mākṣikasatvacāraṇādrase guṇotkarṣam āha mākṣikasatvamityādi // GRhtCM_5.5:1 //
mākṣikasatvaṃ vahnyauśadhayogadrutaṃ yaddhemamākṣikasāraṃ hemnā kanakena saha sūte
pārade pūrvāṃ yadgutaṃ punaḥ pādādikajāritaṃ pādādikavibhāgena pādārdhasatvena
niḥśeṣatāmāptaṃ sat ayaṃ sūtaḥ tārāriṣṭaṃ tāraṃ rūpyādi ariṣṭaṃ śubhaṃ varakanakaṃ kurute
pūrṇavarṇamityarthah // GRhtCM_5.5:2 //

kena vidhānena pattrapepanena patraṃ kaṅṭhakabhedi tatra yo+asau pepaḥ vahniyogāditi śeṣaḥ
tena // GRhtCM_5.5:3 //

hemamākṣikasatvajāritasya rūpyapatrapepena kanakaṃ syāditi vyaktārthah //
GRhtCM_5.5:4 //

garbhadruti:: test for ~

samarasatām yadi yāto vastrādgārito+adhikaśca tulanāyām /
grāso drutaḥ sa garbhe drutvāsau jīryate kṣipram // GRht_5.6 //

garbhadruter pakṣaṇamāha sametyādi // GRhtCM_5.6:1 //
yadi grāsaḥ samarasatām yāto bhavedrasatūpyarūpatām prāpto bhavet punarvastrādgāpito
bhavet caturguṇaśvetavastrānniḥśṛto bhavet punastupānāyām tūpākarmaṇi yadādhiko+api syāttadā
garbhe pāradasyāntar druto grāso jñātavyaḥ garbhadruto raso veditavya itī vyaktārthah //
GRhtCM_5.6:2 //

punarasau raso drutvā dravarūpaṃ śighraṃ prāpto jiryati dhātūnapi vidhāneneti śeṣaḥ //
GRhtCM_5.6:3 //

Rolle von tāpyasattva

na biḍairnāpi kṣārainna snehairdravati hemaṃ tāraṃ vā /
mākṣikasatvena vinā tridinaṃ nihitena raktana // GRht_5.7 //

mākṣikasatvotkarṣamāha netyādi // GRhtCM_5.7:1 //
mākṣikasatvena vinā svarṇamākṣikasāraṃ antareṇa hema kanakaṃ vā tāraṃ rūpyaṃ na
dravati // GRhtCM_5.7:2 //

kaiḥ kṛtvā viḍaiḥ kṛtvā śāṅkhacūrṇārkakṣārādikṛtapiṇḍaiḥ kṛtvā granthāntare ca /
pavaṅkṣāroparasair ebhir ampairbiḍo mataḥ /
same garbhe tu saṃsthāpyo hyanenaiva dravībhavet /
iti // GRhtCM_5.7:3 //
na kevaṃ biḍaiḥ kiṃtu kṣārairapi na kṣāraiḥ svarjikāyavakṣāraṭaṅkaṇādyaiḥ //
GRhtCM_5.7:4 //

na kevaṃ kṣāraiḥ kiṃtu snehairapi na snehāni yathā /
kaṅguṅikaṃ vinādoṣākaraṅjaśrīphapodbhavam /
kaṭuvātārisiddhārthasomarājīvibhītajam /
atasijaṃ mahākāpanimbajaṃ tipajaṃ tathā /
apāmārgadevadāpīdantitumbaravigrahā /
aṅkoponmattabhappātaphapebhyastaipasambhavaḥ /
iti // GRhtCM_5.7:5 //
taipairapi na dravati /
punarmākṣikasatvena garbhe drutirjāyate // GRhtCM_5.7:6 //
kiṃviśeṣeṇa mākṣikasatvena raktana raktavargeṇa // GRhtCM_5.7:7 //
tridinaṃ dinatrayaṃ nihitena raktavargāntaḥsthāpitena // GRhtCM_5.7:8 //
raktavargo yathā /
dāḍimaṃ kiṃśukaṃ caiva bandhūkaṃ ca kusumbhakam /
samāñjiṣṭho haridrādyo pākṣārasasamanvitaḥ /
raktacandanasaṃyukto raktavargaḥ prakīrtitaḥ /
iti // GRhtCM_5.7:9 //

mercury:: cāraṇa, garbhadruti

lavaṇaṃ devīsvarasaplutam ahipatraṃ vicūrṇitaṃ śilayā /
etat puṭanatritayāt sumṛtaṃ saṃsthāpayedayahpātre // GRht_5.8 //

vihitārdhāṅgulanimnā sphuṭavikaṭakaṭorikā mukhādhārā /
tasyoparyādeyā kaṭorikā cāṅgulotsedhā // GRht_5.9 //

vihitacchidrātritaḥ śastā caturaṅgulordhvachidreṣu /
lohaśalākā joyjāstatrāpi ca hemaṭrāṇi // GRht_5.10 //

saṃsthāpya vidhūpyante yantrādhastāt pradīpayedagnim /

dhūmopalepamātrādbhavanti kṛṣṇāni hemapatrāṇi // GRht_5.11 //

tānyagnitāpitāni ca paścādyantre mṛtāni dhūmena /
pācitahemavidhānāccarati rasendro dravati garbhe ca // GRht_5.12 //

svaṛṇajāraṇayantravidhānamāha pavaṇamityādi // GRhtCM_5.8-12:1 //
prathamam pavaṇam saindhavam devīsvarasapputaṃ kuryāt brāhmīsvakīyarasena saṃmīśraṃ
kuryāt // GRhtCM_5.8-12:2 //

punar brāhmīrasapputaṃ pavaṇam ca ahipatraṃ tāmbūpidapaṃ tacca dvayam śipayā
vitagrāveṇa cūrṇitaṃ peṣitaṃ kuryāt // GRhtCM_5.8-12:3 //

punaretad ayaḥpātre pohabhājane saṃsthāpayet // GRhtCM_5.8-12:4 //
etat sthāpitaṃ dravyam puṭatritayāt tripuṭakaraṇādagnisaṃyogena sumṛtaṃ syāt //
GRhtCM_5.8-12:5 //

tasya devīsvarasapputasya sumṛtasaindhavasya mukhādharā sphuṭavikaṭakaṭorikā pātri kāryā
mukhameva ādhāro yasyāḥ sā evaṃvidhā sphuṭā prakāṭā vikaṭā viparītā adhomukhetyarthaḥ sā
kaṭorikā vihitā kāryā ayaḥpātrasya // GRhtCM_5.8-12:6 //

tasyāḥ kaṭorikāyā upari ūrdhvabhāge eṣā kaṭorikā ādeyā sthāpyā // GRhtCM_5.8-12:7 //
kiṃviśiṣṭā aṅgupotsedhā aṅgupa utsedhaḥ parimāṇam yasyāḥ sā tathoktā //
GRhtCM_5.8-12:8 //

punaḥ kiṃviśiṣṭā ardhāṅgupanimnā ardhāṅgupaparimāṇanimnā madhyagā //
GRhtCM_5.8-12:9 //

punaḥ kiṃviśiṣṭā vihitachidratritayā vihitāni kṛtāni chidratritayāni yasyām sā evaṃvidhā śastā
ca saṃtupavihitachidratritayā // GRhtCM_5.8-12:10 //

caturaṅgupordhvā taduparibhāge kaṭorikā caturaṅgupipramāṇonnateti bhāvaḥ //
GRhtCM_5.8-12:11 //

punaśchidreṣu triṣu śapākā yojyā poḥaśapākāḥ kṣepyāḥ punastatrāpi chidreṣu hemapatrāṇi
kaṅṭakavedhīni kanakapatrāṇi yojyānīti // GRhtCM_5.8-12:12 //

evaṃvidhe pūrvam nirmite yantre hemapatrāṇi sthāpya vidhūpyante // GRhtCM_5.8-12:13 //
tato+agniṃ pradīpayet yantrādhastād yantrādhobhāge vahniṃ prajvāpayet tadā tāni
hemapatrāṇi kṛṣṇāni śyāmavarṇāni bhavanti // GRhtCM_5.8-12:14 //

kasmāt dhūmopapepamātrāt dhūmaścāsāvupapepaśca dhūmopapepas tanmātrāt
tatpramāṇāt // GRhtCM_5.8-12:15 //

yenausadhena dhūpo niruktastenausadhenopapepaḥ kāryaḥ patreṣviti //
GRhtCM_5.8-12:16 //

punaḥ kiṃbhūtāni hemapatrāṇi rasendro jarati agnitāpitāni santi vahniyogāttaptāni kṛtāni //
GRhtCM_5.8-12:17 //

svaṛṇajāraṇamidam gaditam // GRhtCM_5.8-12:18 //

iti pañcabhiḥ śpokaiḥ kupakam // GRhtCM_5.8-12:19 //

silver:: garbhadruti (in mercury)

tenaiva tārapatraṃ vidhinā saṃsvedya yantrayogena /
jāyeta kṛṣṇavarṇam tattāraṃ dravati garbhe ca // GRht_5.13 //

atha rūpyajāraṇamāha tenetyādi // GRhtCM_5.13:1 //

tenaiva vidhinā pūrvavidhānena tārapatram rūpyadapam kṛṣṇavarṇam śyāmapaprabham
jāyate // GRhtCM_5.13:2 //

kena saṃsvedya yantrayogena saṃsvedaḥ prabapāgnis tasyedaṃ sambandhi yadyantram yasya
yo yogastena // GRhtCM_5.13:3 //

tattārapatram punaḥ garbhe rasodare dravati japatvamāpnoti // GRhtCM_5.13:4 //

punastasmin yantre dravati caśabdāt rasendrastatpatram jarati tārakṛṣṇīti // GRhtCM_5.13:5 //

gold, silver:: garbhadruti (~)

athavā balinā vaṅgam nāgābhidhānena yantrayogena /

hemāhvam tāram vā dravati ca garbhe na sandehaḥ // GRht_5.14 //

atha yogāntaram āha athavetyādi // GRhtCM_5.14:1 //

athaveti samuccaye ekārthaniṣṭhatvāt // GRhtCM_5.14:2 //

bapinā gandhena saha vaṅgam yantrayogena kṛṣṇam jāyeta // GRhtCM_5.14:3 //

kevaṃ vaṅgam punarnāgābhidhānena saha nāgavidhānamapyevaṃ syāditi vyaktiḥ //

GRhtCM_5.14:4 //

nāgābhidhāneneti nāganāmnā ākhyāhve abhidhānam ca nāmadheyaṃ ca nāma ca ityamarah //
GRhtCM_5.14:5 //

evaṃvidham vaṅgam vā nāgam vā hemāhvam hemapatram vā tāram tārapatram vā etatsarvam
bapinā kṛṣṇam jāyeta mṛtam ca sarvam garbhe rasāntare dravati nātra saṃdehaḥ
asaṃdigdhamidamuktam // GRhtCM_5.14:6 //

caśabdājarati niḥśeṣatvamāpnoti // GRhtCM_5.14:7 //

rasaka:: garbhadruti (~)

rasakam balinā yuktaṃ pūrvoktavidhānayogena /

pakvam cūrṇam yāvadbhavati bhṛṣam dravati garbhe ca // GRht_5.15 //

prayogāntaramāha rasakamityādi // GRhtCM_5.15:1 //

rasakam kharparikam bapinā gandhena saha yuktaṃ sat mipitaṃ sat samabhāgena iti śeṣaḥ
kena kṛtvā pūrvoktavidhānayogena pūrvoktaṃ yadvidhānam yantrādikam tasya yo+asau yogastena
kṛtvā tāvadbhṛṣamatyartham pakvam kāryam yāvadaśarīratām yāti taccūrṇam garbhe rasodare
dravati garbhadrutirbhavati caśabdājarati ca // GRhtCM_5.15:2 //

gold:: garbhadruti

vyūḍho+atha gandhakāsmā śatagaṇasaṃkhyam tathottame hemni /

sūte ca bhavati piṣṭir dravati hi garbhe na vismayaḥ kāryaḥ // GRht_5.16 //

vidhyantaramāha vyūḍha ityādi // GRhtCM_5.16:1 //

athetyanantaram // GRhtCM_5.16:2 //

gandhakāsmā gandhapāṣāṇaḥ śatagaṇasaṃkhyam yathā syāttathā uttame hemni pūrṇavarṇe
vyūḍho nirvāhyaḥ tadgandhavyūḍham hema sūte pārade piṣṭirbhavati hi niścitaṃ garbhe
rasāntardravati garbhadrutir bhavatīyatravismayo // GRhtCM_5.16:3 //

gold:: bija for garbhadruti

athavā śatanirvyūḍhaṃ rasakavaraṃ śuddhahemni varabījaṃ /
bījaṃ jarati rasendre dravati ca garbhe na sandehaḥ // GRht_5.17 //

vidhyantaramāha athavetyādi // GRhtCM_5.17:1 //

athaveti samuccaye rasakavaraṃ śreṣṭhaṃ kharparikaṃ śuddhahemni pūrṇavarṇe
śatanirvyūḍhaṃ kuryāt śatagaṇanirvāhaḥ kāryaḥ ekagaṇasvarṇe śatagaṇanirvāha iti yuktaṃ evaṃ
kṛte sati varabījaṃ śreṣṭhabījaṃ bhavati tadbījaṃ garbhe rasodare dravati garbhe drutirbhavati
rasendre pārade śighraṃ avipambitaṃ jarati ca niḥśeṣatām āpnoti vidhānena iti śeṣaḥ atra dravaṇe
jaraṇe ca na sandehaḥ // GRhtCM_5.17:2 //

gold:: bīja for garbhadruti

athavā tālakasatvaṃ śilayā vā tacca hemni nirvyūḍhaṃ /
śatagaṇamatha mūṣāyāṃ jarati rasendro dravati garbhe ca // GRht_5.18 //

pūrvārthe vidhyantaramāha athavetyādi // GRhtCM_5.18:1 //

tāpakasatvaṃ haritāpasāraṃ śatagaṇaṃ śatagaṇitaṃ hemni kanake nirvyūḍhaṃ
andhamūṣāyāṃ vā prakāśamūṣāyāṃ vahnīyogena iti śeṣaḥ tāpakasatvasya hemni nirvāhaḥ kārya iti
vyaktiḥ tacca tat sattvaṃ kevapaṃ vā śipayā manaḥśipayā sārḍhaṃ nirvyūḍhaṃ kāryaṃ taddhema
garbhe rasodare dravati atha rasendro rasarājaḥ drutaṃ jarati vidhāneneti // GRhtCM_5.18:2 //

lead, tin:: combined māraṇa

rasadaradābhakatāpyavimalāmṛtaśulbalohaparpatikā /
snuhyarkadugdhapīṣṭhaṃ kaṅkuṣṭhaśilāyutaṃ nāgaṃ // GRht_5.19 //

abhakatālakaśaṅkharasasahitaṃ tatpunaḥ punaḥ puṭitaṃ /
ciñcākṣāravimīśraṃ vaṅgaṃ nirjivatāṃ yāti // GRht_5.20 //

vidhinānena ca puṭitaṃ mriyate nāgaṃ nirutthatāṃ ca gatam /
vaṅgaṃ ca sarvakarmasu niyujyate tadapi gatajīvam // GRht_5.21 //

atha vidhyantaramāha rasetyādi // GRhtCM_5.19-21:1 //

rasadaradābhakatāpyamiti rasaḥ pāradaḥ darado hīṅupaḥ abhakraṃ pratītaṃ tāpyam
svarṇamākṣikaṃ vimapā rukmamākṣikaṃ mṛtaṃ yacchupbaṃ tāmraṃ poho muṇḍādīśca eteṣāṃ
rasādīnāṃ rasaparpativat parpatikā kāryā // GRhtCM_5.19-21:2 //

tayā yutaṃ nāgaṃ punaḥ kaṅkuṣṭhaśilāyutaṃ kaṅkuṣṭhaṃ haritapītavarṇo
viśaharapāśānajātiḥ śipā manohvā tābhyāṃ yutaṃ miśritaṃ yannāgaṃ sisakaḥ
snuhyarkadugdhapīṣṭhaṃ kāryaṃ snuḥi sehuṇḍaḥ arkaḥ prasiddho viṭapī tayordugdhenā piṣṭhaṃ
pāṃsubhūtaṃ mṛtaṃ yannāgaṃ kukkuṭapuṭavidhāneneti śeṣaḥ etadapi bījaṃ siddhaṃ garbhe
dravati ca pūrvasaṃbandhāt // GRhtCM_5.19-21:3 //

atha vaṅgabījavidhānamāha abhraketyādi // GRhtCM_5.19-21:4 //

ciñcākṣāravimīśraṃ yadvāṅgaṃ ampikākṣārayuktaṃ vaṅgaṃ
abhakatāpakāśaṅkharasasahitaṃ abhakraṃ pratītaṃ tāpakaṃ haritāpaṃ śaṅkhaṃ kambugrīvaṃ
rasaḥ pāradaḥ etaiścaturbhiḥ sahitaṃ yathā syāttathā punaḥ punaḥ vāraṃ vāraṃ nirutthaṃ yāvat
tāvatpuṭitaṃ kuryāt // GRhtCM_5.19-21:5 //

etadauśadhasyāṃśabhāgena saha puṭanādvaṅgaṃ nirjivatāṃ yāti pañcatvamāpnoti etadapi
 bijaṃ siddhaṃ garbhadrāvaṇe jāraṇārthe ca pūrvasaṃbandhāt // GRhtCM_5.19-21:6 //
 nāgavaṅgayor etad auśadhaṃ kāraṇamityāha vidhinetyādi // GRhtCM_5.19-21:7 //
 anena vidhinā uktavidhānena nāgaṃ sīsakaṃ puṭitaṃ sat mriyate mṛtaṃ bhavātīti vāmunā
 vidhānenaiva nirutthatāṃ gataṃ aśarīratāṃ prāptaṃ vaṅgaṃ sarvakarmasu
 cāraṇajāraṇabhakṣaṇādikāryeṣu niyujyate rasajñairiti śeṣaḥ // GRhtCM_5.19-21:8 //
 nāgavaṅgamāraṇam ekavidham evoktam atas tadbhakṣaṇādiṣu parasparaṃ guṇādhikayogyaṃ
 natu jāraṇādiṣu // GRhtCM_5.19-21:9 //

gold:: bija for garbhadruti

mṛtanāgaṃ mṛtavaṅgaṃ mṛtavarasulvaṃ mṛtaṃ tathā tikṣṇam /
 ekaikaṃ hemavare śatanirvyūḍhaṃ dravati garbhe ca // GRht_5.22 //

nāgavaṅgaśupvatikṣṇānāṃ jāraṇavidhānamāha mṛtanāgamityādi // GRhtCM_5.22:1 //
 mṛtanāgamiti mṛtaṃ nirjivatāṃ gataṃ yannāgaṃ sīsakaṃ tathānena vidhānena mṛtaṃ vaṅgaṃ
 tathā mṛtaṃ nirutthatāṃ gataṃ varasulpaṃ tāmraṃ tathā ca mṛtaṃ tikṣṇam arivargeneti śeṣaḥ
 eṣaṃ madhye ekaikaṃ nāgaṃ vā vaṅgaṃ vā śulpaṃ vā tikṣṇam vā pṛthaktvena hemavare
 pūrṇavarṇe svarṇe śatanirvyūḍhaṃ hemnaḥ śataguṇanirvāhitaṃ kuryāt tatsiddhaṃ garbhe
 rasodare dravati caśabdājjarati ca // GRhtCM_5.22:2 //

gold:: mahābija

samagarbhe drutikaraṇaṃ hemno vakṣyāmyahaṃ paraṃ yogam /
 bhrāmakasasyakacūrṇaṃ śatanirvyūḍhaṃ mahābijam // GRht_5.23 //

mahābijaprabhāvaṃ darśayannāha samagarbha ityādi // GRhtCM_5.23:1 //
 ihāsmiñśāstre vidhinā śāstroktarītyā yāni bijānyuktāni tāni kartavyāni sāmānyeneti bhāvaḥ
 paraṃ garbhadrutyarthaṃ ayaṃ vārttikendro yogaḥ vārttāsu kuśapā vārtikāḥ śāstropadeśarahitā
 ityarthaḥ atra bhāvādyarthe ikpratyaḥ teṣu vārtikeṣu indraḥ pravaro yogaḥ tathānenaiva
 prakāreṇa ekamataścāyaṃ śāstropadeśikānāṃ śāstropadeśarahitānāṃ ca abhimata ityarthaḥ //
 GRhtCM_5.23:2 //

garbhadruti

athavā gandhakadhūmaṃ tālakadhūmaṃ śilāhvarasakasya /
 dattvādhomukhamūṣaṃ dīrghatamaṃ kharparasyārdhe // GRht_5.24 //

ūrdhvaṃ lagnā piṣṭi sudṛḍhā ca yathā tathā ca kartavyā /
 dattvā kharparaprṣṭhe daityendraṃ dāhayettadanu // GRht_5.25 //

stokaṃ stokaṃ dattvā karṣāgnau dhmāpayenmṛdā liptāṃ /
 garbhe dravati hi bijaṃ mriyate tathādhike dāhe // GRht_5.26 //

rasodare bijadrāvaṇavidhānamāha athavetyādi // GRhtCM_5.24-26:1 //
 athaveti samuccaye // GRhtCM_5.24-26:2 //

ūrdhvaṃ dīrghatamamūṣāyantrasya tapabhāge piṣṭi rasendrabījayor nirmīṭā piṣṭikā ca punaḥ
sudṛḍhā yathā syāttathā pagnā kartavyā // GRhtCM_5.24-26:3 //

kiṃ kṛtvā kharparasyārdhe mṛṇmayapātrasya khaṇḍārdhe khaṇḍaikadeśa ityārthaḥ
dīrghatamāṃ adhobhāgamukhīm adhobhāge mukhaṃ yasyāḥ sā tathoktā tāṃ dattvā //
GRhtCM_5.24-26:4 //

punaḥ kiṃ kṛtvā gandhakadhūmaṃ dattvā vā stokaṃ stokaṃ appamappaṃ tāpakadhūmaṃ
dattvā vā śīpāhvarasakasya śīpāhvā manaḥśīpā rasakaḥ kharparaḥ cakavad bhāvasamāsaḥ tasya
dhūmaṃ dattvā // GRhtCM_5.24-26:5 //

punastatkharparaṃ adhomukhamukhāṃ ca mṛdā pīptāṃ mṛdveṣṭitāṃ kariṣāgnau dhmāpayet
kariṣavahnāvityārthaḥ // GRhtCM_5.24-26:6 //

evaṃ adhomukhāṃ kharparaṃ ca dattvā daityendraṃ bapināmānaṃ prastāvādgandhakaṃ
tadanu tatkarāṇapaścād dāhayet // GRhtCM_5.24-26:7 //

evaṃ kṛte sati rasendramipitaṃ yadbījaṃ tadgarbhe rasendrāntardravati //
GRhtCM_5.24-26:8 //

punarbījasahito rasendro 'dhike dāhe sati mriyata ityārthaḥ // GRhtCM_5.24-26:9 //
śpokatrayasaṃbandhādviśeṣakam // GRhtCM_5.24-26:10 //

viḍa:: production

gandhakatālakaśailāḥ sauvīrakarasakagairikaṃ daradam /
kṣārāmlavaṇāni viḍo māḥṣikavaikrāntavimalasamabhāgaiḥ // GRht_5.27 //

atha suvarṇajāraṇārthaṃ biḍamāha gandhaketyādi // GRhtCM_5.27:1 //

gandhakatāpakaśaipā iti gandhakaṃ pratitaṃ tāpakaṃ haritāpaṃ śaipāḥ śīpājatuh dvaṃdvaḥ
samāsaḥ tena tathoktāḥ samabhāgāḥ kāryāḥ // GRhtCM_5.27:2 //

punaḥ sauvīrakaṃ śukpāñjanaṃ rasakaṃ kharparikaṃ gairikaṃ dhātugairikaṃ daradam
hiṅgupaṃ atraikavadbhāvasamāsaḥ tattathoktaṃ samabhāgaṃ kāryam // GRhtCM_5.27:3 //

punaḥ kṣārāmpapavaṇāni kṣārā yavakṣārādayaḥ ampaṃ jambīrādi pavaṇāni saindhavādīni
etānyapi samabhāgāni // GRhtCM_5.27:4 //

kaiḥ saha māḥṣikavaikrāntavimapasamabhāgaiḥ saha māḥṣikaṃ svarṇamāḥṣikaṃ vaikrāntaṃ
vajrabhūmijaṃ rajaḥ vimapaṃ rukmamāḥṣikaṃ etāni samabhāgāni tairbiḍa ucyate sarvaiḥ
samabhāgaiḥ sumarditair biḍaḥ kārya ityārthaḥ // GRhtCM_5.27:5 //

viḍa:: for garbhadruti

kṛtvā suvarṇapiṣṭim mṛditāṃ ca suveṣṭitāmanenaiva /
tripuṭaistapte khalve mṛditā garbhe tathā dravati // GRht_5.28 //

biḍayogādyathā bījaṃ garbhe dravati tathāha kṛtvetyādi // GRhtCM_5.28:1 //

pūrvoktā yā piṣṭi tāmanenaivoktabiḍayogena tapte khapve taptasaṃbandhāppohamaye
tripuṭaiḥ kariṣāgnyātmakair mṛditā gharṣitā sati anenaiva ca veṣṭitā kāryā // GRhtCM_5.28:2 //

kiṃ kṛtvā suvarṇapiṣṭim kanakapiṣṭim vā anyasyāpi dhātoḥ suvarṇapiṣṭim śobhanavarṇam
piṣṭim kṛtvā // GRhtCM_5.28:3 //

khapve mṛditā sati tathā tenaiva prakāreṇa natvanyaprakāreṇa garbhe rasodare dravati
sapiparūpā tiṣṭhati // GRhtCM_5.28:4 //

viḍa:: for garbhadruti

rakte śatanirvyūḍhaṃ netrahitam bhasma vaikrāntakam cātha /
vimalam śatanirvyūḍham grasati samam dravati garbhe ca // GRht_5.29 //

atha vaikrāntagarbhadrutimāha rakta ityādi // GRhtCM_5.29:1 //

vaikrāntabhasma vajrabhūmijam rajas tadudbhavam bhasma rakte raktagaṇe śatanirvyūḍham
śatavāram nirvāhitam kuryāt // GRhtCM_5.29:2 //

kiṃviśiṣṭam netrahitam netrahitaśabdena maṇitvam darśitam maṇayo netrahitā iti //
GRhtCM_5.29:3 //

vimapam rūpyamākṣikam śvetavarṇam yanmākṣikam raktagaṇe śatanirvyūḍham kuryāt //
GRhtCM_5.29:4 //

tadubhayam vaikrāntam vimapam ca raktaśatanirvyūḍham sat raso grāsavidhānam vihāya
samam grasati kavapayati stadgrasitam garbhe rasāntardravati jarati ca iti caśabdārthaḥ //
GRhtCM_5.29:5 //

viḍa:: for garbhadruti:: immer mit śatanirvāhaṇa

ye kecidviḍayogāḥ kṣārāmlalavaṇāni dīptavargāśca /
sarve śatanirvyūḍhā garbhadrutikārakāḥ kathitāḥ // GRht_5.30 //

raktagaṇādhikyam darśayannāha ya ityādi // GRhtCM_5.30:1 //

ye kecidviḍayogā atra granthāntareṣvapi ca kathitāḥ tathā kṣārāmpapavaṇāni kathitāni kṣārā
yavakṣārādayaḥ atha ca vṛkṣauśadhisamudbhavāḥ ampā jambīrādayaḥ
ampavṛkṣaśākasamudbhavāśca yānyetāni kathitāni ca punarye dīptavargāḥ kathitā dīptikarā yogā
abhihitāḥ te sarve biḍakṣārāmpapavaṇādīptavargāḥ śatanirvyūḍhā garbhadrutikārakāḥ garbhe
rasodare drutam dravarūpam kurvanti dhātumaṇiratnādīnīti śeṣaḥ // GRhtCM_5.30:2 //

Menge nirvāhaṇa => grāsa, der assimiliert wird

śatanirvyūḍhe ca samam pādonam pañcasaptativyūḍhe /
pañcāśati tadardham pādaḥ syātpañcaviṃśatike // GRht_5.31 //

aṣṭāṃsam tu tadardhe ṣoḍaśāṃsam tadardhanirvyūḍhe /
tasyārdhe dvātriṃśaccatuḥṣaṣṭyaṃsam tadardhanirvyūḍhe // GRht_5.32 //

śatanirvāhitādau samādividhānamāha śatetyādi // GRhtCM_5.31-32:1 //

śatanirvyūḍha iti śatavāram nirvāhite raktagaṇe iti śeṣaḥ samam tupyam grasati rasa iti
śeṣaḥ // GRhtCM_5.31-32:2 //

punaḥ pañcasaptativyūḍhe sati pādonam caturthāṃsavarjitam samagram grasatīti //
GRhtCM_5.31-32:3 //

punaḥ pañcāśannirvyūḍhe sati tadardham samasyārdhamiti // GRhtCM_5.31-32:4 //

punaḥ pañcaviṃśatike sati pādaścaturthāṃsam // GRhtCM_5.31-32:5 //

nyūnādhike nirvyūḍhe sati nyūnādhikāṃśo jñeya iti viśeṣārthaḥ // GRhtCM_5.31-32:6 //

appanirvyūḍhakramamāha aṣṭāṃsamityādi // GRhtCM_5.31-32:7 //

tu punastadardhe sārdhadvādaśake nirvyūḍhe sati aṣṭāṃśaṃ tadardhe ṣaḍvāranirvyūḍhe sati
 ṣoḍaśāṃśamiti punastasyārdhe trivāranirvyūḍhe sati dvātriṃśadaṃśaṃ tadardhanirvyūḍhe
 ekadvivāranirvyūḍhe sati catuḥṣaṣṭyaṃśaṃ raso grasatīyarthah // GRhtCM_5.31-32:8 //

garbhadruti

iti gadiṭaṃ garbhadrutimabhiṣavayogena cāmlavargeṇa /
 svedanavidhinā jñātvā mṛditāṃ tapte tu khalvatale // GRht_5.33 //

garbhadrutau satyāṃ kartavyamāha itītyādi // GRhtCM_5.33:1 //
 ityuktavidhānena gadiṭaṃ kathitāṃ garbhadrutiṃ jñātvā tapte khapvatape pohamaye
 karīṣāgninā uṣṇatāṃ nīte mṛditāṃ kuryāt // GRhtCM_5.33:2 //

kena abhiṣavayogena abhiṣavaḥ saṃmardanaṃ tasya yogena na kevapamanena ampavargeṇa
 ca jambīrādinā na kevapamanenāpi svedanavidhinā ca svedanavidhiḥ
 svedanasamskāroktatvānnātrābhihitah jāraṇahetoriti śeṣah // GRhtCM_5.33:3 //

Durchführung von samskāra gemī“ den verwendeten bijas usw.
 jñātvā bijabalābalamardanayogaṃ kṛtaṃ ca rasarāje /
 svedavidhānaṃ ca puṭaṃ yantraṃ vā vihitarasakarma // GRht_5.34 //

mardanasvedanayoḥ pūrvopakaraṇaṃ darśayannāha jñātvetyādi // GRhtCM_5.34:1 //
 bijabapābapamardanayogaṃ kṛtaṃ jñātvā bijānāṃ dhātūpadhātuyogajanitānāṃ bapābape
 nyūnādhike yo+asau mardanayogastameva kṛtaṃ jñātvā viditvā rasarāje svedavidhānaṃ kuryāt vā
 puṭaṃ vahniyogaṃ kuryāt vā yantraṃ vihitarasakarma kuryāt vihitāṃ kṛtaṃ rasasya karma
 samskārarūpaṃ yatra tathoktaṃ garbhayantrādikamityarthah // GRhtCM_5.34:2 //

sūtavaraṃ lakṣayate bijāṃ nopekṣatāṃ yathā yāti /
 tadvatkāryaṃ vidhinā sukarma gurupādanirdiṣṭam // GRht_5.35 //

sūtakarmaṇo durbodhatvādgurupādaṃ stuvannāha sūtetyādi // GRhtCM_5.35:1 //
 yathā yena prakāreṇa sūtavaraṃ pāradaḥ pakṣayate jñāyate karmakṛteti śeṣah punaryathā bijāṃ
 upekṣatāṃ na yāti samyak mipati tadvattenaiva prakāreṇa gurupādanirdiṣṭam karma
 ācāryavaryadarśitaṃ pūjyaṃ samskārarūpaṃ vidhinā ācāryoktavidhānena kuryāt //
 GRhtCM_5.35:2 //

gurupādapakṣaṇam /
 sarvaśāstraviśeṣajñāḥ kuśapo rasakarmani /
 evampakṣaṇasamyukto rasavidyāgururbhavet /
 iti // GRhtCM_5.35:3 //
 iti garbhadrutijāraṇaprakaraṇam // GRhtCM_5.35:4 //

bāhyadruti

bāhyadrutirati vimalā sphurati hi keśāṃcideva siddhānām /
 tebhyaḥ samyak jñātvā kalanāḥ kāryāstathā drutayaḥ // GRht_5.36 //

bāhyadrutiṃ praśamsannāha bāhyadrutir ityādi // GRhtCM_5.36:1 //
 drutirdvidhoktā garbhadrutirbāhyadrutiśceti // GRhtCM_5.36:2 //

garbhadrutiḥ pūrvamuktā bāhyadrutir adhunābhidhiyate // GRhtCM_5.36:3 //
 kiṃviśiṣṭā ativimapā nirmapatarā // GRhtCM_5.36:4 //
 eṣā ca punaḥ keṣāṃcideva siddhānāṃ sphurati siddhā rasavidyāpāragā nityanāthādayaḥ teṣāṃ
 te jānantīti // GRhtCM_5.36:5 //
 duṣprāpyatvāt bāhyadrutiriha virapā // GRhtCM_5.36:6 //
 tebhyaḥ samyak jñātvā tathā tenaiva siddhodeśavidhānena drutayo bāhyadrutayaḥ //
 GRhtCM_5.36:7 //

jāraṇa of lead

varanāgaṃ rasarājaṃ bijavaraṃ sārītaṃ tathā tritayam /
 gandhakaśīlālasahitaṃ nīrnāgaṃ dīpavartito bhavati // GRht_5.37 //

baddhvā sudṛḍhe vastre poṭalikāyāṃ śikhīkṛto dīpaḥ /
 taile magnaṃ kṛtvā nīrnāgaṃ jāyate kṣīpram // GRht_5.38 //

atha nāgajāraṇamāha varanāgamityādi // GRhtCM_5.37-38:1 //

varanāgaṃ śreṣṭhajāti sīsakaṃ jāraṇayogyaṃ rasarājaṃ uktasaṃskāraiḥ saṃskṛtaṃ pāraḍaṃ
 bijavaraṃ hemabijaṃ etattrayaṃ sārītaṃ mipitaṃ kāryaṃ punargandhakaśīpāpasahitaṃ
 gandhakaṃ pratītaṃ śīpā manaḥśīpā āpaṃ haritāpaṃ dvandvastāni taiḥ sahitaṃ ca kāryaṃ etat
 sarvaṣaṭkaṃ dīpavartitaḥ prajvāpitaḥ dīpavartiyogāt nīrnāgaṃ nāgavarjitaṃ bhavati nāgaṃ
 jaratīyārthaḥ // GRhtCM_5.37-38:2 //

yathā nīrnāgaṃ syāttathā vidhānam āha baddhvetyādi // GRhtCM_5.37-38:3 //

tatpūrvoktaṃ ṣaṭkaṃ sudṛḍhe vastre nūtane vastre atropaśpeṣike 'dhikaraṇe saptamī
 poṭapikāyāṃ baddhvā punastaipe tipodbhave tatsaṭkaṃ magnaṃ nimajjitaṃ kṛtvā tadadhaḥ
 śikhīkṛto dīpo+avadhāryaḥ na śikhī śikhāyuktaḥ kṛtaḥ śikhīkṛtaḥ śikhāvānītyārthaḥ //
 GRhtCM_5.37-38:4 //

anena vidhinā kṣīpram śīghram nīrnāgaṃ syādīti // GRhtCM_5.37-38:5 //

jāraṇa of lead

kṛtvātra dīrghamūṣāṃ sudṛḍhāṃ dhmātaṃ tu bhasmagartāyāṃ /
 kṣiptvā śīlālacūrṇaṃ paścātsūtaṃ tataḥ śīlācūrṇaṃ // GRht_5.39 //

saṃsthāpya bhasmanāto dhmātaṃ syātsvāṃgaśītaṃ yāvat /
 ākṛṣya tatra sūtaṃ jñātvā nāgaṃ subhakṣitaṃ sakalam // GRht_5.40 //

nīrnāgakarāṇe vidhānamāha kṛtvetyādi // GRhtCM_5.39-40:1 //

tu punaḥ dīrghāṃ gōstanākārāṃ sudṛḍhāṃ nīrvraṇavajropamāṃ mūṣāṃ kṛtvā tāṃ mūṣāṃ
 prati śīpāpacūrṇaṃ kṣiptvā śīpā manohvā āpaṃ haritāpaṃ etayoścūrṇaṃ paścātsūtaṃ pūrvoktaṃ
 pāraḍaṃ kṣiptvā tato+anantaram śīpācūrṇaṃ kṣiptvā tāmeva rasasaṃyuktāṃ mūṣāṃ
 bhasmagartāyāṃ bhasmanā yuktā yā gartaḥ tasyāṃ dhmātaṃ kuryāt punastāvadbhasmanā āchchādya
 yāvatsvāṅgaśītapam svayameva śītapam syāt // GRhtCM_5.39-40:2 //

tatra tasyāṃ mūṣāyāṃ sakapaṃ samastaṃ nāgaṃ subhakṣitaṃ jīrṇatāṃ gataṃ jñātvā sūtaṃ
 ākṛṣya uddhārya nīrnāgakarāṇavidhānam etat // GRhtCM_5.39-40:3 //

bija of nāgajīrṇapārada

jñātvā nāgaṃ truṭitaṃ punarapi dadyādyathā bhavettriguṇam /
paścācchuddhaṃ kṛtvā bījavaraṃ yojayettadanu // GRht_5.41 //

nirnāgānantaraṃ yatkartavyaṃ tadāha jñātvetyādi // GRhtCM_5.41:1 //
nāgaṃ sīsakaṃ truṭitaṃ buddhvā punarapi nāgaṃ dahyāt pūrvoktavidhānena pārade iti
śeṣaḥ // GRhtCM_5.41:2 //
yathā nāgaṃ triguṇitaṃ bhavettathaiva kuryāt // GRhtCM_5.41:3 //
paścātsūtaṃ śuddhaṃ kṛtvā pāradaṃ nirnāgaṃ vidhāya tadanu nāgajāraṇānantaraṃ bījavaraṃ
pūrvoktaṃ yojayet // GRhtCM_5.41:4 //

mercury:: jāraṇa of tin

athavā tāraṃ vaṅgaṃ sūtaṃ saṃsārya vaṅgaparihīnam /
tālakayogena tathā nirvaṅgaṃ yantrayogena // GRht_5.42 //

atha tārayogaṃ āha athavetyādi // GRhtCM_5.42:1 //
athaveti vidhānāntaraṃ // GRhtCM_5.42:2 //
tāraṃ vaṅgaṃ sūtaṃ iti tāraṃ rūpyaṃ vaṅgaṃ khurakaṃ sūtaṃ saṃskṛtapāradaṃ etatritayaṃ
saṃsārya mepanaṃ vidhāya vaṅgaparihīnaṃ kuryāt tathā tenaiva vidhānena tāpasya yo+asau
yogastena yantrayogena ca dīrghamūśāyogena ca nirvaṅgaṃ vaṅgavivarjitaṃ kuryāt //
GRhtCM_5.42:3 //

mercury:: jāraṇa of tin

athavā vastranibaddhaṃ girijatusahitaṃ suveṣṭitaṃ māśaiḥ /
pakvaṃ taile vaṭakaṃ nirvaṅgaṃ jāyate nūnam // GRht_5.43 //

vidhyantaramāha athavetyādi // GRhtCM_5.43:1 //
athavā tāraṃ vaṅgaṃ vaṭakākāraṃ taipe tipodbhave pakvaṃ kuryāt nūnaṃ niścitaṃ
tadvaṭakaṃ tathā pakvaṃ kuryādyathā nirvaṅgaṃ jāyate vahniyogena iti śeṣaḥ //
GRhtCM_5.43:2 //

bīja:: for garbhadruti

piṣṭistambhaṃ kṛtvā bījavareṇaiva sāritaṃ tadanu /
bīja:: for garbhadruti
athavā baddharasena tu sahitaṃ bījaṃ suraṅjitaṃ kṛtvā // GRht_5.44 //

gandhakanihitaṃ sūtaṃ nihitānihitaṃ ca śṛṅkhalāyāṃ tat /
yojitanirvyūḍharase garbhadrutikāraṃ nūnam // GRht_5.45 //

sūtakabhasmavareṇa tu bījaṃ kṛtvā rasendrake garbhe /
mṛditā piṣṭi vidhinā hyabhiṣavayogāddravati garbhe ca // GRht_5.46 //

vidhānāntaramāha piṣṭityādi // GRhtCM_5.44-46:1 //
bījavareṇaiva pūrvakanakabījenaiva sāritaṃ mipitaṃ sat piṣṭistambhaṃ khoṭastambhaṃ kṛtvā
tadanu tatpaścāt athaveti prakāraṇāntaraṃ darśayati tu punaḥ baddharasena khoṭabaddharasena

sahitaṃ suraṅgitaṃ śobhanavidhānena varṇavṛddhikṛtaṃ bījaṃ svarṇabījaṃ saṃyutaṃ kuryāt yoga
eva kārya iti dvividhānam uktam // GRhtCM_5.44-46:2 //

anyaccāha gandhaketyādi // GRhtCM_5.44-46:3 //

gandhakanihitaṃ gandhake nihitaṃ sthāpitaṃ sūtaṃ ūrdhvādho gandhakaṃ dattvā sūtaṃ
madhyasthaṃ kuryādityarthaḥ // GRhtCM_5.44-46:4 //

ca punarevaṃvidhaṃ sūtaṃ śrīkṛhapāyāṃ śrīkṛhapīkaraṇayoge nihitānihitaṃ yannihitaṃ
tadanihitaṃ ajāritaṃ kāryaṃ nihitānihitasāmyogāt śrīkṛhapeyaṃ nūnaṃ niścitaṃ
yojitanirvyūḍharase pūrvaṃ yojitaṃ paścānnirvāhitaṃ nirvyūḍhaṃ yatra tattasminnevaṃvidharase
garbhadrutiḥ pāradasyodare bījāni dravanti // GRhtCM_5.44-46:5 //

piṣṭividhinā jāraṇamāha sūtaketyādi // GRhtCM_5.44-46:6 //

tu punaḥ rasendrake garbhe rasendrakraṭo yo+asau garbhastasmin bījaṃ kṛtvā vidhinā
piṣṭirvidheyā sā piṣṭi mṛditā kāryā kasmāt abhiṣavayogāt saṃmardanayogāt kena saha
sūtakabhasmavareṇa saha sūtakasya yadbhasmavaraṃ tena sā piṣṭi garbhe dravati caśabdājarati
ca // GRhtCM_5.44-46:7 //

bīja:: for garbhadruti

patrābhrakam ca satvaṃ kāṃkṣī vā kāntamākṣikam puṭitam /
nirguṇḍī gṛhakanyā cāṅgerī palāśāsākaiśca // GRht_5.47 //

tāvatpuṭitam kṛtvā yāvatsindūrasaprabhaṃ bhavati /
tatpādaśeṣalavaṇaṃ haṇḍikapākena pācitaṃ sudṛḍham // GRht_5.48 //

ekaikam śatavyūḍham bijavaram jārayedrasendrasya /
garbhe dravati ca kṣipram hyabhiṣavayogena mṛditamaṅgulyā // GRht_5.49 //

bījavaraividhānamāha patrābhrakam ityādi // GRhtCM_5.47-49:1 //

patrābhrakamiti abhrakasya patrāṇi vābhrakasya satvaṃ punaḥ kāṃkṣī saurāṣṭrī
kāntamākṣikam kāntaścumbakaḥ māṃkṣikam svarṇamākṣikam eteṣāṃ dvandva ekatvaṃ punaretat
nirguṇḍīgṛhakanyācāṅgerīpapāśāsākaiḥ puṭitam nirguṇḍī sephāpikā gṛhakanyā kumārī cāṅgerī
ampaśākāḥ papāśo brahmavṛkṣaḥ śāko vṛkṣaviśeṣaḥ eteṣāṃ dvandvasamāsaḥ eteṣāṃ rasam gṛhītvā
pūrvausadhapuṭitam kuryāt gharṇe iti śeṣaḥ // GRhtCM_5.47-49:2 //

tadausadhaṃ puṭitam kṛtvā punastatpuṭitamausadhaṃ tatpādaśeṣam caturthāṃśam pavaṇam
saindhavaṃ dattvā haṇḍikapākena haṇḍikāyāṃ mṛdbhājane yaḥ pākastena pācitaṃ vahnau puṭitam
tāvatkuryād yāvat sindūrasaprabhaṃ sindūratupyavaraṃ bhavati // GRhtCM_5.47-49:3 //

kathaṃ pācitaṃ kuryāt sudṛḍham yathā syāttathā ekaikam śatavyūḍhamiti //
GRhtCM_5.47-49:4 //

pūrvoktānāṃ sindūrikṛtānāṃ uparasānāṃ adharāt ekaikam ekam ekam prthaktvena
śatavyūḍham śatavāraṃ vāhitaṃ bijavaram jāyate kanake iti śeṣaḥ tadbījaṃ rasendrasya garbhe
dravati caśabdāt kṣipram śīghraṃ jarati ca // GRhtCM_5.47-49:5 //

kathaṃ aṅgupyā anāmikayā yo 'bhiṣavayogaḥ saṃmardanayogasteneti viśeṣakam //
GRhtCM_5.47-49:6 //

gold:: bīja with lead

āvṛtte'pyāvartyaṃ hemavare kṣepyamujjvale nāgam /

triguṇaśīlāprativāpaṃ hyahibījaṃ tatsamuddiṣṭaṃ // GRht_5.50 //

nāgena bijakaraṇamāha ujjvapahemavare svarṇaśreṣṭhe āvartye samyagdrute nāgaṃ
 śuddhasīsaṃ āvartyaṃ pradṛavyaṃ kiṃ kṛtvā samaṃ svarṇasamabhāgakṣepaṃ kṣiptvā
 punarnāgopari triguṇaśīpāprativāpaṃ triguṇā yā śīpā tasyā nirvāpaṃ kuryāt // GRhtCM_5.50:1 //
 śīpā manaḥśīpā // GRhtCM_5.50:2 //
 tatsiddhaṃ ahibijaṃ nāgayogena bījaṃ samuddiṣṭaṃ rasavidbhiḥ iti śeṣaḥ //
 GRhtCM_5.50:3 //

gold, silver:: bīja with tin

vaṅgaṃ tu tena vidhinā hemavare kṣepya tālavāpena /
 tāre vā nirvyūḍhaṃ bījavaraṃ truṭitasamyogāt // GRht_5.51 //

atha vaṅgayogena bījamāha vaṅgamityādi // GRhtCM_5.51:1 //
 tena pūrvoktena vidhinā vidhānena tu punaḥ hemavare pūrvavarṇite vaṅgaṃ kṣepya
 tāpavāpena haritāpanikṣepena nirvyūḍhaṃ kuryāt vā tāre āvartye vaṅgaṃ nikṣipyā nirvyūḍhaṃ
 nirvāhitaṃ sadbījavaraṃ bhavet // GRhtCM_5.51:2 //
 kasmāt truṭitasamyogāt truṭitaṃ bhavati tathā bījavaramiti vaṅgabijaṃ tat pūrvavat dravati
 jarati ca // GRhtCM_5.51:3 //

rasāṅkuśa

yo niḥsrto bhujāṅgād rasakeśarīvajrapaṅjaraḥ sa punaḥ /
 phaṇihemaguṇātkuṭīlo rasāṅkuśo nāma vikhyātaḥ // GRht_5.52 //

suvarṇābhidhānabijaprasaṃsanamāha ya ityādi // GRhtCM_5.52:1 //
 bhujāṅgāt śīsakāt niḥsrtaḥ bhujāṅgaśīpāvāpena kṣayaṃ nītvā yaḥ pṛthagbhūtaḥ sa
 rasakesarīvajrapaṅjaraḥ kathitaḥ rasa eva kesarī śiṃhaḥ tadarthaṃ vajrapaṅjaraḥ vajreṇa vyadhitaḥ
 paṅjaro+atidṛḍhatvāt śiṃharakṣaṇasamartha ityarthah // GRhtCM_5.52:2 //
 punarviśeṣeṇocyate ayaṃ vajrapaṅjaro na kiṃtu ayaṃ rasāṅkuśaḥ raso gajarūpaḥ tasyāṅkuśaḥ
 vaśīkaraṇasamarthaḥ // GRhtCM_5.52:3 //
 nāma saṃbhāvanāyām // GRhtCM_5.52:4 //
 vikhyātaḥ prakathitaḥ // GRhtCM_5.52:5 //
 kasmāt kuṭipāt kimapi vastuharaṇāt kuṭipo vakro bhavati duṣṭasvabhāva eva anena hemnā
 nāgaharaṇaṃ kṛtaṃ // GRhtCM_5.52:6 //
 kathaṃbhūtāt kuṭipāt phaṇī bhujāṅgaḥ hema svarṇaṃ tayorguṇā vidyante yasmin evaṃvidhāt
 kuṭipādeśo yuktaḥ aṅkuśo+api vakro bhavatīti // GRhtCM_5.52:7 //
 atra bhrāntimānapaṅkāraḥ hemabīje vajrapaṅjaragajāṅkuśadarśanād bhrāntirjātetīti //
 GRhtCM_5.52:8 //

jāraṇa without preceding garbhadruti; bāhyadruti??

evaṃ pakvaṃ vidhinā bījavaraṃ sūtarāt tathāmlena /
 kartavyaḥ saṃsvedyo yāvaptiṣṭī bhavedchlakṣṇā // GRht_5.53 //

tailena tena vidhinā svinnā piṣṭī bhavedakhilam /

athavā ślakṣṇaṃ śilayā nighrṣṭabījaṃ bhavetpiṇḍī // GRht_5.54 //

pāko vaṭakavidhinā kartavyastailayogena /
krāmaṇapiṇḍe kṣiptvā māśaiśca syāt sudrḍhapiṇḍatvam // GRht_5.55 //

mṛdvagninā supakvaṃ dagdhaṃ yāvanna bhavetpiṇḍam /
ākṛṣya cātha sūtaṃ piṇḍe śeṣaṃ tathā punaḥ pācyam // GRht_5.56 //

athavāpyauśadhapiṇḍe dolātapte kharpāre vidhinā /
punarapi piṇḍe kṣeṇyaṃ garbhe yāvadrutirbhavati // GRht_5.57 //

evaṃ drutaṃ hi garbhe bījavaraṃ jarati rasarāje /
garbhadrutyā rahitaṃ biḍayogairjarati garbhe ca // GRht_5.58 //

bījasyāsya piṣṭikaraṇamāha evamityādi // GRhtCM_5.53-58:1 //

evaṃ amunā prakāreṇa vidhinārthād upadeśena pakvaṃ yadbījavaraṃ tathā pūrvasamskṛtaḥ
sūtarāṭ pāradaḥ ampena jambīrādinā saṃsvedyaḥ svedākhyo vidhiḥ kartavyaḥ //

GRhtCM_5.53-58:2 //

atra kimavadhistatkartavyo yāvat śpakṣṇā spaṣṭā piṣṭi ekaśarīratā bhavet rasabījayoriti śeṣaḥ //
GRhtCM_5.53-58:3 //

vidhyantaramāha taipenetyādinā // GRhtCM_5.53-58:4 //

tena pūrvoktena vidhinā vadhavidhānena tipataipena svinnā sveditā satī piṣṭirbhavati vahnāviti
śeṣaḥ // GRhtCM_5.53-58:5 //

athaveti vidhānāntaraṃ darśayati // GRhtCM_5.53-58:6 //

śipayā drṣānmayayā nighrṣṭabījaṃ nighrṣṭaṃ gharṣitaṃ yadbījaṃ nāgākhyam tat sūteneti śeṣaḥ
akhipaṃ samastaṃ yathā syāttathā piṣṭirbhavatīti // GRhtCM_5.53-58:7 //

yathā vaṭakaḥ pācyastathā pāka ityādi // GRhtCM_5.53-58:8 //

vaṭakavidhinā māśavaṭakavidhinā taipayogena pākaḥ kartavyaḥ vahnau pācanaṃ
vidheyamityarthaḥ // GRhtCM_5.53-58:9 //

kiṃ kṛtvā krāmaṇapiṇḍe kṣiptvā biḍapiṇḍamadye sthāpya ca punarmāśair annaviśeṣair
drḍhapiṇḍatvam syāt māśacūrṇaveṣṭitaṃ krāmaṇapiṇḍam drḍhaṃ bhavediti vyaktiḥ //

GRhtCM_5.53-58:10 //

tadvidhānamāha mṛdvityādi // GRhtCM_5.53-58:11 //

māśacūrṇitajātaṃ krāmaṇapiṇḍam tāvat supakvaṃ kartavyaṃ yāvaddagdhaṃ na bhavet //
GRhtCM_5.53-58:12 //

kena supakvaṃ mṛdvagninā komapavahninā puṭaḥ tatpiṇḍataḥ śeṣaṃ śiṣṭaṃ taṃ
nirmapapāradaṃ ākrṣya grhītvā piṇḍamanyasmin piṇḍe tathā pūrvaprakāreṇa pācyamiti //

GRhtCM_5.53-58:13 //

aparaṃ cāha athavetyādi // GRhtCM_5.53-58:14 //

athaveti prakārāntare // GRhtCM_5.53-58:15 //

punarapi piṣṭirdopātapte auśadhapiṇḍe dopayottapte uṣṇatāṃ nīte krāmaṇauśadhānāṃ piṇḍe
kṣeṇya madhye sthāpya kasyopari kharpāre mṛnmayapātropari // GRhtCM_5.53-58:16 //

kena vidhinā pūrvoktena taipena vā ampeneti // GRhtCM_5.53-58:17 //

kiyatkāpaṃ yāvadgarbhe rasodare piṣṭi dravati tāvadbiḍāntare piṇḍāntare kṣeṇyeti
tātparyārthaḥ // GRhtCM_5.53-58:18 //

aparaṃ cāha evamityādi // GRhtCM_5.53-58:19 //

evaṃ amunā prakāreṇa garbhe rasodare jarati niḥśeṣatvaṃ rasodare prāpnoti ca
punargarbhadrutyā rahitaṃ draveṇa varjitaṃ bijavaraṃ biḍairjarati drutabījamāraṇasamartho biḍa
ityarthaḥ // GRhtCM_5.53-58:20 //

drutagrāsaparimāṇo biḍayantrādiyogataḥ /
jāraṇetyucyate tasyāḥ prakārāḥ santi koṭīśaḥ /
prakārā yantrāṇaṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_5.53-58:21 //
jāraṇabhedāstu /
grāsasya cāraṇaṃ garbhadrāvaṇaṃ jāraṇaṃ tathā /
iti trirūpā nirdiṣṭā jāraṇā varavārtikaiḥ /
iti // GRhtCM_5.53-58:22 //

jāraṇa:: method

grāsamiti cārayitvā garbhadrutiṃ tato bhūrje /
lavaṇakṣārāmlasudhāsuraḥbhīmūtreṇa kṛtalepe // GRht_6.1 //

ḍṛḍhavastrabāhyabaddhe dolāsvedena jārayedgrāsam /
sauvīreṇārdhapūrṇe kumbhe sakṣāramūtrakairathavā // GRht_6.2 //

amunā krameṇa divasaistribhistribhirjārayedgrāsam /
garbhadrutijāraṇamāha grāsamityādi // GRhtCM_6.1-2:1 //
pūrvoktaprakāreṇa grāsam kavalaṃ yathāsaṃkhyam cārayitvā punargarbhadrutiṃ kṛtvā
tatastadanantaraṃ tadgarbhadrutaṃ sūtaṃ bhūrje bhūrjavṛkṣatvakpuṭake sthāpayedityarthaḥ //
GRhtCM_6.1-2:2 //

kiṃviśiṣṭe bhūrje lavaṇakṣārāmlasudhāsuraḥbhīmūtreṇa kṛtalepe lavaṇāni saindhavādīni kṣārāḥ
svarjikādayaḥ amlo jambīrādīḥ sudhā śukticūrṇaṃ surabhī dhenustanmūtraṃ etena yogena kṛtvā
kṛto lepo yasmin // GRhtCM_6.1-2:3 //

udaradrutiyuktaḥ sūtaḥ sthāpya ityarthaḥ // GRhtCM_6.1-2:4 //

jāraṇavidhānamāha ḍṛḍhetyādi // GRhtCM_6.1-2:5 //

ḍṛḍhavastrabāhyabaddhe iti ḍṛḍham nūtaṇaṃ ghaṇaṃ ca yadvastraṃ tena bāhye sarvato
baddhe saṃyate pūrvoktena dolāsvedena dolāyantravidhinā yaḥ svedastaṃ kṛtvā grāsam
rasāntardrutaṃ kavalaṃ jārayet // GRhtCM_6.1-2:6 //

kutra kumbhe kalaśe kiṃviśiṣṭe sauvīreṇārdhapūrṇe sauvīreṇa svedanasamskāroditakāñjikenā
kṛtvā ardhapūrṇe // GRhtCM_6.1-2:7 //

athaveti vidhyantare // GRhtCM_6.1-2:8 //

sakṣāramūtrakaiḥ saha kṣārāḥ svarjikādibhiḥ vartante yāni mūtrāni go+ajāvinārīṇāmiti śeṣaḥ
etaiḥ ardhabhṛte kumbhe jārayedityarthaḥ // GRhtCM_6.1-2:9 //

atha rasajāraṇe kālasamkhyāmāha amunetyādi // GRhtCM_6.1-2:10 //

amunā krameṇeti uktaprakāreṇa tribhistribhirdivasaiḥ tribhiḥ saṃkhyākairdivasaiḥ grāse jāte
anyagrāsaiḥ kriyate garbhadrutagrāsaiḥ kriyate garbhadrutagrāsaiḥ tridivasairjaratīti bhāvaiḥ //
GRhtCM_6.1-2:11 //

jīrṇasya lakṣaṇamatho jñeyam yantrātsamuddhṛtya // GRht_6.3 //

Untersuchung, ob jāraṇa stattgefunden hat

uddhṛtamātram pātre prakṣālya kāmjikenātaḥ /
samalaṃ ca kāmjikamato haraṇārthaṃ vastrayogena // GRht_6.4 //

tadanu sukhoṣṇe pātre saṃmardyo+asau yathā na hīye /
tāvadyāvachchuṣyati tallagnaṃ kāñjikaṃ sakalam // GRht_6.5 //

itthaṃ ca śoṣitajalaḥ karamardanataḥ sunirmalībhūtaḥ /
pīḍyaḥ pātrasyopari vastreṇa caturguṇenaiva // GRht_6.6 //

yadi parigalitaḥ sakalo vastrād grāsena caikatām yātaḥ /
na bhavati yadi daṇḍadharo jīrṇagrāsastadā jñeyaḥ // GRht_6.7 //

atheti tridinasvedānantaraṃ jīrṇasya rasasya pakṣaṇaṃ jñeyaṃ grāso jīrṇo na veti jñātavyaḥ //
GRhtCM_6.3-7:1 //

kiṃ kṛtvā yantrāddopikābhīdhānād uddhṛtya yantrād bahir gṛhītveti // GRhtCM_6.3-7:2 //
rasamaḥpānayanamāha uddhṛtetyādi // GRhtCM_6.3-7:3 //

uddhṛtamātramiti yantrād bahir gṛhītamātram tatpātre bhājane mṛnmaye kāñjikenā
prakṣāpya // GRhtCM_6.3-7:4 //

punar ato rasātsamaḥpamaṃ mapasaṃyutaṃ kāñjikaṃ haraṇīyaṃ bahiḥ kāryam //
GRhtCM_6.3-7:5 //

kena kṛtvā vastrayogena vastre kṣiptaṃ sat tadeva tiṣṭhati na kāñjikaṃ // GRhtCM_6.3-7:6 //
tasyaiva vidhānaṃ cāha tadanvityādi // GRhtCM_6.3-7:7 //

tadanu vastrayogānantaraṃ sukhoṣṇe pātre asau rasaḥ saṃmardyaḥ // GRhtCM_6.3-7:8 //
kathaṃ yathā na hīyate nāśaṃ nāpnuyāt atyauṣṇyāt vā

kāmsyatāmranāgavaṅgakanakatārapātrāt vā dṛḍhakaraghātād raso hīna eva syāt ato+asau pāradas
tāvan saṃmardyo yāvappagnakāñjikaṃ rasasaṃsargasauvīraṃ śuṣyati niḥśeṣatām yātīyārthaḥ //
GRhtCM_6.3-7:9 //

tasyaiva vidhānaṃ cāha itthamityādi // GRhtCM_6.3-7:10 //

itthaṃ amunā prakāreṇa karamardanataḥ hastatapamardanataḥ sunirmalībhūto maparahitaḥ
śoṣitajapo rasaścaturguṇena vastreṇa kṛtvā pānasyopari pīḍyaḥ // GRhtCM_6.3-7:11 //

jīrṇagrāsapakṣaṇam āha yadītyādi // GRhtCM_6.3-7:12 //

tadā pārado jīrṇagrāso jñeyaḥ jīrṇo niḥśeṣatvamāpanno grāso yasmin sa tathoktaḥ //

GRhtCM_6.3-7:13 //

yadi sakapaḥ sarvaḥ vastrātparigapitaḥ caturguṇavastrāt cyuto bhavati pātre iti śeṣaḥ //

GRhtCM_6.3-7:14 //

punaryadi grāsena saha ekatām yātaḥ san mipitaḥ san raso daṇḍadharo na bhavati sthīrarūpo
na syāt tadā jīrṇagrāso jñātavya ityārthaḥ // GRhtCM_6.3-7:15 //

grāsājīrṇa:: treatment

grāsādajīrṇapiṣṭim sūtāduddhṛtya pātayedyantre /
svastho bhavati rasendro grāsaḥ pakvaḥ punarjarati // GRht_6.8 //

rasājīrṇapakṣaṇamāha grāsādītyādi // GRhtCM_6.8:1 //

grāsāt kavapasamyogāt ajīrṇapiṣṭim ajīrṇā aparipakvā yā piṣṭi pūrvoktapakṣaṇā tām sūtāt rasāt
yantre pātanakarmocite pātayet // GRhtCM_6.8:2 //

evam grāsātpṛthakṛtya patitaḥ svastho nirmapo bhavati // GRhtCM_6.8:3 //
punargrāsah pakvo vahnitape dattvā pakvaḥ kṛtastam rasendro jaratīti // GRhtCM_6.8:4 //

dolāyām catvāro grāsā jāryā yathākrameṇaiva /
śeṣāḥ kacchapayantre yāvad dviguṇādikaḥ jarati // GRht_6.9 //

grāsajāraṇāyām yantrādikaraṇamāha dopāyāmityādi // GRhtCM_6.9:1 //
yathākrameṇaiva catuḥṣaṣṭyādinaiva catvāro grāsā dopāyām jāryāḥ śeṣā grāsāscatvārah
asaṃkhyā vā kacchapayantre japayantre ca jāryāḥ // GRhtCM_6.9:2 //
śeṣāscatvārah kutaḥ yato 'nyaśāstreṣu aṣṭaiva grāsāḥ // GRhtCM_6.9:3 //
jāraṇe kimavadhiḥ yāvaddviguṇādikaḥ jarati pāradaddviguṇitaḥ ādiśabdena
dviguṇānnyūnaḥ na kāryam adhikamadhikaḥ ca bhavatu // GRhtCM_6.9:4 //
śaktyavatare'ṣṭau bṛhacchāstre kvacid aṣṭau grāsā uktāḥ kvacidviṃśatigrāsā iti //
GRhtCM_6.9:5 //

Īussere Merkmale des Hg nach jāraṇa einer best. Menge abhra

nādaḥ kartum śakyo+atra grāsapramāṇaniyamastu /
grasate na hi sarvāṅgaḥ gaganamato lakṣaṇairjñeyam // GRht_6.10 //

yadi hi catuḥṣaṣṭyaṃśān grasati rasastadā dhareddaṇḍam /
catvāriṃśadbhāgapraveśataḥ pāyasākārah // GRht_6.11 //

bhavati jalaukākāras triṃśadbhāgād aviplusaśca viṃśatyā /
chedīva ṣoḍaśāṃśādata ūrdhvaḥ durjaro grāsah // GRht_6.12 //

grāse'nirdiṣṭasaṃkhyatvaḥ darśayannāha netyādi // GRhtCM_6.10-12:1 //
atrāsmiṇ śāstre ādaḥ prathamam grāsapramāṇaniyamah kartum na śakyaḥ //
GRhtCM_6.10-12:2 //
yataḥ kāraṇāt gaganamabhraḥ sarvāṅgaḥ na grasate rasa iti śeṣah // GRhtCM_6.10-12:3 //
tatsarvāṅgagrastam gaganamabhraḥ pakṣaṇaireva jñātavyamityarthaḥ //
GRhtCM_6.10-12:4 //
catuḥṣaṣṭyaṃśādigrāse rasākāram āha yadītyādi // GRhtCM_6.10-12:5 //
yadi cedrasah catuḥṣaṣṭyaṃśān pramāṇato grāsam grasati hi niścitam tadā daṇḍam dhārayet
vastrāna kṣaratītyarthaḥ // GRhtCM_6.10-12:6 //
punaścatvāriṃśadbhāgapraveśato rasodare iti śeṣah tadā pāyasākārah kvathitadugdhākāro
bhavet nibīdatvāt // GRhtCM_6.10-12:7 //
tadevāha bhavatītyādi // GRhtCM_6.10-12:8 //
viṃśadbhāgāt triṃśadbhāgasya jāraṇato japaukākāro bhavet rasa ityadhyāhārah //
GRhtCM_6.10-12:9 //
punaḥ viṃśatyā viṃśadbhāgajāraṇena avippuṣo bhaved āsanāna capati //
GRhtCM_6.10-12:10 //
punaḥ ṣoḍaśāṃśāt ṣoḍaśāṃśabhāgajāraṇataḥ chedī bhavet kṣurikādibhiḥ chede kṛte
pṛthaktvamāpnoti // GRhtCM_6.10-12:11 //
ataḥ ṣoḍaśabhāgādūrdhvaḥ grāso durjaro bhavet // GRhtCM_6.10-12:12 //

pañcabhirebhirgrāsairghanasatvaṃ jārayitvādau /
garbhadrāve nipuṇo jārayati bījaṃ kalāṃsena // GRht_6.13 //

taccāha pañcabhiriti yādi // GRhtCM_6.13:1 //

evaṃ uktaprakāreṇa punargarbhadrāve nipuṇaḥ rasodare abhradhātvdīnāṃ drutikaraṇe
pravīṇaḥ pumān kapāṃsena grāsaṃ yojayet // GRhtCM_6.13:2 //

kiṃ kṛtvā pañcabhiḥ pūrvoktaiḥ grāsaiścāru yathā syāttathā ghanasatvamādau jārayitvā
pañcabhirgrāsair ghanasatvajāraṇānantaram ṣoḍaśabhāgena bījaṃ jārayeditiyarthaḥ //
GRhtCM_6.13:3 //

nderung von phys. Eig. von Hg nach jāraṇa

dhūmraścītiḥ abdo maṇḍūkagatistathā sakampaśca /
niṣkampo bhavati raso vijñātavyo+abhrajīrṇastu // GRht_6.14 //

kapilo+atha nirudgārī vipluṣabhāvaṃ ca muñcate sūtaḥ /
niṣkampo gatihito vijñātavyo+abhrajīrṇastu // GRht_6.15 //

abhrakajīrṇarasapakṣaṇam āha dhūmra ityādi // GRhtCM_6.14-15:1 //

abhrajīrṇarasa evaṃvidho bhavati abhraṃ jīrṇam yasmin sa tathoktaḥ // GRhtCM_6.14-15:2 //

vahnīyogāt prathamam dhūmro dhūmrābho bhavati punaścītiḥ abdo bhavati tato
maṇḍūkagatirbhavati punastathā tena prakāreṇa dhṛte sati sakampo bhavati punarvahnau
niṣkampaḥ svastho bhavati abhrasatvadrutasya pakṣaṇamiti // GRhtCM_6.14-15:3 //

tadevāha kapīpa ityādi // GRhtCM_6.14-15:4 //

punarevaṃvidho raso+abhrajīrṇo vijñātavyaḥ // GRhtCM_6.14-15:5 //

kīdrśaḥ kapīpaḥ varṇataḥ nirudgārī sthīrabhāvaḥ punaḥ sa raso vippuṣabhāvaṃ cañcapatvaṃ
muñcate // GRhtCM_6.14-15:6 //

punarniṣkampaḥ svasthaḥ punargatihitaḥ pakṣacchinnaḥ iti pakṣaṇānyabhrajīrṇasya
bhavanti // GRhtCM_6.14-15:7 //

kacchapayantra

jalapūrṇapātramadhye dattvā ghaṭakharparam suvistīrṇam /
tadupari madhyagataḥ sūtaḥ sthāpyastataḥ kuḍye // GRht_6.16 //

laghulohakātorikayā kṛtapaṭamṛtsandhilepayācchādya /
pūrṇam tadghaṭakharparam aṅgāraiḥ kariṣatuṣamīśraiḥ // GRht_6.17 //

svedanato mardanataḥ kacchapayantrasthito raso jarati /
agnibalenaiva tato garbhadrutiḥ sarvalohānām // GRht_6.18 //

kacchapayantramāha japetyādi // GRhtCM_6.16-18:1 //

japapūrṇapātramadhye iti japapūrṇam yatpātram tasya madhye suvistīrṇam sunderāyataṃ
ghaṭakharparam kumbhakhaṇḍam dattvā tadupari kharparopari biḍamadhyagataḥ sūtaḥ
sthāpyaḥ // GRhtCM_6.16-18:2 //

kutra kuḍye mṛdā vinirmite viśāpamukhe paghupohakaṭorikayā atipaghvī yā pohasya
muṇḍādeḥ kaṭorikā pātraviśeṣaḥ tayā viḍāvṛtaṃ sūtaṃ ācchādyā ā samantāt saṃrudhya //
GRhtCM_6.16-18:3 //

kiṃviśiṣṭayā kṛtapaṭamṛtsandhipēpayā kṛtaḥ paṭamṛdbhyāṃ sandherpepo rodho yasyāḥ sā
tayā // GRhtCM_6.16-18:4 //

punastatkuḍyāntargataghaṭakharparaṃ aṅgāraiḥ pūrṇaṃ kiṃviśiṣṭaiḥ karīṣatuśamiśraiḥ karīṣo
gomayasya cūrṇaṃ tuṣāḥ śāpyāderdhānyasya tair miśritairiti // GRhtCM_6.16-18:5 //

kacchapayanre yadvihitaṃ tadāha svedanata ityādi // GRhtCM_6.16-18:6 //

kacchapayanrastho raso jarati grāsaṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_6.16-18:7 //

kutaḥ svedanataḥ vahnau paritāpataḥ // GRhtCM_6.16-18:8 //

na kevaṃ svedanato mardanataśca viḍādinā ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_6.16-18:9 //

tato 'gnibapenaiva sarvapohānāṃ svarṇādīnāṃ asminnantarāpe garbhadrutirbhavati
atrāgnibapameva mukhyaṃ // GRhtCM_6.16-18:10 //

evaṃ dattvā jīryati na kṣayati raso yathā tathā kāryaḥ /

kṣayameti kṣāraviḍaiḥ sa tūparasairgrāsamudgirati // GRht_6.19 //

jāraṇāyāṃ vidhidvayamāha evamityādi // GRhtCM_6.19:1 //

evamamunā prakāreṇa kacchapayanre nidhāya jīryati grāsaṃ rasa iti śeṣaḥ //
GRhtCM_6.19:2 //

yathā raso na kṣayati kṣayaṃ nāpnoti tathā kāryo vidhiḥ iti śeṣaḥ // GRhtCM_6.19:3 //

kāryasyāśrayarakṣaṇāyeti bhāvaḥ // GRhtCM_6.19:4 //

punaḥ kṣāraḍaiḥ kṣayameti nāsamāpnoti grāsa ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_6.19:5 //

punaḥ sa rasa uparasairgandhādibhiḥ grāsaṃ utprāvapyena girati gipatītyarthaḥ //

GRhtCM_6.19:6 //

kṣārairampaiśca gandhādyair mūtraiḥ paṭubhireva ca /

rasagrāsasya jīrṇārthaṃ ḍaiḥ sa parikīrtitaḥ /

iti paribhāṣā // GRhtCM_6.19:7 //

ḍaiśabdena piṇḍaḥ // GRhtCM_6.19:8 //

viḍa:: positive effects

grāsaṃ na muñcati na vāñchati taṃ ca bhūyaḥ kāmścidguṇānbhajati

bhuktavibhuktimātrāt /

yajjīryate pracurakevalavahnīyogāt tasmādviḍaiḥ suniviḍaiḥ saha jāraṇā syāt //

GRht_7.1 //

ḍairjāraṇāyāḥ sugamatvamāha grāsamityādi // GRhtCM_7.1:1 //

grāsaṃ na muñcati ca punastam evānyagrāsaṃ na vāñchati bhūyaḥ punaḥ

bhuktavibhuktimātrāt kāmścidguṇān nityaṃ bhajati dadhāti grāsagrāsanamātrāt guṇaṃ
karotītyarthaḥ // GRhtCM_7.1:2 //

yato hetorḍairvākṣyamānapakṣaṇaiḥ kṛtvā jīryate grāsamītyarthaḥ // GRhtCM_7.1:3 //

kutaḥ pracurakevapavahnīyogāt pracura udagro yaḥ kevapavahnīyogaḥ

śuddhāgnīyogastasmāt // GRhtCM_7.1:4 //

kiṃviśiṣṭaiḥ suniḍaiḥ ghanaiḥ // GRhtCM_7.1:5 //

yato ḍaiḥ śreṣṭhās tasmādviḍair eva jāraṇā syāt sugamatvāditi bhāvaḥ // GRhtCM_7.1:6 //

viḍa:: for jāraṇa of copper leafs

sauvarcalakaṭukatrāyakākṣīkāsīsagandhakaiśca viḍaiḥ /
śigro rasaśatabhāvyaistāmradalānyapi jārayati // GRht_7.2 //

biḍavidhānamāha sauvarcapetyādi // GRhtCM_7.2:1 //

tāmradaḥpānyapi jārayati buddhimān iti śeṣaḥ svarṇabījādīnām kā katheti bhāvaḥ //

GRhtCM_7.2:2 //

kaiḥ kṛtvā biḍaiḥ kṛtvā // GRhtCM_7.2:3 //

kiṃviśiṣṭair biḍaiḥ sauvarcapakaṭukatrāyakāmṅkṣīkāsīsagandhakaiḥ sauvarcapaṃ rucakaṃ
kaṭutrayaṃ śuṅṭhīmaricapippapyātmakaṃ kākṣī saurāṣṭrī kāsīsaṃ puṣpakāsīsaṃ gandhakaṃ
pepitakaṃ etānyauśadhāni yeṣu viḍeṣu santi te tathoktāḥ taiḥ // GRhtCM_7.2:4 //

punaḥ kiṃviśiṣṭaiḥ śigro rasaśatabhāvyaīḥ śigroḥ saubhāñjanasya rasena śatavāraṃ bhāvyaḥ ye
biḍāstaiḥ evaṃ niṣpannairviḍairniścitāṃ jāraṇā syāditi bhāvaḥ // GRhtCM_7.2:5 //

viḍa:: for jāraṇa of gold

sarvāṅgadagdhāmūlakabhasma pratigālitāṃ surabhimūtreṇa /
śatabhāvyaṃ balivasayā tatkṣaṇato jāryate hema // GRht_7.3 //

biḍāntaramāha sarvetyādi // GRhtCM_7.3:1 //

sarvāṅgadagdhāmūpakabhasma pratigāpitamiti sarvāṅgena mūpatvakpatrapuṣpaphapena saha
dagdhaṃ bhasmatāṃ prāptaṃ yanmūpakakandaṃ tadbhasma surabhimūtreṇa gojapena gāpitaṃ
kāryaṃ kṣāro grāhya ityarthāḥ // GRhtCM_7.3:2 //

punarbapivasayā bapamukhyā yā japaukā maṇḍūkādīnām vasā yathā ca /

bhekamatsyavasā yā tu kukkuṭasya vasāthavā /

bhāvyaṃ ebhiḥ kramādgandhaṃ śīsumāravasāpi vā // GRhtCM_7.3:3 //

ekā bapivasā samyak sūtasya bandhinī param /

rañjanaṃ caiva kurute mañimūṣāvidhikramāt /

iti // GRhtCM_7.3:4 //

bapivasayā śataṃ śatavāraṃ kṣārabhūtaṃ bhasma bhāvyaṃ punaḥ tacchatabhāvyaṃ
auśadhaṃ tatkṣaṇataḥ tatkāpato hema svarṇaṃ jāryate raso grāsabhūtaṃ hema jaratīti biḍayogāditi
bhāvaḥ // GRhtCM_7.3:5 //

viḍa:: for jāraṇa

kadalīpalāśatilaniculakanakasuradālivāstukairāṇḍāḥ /
varṣābhūvrṣamokṣakasahitāḥ kṣāro yathālābham // GRht_7.4 //

ānya kṣāravṛkṣān kusumaphalaśiphātvakpravālairupetān kṛtvātaḥ khaṇḍaśastān
vipulataśīlāpiṣṭagaṭrātrīśuṣkān /

dagdhvā kāṇḍaistilānām karisurabhihayāmbhobhir āsrāvya vastrair bhasma tyaktvā
jalaṃ tanmṛduśikhini pacedvaṃśapākena bhūyaḥ // GRht_7.5 //

tacchuṣyamāṇaṃ hi sabāṣpabudbudān yadā vidhatte kṣārabhaṅgurān bahūn /
tadā kṣīpettryūṣaṇahimṅugandhakaṃ kṣāratrayaṃ ṣaḍlavaṇāni bhūkhagau //
GRht_7.6 //

dravyāṇi saṃmiśrya nivṛtya bhūtale vyavasthitam śastrakātorikāpuṭe /
saṃsthāpayetsaptadināni dhānyagataṃ prayojyaṃ rasajāraṇādikam // GRht_7.7 //

atha kṣāravṛkṣagupmauśadhiviśeṣānāha kadapītyādi // GRhtCM_7.4-7:1 //
yathāpābham pābham anatikramya eṣāṃ kṣāraḥ kartavyaḥ // GRhtCM_7.4-7:2 //
te ke kadapīpapāśatipanicupakanakasuradāpivāstukairāṇḍāḥ kadapī rambhā papāśo
brahmavṛkṣaḥ tipāḥ pratītaḥ nicupo vetasavṛkṣaḥ kanako dhattūraḥ suradāpī devadāpī vāstukam
kṣārasākaṃ eraṇḍo vātāriḥ ete kṣārasambhavāḥ // GRhtCM_7.4-7:3 //
kiṃviśiṣṭā ete varṣābhūvṛṣamokṣakasahitāḥ varṣābhūḥ punarnavā vṛṣo vāsakaḥ mokṣako
mohāvṛkṣa iti pratītaḥ etaiḥ saṃyutā ityuddeśaḥ // GRhtCM_7.4-7:4 //
kṣāraḥ karānavidhānam āhānīyetyādi // GRhtCM_7.4-7:5 //
prathamam kṣāravṛkṣān pūrvoktān ānīya vanāntarādgrhītvā // GRhtCM_7.4-7:6 //
kiṃviśiṣṭān kusumaphapaśiphātvakpapāśairupetān kusumāni prasūnāni pratītāni śiphā mūpaṃ
tvaktvacā pravāpā nūtanapappavāḥ etaiḥ pañcāṅgāhvayair upetān saṃyutān // GRhtCM_7.4-7:7 //
khaṇḍaśaḥ bahuśakapān kṛtvā // GRhtCM_7.4-7:8 //
na kevaṃ khaṇḍaśaḥ vipupatarāśipāpiṣṭagaṭrātrīśuśkān kṛtvā vipupatarā ativistīrṇā yā śipā
tasyāṃ piṣṭāni gātrāni yeṣāṃ te'śuśkā nirasāḥ tānevaṃvidhān kṛtvā // GRhtCM_7.4-7:9 //
punastāneva ca tipānāṃ kāṇḍairnāpaiḥ saha dagdhvā // GRhtCM_7.4-7:10 //
punaḥ karisurabhīhayāmbhobhīḥ hastigo+aśvānāṃ mūtrairāsrāvya āpṭyā tadbhasma tyaktvā
vastrair japaṃ grāhyamiti śeṣaḥ // GRhtCM_7.4-7:11 //
tājapam mṛduśikhini komapāgnau pacet kena vaṃśapākena vaṃśānāṃ samavahnitvāt //
GRhtCM_7.4-7:12 //
kṣārajapapakapakṣaṇamāha tadityādi // GRhtCM_7.4-7:13 //
tājapam kṣārapānīyam śuśyamānam sat niścitam yadā sabāṣpabudbudān vidhatte saha bāṣpeṇa
japātyayadhūmena vartante ye budbudāstān tadā kṣāro niṣpanno jñeyaḥ // GRhtCM_7.4-7:14 //
punastadā tryūṣaṇam śuṅṭhīmaricapippapyāḥ hiṅgu rāmaṭham gandhakam pepītakam punaḥ
kṣāratrayam sarjikāyavāgrajātaṅkaṇāhvayam pavaṇāni ṣaṭ saindhavādīni bhūḥ tuvarī khagam
kāśisaṃ etāni kṣīpet etatkṣāreṇārdreṇa saha miśram kāryamityarthaḥ // GRhtCM_7.4-7:15 //
tathā ca dravyāṇi tryūṣaṇādīni saṃmiśrya ekikṛtya nivṛtya ca saṃmardya śastrakātorikāpuṭe
pohamayapātrasampuṭe vyavasthitam saptadināni dhānyagataṃ kasyacid dhānyasya madhyagataṃ
sthāpayet kutra bhūtape pṛthivyā āsthāne tato+anantaram tatsiddham rasajāraṇādikam prati
prayojyam etadbidarūpaṃ rasajāraṇādiṣu praśastamityarthaḥ // GRhtCM_7.4-7:16 //

viḍa:: for garbhadruti

jambīrabijapūrakacāṅgerīvetasāmlasāmyogāt /

kṣārā bhavanti nitarāṃ garbhadrutijāraṇe śastāḥ // GRht_7.8 //

jāraṇāyāṃ kṣāravidhānamāha jambīretyādi // GRhtCM_7.8:1 //

kṣārā uktavṛkṣodbhavāḥ nitarāṃ atīśayena garbhadrutijāraṇe rasāntargrāsajāraṇe śastā utkrṣṭā
bhavanti // GRhtCM_7.8:2 //

kutaḥ jambīrabijapūrakacāṅgerīvetasāmpasāmyogāt jambīraḥ pratītaḥ bijapūrako mātupūṅgaḥ
cāṅgerī ampapatrikā vetasāmpam cukrakam eṣāṃ yo rasastasya saṃyogāt etairbhāvitāḥ kṣārā
bidavatkāryakarā iti bhāvāḥ // GRhtCM_7.8:3 //

viḍa:: how to use

viḍamadharottaramādau dattvā sūtasya cāṣṭamāṁśena /
kuryājījāraṇamevaṃ kramakramādvardhayedagnim // GRht_7.9 //

rāse viḍayojanamāha biḍamityādi // GRhtCM_7.9:1 //

ādau prathamam sūtasya rasasyāṣṭamāṁśena pūrvanirmitam viḍam adharottaram adha
uparibhāgam ca dattvā evam amunā prakāreṇa jāraṇam kuryāt punaḥ kramyate aneneti kramo
biḍarūpaḥ tatkramaḥ paraṃparā tasmāt agnim vivardhayet karmakṛt ityadhyāhāraḥ vāraṃvāraṃ
biḍasaṃprayogādagnirvardhate // GRhtCM_7.9:2 //

rañjana:: colour acc. to abhra

jīrṇābhraḥ rasendro darśayati ghanānurūpiṇim chāyām /
kṛṣṇām raktām pītām sitām tathā saṃkarairmiśrām // GRht_8.1 //

kṛṣṇābhraḥ balavadasitarāgairyujiyate rasendrastu /
śvetai raktaiḥ pītairvahneḥ khalu varṇato jñeyah // GRht_8.2 //

dyotate divi candro 'sau jīrṇe'bhre kāntimattayā /
tatheha tāmupāśritya śāpate manujeṣu ca // GRhtCM_8.1-2:1 //
susiddhabīḍadhātuvādi jāraṇena rasasya hi /
pītādirāgajananaṃ rañjanaṃ parikīrtitam /
iti paribhāṣā // GRhtCM_8.1-2:2 //
abhrasya chāyāviśeṣam āha jīrṇābhraḥ ityādi // GRhtCM_8.1-2:3 //
rasendro yadā jīrṇābhro bhavati tadā ghanānurūpiṇim jīrṇābhrasamavarṇam chāyām
darśayati // GRhtCM_8.1-2:4 //
kṛṣṇe jīrṇe kṛṣṇām rakte'bhre jīrṇe raktām pīte pītām tathā site śubhre sitām evam caturvidhām
chāyām darśayati // GRhtCM_8.1-2:5 //
punardvayostrayāṇām vā caturṇām saṃkare mepāpe sati dvitricaturṇām anurūpiṇim chāyām
darśayatītyarthaḥ // GRhtCM_8.1-2:6 //
abhrayogād varṇaviśeṣamāha kṛṣṇetyādi // GRhtCM_8.1-2:7 //
kṛṣṇābhraḥ jīrṇena raso bapavān bhavet tu punaḥ asitarāgaiḥ kṛṣṇarāgairyujiyate //
GRhtCM_8.1-2:8 //
tathā śvetena śvetai rāgair yujiyate raktena raktaiḥ pītena pītaiḥ kapipāgnerdivyasyāpi
sarvasyādarśanarūpaṃ kṣayakarasya bapairdravyāṇām tādrṣo varṇo rasavarṇato
varṇakovidairjñeyah // GRhtCM_8.1-2:9 //

mercury transfers own colour on other substances

atha nijakarme varṇam na jahāti yadā sa rajyate rāgaiḥ /
kramaśo hi vakṣyamāṇairnirṇikto rañjanaṃ kurute // GRht_8.3 //

rañjitarasaprasāmsām āha athetyādi // GRhtCM_8.3:1 //

athānantaram rasaḥ rasendro yadā vakṣyamāṇaiḥ śvetādibhiḥ rāgaiḥ rajyate tadā nijakarme
varṇam svakīyameva svābhāvikaṃ rūpaṃ na jahāti na tyajati punastaireva rāgaiḥ nirṇikto raktaḥ
san rañjanaṃ kurute rāgadāyī bhavatīti // GRhtCM_8.3:2 //

tathā no rakto na rañjanaṃ kurute avidyamānatvānniṣedhaḥ // GRhtCM_8.3:3 //

(Stoffe, die versch. saṃskāras induzieren)

balamāste'bhrakasatve jāraṇarāgāḥ pratiṣṭhitāstikṣṇe /
bandhaśca sāralohe sārakamatha nāgavaṅgābhyām // GRht_8.4 //

abhrasatvādīnām yoge rase vyavasthāmāha bapamityādi // GRhtCM_8.4:1 //
abhrakasatve'dhikaraṇe bapamāste abhrasatvasamyogena raso bapamāpnotīyarthāḥ //
GRhtCM_8.4:2 //
punastikṣṇe pohabhede jāraṇarāgā jāraṇena tikṣṇasthā rāgāḥ pratiṣṭhitā bhavantīyarthāḥ //
GRhtCM_8.4:3 //
sāraṇamatha nāgavaṅgābhyām iti nāgavaṅgābhyām duḥsaraṇam sāraṇadravyam sarata iti //
GRhtCM_8.4:4 //

potency of tikṣṇaloha

krāmati tikṣṇena rasastikṣṇena ca jīryate kṣaṇādgrāsaḥ /
hemno yonistikṣṇam rāgān grhṇāti tikṣṇena // GRht_8.5 //

sarvakāraṇam tikṣṇamāha krāmatīyādi // GRhtCM_8.5:1 //
tikṣṇena pohabhedena rasaḥ krāmati krāmaṇam vidadhāti punas tikṣṇena kṛtvā grāsaḥ
kṣaṇādappakāpato jīryate jāraṇam āpnoti punarhemnaḥ suvarṇasya yonirutpattisthānam
tikṣṇamasti punaḥ rāgān rañjanabhāvān tikṣṇena kṛtvā raso grhṇāti svasmin rāgān
dadhātīyarthāḥ // GRhtCM_8.5:2 //

tikṣṇaloha:: cāraṇa, jāraṇa

tadapi ca daradena hataṃ kṛtvā māḥṣikeṇa ravisahitam /
vāsitamapi vāsanayā ghanavaccāryam ca jāryam ca // GRht_8.6 //

tikṣṇasya hiṅgupayogena guṇādhikeyamāha tadapītyādi // GRhtCM_8.6:1 //
api niścayena tat tikṣṇam daradena hiṅgupena hataṃ māritam vā māḥṣikena svarṇamāḥṣikena
ravisahitam tāmrasaṃyutam tikṣṇam hataṃ māritam punarvāsanayā vāsanauśadhena vāsitam
paribhāvitam ghanavad abhravat cāryam jāryam ca satvābhavat nānyathā // GRhtCM_8.6:2 //

rañjana:: suitable substances

kāntam vā tikṣṇam vā kāñcīm vā vajrasasyakādīnām /
ekatamaṃ sarvaṃ vā rasaraṅjane saṃkaro+abhīṣṭaḥ // GRht_8.7 //

tikṣṇavadetānāha kāntam ityādi // GRhtCM_8.7:1 //
rasarañjane rasendre rāgakarmaṇi kāntam cumbakapāṣāṇottamam poham śreṣṭham veti
samuccaye tikṣṇam pohabhedo vā kāñcīm svarṇamāḥṣikam vā vajrasasyakādīnām
vajrasasyakāvādiryeṣām te teṣām hīrakacapaḥpādīnām ekatamaṃ tanmadhyādekatamaṃ sarvaṃ vā
atrābhīṣṭaśabdasya pratyekam saṃbandhaḥ hīrakādīni ratnāni sasyakādīyā upadhātavaḥ //
GRhtCM_8.7:2 //
vā rasarañjane ayameva saṃkaraḥ sarveṣām kāntādīnām mepāpaḥ sarvatrābhīṣṭaḥ //
GRhtCM_8.7:3 //

(chem. Potenzen versch. Stoffe)

kuṭile balamabhyadhikaṃ rāgastikṣṇe tu pannage snehaḥ /
rāgasnehabalāni tu kamale śaṃsanti dhātuvidaḥ // GRht_8.8 //

mercury:: rañjana

sarvair ebhir lohair māksikanihataistathā drutairgarbhe /
viḍayogena tu jirṇo rasarājo rāgamupayāti // GRht_8.9 //

sve sve vikāre vakṣyamāṇamāha bapamityādi // GRhtCM_8.8-9:1 //

dhātuvido rasavaidyā iti śaṃsanti // GRhtCM_8.8-9:2 //

iti kiṃ kuṭipe bapaṃ abhyadhikaṃ sarvādhikaṃ punastikṣṇe'bhyadhiko rāgaḥ rañjanaṃ tu
punaḥ pannage nāge'bhyadhikaṃ snehaḥ snigdhatvaṃ tu punaḥ rāgasnehabapāni trīṇyevoktāni
kamape tāmre kuṭipatikṣṇapannagānām jāraṇādrase yathā baparāgasnehā bhavanti
tathaikatāmrajaṇāt trayo bhavantītyarthaḥ // GRhtCM_8.8-9:3 //

rasabandhanopāyamāha sarvairityādi // GRhtCM_8.8-9:4 //

biḍayogena pūrvoktena jirṇo jāraṇamāpanno rasarājo bandhamupayāti bandhanamādatte //
GRhtCM_8.8-9:5 //

kaiḥ saha jirṇaḥ ebhiḥ pūrvoktaiḥ sarvair pohairdhātubhiḥ // GRhtCM_8.8-9:6 //

kiṃviśiṣṭaiḥ māksikanihataiḥ svarṇamāksikamāritaiḥ // GRhtCM_8.8-9:7 //

punaḥ kiṃviśiṣṭaiḥ garbhe rasodare drutairvidrutairiti // GRhtCM_8.8-9:8 //

mercury:: rañjana (with a kṛṣṭi)

tālakadaradaśilābhiḥ snehakṣārāmlalavaṇasahitābhiḥ /

samakadviguṇatriguṇān puṭo vahedvaṃgaśastrādīn // GRht_8.10 //

raktasnehaniṣekaiḥ śeṣaṃ kuryādrasasya kṛṣṭiriyam /

cāraṇajāraṇamātrātkurute rasamindragopanibham // GRht_8.11 //

vakṣyamāṇadhātūnām māraṇavidhānamāha tāpaketyādi // GRhtCM_8.10-11:1 //

vaṅgaśastrādīn vaṅgaṃ trapuṣaṃ śastraṃ tikṣṇaṃ te ādiryeṣāṃ te tān // GRhtCM_8.10-11:2 //

kābhiḥ saha puṭo vahet tāpakadaradaśipābhiḥ tāpakaṃ haritāpaṃ daradaṃ hiṅgupaṃ śipā
manaḥśipā tābhiḥ // GRhtCM_8.10-11:3 //

kiṃviśiṣṭābhiḥ snehakṣārāmpapavaṇasahitābhiḥ snehaḥ taipaṃ kaṅguṇitumbinyādīnām kṣāraḥ
svarjikādīḥ ampaṃ jambīrādi pavaṇāni saindhavādīni etaiḥ sahitābhiḥ // GRhtCM_8.10-11:4 //

ekadhātuto dvādaśaśāśād ārabhya yāvatsamakadviguṇatriguṇabhāgāḥ samāpyante tāvatpuṭo
vahediti vyaktiḥ // GRhtCM_8.10-11:5 //

puṭitadhātukṛtyam āha raktetyādi // GRhtCM_8.10-11:6 //

uktadhāturgarbhitaṃ rasaṃ raktasnehaniṣekaiḥ rakto raktavargaḥ snehaḥ kaṅguṇyādīnām
anayorniṣekāḥ siñcanāni taiḥ śeṣaṃ dhātuvarjitaṃ kuryāt iyaṃ rasasya kṛṣṭiḥ rasasya guṇākaraṇaṃ
punariyaṃ kṛṣṭiḥ rasendraṃ indragopanibham kurute atiriktavarṇaṃ kurute //

GRhtCM_8.10-11:7 //

kutaḥ cāraṇajāraṇamātrāt punaḥ puṭitadhātūnām cāraṇam ca jāraṇam jirṇamkaraṇam ca tanmātrāt vā cāraṇasya dravyasya jāraṇam tanmātrāt ubhayoḥ pakṣayoreka evārthaḥ paramuktiviśeṣaḥ // GRhtCM_8.10-11:8 //

mercury:: rañjana

athavā kevalam amalam kamalam daradena vāpitaṃ kurute /
triguṇam hi cīrṇajirṇam lākṣārasasannibham sūtam // GRht_8.12 //

mukhyatvena tāmrapraṃśasanam āha athavetyādi // GRhtCM_8.12:1 //
athaveti vidhānāntare kevaṇam śuddham vānyasaṃyogena varjitaṃ amapaṃ jātapūrvasodhanaṃ triguṇam cīrṇajirṇam kuryādityarthaḥ pūrvaṃ cīrṇam cāraṇamāptaṃ paścājjirṇam jāraṇamāpannam evambhūtaṃ tāmraṃ sūtam pākṣārasasannibham apaktakaprabham kurute // GRhtCM_8.12:2 //

mercury:: rañjana

raktaṇagalitapaśujalabhāvitatāpyagandhakaśilānām /
ekena vāpitaṃṛtaṃ kamalam rañjayati rasarājam // GRht_8.13 //

vidhyantaramāha raktetyādi // GRhtCM_8.13:1 //
raktaṇaena dāḍimakimśukabandhūkādīnā pūrvoktena gapitaṃ yat paśujapaṃ gomūtraṃ tena bhāvitā yās tāpyagandhakamanaḥśīpās tāsām madhyād ekena tāpyena svarṇamākṣikena vā gandhakena vā śīpayā vāpitaṃṛtaṃ sat kamapaṃ tāmraṃ rasaṃ rañjayati rāgaṃ dadātītyarthaḥ // GRhtCM_8.13:2 //

duration of colouring acc. to substance

bāhyo gandhakarāgo vilulitarāge manaḥśīlātāle /
mākṣikasatvarasakau dvāveva hi rañjane śastau // GRht_8.14 //

rāgādhikārigandhakādīn āha // GRhtCM_8.14:1 //
tatra gandhakaḥ kīdrśam rāgaṃ dadāti tatsvarūpamāha bāhya ityādi // GRhtCM_8.14:2 //
gandhakarāgo bāhyo bahirbhavaḥ punarmanaḥśīpātāpe manaḥśīpā manohvā tāpaṃ haritāpaṃ tāvubhe vipupitarāge cañcaparāge punar mākṣikasatvarasakau svarṇamākṣikasatvakharparikau dvāveva rañjane rasarāge śastau gandhakamanaḥśīpātāpebhyaḥ pradhānau atyadhikāvityarthaḥ // GRhtCM_8.14:3 //

rasarañjak (15)

kramavṛttau ravirasakau saṃśuddhau mūkamūṣikādhmātau /
triguṇam cīrṇo jirṇo hemābho jāyate sūtaḥ // GRht_8.15 //

pradhānayostāmraharparayoḥ kṛtyamāha kramavṛttāvityādi // GRhtCM_8.15:1 //
kramavṛttau ravirasakau saṃśuddhau viśeṣavidhānena śodhitau vā uttamajātīyau mūkamūṣikādhmātau andhamūṣyām dhmātau vahniyogīkṛtau kāryau etatriguṇam yathā syāttathā cīrṇo jirṇaśca sūtaḥ hemanibho jāyate etena cāraṇamāpannaḥ paścāttenaiva jāraṇam āpanno rasaḥ svarṇaprabho bhavedityarthaḥ // GRhtCM_8.15:2 //

rasarañjak (16)

atha kṛṣṇābhrakacūrṇaṃ puṭitaṃ raktaṃ bhavettathā sakalam /
triguṇaṃ cīrṇo jīrṇo hemadrutisannibhaḥ sūtaḥ // GRht_8.16 //

abhrakayogamāha athetyādi // GRhtCM_8.16:1 //

atha rasakayogānantaraṃ kṛṣṇavarṇābhrakacūrṇaṃ śyāmavarṇābhrakarajaḥ tathā
ravirasakavidhānena kharparakeṇa sahitaṃ puṭitaṃ sat sakapaṃ samastaṃ raktaṃ bhavet
tadraktabhūtamabhraṃ triguṇaṃ yathā syāttathā cīrṇaḥ cāraṇamāpannas tato jīrṇo
jāraṇamāpannaśca san sūto hemadrutisannibhaḥ svarṇadravasadrśo bhaved ityārthaḥ //
GRhtCM_8.16:2 //

mercury:: rañjana

triguṇena māḥṣikeṇa tu kanakaṃ ca mṛtaṃ rasakatālayutam /
paṭusahitaṃ tatpakvaṃ haṇḍikayā yāvadindragopanibham // GRht_8.17 //

taccūrṇaṃ sūtavare triguṇaṃ cīrṇaṃ hi jīrṇaṃ tu /
drutahemanibhaḥ sūto rañjati lohāni sarvāṇi // GRht_8.18 //

atha svarṇamāraṇamāha triguṇenetyādi // GRhtCM_8.17-18:1 //

tu punaḥ triguṇena māḥṣikeṇa svarṇatriguṇitena tāpyena yatkanakaṃ mṛtaṃ tatkanakaṃ
indragopako varṣākāpīno raktavarṇo jīvaviśeṣaḥ tadvannibhā dīptiryasya tadindragopanibham
bhavatīti śeṣaḥ // GRhtCM_8.17-18:2 //

kiṃviśiṣṭaṃ kanakaṃ mṛtaṃ rasakatāpayutam rasakaṃ kharparaṃ tāpaṃ haritāpaṃ tābhyāṃ
yutaṃ miśritaṃ sat yanmṛtaṃ pañcatvamāptamityārthaḥ // GRhtCM_8.17-18:3 //

punaḥ paṭusahitaṃ pavaṇamiśritaṃ punar haṇḍikayā bhājanena pakvaṃ vahnipuṭitaṃ tadapi
pūrvavat // GRhtCM_8.17-18:4 //

mṛtakanakacūrṇaṃ sūtavare pārade triguṇaṃ cīrṇaṃ jīrṇaṃ cāritaṃ jāritaṃ ca sat sūto
drutahemanibho bhavet gapitasvarṇaprabha ityārthaḥ // GRhtCM_8.17-18:5 //

evaṃ rañjito rasaḥ sarvapohāni dhātūni kṛtrimākṛtrimāni navavidhāni rañjati svarṇarūpāṇi
karotītyārthaḥ // GRhtCM_8.17-18:6 //

bijjāraṇ kā mahattv

patrādaṣṭagaṇaṃ satvaṃ satvādaṣṭagaṇā drutiḥ /
druteraṣṭagaṇaṃ bījaṃ tasmādbījaṃ tu jārayet // GRht_8.19 //

sarveṣāṃ dhāturasānāmutterottaraṃ viśeṣatvam āha patrādityādi // GRhtCM_8.19:1 //

patrādaṣṭagaṇaṃ satvaṃ abhrapatre jīrṇe sati rase yo guṇastasmādaṣṭagaṇo guṇastatsatve
ityārthaḥ punaḥ sattvāt drutistaddravarūpā aṣṭagaṇā punardruter bījaṃ
dhātūparasasamyogajanitaṃ pūrvopavarṇitaṃ tadaṣṭagaṇaṃ tataḥ sarvotkṛṣṭatvādbījaṃ
jārayennatvanyat // GRhtCM_8.19:2 //

bija (Definition)

iti rakto+api rasendro bijena vinā na karmakṛdbhavati /

dvividhaṃ tatpītasitaṃ niyujyate siddhamevaitat // GRht_9.1 //

himāṃśuriva dīptyāsau caṇḍāṃśuriva tejasā /
 niśāhnoriva kartā ca durjanaiḥ sahanāpayah // GRhtCM_9.1:1 //
 nirvāpaṇaviśeṣeṇa tadvadvarṇaṃ bhavedyadā /
 mṛdupaṃ citrasaṃskāraṃ tadbījamiti kathyate // GRhtCM_9.1:2 //
 iti paribhāṣā // GRhtCM_9.1:3 //
 bījapraśaṃsanamāha itityādi // GRhtCM_9.1:4 //
 ityuktavidhānena rakto+api rasendro bījena vinā karmakṛṇna bhavati bījenaiva karmakārī
 syādityarthaḥ // GRhtCM_9.1:5 //
 tadbījaṃ dvividhaṃ dviprakāraṃ pītasitaṃ ekaṃ pītaṃ aparaṃ sitaṃ śvetaṃ
 svarṇarūpyakriyāyogyam ityarthaḥ // GRhtCM_9.1:6 //
 tadbījaṃ siddhaṃ sarvapakṣaṇopetaṃ rase pārade niyojyaṃ nāsiddhamiti // GRhtCM_9.1:7 //

bīja:: śodhana necessary

tasya viśuddhirbahudhā gaganarasoparasalohacūrṇaiś ca /
 dvividhaṃ bījaṃ tairapi nāsuddhaiḥ śudhyate vai tat // GRht_9.2 //

tasyetyādi // GRhtCM_9.2:1 //
 tasya bījasya viśuddhiḥ śodhanaṃ bahudhā bahuprakāraiḥ kṛtvā rasoparasadhātūnāṃ
 bahuvidhatvāt // GRhtCM_9.2:2 //
 kaiḥ kṛtvā gaganarasapohacūrṇaiḥ gaganamabhraṃ rasā vaikrāntādayo+aṣṭau vakṣyamāṇāḥ
 uparasā gandhakādayaḥ pohā dhātavaḥ teṣāṃ cūrṇāni taiḥ // GRhtCM_9.2:3 //
 ca punaḥ tair gaganarasoparasapohacūrṇair aśuddhaiḥ śuddhivarjitaistadbījaṃ na śudhyate
 śuddhiṇaṃ syāt kāraṇānurūpaṃ kāryamitinyāyāt // GRhtCM_9.2:4 //

yaḥ punaretaiḥ kurute karmāśuddhairbhavedrasastasya /
 avyāpakaḥ pataṅgī na rase rasāyane योग्याḥ // GRht_9.3 //

aśuddhabījaprabhāvamāha ya ityādi // GRhtCM_9.3:1 //
 punarviśeṣeṇa yaḥ saṃskāraḥ detailairgaganādyair aśuddhaiḥ kṛtvā rasasya karma kurute tasya
 puruṣasya rasaḥ pārado 'vyāpako 'saranaśīpo bhavet pataṅgī ūrdhvaḡāmī ca bhavet
 yantrasyādhobhāge na tiṣṭhatītyarthaḥ // GRhtCM_9.3:2 //

mahārasa

vaikrāntakāntasasyakamākṣikavimalādridaradarasakāśca /
 aṣṭau rasāstathaiṣāṃ sattvāni rasāyanāni syuḥ // GRht_9.4 //

ete vakṣyamāṇā aṣṭau rasāḥ rasasaṃjñakāḥ syuḥ // GRhtCM_9.4:1 //
 ete ke vaikrāntakāntasasyakamākṣikavimapādridaradarasakāś ceti vaikrāntaṃ vajrabhūmijaṃ
 rajaḥ kāntaṃ cumbakotthaṃ sasyakaṃ capapaṃ māksikaṃ tāpyaṃ vimapā raupyamākṣikaṃ adri
 śīpājatu daradaṃ hiṅgupaṃ rasakaḥ kharparikaḥ ete rasasaṃjñikā jñeyāḥ // GRhtCM_9.4:2 //
 tathā eṣāṃ satvāni sārāṇi rasāyanāni jarāvyaḍhdhināśanāni syuriti // GRhtCM_9.4:3 //

uparasa

gandhakagairikaśilālakṣitikhecaramañjanam ca kaṃkuṣṭham / GRht_9.5ab

uparasasaṃjñakānāha gandhaketyādi // GRhtCM_9.5ab:1 //

idaṃ vakṣyamāṇam uparasasaṃjñakam syāt // GRhtCM_9.5ab:2 //

kimidaṃ gandhakagairikaśilālakṣitikhecaram iti gandhakam pratitam gairikam dhātugairikam śilā manohvā ālam haritālam kṣitiḥ sphaṭikā khecam kāsīsam etat sarvamiti ca punaḥ añjanam nīlāñjanam punaḥ kaṃkuṣṭham viraṅgam ityaṣṭau uparasasaṃjñakā ityarthāḥ // GRhtCM_9.5ab:3 //

sāraloha

uparasasaṃjñakamidaṃ syāt śikhiśaśināu sāralohākhyau // GRht_9.5cd //

pūtiloha

tāmrāratikṣṇakāntābhrasattvalohāni vaṅganāgau ca /

kathitāstu pūtiṣaṃjñāsteṣāṃ saṃśodhanam kāryam // GRht_9.6 //

śikhiśaśināu svarṇatāarakau sārapohākhyau sārapohasaṃjñakāvityarthāḥ // GRhtCM_9.5-6:1 //

pūtipohasaṃjñānāha tāmrētyādi // GRhtCM_9.5-6:2 //

tāmrāratikṣṇakāntābhrasatvapohānīti tāmram nepāpakam āram rājarītiḥ tikṣṇam saram kāntam cumbakodbhavam abhrasatvam gaganasāram poḥam muṇḍam etānīti punarvaṅganāgau ete pūtiṣaṃjñakāḥ kathitāḥ // GRhtCM_9.5-6:3 //

teṣāṃ pūtipohasaṃjñakānām śodhanam samyañmapāpanayanam kāryamiti // GRhtCM_9.5-6:4 //

ṣaḍlavaṇa

sauvarcalasaindhavakacūlikasāmudraromakabiḍāni / GRht_9.7ab

lavaṇakṣārasaṃjñe āha sauvarcaletyādi // GRhtCM_9.7ab:1 //

etāni vakṣyamāṇāni lavaṇasaṃjñānyāhuḥ ācāryāḥ iti śeṣaḥ // GRhtCM_9.7ab:2 //

kāni sauvarcalasaindhavakacūlikasāmudraromakabiḍānīti sauvarcalam rucakam saindhavam maṇikamanthāhvayaṃ cūlikam kācalavaṇam sāmudram kṣārābdhijam romakam pratitam biḍam lavaṇaviśeṣaḥ etānīti // GRhtCM_9.7ab:3 //

trikṣāra

ṣaṭ lavaṇānyetāni tu svarjīṭaṅkaṇayavakṣārāḥ // GRht_9.7cd //

punaḥ svarjī sarjikā ṭaṅkaṇam saubhāgyam yavakṣārāḥ pratitāḥ ete kṣārāḥ kṣārasaṃjñikāḥ rasakarmaṇi ityadhyaḥārah // GRhtCM_9.7cd:1 //

uparasa:: śodhana, sattvapātana

sūryāvartaḥ kadali vandhyā kośatakī ca suradālī /

śiḡruśca vajrakando nīrakaṇā kākamācī ca // GRht_9.8 //

āsāmekarasena tu lavaṇakṣārāmlabhāvitā bahuśaḥ /

śudhyanti rasoparasā dhmātāḥ sattvāni muñcanti // GRht_9.9 //

sadrāvakaṃ śodhakagaṇamāha sūryāvarta ityādi // GRhtCM_9.8-9:1 //

sūryaṃ prati āvartako bhramaṇaṃ yasyetyevaṃvidhaḥ kadapī rambhā vandhyā phaparahitā
karkoṭī kośātaki jāpinī suradāpī devadāpī śigruḥ saubhāñjanaṃ vajrakando vadasūraṇakandaḥ
nīrakaṇā japapippapī kākamācī vāyasi iti gaṇaḥ śodhanadrāvaṇayogyā iti // GRhtCM_9.8-9:2 //

śodhanadrāvakaṇām śodhanadrāvaṇavidhānam āha āsāmityādi // GRhtCM_9.8-9:3 //

āsāṃ pūrvauśadhīnām madhyāt ekarasena ekasyā rasena rasoparasā vaikrāntādayo+asṭau rasāḥ
gandhakādayo 'ṣṭāvuparasāḥ bahuśo+anekavāraṃ bhāvitā gharmapuṭitāḥ kāryāḥ
punarpavaṇakṣārāmpabhāvitāśca pavaṇāni sauvarcapādīni ṣaṭ kṣārāḥ svarjikādayaḥ ampā
jambīrādayaḥ tairbahuvāraṃ bhāvitās tivrāgharmapuṭitā rasoparasāḥ śudhyanti doṣavarjitā
bhavanti punaste dhmātāḥ santaḥ satvāni svīyasārāṇi muñcanti tyajantīti // GRhtCM_9.8-9:4 //

vaikrānta:: śodhana

svinnaṃ sakṣārāmlairdhmātaṃ vaikrāntakaṃ haṭhād dravati / GRht_9.10ab /

rasānām krameṇa śodhanamāha svinnamityādi // GRhtCM_9.10ab:1 //

sakṣārāmlairvaikrāntakaṃ svinnaṃ dolābhidhānena sveditaṃ kuryāt tat svinnaṃ vaikrāntaṃ
haṭhāt prābalyāt dhmātaṃ sat dravati sāraṃ muñcati drutamātraṃ satvanirgamamātrameva
śudhyati pūrvasaṃbandhāt dravati // GRhtCM_9.10ab:2 //

kānta (= cumbaka):: śodhana

tad drutamātraṃ śudhyati kāntaṃ śaśaraktabhāvanayā // GRht_9.10cd //

sasyaka:: śodhana

sasyakamapi raktagaṇaiḥ subhāviṭaṃ sneharāgasamsiktam /

śudhyati vāraiḥ saptabhirataḥ paraṃ yujyate kārye // GRht_9.11 //

taccāha sasyakamityādi // GRhtCM_9.10-11:1 //

sasyakamapi capapamapi raktagaṇairdāḍimakiṃśukabandhūkādibhiḥ subhāviṭaṃ kuryāt //
GRhtCM_9.10-11:2 //

kiṃviśiṣṭaṃ sneharāgasamsiktam snehaḥ kaṅguṇitumbunyādīnām rāgo raktavarṇadravaḥ
tābhyām vahnau taptaṃ sasyakaṃ saṃsiktam secitamiti ghṛtaiḥ saṃsiktam komapaṃ
bhāvanāyogyāṃ syāt // GRhtCM_9.10-11:3 //

katibhirvāraiḥ subhāviṭaṃ kuryāt saptabhiḥ saptasaṃkhyākaiḥ // GRhtCM_9.10-11:4 //

ataḥ paraṃ kārye bījādike yujyate // GRhtCM_9.10-11:5 //

vimala, rasaka, darada, māksika:: śodhana

kṣārāiḥ snehairādau paścādamlena bhāviṭaṃ vimalam /

śudhyati tathā ca rasakaṃ daradaṃ māksikamapyevam // GRht_9.12 //

taccāha kṣārairityādi // GRhtCM_9.12:1 //

vimapaṃ raupyamāksikaṃ ādau prathamam kṣārāiḥ svarjikādibhiḥ snehaistaipaiḥ
kaṅguṇyādīnām bhāviṭaṃ kuryāt paścādampena jambīrādīnā bhāviṭaṃ kuryāt evaṃvidhaṃ kṛtaṃ
sat śudhyati // GRhtCM_9.12:2 //

tathā tenaiva vidhinā rasakaṃ kharparakaṃ śudhyati daradaṃ hiṅgupaṃ caivaṃ
mākṣikamapyeva śudhyati // GRhtCM_9.12:3 //

copper:: rañjana, śodhana

tanurapi patraṃ liptaṃ lavaṇakṣārāmlaravisnuhikṣīraiḥ /
dhmātaṃ nirguṇḍīrasasaṃsiktaṃ bahuśo bhaveddhi raktaṃ ca // GRht_9.13 //

svaṇṇarūpyayoḥ śodhanamāha tanurityādi // GRhtCM_9.13:1 //

pavaṇetyādi // GRhtCM_9.13:2 //

pavaṇāni sauvarcapādīni kṣārāḥ svarjikādayaḥ ampāḥ jambīrādayaḥ ravirarkaḥ snuhī sudhā
tayoh kṣīrāṇi etaiḥ tanurapi sūkṣmamapi patraṃ dapaṃ sārāpohākhyayoḥ iti śeṣaḥ piptaṃ
dhmātaṃ sat bahuśo+anekavāraṃ nirguṇḍīrase saṃsiktaṃ śephāpīdrave siñcītaṃ kuryāt //
GRhtCM_9.13:3 //

tarhi svaṇṇaṃ rūpyaṃ ca raktaṃ āraktachaviyutaṃ bhavedityarthaḥ caśabdācchudhyati //
GRhtCM_9.13:4 //

lead, tin, bronze, copper:: śodhana

śudhyati nāgo vaṃgo ghoṣo raviṇā ca vāramapi munibhiḥ /
nirguṇḍīrasasekaistanmūlarajaḥ pravāpaiśca // GRht_9.14 //

pohaśodhanamāha śudhyatītyādi // GRhtCM_9.14:1 //

nāgaḥ sīśakaḥ nirguṇḍīrasasekaiḥ śephāpīrasaṃsecanaiḥ śudhyati nirdoṣo bhavati vaṅgaśca
śudhyati // GRhtCM_9.14:2 //

evaṃ raviṇā tāmreṇa saha ghoṣo+api kāṃsyamapi śudhyati // GRhtCM_9.14:3 //

kativāraṃ secanaiḥ munibhiḥ saptasaṃkhyākaiḥ tanmūparajaḥ nirguṇḍīśiphācūrṇaṃ
tatpravāpaiḥ gapiteṣu nāgavaṅgaravighoṣeṣu rajo nikṣepaṇaiśca catvāraḥ śudhyantīti //
GRhtCM_9.14:4 //

tikṣṇaloḥa:: rañjana

raktaṅgalitapaśujalabhāvitapuṭitaṃ hi rajyate tikṣṇam /

tikṣṇaloḥa:: śodhana

śudhyati kadaliśikhirasabhāvitapuṭitaṃ tribhirvāraiḥ // GRht_9.15 //

taccāha raktaṅganyādi // GRhtCM_9.15:1 //

tikṣṇaṃ sārākhyam raktaṅgagapitapaśujapabhāvitam puṭitam sat raktaṅgena saha gapitam
mipitam yat paśujapam gomūtram tena bhāvitam tato vahnipuṭitam sat rajyate rāgamāpnoti //
GRhtCM_9.15:2 //

punastikṣṇam kadaliśikhirasabhāvitapuṭitam vā rambhācitrakarāsabhāvitam gharmapuṭitam
tato vahnipuṭitam ca sat tribhirvāraiḥ śudhyatītyarthaḥ // GRhtCM_9.15:3 //

metals:: śodhana

sarvaṃ śudhyati loho rajyati suragopasannibho vāpāt /

mākṣikadaradena bhṛśam śulvaṃ vā gandhakena mṛtam // GRht_9.16 //

sāmānyena sarvapohānām śodhanamāraṇamāha sarva ityādi // GRhtCM_9.16:1 //
 sarvo poho dhātuvargaḥ śudhyati mṛtaśca bhavati punaḥ rajyati ca // GRhtCM_9.16:2 //
 kena bhr̥śaṃ atyartham yathā syāttathā māḥṣikadaradena tāpyahiṅgupena kṛtvā yo vāpaḥ
 gapiteṣu poheṣu māḥṣikadaradaprakṣepaṇam tasmāt suragopasaṃnibha indragopasadr̥śaḥ sarvo
 poho bhavet // GRhtCM_9.16:3 //

vā śupbaṃ tāmraṃ māḥṣikadaradavāpena suragopasaṃnibham syāt vā gandhena
 gandhakavāpena mṛtamapyeva syādityarthaḥ // GRhtCM_9.16:4 //

atha satvanirgamamabhidhāsyate /

sattva:: importance of ~

vaikrāntakāntasasyakamāḥṣikavimalādayo vinā satvam /

śuddhā api no dvandve milanti na ca tān raso grasati // GRht_10.1 //

dattavānsatataṃ saukhyaṃ śuddhebhyaśca khapaṃ tathā /
 duḥkhamṛtyapyamātmānaḥ kopasya samakāarakam // GRhtCM_10.1:1 //
 vaikrāntādīnām rasasaṃjñikānām sattvaprasaṃsanam āha vaikrāntamityādi //
 GRhtCM_10.1:2 //

vaikrāntakāntasasyakamāḥṣikavimapādayaḥ śuddhā api dvandve na mipanti //
 GRhtCM_10.1:3 //

vaikrāntam vajrabhūmijaṃ rajaḥ kāntam cumbakaṃ sasyakaścapapaḥ māḥṣikaṃ tāpyam
 vimapā raupyamāḥṣikaṃ ityādayo gandhakādayaścoparasamjñakā na mipanti ekaśarīratam
 nāpnvanti // GRhtCM_10.1:4 //

kva dvandve ubhayamepāpe // GRhtCM_10.1:5 //

punastān śuddhānapi rasaḥ sūto na grasati // GRhtCM_10.1:6 //

??

nāganāsikābhidhānam candrodakam amṛtam āptakāṭhinyam /
 rasavaikrāntakam evaṃ badhnāti rasam svasattvena // GRht_10.2 //

śailodaka

nānāvidhasamsthānam nirjaraśikhariśikharasambhūtam /
 dhārodambhasi śreṣṭham tadaśma śailodakam prāpya // GRht_10.3 //

vaikrāntaprādhānyam āha nāgetyādi // GRhtCM_10.2-3:1 //
 evaṃpakṣaṇam vaikrāntakam jñātavyam // GRhtCM_10.2-3:2 //
 kiṃviśiṣṭam nāganāsikābhidhānam nāganām phaṇinām nāsikā eva abhidhānam samjñā yasya
 tat // GRhtCM_10.2-3:3 //

punaḥ kiṃviśiṣṭam candrodakam candramasaḥ sambandhi yadudakam bapaṃ
 tasmādevāmṛtam // GRhtCM_10.2-3:4 //

āptakāṭhinyam prāptam kāṭhinyam yena pūrvametacca mṛdūtpannamityarthaḥ //
 GRhtCM_10.2-3:5 //

evaṃvidham rasavaikrāntam rasasaṃjñakam vaikrāntam rasam sūtam badhnāti //
 GRhtCM_10.2-3:6 //

kena svasattvena svīyasāreṇeti // GRhtCM_10.2-3:7 //

vaikrāntaparakāramāha nānetyādi // GRhtCM_10.2-3:8 //

pūrvamupavarṇitaṃ vaikrāntaṃ nānāvidhasaṃsthānamasti nānāvidhamanekaparakāraṃ
saṃsthānaṃ pakṣaṇaṃ yasya tat saṃsthānaṃ vyañjanaṃ piṅgaṃ pakṣaṇaṃ cihnamākṛtiḥ iti
mādhavanidānaṃ sitāsitaraktapītavarṇatvān nānāvidhasaṃsthānaṃ ityārthaḥ //

GRhtCM_10.2-3:9 //

punarnirjaraśikhariśikharasambhūtaṃ nirjarāṇaṃ devānāṃ yaḥ śikharī parvatastasya śikharaṃ
śṛṅgaṃ tatra sambhūtaṃ utpannam // GRhtCM_10.2-3:10 //

nānāvidhasaṃsthānaṃ kutaḥ dhārodambhasi dhārābhirudanta unmattamambho yatra samaye
tasmin varṣākāpe śaipodakaṃ śipāsaṃbandhi yadudakaṃ japaṃ tat prāpya śreṣṭhaṃ tadaśma
vaikrāntābhidhānaṃ nānāvarṇaṃ bhavati yataḥ śipodakasya nānāvidhatvam //

GRhtCM_10.2-3:11 //

vaikrānta:: sattva:: pātana

bhastrādvayena haṭhato dhmātavyaṃ pañcamāhiṣasubaddham /
dattvā daśāṃśasvarjikapaṭuṭaṃkaṇaguñjikākṣārān // GRht_10.4 //

tadgacchati kaṭhinaṭvaṃ muñcati satvaṃ sphuliṅgakākāram /
muktānikaraprāyaṃ grāhyaṃ tat kācam adhivarjya // GRht_10.5 //

vaikrāntasatvapātanamāha bhastreyādi // GRhtCM_10.4-5:1 //

tadvaikrāntaṃ pañcamāhiṣasubaddham dadhidugdhājyamūtraśakṛdbhiḥ pañcasamkhyākair
māhiṣaiḥ saha subaddhaṃ piṇḍākṛti kṛtaṃ sat bhastrādvayena khappayugmena haṭhato bapāt
dhmātavyam // GRhtCM_10.4-5:2 //

kiṃ kṛtvā daśāṃśasarjikapaṭuṭaṃkaṇaguñjikākṣārān dattvā daśāṃśavibhāgena
sarjikāpavaṇasaubhāgyarakṛtikāyavakṣārān piṣṭavaikrānte kṣepyetyārthaḥ // GRhtCM_10.4-5:3 //

dhmātaṃ sat kiṃ syāttadāha tadityādi // GRhtCM_10.4-5:4 //

sphuliṅgakākāram vahnikaṇanibhaṃ satvaṃ sāraṃ muñcati // GRhtCM_10.4-5:5 //

punastatsatvaṃ kaṭhinaṭvaṃ gacchati kaṭhinaṃ syādityārthaḥ // GRhtCM_10.4-5:6 //

tatsatvaṃ ākārato muktānikaraprāyaṃ mauktikarāśisadrśaṃ syāt evaṃvidhaṃ satvaṃ kācam
adhivarjya dūrīkṛtya tat nirmapaṃ grāhyamityārthaḥ // GRhtCM_10.4-5:7 //

yugmam // GRhtCM_10.4-5:8 //

vaikrānta:: bandhana of mercury

rasavaikrāntakamevaṃ milati dvandvānviṭaṃ samaṃ hemnā /
nirvyūḍhaṃ ghanasatvaṃ tena raso bandhamupayāti // GRht_10.6 //

vaikrāntasatvayogamāha rasetyādi // GRhtCM_10.6:1 //

tadrasavaikrāntakaṃ sattvaṃ hemnā samaṃ svarṇena samabhāgaṃ dvandvānviṭaṃ sat
dvandvamepāpakauśadhasahitaṃ sat evamamunā vidhānena mipati rase iti śeṣaḥ //

GRhtCM_10.6:2 //

punastena satvena saha ghanasatvamabhrasāraṃ nirvyūḍhaṃ nirvāhitaṃ sat
tenobhayasatvasaṃyogena rasaḥ sūto bandhamupayāti bandhanamāpnoti // GRhtCM_10.6:3 //

minerals:: sattvapātana

vajrābhrakāntasasyakamākṣikaprabhṛtisakaladhātūnām /
pātayati satvameṣām piṇḍi dhmatā dṛḍhāṅgaraiḥ // GRht_10.7 //

satvapātanavidhānamāha vajretyādi // GRhtCM_10.7:1 //

dṛḍhāṅgaraiḥ iti dṛḍhakathanāt khadirādīnām pūrvoktatvādbhastrādvayena ca dhmatā sati
vajrābhrakāntasasyakamākṣikaprabhṛtisakapadhātūnām vajrasamjñakam yadabhram tadvajrābhram
kāntam cumbakam sasyakam capapā māksikam svarṇamākṣikam itiprabhṛtayaḥ sakapadhātavaḥ
sarvoparasāsteṣām piṇḍi satvam pātayati // GRhtCM_10.7:2 //

mākṣika:: sattva:: special alchem. potency

hitvā māksikasatvam nānyeṣām śaktirasti lohagnī /
na patati tāvatsatvam bhastrānte na yāvad āhriyet // GRht_10.8 //

śaktimattvena māksikasatvaprāsaṃsanam āha hitvetyādi // GRhtCM_10.8:1 //

mākṣikasatvam tāpyasāram hitvā tyaktvā anyeṣām rasoparasānām śaktiḥ sāmartyam nāsti //
GRhtCM_10.8:2 //

kiṃbhūtā śaktiḥ pohagnīti pohān hantīti vigrahaḥ // GRhtCM_10.8:3 //

punastāvatsatvam na patati yāvadbhastrā ante satvasamīpe na āhriyeta na prāpyeta
tasmādappenāgninā satvāpravṛtṭirityarthaḥ // GRhtCM_10.8:4 //

mākṣika:: sattva:: phys. properties

raktam mṛdu nāgasamaṃ satvam yasmāddhi māksikātpatitam /
gandhāśmano+api tadvatkāryam yatnena mṛdubhāvam // GRht_10.9 //

mākṣikasatvam udāsyānyasatvapravṛttim āha raktamityādi // GRhtCM_10.9:1 //

raktam pohitam nāgasamaṃ sīśakatupyam mṛdu komapaṃ evaṃvidham satvam yasmāddhetor
mākṣikātpatati tāpyāt nirgacchati tadvattasmāddhetor vā tasmādvidhānataḥ gandhāśmano
gandhakasya yatnena mṛdubhāvam kāryam yathā gandhako+api mṛdurbhavatītyarthaḥ //
GRhtCM_10.9:2 //

mākṣika:: sattva:: pātana

lavaṇāmlena supuṭitam māksikamamlena marditam vidhinā /
muñcati soṣṇe grāsam āyasapātre tu piṣṭikā bhavati // GRht_10.10 //

mākṣikasatvavidhānamāha pavaṇetyādi // GRhtCM_10.10:1 //

mākṣikam tāpyam pavaṇāmpena pavaṇam mukhyatvāt granthāntarasāmyācca saindhavam
ampo jambīrādīḥ tena marditam punarampena jambīrādīnā vidhinā uktaṛītyā puṭitam vahnau
pratāpitaṃ sat muñcati pūrvaśpokasaṃbandhāt satvam iti śeṣaḥ // GRhtCM_10.10:2 //

ittham patitam satvam grāhyam // GRhtCM_10.10:3 //

pavaṇāmpena gandhakamapi mṛdu syāt // GRhtCM_10.10:4 //

tu punaḥ soṣṇe āyasapātre vahnau tāpīte pohapātre piṣṭikā bhavati raktavarṇarajorūpety
arthaḥ // GRhtCM_10.10:5 //

sattva:: colour of diff. ~

tutthāddhi tāpyajasamaṃ samasṛṣṭaṃ patati vai satvam /
abhravaikrāntakāntaprabhṛtīnāṃ tatra lohanibham // GRht_10.11 //

tutthādīnāṃ satvapātanamāha tutthādityādi // GRhtCM_10.11:1 //
tutthāt tutthaṃ śikhigrīvaṃ tasmāt tāpyajasamamiti mākṣikasatvavat
mākṣikasatvavidhānenāsya satvapāta ityārthaḥ // GRhtCM_10.11:2 //
samasṛṣṭaṃ samaṃ tāpyena tūpyaṃ varṇamārdavābhyāṃ sṛṣṭaṃ kathitamityārthaḥ //
GRhtCM_10.11:3 //
evaṃvidhaṃ tutthakasatvaṃ patati // GRhtCM_10.11:4 //
abhraketyādi abhṛakam pratītam vaikrāntam rasavaikrāntam kāntam cumbakam itiprabhṛtīnāṃ
ityādīnāṃ tattvaṃ patrasatvapātanayoge pohanibham muṇḍavarṇam ityārthaḥ //
GRhtCM_10.11:5 //

svarṇamākṣika (?): sattvapātana (?)

strīvajrīdugdhabhāvitamerāṇḍasnehabhāvitam śataṃ dhātātam /
evaṃ tribhīriha vāraiḥ śulvasamaṃ bhavati rañjakaṃ haimam // GRht_10.12 //

punarmākṣikavidhānāntaram āha strītyādi /
tāpyaṃ strīvajrīdugdhabhāvitam strī nārī vajrī sehuṇḍaḥ tayordugdham tena bhāvitam
gharmaṇḍitaṃ kuryāt // GRhtCM_10.12:1 //
punareraṇḍasnehena śataṃ śataṃ bhāvitam ca kuryāt // GRhtCM_10.12:2 //
tato vāraistribhīreva dhātātam sat haimam svarṇamākṣikam tasyedaṃ haimam satvaṃ
śupbasamaṃ tāmrānibham bhavati rañjakaṃ rase rāgadāyī syātkanake'pi ca // GRhtCM_10.12:3 //

mākṣika, rasaka:: sattva:: pātana

kadalīrasaśatabhāvitamadhvairāṇḍataiparipakvam /
tāpyaṃ muñcati satvaṃ rasakaṃ caivaṃ trisantāpaiḥ // GRht_10.13 //

vidhyantaramāha kadapītyādi // GRhtCM_10.13:1 //
tāpyaṃ mākṣikam kadapīrasaśatabhāvitamadhvairāṇḍataiparipakvam iti prathamam
rambhādraveṇa śataṃ bhāvitam paścāt madhvairāṇḍataipābhyāṃ saha paripakvam samyak
pācītam sat satvaṃ muñcati // GRhtCM_10.13:2 //
kaiḥ kṛtvā trisaṃtāpaiḥ trivāram dhamanaiḥ // GRhtCM_10.13:3 //
evaṃ rasakaṃ kharparakamapi satvaṃ muñcatīti // GRhtCM_10.13:4 //

minerals:: sattva:: pātana

ūrṇāṭaṅkaṇaguḍapuralākṣāsarjarasaiḥ sarvadhātubhiḥ piṣṭaiḥ /
chāgīkṣīreṇa kṛtā piṇḍī śastā hi satvavidhau // GRht_10.14 //

satvapātane piṇḍimāha ūrṇetyādi // GRhtCM_10.14:1 //
ūrṇā iti ūrṇā meṣaroma ṭaṅkaṇam saubhāgyam guḍaḥ pratītaḥ puro guggupuḥ pākṣā jatu
sarjaraso rāpaḥ etaiḥ kiṃviśiṣṭaiḥ sarvadhātubhiḥ rasoparasairvā svarṇādibhiḥ saha piṣṭaiḥ peṣṭaiḥ
punaḥ chāgīkṣīreṇa ajāpayasā kṛtā yā piṇḍī sā satvavidhau satvapātanakarmani śastā pradhānā //
GRhtCM_10.14:2 //

dhāturasoparasānām satvaṃ pātayatyeveti // GRhtCM_10.14:3 //

minerals:: sattva:: pātana

cūrñitasatvasambhāraṃ triṃśatpalamādareṇa saṃgr̥hya /
ṭaṅkaṇapalasaptayutaṃ guṅjāpalatritayayojitaṃ caiva // GRht_10.15 //

tilacūrṇakakiṭṭapalair matsyair āloḍya dviraṃśayuktaśca /
godhūmabaddhapiṇḍi gopaṅcakabhāvitā bahuśaḥ // GRht_10.16 //

koṣṭhakahamanavidhinā tīvraṃ bhastrānalena tatpatati /
saṃdravati cābhrasattvaṃ tathaiva sarvāṇi satvāni // GRht_10.17 //

vidhyantaramāha cūrñitetyādi // GRhtCM_10.15-17:1 //

cūrñitasatvasamānaṃ cūrñitaṃ piṣṭaṃ yat satvaṃ sāraṃ tatsamānaṃ viśuddhatvāt
satvasamānaṃ dhāturasoparasacūrṇaṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_10.15-17:2 //

evaṃvidhaṃ viśuddhaṃ cūrṇaṃ ādareṇa prītyā ādau saṃgr̥hya ṭaṅkaṇapapasaptayutaṃ
kuryāt saubhāgyasya papaiḥ saptasaṃkhyākaiḥ sahitaṃ kuryādityarthaḥ // GRhtCM_10.15-17:3 //
viśuddhe cūrṇe triṃśatpape saptapapaṃ saubhāgyaṃ yojyaṃ evaṃ ṭaṅkaṇavidhānena ca
punaḥ guṅjāpapatritayena raktikāpapatritayaparimāṇena yojitaṃ kuryād iti //
GRhtCM_10.15-17:4 //

tipacūrṇakakiṭṭapapaiḥ tipaṃ pratitaṃ teṣāṃ cūrṇakaṃ kiṭṭaṃ muṇḍādīnām mapaṃ tayoh
papaiḥ papamānairgodhūmabaddhapiṇḍi bahuśo bahuvāraṃ gopaṅcakabhāvitāṃ gavām
kṣirājyadadhimūtraviṭkena bhāvitā kiṃ kṛtvā matsyair āpoḍya matsyaiḥ kṣudrajapacarair āpoḍya
saṃmiśryetyarthaḥ // GRhtCM_10.15-17:5 //

koṣṭhake koṣṭhikāyante dhamanavidhinā utkṣipyotkṣipyā dhamanena bhastrānapena tat
satvaṃ patati pūrvasaṃbandhāt tāpyādīnām iti śeṣaḥ // GRhtCM_10.15-17:6 //

ca punarabhrasatvaṃ abhrakātsāraṃ saṃdravati // GRhtCM_10.15-17:7 //

tathaivoktavidhānena sarvāṇi samastāni satvāni sārāṇi patanti anuktānām iti śeṣaḥ //
GRhtCM_10.15-17:8 //

atha bijanirvāhaṇam ārabhyate /svarṇamākṣika:: for production of gold (?)

svīkṛtya sarvasarito gaṅgā jaladhau yathā tathā haimam /
praviśati rase gr̥hītvā saṃmiliti sarvalohaguṇān // GRht_11.1 //

jīryati milati ca śulbe tatsatvaṃ kiṭṭatām yāti /
suvṛttaḥ sadr̥tārambhaḥ sujñāḥ saṃjñānadarsakaḥ /
abhūcca dhanadharmajño hārī kuṅjanasaṃpadām // GRhtCM_11.1:1 //
ādau haimaprasaṃsām āha svīkṛtyetyādi // GRhtCM_11.1:2 //

haimaṃ svarṇamākṣikasatvaṃ saṃmiliti kiṃkṛtvā sarvalohaguṇān sarvaloheṣu
samastadhātuṣu saṃmilitā miśritāḥ ye guṇās tān gr̥hītvā tathā rase praviśati yathā gaṅgā sarvā
nadyaḥ saritaḥ svīkṛtya aṅgīkṛtya jaladhau samudre praviśati // GRhtCM_11.1:3 //

tāpyasatvādhikāram āha jīryatityādi // GRhtCM_11.1:4 //

tat haimaṃ tāpyasatvaṃ śulbe tāmre milati sati sattvaṃ jīryati jāraṇatvamāpnoti rase iti
śeṣaḥ // GRhtCM_11.1:5 //

tasmin satve śulbe milati sati kiṭṭatām yāti lohamalasadṛṣaṃ syāt // GRhtCM_11.1:6 //

passende Stoffe für svarṇa-, tārakriyā

hemakriyāsu kariṇā trapuṇā tārakriyāsu nirvyūḍham // GRht_11.2 //

prathamam tatsatvam kariṇā nāgena saha hemakriyāsu svarṇakāryeṣu nirvyūḍham rase nirvāhitam kuryādityarthaḥ // GRhtCM_11.2:1 //

punastrapuṇā vaṅgena saha tārakriyāsu rūpyakāryeṣu nirvyūḍham kuryāt nāgavaṅgau sarvatra pītasitakāryeṣu praśastāvityarthaḥ // GRhtCM_11.2:2 //

Herstellung eines bijas

ghanasatvam khalu raviṇā rasāyane dvaṃdvakaṃ yojyam /
raktagaṇapātabhāvitagirijatumāksikagairikadaradaiḥ // GRht_11.3 //

abhrasatvayogamāha ghanasatvam ityādi // GRhtCM_11.3:1 //

khapu niścaye vākyāpaṅkāre vā ghanasatvam abhrasāram raviṇā tāmreṇa saha rasāyane jarāvyādhināśane dvaṃdvakaṃ ghanasatvatāmraṃ yojyam punaḥ
raktagaṇapātabhāvitagirijatumāksikagairikadaradaiḥ raktagaṇasya yaḥ pātaḥ pātanam nikṣepo vā tena bhāvitāni gharmapuṭitāni girijatumāksikagairikadaradāni girijatu śipājatu māksikaṃ pratitam daradam hiṅgupaṃ etairbijaśeṣam kuryād ityāgāmiśpokājñeyam // GRhtCM_11.3:2 //

gold:: bija

mṛdulatām rakāntaghanasatvam mṛtanāgatikṣṇakanakaṃ ca /
kurvīta bijaśeṣam daradaśilātālamāksikairvāpāt // GRht_11.4 //

vidhyantaramāha mṛdupetyādi // GRhtCM_11.4:1 //

mṛdupam nepāpasamjñikam tāmraṃ kāntam pohajāti ghanasatvamabhrasāram punarmṛtam nāgam śisakam tikṣṇam pohajāti kanakam hema etattrayam bijam śupbāditrayam ca bijasamjñikam daradaśipātāpamāksikairvāpāt daradam hiṅgupaṃ śipā manohvā tāpam haritāpam etaiḥ kṛtvā vāpaḥ vahnitapte parikṣepaḥ tasmāt bijaśeṣam kurvīta ubhayorbije abhrasatvahemnaḥ śeṣe kuryādityarthaḥ vā evam kṛte yaccheṣam tiṣṭhati tadbijamiti // GRhtCM_11.4:2 //

gold, silver:: bija

mṛtanāgam vaṅgam vā śulvam ghanasatvatāraakanakaṃ vā /
dhmātam tadeva sarvam giriṇadhikaśodhanairvāpāt // GRht_11.5 //

vidhyantaramāha mṛtam nāgam ityādi // GRhtCM_11.5:1 //

mayannāgam śisakam tanmṛtanāgam ca mṛtam yadvāṅgam raktagaṇāvāpamṛtam ca yacchupvam vā ghanasatvatāraakanakaṃ ghanasatvamabhrasāram tāram rūpyam kanakam hema etannadugaṇasarvam vā pratyekam pṛthak giriṇā śipājatunā saha dhmātam kuryāt adhikaśodhanaiḥ daradaśipātāpāirvāpāt bijaśeṣam kuryāditi pūrvasambandhaḥ // GRhtCM_11.5:2 //

gold:: bija (?)

raktagaṇaṃ pītaṃ vā māṅṅikarājāvartam atho vimalam /
ekatamaṃ vā gairikakunaṭīkṣitigandhakakhagairvā // GRht_11.6 //

nirvyūḍhaireva raso rāgādi grhṇāti bandhamupayāti /
mṛtalohoparasādyair nirvyūḍhaṃ bhavati śṛṅkhalābijam // GRht_11.7 //

raktagaṇaṃ dāḍimakiṃśukādikaṃ vā pītagaṇaṃ yathā /
kiṃśukaḥ karṇikāraśca haridrādvitayaṃ tathā /
pītavargo+ayamuḍḍiṣṭo rasarājasya karmaṇi iti // GRhtCM_11.6-7:1 //
vā māṅṅikaṃ tāpyaṃ vā rājāvartam rājavarto pājavaraḍa iti bhāṣāyāṃ atha vimapaṃ
tāramāṅṅikaṃ ityekatamaṃ sarvameva vā gairikakunaṭīkṣitigandhakakhagaiḥ gairikaṃ pratitaṃ
kunaṭi manohvā kṣitiḥ sphāṭakī gandhakaḥ pratitaḥ khagaḥ kāśisaṃ etairiti // GRhtCM_11.6-7:2 //
etaiḥ pūrvoktaireva rase nirvyūḍhe raso rāgādi rañjanaḍi grhṇāti āḍiśabdāt sāraṇaṃ ca
vijñeyaṃ punarbandham upayāti bandhanamāpnoti punaḥ mṛtapohoparasādyaiḥ mṛtāśca te
pohāśca dhātavaśca ta eva uparasā gandhakāḍyāḥ āḍyaśabdāt rasā api tairnirvyūḍhaiḥ kṛtvā
śṛṅkhalābijam uttarottaraṃ rañjakaṃ bhavatiṭyārthaḥ // GRhtCM_11.6-7:3 //

bija for rañjana and bandhana of mercury

āyasaśalākikābhyāṃ advandvākhyaiśca saṅkarākhyaiśca /
nirvyūḍhaṃ rasalohairjāraṇakarmocitaṃ bhavati // GRht_11.8 //

rasapohairiti rasā vaikrāntāḍayo pohā dhātavaḥ pratitāś tair nirvyūḍhaṃ kiṃviśiṣṭaiḥ
advandvākhyaiḥ ekātmaiḥ saṅkarairvā sarvaiḥ saṅkaro+avakare ityamarah evaṃ niṣpanne bijam
jāraṇayogyam sadityārthaḥ // GRhtCM_11.8:1 //

bijamidaṃ raktagaṇe niṣecitaṃ tena kṛtavāpam /
cāritajāritamātraṃ sūtaṃ rañjayati badhnāti // GRht_11.9 //

viśeṣavidhyantaramāha bijamityāḍi // GRhtCM_11.9:1 //
idaṃ niṣpannabijam raktagaṇe niṣecitaṃ kuryāt // GRhtCM_11.9:2 //
punastena raktagaṇena kṛtavāpam kṛto vāpo yasmin tat // GRhtCM_11.9:3 //
punastadbijam cāritajāritamātraṃ pūrvaṃ ca paścāt jāritaṃ santaṃ sūtaṃ rañjayati rāgaṃ
prāpayati badhnāti ceti // GRhtCM_11.9:4 //

bija:: further processing

raktasnehaviśodhitamṛtaloharasāḍibhistu sarveṣāṃ /
bijānāṃ kuru vāpam raktasnehe niṣekaṃ ca // GRht_11.10 //

taccāha raktetyāḍi // GRhtCM_11.10:1 //
raktasneha iti raktagaṇo dāḍimakiṃśukādikaḥ snehaḥ kaṅguṇyāḍināṃ etairviśodhitāḥ
paścānmṛtā ye dhātavo rasāḍayaśca rasoparasāstaiḥ sarveṣāṃ bijānāṃ pūrvoktānāṃ vāpam kuru
rase iti śeṣaḥ vā rakte raktavarṇe snehe snehavarge niṣekaṃ ca vidhānadvayamidam //
GRhtCM_11.10:2 //

silver:: bijas

vaṅgābhram abhratāraṃ sitaśailamalāhatau ca sitavaṅgau /
raktaṃ sitatāpyahataṃ ramati nirvyūḍhavaṅgābhram // GRht_11.11 //

pītakriyāyāṃ bijānyuktāni atha śvetakriyāyāṃ bijānyāha vaṅgetyādi // GRhtCM_11.11:1 //
vaṅgābhramiti vaṅgaṃ raṅgaṃ abhram gaganam ete bijahetave iti śeṣaḥ // GRhtCM_11.11:2 //
punarabhratāraṃ abhram gaganam tāraṃ rūpyam iti ca sitam śvetam yacchaipamapam śipājatu
tena āhatau samyak mṛtau sitavaṅgau tāraṅgau kāryau punaḥ raktaṃ hema sitam tāraṃ tāpyam
mākṣikaṃ tābhyāṃ hataṃ māritaṃ kuryāt // GRhtCM_11.11:3 //

punastāraṃ rūpyam nirvyūḍham vaṅgaṃ cābhram ca yatra tadevaṃvidham kuryāt //
GRhtCM_11.11:4 //

etatsarvaṃ rase tārakriyāsu yojamityarthaḥ // GRhtCM_11.11:5 //

nirvāhaṇavidhiresaḥ prakāśito+aśeṣadoṣaśamanāya /
bijānāmapyevaṃ ghanasatvaṃ yujyate prathamam // GRht_11.12 //

bīje'bhrasatvaṃ pradhānamāha nirvāhaṇetyādi // GRhtCM_11.12:1 //
eṣaḥ kimarthaḥ aśeṣadoṣaśamanāya dhātvādīnām samastadoṣanāśanāyetyarthaḥ //
GRhtCM_11.12:2 //

evamamunā prakāreṇa yathā dhātunirvāhaṇavidhistathā bijānām rase nirvāhaṇam kuryāt
sarvabijanirvāhaṇe abhkrasatvaṃ prathamam nirvāhyamiti jñeyam // GRhtCM_11.12:3 //

crucible for bijanirvāhaṇa

chāgāsthibhasmanirmitamūṣāṃ kṛtvaiva mallakākārām /
dalayoge ghanarandhrām ṭaṅkaṇaviṣaguṇjākṛtalepām // GRht_11.13 //

nirvāhaṇavidhānamāha chāgetyādi // GRhtCM_11.13:1 //
evaṃvidhām mūṣāṃ kṛtvā dhātunirvāhaṇam kuryāt iti śeṣaḥ // GRhtCM_11.13:2 //
kiṃbhūtām chāgāsthibhasmanirmitamūṣāmīti chāgo bastastasyāsthīni tadbhasmanā nirmitā
kṛtā yā mūṣā tām // GRhtCM_11.13:3 //

punaḥ kiṃbhūtām mappakākārām gostanasadṛśīm // GRhtCM_11.13:4 //
punaḥ kiṃviśiṣṭām ghanarandhrām nibīḍachidrām // GRhtCM_11.13:5 //
punaḥ ṭaṅkaṇaviṣaguṇjākṛtapepām ṭaṅkaṇam saubhāgyam viṣam saktukam guṇjā raktikā
tābhiḥ kṛto pepo yasyām sā tām // GRhtCM_11.13:6 //
evaṃbhūtā mūṣā dapayoge patramepane kāryetyarthaḥ // GRhtCM_11.13:7 //

atha dvandvamelanamabhidhāsyate /Motivation für dvandvamelana

yāvan nāṅgāṅgatayā na milanti lohāni sarvasattveṣu /
tāvatsarvaṅgam na ca carati raso dvandvayogena // GRht_12.1 //

vācām vipāsenā sudhānukārī nu jagatkaroti /
kiṃcitsvayam yatpuruṣatvameva sudhādvijihvāśritam ityadoṣaḥ // GRhtCM_12.1:1 //
atha dvandvayogaprakāramāha yāvadityādi // GRhtCM_12.1:2 //
yāvadityavadhau // GRhtCM_12.1:3 //
pohāni hemādīni nāṅgāṅgatayā bhujāṅgaśarīratayā na mipanti sugamatvena ekaśarīratām
nāpnuvanti // GRhtCM_12.1:4 //

keṣu sarvasattveṣu abhrādīnām sāreṣu sattvasya kāṭhinyādvīnopāyaṃ naikatām yānti
 pohāni // GRhtCM_12.1:5 //
 atastāvadrasaḥ sarvāṅgaṃ na carati // GRhtCM_12.1:6 //
 kena kṛtvā satveṣu pohāni mipanti dvandvayogena daradādīnā vā guḍapuraṭaṅkaṅādineti //
 GRhtCM_12.1:7 //

metals:: preparation for dv.~

mākṣīkarasakasyakadaradānyatamena vāpitaṃ loham /
 saṃtyajati nibiḍabhāvaṃ satve saṃmilati sudhmātam // GRht_12.2 //

sattvamepanavidhānam āha mākṣiketyādi // GRhtCM_12.2:1 //
 poḥaṃ svarṇādi // GRhtCM_12.2:2 //
 mākṣikaṃ tāpyaṃ rasakaṃ kharparikaṃ sasyakaṃ capapā daradaṃ hiṅgupaṃ etena catuṣkeṇa
 vā ebhyo 'nyatamenoktarasoparasena vāpitaṃ sudhmātaṃ śobhanayuktyā dhmātaṃ ca sat
 niviḍabhāvaṃ saṃtyajati sattve saṃmipati ca // GRhtCM_12.2:3 //

dvandvamelāpaka:: preparation

guḍapuraṭaṅkaṅālākṣāsarjarasair dhātakīsamāyuktaiḥ /
 strīstanyena tu piṣṭaiḥ rasāyane dvandvitaṃ yojyam // GRht_12.3 //

vidhyantaramāha guḍetyādi // GRhtCM_12.3:1 //
 idaṃ dvandvitaṃ dvandvikṛtaṃ poḥaṃ sattvena mipitaṃ rasāyane jarāvvyādhināśane
 yojyam // GRhtCM_12.3:2 //
 kairdvandvamepāpakaiḥ kṛtvā dvandvitamityāha guḍetyādi // GRhtCM_12.3:3 //
 guḍaḥ pratītaḥ puro guggupuḥ ṭaṅkaṅaṃ saubhāgyaṃ pākṣā jatu sarjaraso rāpā etaiḥ
 dhātakīsamāyuktaiḥ dhātakī pratītā tatsamāyuktaiḥ punaḥ strīstanyena nārīdugdhenā
 piṣṭairmarditaiḥ etairdvandvamepāpakaiḥ kṛtvā // GRhtCM_12.3:4 //

dvandvamelāpaka

ūrṇāṭaṅkaṅagirijatukarṇākṣimalendragopakarkaṭakaiḥ /
 nārīpayasā piṣṭaiḥ sarve dvandveṣu hi milanti // GRht_12.4 //

sarve dvandveṣu satvaṃ prati dvandveṣu mipanti ekībhavanti pohāni iti śeṣaḥ //
 GRhtCM_12.4:1 //
 etaiḥ kaiḥ ūrṇādibhiḥ // GRhtCM_12.4:2 //
 ūrṇā pratītā ṭaṅkaṅaṃ saubhāgyaṃ girijatu śīpājatu karṇākṣimapam manuṣyasya indragopako
 jīvaviśeṣaḥ karkaṭakaścakupīraḥ syātkupīraḥ karkaṭakaḥ ityamarāḥ etaiḥ // GRhtCM_12.4:3 //
 kiṃviśiṣṭaiḥ nārīpayasā strīdugdhenā piṣṭaiḥ kapkitaiḥ trayo+api dvandvamepāpakayogā iti //
 GRhtCM_12.4:4 //

dva.~ of rasavaikrānta and gold => bandhana of mercury

rasavaikrāntakamevaṃ milati dvandvānritaṃ samaṃ hemnā /
 nirvyūḍhaṃ tatsatvaṃ tena raso bandhamupayāti // GRht_12.5 //

vidhyantaramāha rasetyādi // GRhtCM_12.5:1 //
 evamuktavidhānena rasavaikrāntakaṃ dvandvānviṭaṃ svakīyadvandvasahitaṃ mipati
 pṛthagbhāvaṃ tyajati // GRhtCM_12.5:2 //
 kena samaṃ hemnā saha // GRhtCM_12.5:3 //
 tadrasavaikrāntasattvaṃ hemnā saha nirvyūḍhaṃ kuryāt tena rasavaikrāntasattvahemayogena
 raso bandhamupayāti baddho bhavatīti // GRhtCM_12.5:4 //

dvandvamelāpaka

śastaṃ sarvadvandve girijatulelitakendragopādyaiḥ /
 mahiṣikarṇamalādyaiḥ syādbijaṃ ṭaṅkaṅālaviṣaiḥ // GRht_12.6 //

atha viśeṣavidhyantaramāha śastamityādi // GRhtCM_12.6:1 //
 evaṃvidhaṃ bijaṃ śastaṃ kva sarvadvandve // GRhtCM_12.6:2 //
 punaretaiḥ kṛtvā bijaṃ śastaṃ syāt // GRhtCM_12.6:3 //
 kaiḥ girijatupepītakendragopādyaiḥ girijatu śīpājatu pepītako gandhakaḥ indragopaḥ
 surendragopo jīvaviśeṣaḥ ete ādyā yeṣāṃ taiḥ // GRhtCM_12.6:4 //
 na kevaṃmetair mahiṣikarṇamapādyaiśca mahiṣyāḥ karṇayormaṇa ādyo yeṣāṃ te
 ādyāśabdānnāsākṣimapam ca // GRhtCM_12.6:5 //
 punaṣṭaṅkaṅāpaviṣaiḥ ṭaṅkaṅaṃ saubhāgyaṃ āpaṃ haritāpaṃ viṣaṃ kandaṃ etaiḥ
 piṣṭairdvandvamepāpaḥ syāditi punaḥ saṃbandhaḥ // GRhtCM_12.6:6 //

dvandvamelāpaka

madhusahitairapyetaistārābhraṃ milati tāpyakanakaṃ ca /
 eraṅdataiṭaṅkaṅakamkuṣṭhaśilendragopaistu // GRht_12.7 //

vidhyantaramāha madhvityādi // GRhtCM_12.7:1 //
 etaiḥ pūrvoktair yogaiḥ madhusahitaiḥ kṣaudrayutaiḥ tārābhraṃ rūpyagaganam mipati //
 GRhtCM_12.7:2 //
 ca punastāpyakanakaṃ māṅśikasvarṇaṃ idaṃ dvandvaṃ ca mipati // GRhtCM_12.7:3 //
 na kevaṃ pūrvoktayogair mipati punaretair eraṅdataiṭaṅkaṅakamkuṣṭhaśilendragopaiśca
 eraṅdataipaṃ vātārisnehaḥ ṭaṅkaṅaṃ saubhāgyaṃ kaṅkuṣṭhaṃ viraṅgaṃ śīpā manohvā
 indragopako jīvaviśeṣaḥ etaiśca madhusahitaiḥ kṛtvā dvandvaṃ mipatityavaśyam //
 GRhtCM_12.7:4 //

melāpana of mercury, gold, and abhra

sūtena śuddhakanakaṃ niṣpiṣya samābhrayojitaṃ kṛtvā /
 pādena tu pūrvoktadvandvānyatamakaṃ kalpyam // GRht_12.8 //

tadvidhānamāha sūtenetyādi // GRhtCM_12.8:1 //
 prathamam sūtena rasena saha śuddhakanakaṃ niṣpiṣya saṃmardya punaḥ samābhrayojitaṃ
 kṛtvā samaṃ ca tadabhraṃ ca tena yojitaṃ kṛtvā paścātpādena caturthāṃśavibhāgena
 pūrvoktadvandvānyatamakaṃ kappyaṃ pūrvoktadvandvam eraṅdataipādikaṃ girijatvādikaṃ ca
 tebhyo 'nyatamakaṃ dvandvaṃ yojyamiti // GRhtCM_12.8:2 //

melāpana of gold and abhra

rasoparasasya hemno dviguṇaṃ śuddhamākṣikaṃ dattvā /
svarasena kākamācyā rambhākandena mṛdnyāt // GRht_12.9 //

kṛtamityetatpiṇḍaṃ hemābhraṃ milati vajramūṣāyām /
vidhyantaramāha rasetyādi // GRhtCM_12.9:1 //

rasoparasasya vaikrāntagandhakādermadhye śuddhamākṣikaṃ nirdoṣaṃ tāpyaṃ hemno
dviguṇaṃ kanakāddviguṇitaṃ dattvā dviguṇamākṣikayutaṃ hema dattvetyarthaḥ //
GRhtCM_12.9:2 //

etadrasoparasādikaṃ kākamācyā vāyasyāḥ svarasena mṛdnyāt mardanaṃ kuryāt //
GRhtCM_12.9:3 //

rambhākandena ca kadalikandenāpityarthaḥ // GRhtCM_12.9:4 //
etatpūrvauśadhaṃ piṇḍaṃ golākāraṃ kuryāt // GRhtCM_12.9:5 //
itividhānena hemābhraṃ milati hematāpyaṃ ceti // GRhtCM_12.9:6 //
kva vajramūṣāyām // GRhtCM_12.9:7 //

tathāha /

mṛdastribhāgāḥ śaṅaladdibhāgau bhāgaśca nirdagdhatuṣopalādeḥ /
kiṭṭārdhabhāgaṃ parikhaṇḍya vajramūṣāṃ vidadhyātkhalu satvapāte /
iti // GRhtCM_12.9:8 //

melāpana of abhrasattva with diff. substances

raviśaṭitkṣṇairevaṃ milanti gaganādisatvāni // GRht_12.10 //

evam amunā vidhinā raviśaṭitkṣṇaiḥ saha ravistāmraṃ śaṣī rūpyaṃ tikṣṇaṃ pohajātiḥ etaiḥ
sārdhaṃ gaganādisatvāni abhrādīnāṃ sārāṇi mipantīti yugmaṃ // GRhtCM_12.10:1 //

melāpana for saṅkarabījas

saṅkarabījānāmapi vidhānamityādi gaganasatvayogena /
mākṣikayogādanyaṃ yojyamavaśyaṃ tu sarvatra // GRht_12.11 //

abhrasatvasyādhikāramāha saṅkaretyādi // GRhtCM_12.11:1 //
saṅkarabījānāmapi vidhānaṃ kartavyārthopadeśa itī yāvāt // GRhtCM_12.11:2 //
ityādi pūrvoktaṃ tu punaḥ gaganasatvayogena abhrakasattvena sārdhaṃ mākṣikayogād anyam
yojyaṃ abhrasatvena saha mākṣikaṃ na syāditi vyaktiḥ // GRhtCM_12.11:3 //

kāntamukhaṃ sarveṣāṃ sattvānāṃ melakaṃ prathamam /
pūrvoktakalkasahitaṃ mākṣikamṛtanāgatāśīlam // GRht_12.12 //

iti paramahamsaparivrājakācāryaśrīmadgovindabhagavatpādaviracite
rasaḥṛdayatantre dvandvādhikārātmako dvādaśo+avabodhaḥ //

kāntetyādi // GRhtCM_12.12:1 //

mākṣikeṇa mṛtaṃ yannāgaṃ tāpaṃ haritāpaṃ śīpā manohvā ca tattathā pūrvoktakapkasahitaṃ
yatkapkaṃ rasoparasādīnāṃ tena sahitaṃ yuktaṃ kāntamukhaṃ yathā /
abhāve'bhrakasattvasya kāntasattvaṃ pradāpayet /

kāntasatvasya vābhāve tikṣṇapohaṃ tu dāpayet /
iti // GRhtCM_12.12:2 //

mākṣīkakāntatikṣṇaṃ tikṣṇaṃ mākṣīkam abhṛakaṃ bijam /
mākṣīkakāntaśulbaṃ tikṣṇābhṛakaṃ mahābijam // GRht_13.1 //

madhuni mādḥava eva madhuvrataḥ prakurute mudito madhuraṃ ravam /
vararavo+api satāṃ ca samāgamaṃ śabapatā kimupaiti na cārutām // GRhtCM_13.1:1 //
saṃkarabījānāṃ madhye mahābijasaṃjñānyāha mākṣīketyādi // GRhtCM_13.1:2 //
etattrikaṃ mahābijam kimetat mākṣīkakāntatikṣṇaṃ mākṣīkakāntaśupbaṃ tikṣṇābhṛakaṃ ca
mākṣīkaṃ tāpyaṃ kāntaṃ cumbakaṃ śupbaṃ tāmraṃ tikṣṇaṃ pohajātir abhṛakaṃ gaganam
etattritayaṃ bijam mahābijam etattritrimukhaṃ pratyekaṃ mahāsaṃjñam // GRhtCM_13.1:3 //
viśeṣo+atra /

bījapākaṃ pravakṣyāmi jāraṇārthaṃ rasasya tu /
sūtrakramo+ayaṃ bijena samajirṇena śudhyati /
iti // GRhtCM_13.1:4 //

avāntaratvena ca pratyekaṃ dravyaṃ bijasaṃjñābhimatam // GRhtCM_13.1:5 //

mākṣīkakāntaśulbaṃ śulbābhṛakamākṣīkaṃ cāpi /
kāntābhṛakamākṣīkaṃ tāpyakaśulbābhṛakaṃ mahābijam // GRht_13.2 //

taccāha mākṣīketyādi // GRhtCM_13.2:1 //
mākṣīkakāntaśupbaṃ mākṣīkaṃ tāpyaṃ kāntaṃ cumbakaṃ śupbaṃ tāmraṃ etadapi
mahābijam jñeyam // GRhtCM_13.2:2 //
punaḥ śupbābhṛakamākṣīkaṃ punaḥ kāntābhṛakamākṣīkaṃ kāntaṃ kāntapāśāṇam abhṛakaṃ
gaganam mākṣīkaṃ tāpyaṃ tathā tāpyakaśupbābhṛakaṃ etadapi ca mahābijam jñeyamiti //
GRhtCM_13.2:3 //

mākṣīkatikṣṇaśulbaṃ tikṣṇaśulbābhṛakaṃ mahābijam /
mākṣīkakāntakanakaṃ kanakāruṇamākṣīkaṃ mahābijam // GRht_13.3 //

taccāha mākṣīketyādi // GRhtCM_13.3:1 //
mākṣīkatikṣṇaśupbaṃ mākṣīkaṃ tāpyaṃ tikṣṇaṃ sārāpohajātiḥ śupbaṃ tāmraṃ //
GRhtCM_13.3:2 //
punastikṣṇaśupbābhṛakaṃ tikṣṇaṃ sāraṃ śupbaṃ tāmraṃ abhṛakaṃ gaganam //
GRhtCM_13.3:3 //
punarmākṣīkakāntakanakaṃ mākṣīkaṃ tāpyaṃ kāntaṃ kāntapāśāṇam kanakaṃ svarṇam //
GRhtCM_13.3:4 //
punaḥ kanakāruṇamākṣīkaṃ kanakaṃ svarṇam aruṇam tāmraṃ mākṣīkaṃ svarṇamākṣīkaṃ
ceti catuṣṭayaṃ mahābijam pravarabijam ityarthah // GRhtCM_13.3:5 //
caturṇāṃ pratyekaṃ mahābijasaṃjñeti // GRhtCM_13.3:6 //

mākṣīkatikṣṇatāraṃ tārāruṇamākṣīkaṃ caivam /
kāntaṃ tu śulbatāpyaṃ śulbābhṛatāpyakāṃcanaṃ cāpi // GRht_13.4 //

taccāha mākṣīkatikṣṇatāramiti // GRhtCM_13.4:1 //

mākṣikaṃ tāpyaṃ tikṣṇaṃ sāraṃ tāraṃ rūpyaṃ // GRhtCM_13.4:2 //
 punastāraruṇamākṣikaṃ evamuktavidhānena idamapi tāraṃ rūpyaṃ aruṇaṃ tāmraṃ
 mākṣikaṃ tāpyaṃ // GRhtCM_13.4:3 //
 punaḥ kānte cumbake'bhivyāpake adhikaraṇe śupbaṃ tāmraṃ tāpyaṃ svarṇamākṣikaṃ yat
 prayuktam // GRhtCM_13.4:4 //
 apīti niścayena // GRhtCM_13.4:5 //
 śupbābhratāpyakāñcanaṃ vā śupbaṃ tāmraṃ abhraṃ gaganam tāpyaṃ svarṇamākṣikaṃ
 kāñcanaṃ hema etaccatuṣṭayamapi mahābijam jñeyam // GRhtCM_13.4:6 //
 mahābijasaṃbandhaḥ pratyekamiti vyaktiḥ // GRhtCM_13.4:7 //

kāntendusasyatāpyaṃ kāntābhrakatikṣṇamākṣikaṃ caiva /
 hemābhraśulbatāpyaṃ hemābhraśulbamākṣikaṃ vāpi // GRht_13.5 //

taccāha kāntendusasyatāpyamiti // GRhtCM_13.5:1 //
 kāntam kāntapāṣāṇam industāraṃ sasyaṃ capapā tāpyaṃ svarṇamākṣikaṃ ceti //
 GRhtCM_13.5:2 //
 punaḥ kāntābhrakatikṣṇamākṣikaṃ tathā hemābhraśupbatāpyaṃ
 punarhemābhraśupbamākṣikaṃ vā hema kanakaṃ abhramaṃ gaganam śupbaṃ tāmraṃ
 mākṣikaṃ tāpyaṃ etaccatuṣṭayamapi mahābijam jñeyam // GRhtCM_13.5:3 //
 pratyekadravye bijasaṃjñā ceti dhvanyarthaḥ // GRhtCM_13.5:4 //

kāntābhraśulbatāpyaṃ saṅkarabijam catuṣṣaṣṭiḥ // GRht_13.6 //

taccāha kāntetyādi // GRhtCM_13.6:1 //
 kāntābhraśupbatāpyaṃ kāntam cumbakaṃ abhramaṃ gaganam śupbaṃ tāmraṃ tāpyaṃ
 mākṣikaṃ ityapi mahābijam // GRhtCM_13.6:2 //
 eteṣāṃ mahābijānām cet saṅkarabijam pratyekaṃ dravyasya bijasaṃjñā sā tarhi
 catuṣṣaṣṭipramāṇā syādityarthaḥ // GRhtCM_13.6:3 //

mahābija:: production

sarveṣāṃ bijānāmādau kṛtvā yathoktasamyogam /
 śatavāpyaṃ yadvahnau drāvitaṃ hi bijam viśuddhamidaṃ // GRht_13.7 //

bijavidhānam āha sarveṣāṃ ityādi // GRhtCM_13.7:1 //
 ādau prathamam sarveṣāṃ bijānām yathoktam samyogam catuṣṣaṣṭinām uktasaṃjñānām
 dravyānām samyogam ekatṛikaraṇam kṛtvā yadekatṛikṛtam vahnau drāvitaṃ bhavati tatsarvaṃ
 śatavāpyaṃ bijam siddham prayatnena syāditi śabdārthaḥ // GRhtCM_13.7:2 //

cāraṇa, garbha- and bāhyadruti necessary for bandhana

na patati yadi ghanasatvaṃ garbhe no vā dravanti bijāni /
 na ca bāhyadrutiyogastatkathamihā badhyate sūtaḥ // GRht_13.8 //

sūtabandhane hetūnāha netyādi // GRhtCM_13.8:1 //
 yadi garbhe rasodare ghanasattvaṃ abhraśasāraṃ na patati na prāpnoti vā garbhe bijāni
 asminnadhyāye abhihitāni mākṣikakāntāśupbādini yāvanno dravanti ca punarbāhyadrutistasyā

yogo rase drutimepanam na syāt tattasmāddhetoḥ sūta ihāsyām kriyāyāmasatyām katham badhyate
ghanatvaṃ dhatte // GRhtCM_13.8:2 //

garbhadrutibāhyadrutibhyām sūto badhyate niyatamityabhiprāyaḥ // GRhtCM_13.8:3 //

production of gold:: preparing the mercury

samād adhi ca yajirṇam bījam tenaiva cāvartatā kāryā /

kartavyam tatkarāṇam yasmātkhalu jāyate hema // GRht_14.1 //

śaradi śāradamegho varṣati varṣāsu vārṣiko vārdaḥ /

madhusamaye parapuṣṭaḥ pravaraḥ śobhate satatam // GRhtCM_14.1:1 //

bījajāraṇātkim bhavati tadāha samādityādi // GRhtCM_14.1:2 //

samam sūtatupyam adhiśabdād aparimitam samādadhikam yajirṇam jāraṇamāptam bījam
niṣpannabījam tenaiva jirṇena bījena saha āvartatā kāryā āvarta iti āvartaḥ // GRhtCM_14.1:3 //

kim tat yasmādvīdhānāddhema kanakam jāyate khapu niścayena tatkarāṇam tasya vidhānasya
karāṇam // GRhtCM_14.1:4 //

samādijirṇasya sūtasya rūpyādiṣu prayogātkanakam bhavediti vyaktiḥ // GRhtCM_14.1:5 //

rasabīja:: production

pradrāvya śastrapātre gandhapādena sūtakam dadyāt /

svarasena cauśadhīnām vaṭikām niṣpiṣya kurvīta // GRht_14.2 //

samsthāpya lohaphalake chāyāśuṣkām tu tām vaṭikām /

laghulohakaṭorikayā sthagayitvā lepayetsudṛḍham // GRht_14.3 //

lavaṇārdramṛdā liptam sudṛḍham kurvīta dhūmrarodhāya /

dattvā sudṛḍhāmgarān bhastrādvayavahninaiva nirdhūme // GRht_14.4 //

tāvadyāvaddhmātā raktābhā khoṭikā bhavati /

apanīya tato+aṅgarān svabhāvaśītām kaṭorikām matvā // GRht_14.5 //

utkhanyotkhanya tataḥ kaṭorikāyā raso grāhyaḥ /

eṣaḥ mṛtasūtarājo golakavadbhavati ca sa sukhādhmātaḥ // GRht_14.6 //

śikhigalatām ekaraso+atidhmātaḥ kācaṭamkaṇataḥ /

triguṇam vaṅgam dadyātkrameṇa nāgam alpālpadānena // GRht_14.7 //

paścāddhemnā yojyam rasabījam sūtabandhakaram /

sūtamāraṇavidhānam āha pradrāvvyetyādi // GRhtCM_14.2-7:1 //

śastrapātre tikṣṇamayapātre aupasleshike'dhikarāṇe saptamī // GRhtCM_14.2-7:2 //

gandhapādena gandhasya turyāṃśavibhāgena sūtakam dadyāt tatpātroparibhāge dattam
pradrāvya vahninā iti śeṣaḥ // GRhtCM_14.2-7:3 //

punaḥ ośadhīnām svarasena auśadhyo granthāntare yathā /

mṛdnyātkhalu tāvat piṣṭamañjanasadṛṣam bhavedyāvat /

tadanu ca niyāmakānām śatāvarīkandukīsudhādīnām /

iti // GRhtCM_14.2-7:4 //

śatāvaryādīnām svakīyārasena niṣpiṣya pramardya vaṭikām badarākarām kurvīte //
 GRhtCM_14.2-7:5 //
 taccāha saṁsthāpyetyādi // GRhtCM_14.2-7:6 //
 tām pūrvoktām vaṭikām chāyāśuṣkām lohaphalake śastrapātre saṁsthāpya punaḥ
 laghulohakaṭorikayā pūrvoktalohaphalakāt laghvī yā lohakaṭorikā tayā sthagayitvā āchhādyā
 dr̥ḍham gādham yathā syāttathā lepayet vakṣyamāneneti śeṣaḥ // GRhtCM_14.2-7:7 //
 taccāha lavaṇetyādi // GRhtCM_14.2-7:8 //
 tām pūrvoditām laghulohakaṭorikām sudr̥ḍham yathā syāttathā lavaṇārdramr̥dā lavaṇena
 saindhavādīnā yutā yā ārdra jalasiktā mṛt tayā liptām kurvīta // GRhtCM_14.2-7:9 //
 kimarthaṁ dhūmrarodhāya yathā yantrādbahirdhūmodgamo na syāt // GRhtCM_14.2-7:10 //
 punaḥ sudr̥ḍhāngārān khadirādīnām dattvā bhastrādvayavahninā khalu dvayāgninā dhamyād
 iti agrimaślokaśambandhāt // GRhtCM_14.2-7:11 //
 kva sati nirdhūme sati rase dhūmaniḥsaraṇavarjite sati // GRhtCM_14.2-7:12 //
 taccāha tāvadityādi // GRhtCM_14.2-7:13 //
 sandhiliptā pūrvoktā lohaśarāvīkā tāvadavadhau dhmatā kāryā yāvatkālapramāṇam raktābhā
 raktadyutiuyuktā khoṭikā bhavati khoṭasyeva ākṛtiryasyāḥ sā khoṭikā // GRhtCM_14.2-7:14 //
 tato+anantaram kaṭorikām svabhāvaśītalām svato himām matvā jñātvā punaraṅgārānapanīya
 apasārya kaṭorikāmutkhanya raso grāhya iti śeṣaḥ āgamiślokaśambandhāt // GRhtCM_14.2-7:15 //
 taccāha utkhanyetyādi // GRhtCM_14.2-7:16 //
 tato+anantaram laghulohakaṭorikām pūrvavarṇitām utkhanyotkhanya prabalatvenotpāṭya
 rasaḥ sūto grāhyaḥ // GRhtCM_14.2-7:17 //
 utkhanyotkhanyeti kaṭhinataratvādvā atyādareṇa vīpsā // GRhtCM_14.2-7:18 //
 kutaḥ kaṭorikāśakāśāt eṣa itthamutpanno mṛtasūtarājo jñeyāḥ // GRhtCM_14.2-7:19 //
 sa ca sukhādhmatāḥ san golakavadbhavati vajramūśāyām iti śeṣaḥ // GRhtCM_14.2-7:20 //
 kācaḥ pratītaḥ ṭaṅkaṇam saubhāgyam tataḥ raso 'ti maryādāmatikramya dhmatāḥ san ekaraso
 bhavati samarasa ityārthaḥ // GRhtCM_14.2-7:21 //
 keṣām śikhigalatām śikhini galantīti vīgrahaḥ śikhigalatām dhātūnām evam galite rase triguṇam
 vaṅgam raṅgam dadyāt tato vaṅgadānānantaram krameṇa alpamalpadānena nāgam śisakam ca
 dadyāditi // GRhtCM_14.2-7:22 //
 taccāha paścādityādi // GRhtCM_14.2-7:23 //
 paścāt triguṇasīsakadānānantaram hemnā kanakena saha rasabījam mahābījam yojyam hemnā
 sārḍham mahābījam kīdr̥gbhavati // GRhtCM_14.2-7:24 //

mercury:: māraṇa

tālakaśūtenāpi ca kṛtvā vaṭikām niyāmakauśadhibhiḥ // GRht_14.8 //

evam niḡr̥hya dhūmam sudhiyā rasamāraṇam kāryam /
 rasabandhakaram pāradabandhapradam ca punaḥ tālakam haritālam sūto rasaḥ tenāpi
 niyāmakauśadhibhiḥ śatāvaryādibhiḥ pūrvoktābhir guṭikām kṛtvā niḡr̥hya dhūmam
 rundhitadhūmam yathā syāttathā sudhiyā matimatā rasajñena evamamunā vidhinā rasamāraṇam
 kāryam pāradabandhaḥ kārya ityārthaḥ // GRhtCM_14.8:1 //

mercury:: māraṇa

athavā śīlayā sūto māḡśikayogena vā siddhaḥ /

jāyeta śuklavarṇo dhūmarodhena tābhyāṃ vā // GRht_14.9 //

anyaccāha athavetyādi // GRhtCM_14.9:1 //

athavā vidhyantare śipayā manohvayā kṛtvā vā māksīkayogena tāpyasaṃyogaṃ kṛtvā
sādhitastāpakayogavat sūto rasaḥ śukpavarṇo jayeta // GRhtCM_14.9:2 //

kena dhūmarodhena saindhavārdrāmṛdā pepena vā tābhyāṃ śipāmāksīkābhyāṃ ubhābhyāṃ
tāpakayogavat sādhitāḥ san sūtaḥ śukpavarṇo bhaved iti // GRhtCM_14.9:3 //

mercury:: mṛta:: medic. use

mṛtaśulvatāpyacūrṇaṃ kāntayutaṃ tena rañjayetkhoṭaṃ /

nirvyūḍhaṃ ghanasatvahemayutaṃ tadrasāyane yojyam // GRht_14.10 //

anyaccāha mṛtetyādi // GRhtCM_14.10:1 //

mṛtaśupbatāpyacūrṇaṃ mṛtaṃ ca yat śupbaṃ tāmraṃ tāpyaṃ svarṇamāksīkaṃ ca taccūrṇaṃ
kiṃviśiṣṭaṃ kāntayutaṃ cumbakamiśritaṃ tena mṛtaśupbatāpyacūrṇena kāntayutena pūrvaṃ
niṣpannaṃ khoṭaṃ rañjayet // GRhtCM_14.10:2 //

kiṃviśiṣṭaṃ ghanasattvahemayutaṃ abhrasatvasvarṇamiśritaṃ // GRhtCM_14.10:3 //

evaṃvidhaṃ tatkhoṭaṃ rasāyane jarāvyādhināśane yojyam // GRhtCM_14.10:4 //

??

balinā triguṇena rasāt parpaṭīkayutena marditaṃ sūtaṃ /

niyāmakadivyaauśadhibhiśchāyāśuṣkā kṛtā vaṭikā // GRht_14.11 //

??

mūśādhṛtaparpaṭīkāmadhye saṃchādya nigūḍhasudṛḍhena /

dhmātaṃ gacchati khoṭaṃ hemayutaṃ sūtabandhakaram // GRht_14.12 //

anyaccāha bapinyādi // GRhtCM_14.11-12:1 //

triguṇena bapinā gandhakena saha rasaṃ sūtaṃ sudṛḍhaṃ yathā syāttathā marditaṃ kuryāt
ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_14.11-12:2 //

kiṃviśiṣṭena bapinā parpaṭīkayutena parpaṭīko pohaparpaṭīkaḥ pratīstena yutena mipitena
niyamasamśkāroktāḥ niyamakāḥ divyaauśadhayaḥ śatāvarīpramukhās tābhiḥ tato vaṭikā chāyāśuṣkā
kāryā chāyāgharmarūpā śuṣkā nīrasā tathā kāryā iti // GRhtCM_14.11-12:3 //

anyaccāha mūṣetyādi // GRhtCM_14.11-12:4 //

mūśādhṛtaparpaṭīkā mūśāyāṃ yā parpaṭīkā pūrvoktapohaparpaṭīkā sā nigūḍhasudṛḍhena
nigūḍhaścāsau sudṛḍhaśca tena mūpakādikṣārabiḍena kṛtvā madhye svāntaḥ āchādya dhmātaṃ
kriyate punas tadūdhmātaṃ sat khoṭaṃ gacchati khoṭatvamāpnoti // GRhtCM_14.11-12:5 //

tatkhoṭaṃ hemayutaṃ svarṇamipitaṃ sūtabandhakaraṃ syāt rasabandhanapradam
ityarthaḥ // GRhtCM_14.11-12:6 //

mercury:: māraṇa, khoṭa

baliyuktā parpaṭīkā mṛditā snuhyarkabhāvitā guṭikā /

madhye gartā kāryā sūtabhṛtācchādītā tadanu // GRht_14.13 //

bāhye dattvā nigāḍaṃ suliptamūṣodare dṛḍhaṃ nyastam /
sūtaḥ puṭito mriyate dhmātaḥ khoṭaṃ bhavatyeva // GRht_14.14 //

vidhyantaramāha bapītyādi // GRhtCM_14.13-14:1 //
pūrvoktā yā parpaṭikā pohaparpaṭikā bapiyuktā gandhakamiśritā snuhyarkabhāvitā ca snuhi
vajrī arko mandāras tābhyāṃ bhāvitā pputā etayoḥ payaseti bhāvaḥ mṛditā ca gharṣitā ca evaṃ
kṛtavidhānā parpaṭikā sati guṭikā vaṭikā kāryā madhye guṭikāntaḥ gartā kāryā sā gartā tataḥ
sūtabhṛtā sūtapūritā sati tadanu gartakaraṇānantaraṃ āchādītā kāryā parpaṭikayeti bhāvaḥ //
GRhtCM_14.13-14:2 //

taccāha bāhya ityādi // GRhtCM_14.13-14:3 //
bāhye sūtdaraguṭikopari nigāḍaṃ dattvā supiptamūṣodare supiptā
sāraṇakarmābhīhitaūśadhīriti śeṣaḥ evaṃvidhā yā mūṣā tasyā yadudaraṃ tasmindrḍhaṃ yathā
syāttathā nigāḍaṃ nyastam sthāpitam kuryāditi śeṣaḥ // GRhtCM_14.13-14:4 //
mūṣodaraguṭikāntasthaḥ sūtaḥ puṭito vahniyogāt mriyate pañcatvamāpnoti //
GRhtCM_14.13-14:5 //
punaḥ dhmātaḥ san khoṭo bhavati // GRhtCM_14.13-14:6 //
evāvvyayamanyaniśedhavāci // GRhtCM_14.13-14:7 //

mercury:: mārāṇa, khoṭa

evaṃ tālasīlābhyāṃ māṅṣikarasakaiśca daradaśikhisahitaiḥ /
mriyate puṭasaṃyogād dhmātaṃ khoṭaṃ kṛtaṃ vimalam // GRht_14.15 //

anyaccāha evamityādi // GRhtCM_14.15:1 //
evaṃ pohaparpaṭikāvidhānena tāpaśīpābhyāṃ dhmātaṃ sat yutaṃ yat khoṭaṃ tadvimapaṃ
mapavarjitam syāt // GRhtCM_14.15:2 //
ca punaḥ māṅṣikarasakaistāpyakharparikaiḥ daradaśikhisahitaiśca hiṅgupaśikhimipitaiśca
karaṇarūpairvimapaṃ ca punaḥ puṭayogād vahnisaṃparkāt dhmātaṃ mriyate //
GRhtCM_14.15:3 //
ādau mapapakṣaṇamuktam // GRhtCM_14.15:4 //

mercury:: mārāṇa

kiṭṭakapurasaṃyogād dhmātaiḥ kiṭṭastu kiṭṭataḥ satvam /
nipatati satvaṃ rasasākaṃ janayati tadbhasma tasyāpi // GRht_14.16 //

taccāha kiṭṭapurasaṃyogāt // GRhtCM_14.16:1 //
kiṭṭaṃ pohamaṃ puro guggupuḥ tayoh saṃyogāt dhmātaiḥ māṅṣikarasadaradarūpaiḥ
pūrvoktaiḥ kiṭṭo bhavet punaḥ kiṭṭato rasasākaṃ sūtamīśritam sattvaṃ sāraṃ nipatati tatsattvaṃ
bhasma janayati utpādayati // GRhtCM_14.16:2 //
tasyāpi bhasmanaḥ sattvaṃ ca nipatatityarthaḥ // GRhtCM_14.16:3 //

rañjana with smoke and without mercury (????)

vaṅgarasagandhatālaṃ khaṭikāyā yogataḥ suparpaṭikā /
rañjayati satvatālaṃ dhūmena vināpi sūtam // GRht_14.17 //

vidhyantaramāha vaṅgarasagandhatāpamiti // GRhtCM_14.17:1 //

vaṅgaṃ trapu rasaḥ sūtaḥ gandhako bapiḥ tāpaṃ haritāpaṃ etaccatuṣṭayaṃ khaṭikāyā yogataḥ
khaṭikā citrakarajastasyā yogataḥ superpaṭikāṃ pūrvoktāṃ poharparpaṭikāṃ rañjayati sūtena vināpi
kimuta rasamipitena tāpasattveneti vyaktiḥ // GRhtCM_14.17:2 //

bīja:: for rañjana

evaṃ khoṭaṃ bījaṃ kṛtvā rañjanavidhinā surañjanaṃ kāryam /
triguṇaṃ rasasya hema saṃyojyaṃ tasya varabījam // GRht_14.18 //

mahābijānāṃ bijānāṃ ca viśeṣavidhānamāha evamityādi // GRhtCM_14.18:1 //

evaṃ uktavidhānena bījaṃ vidhāya rañjanavidhinā rañjanavidhānena surañjanaṃ kāryam //
GRhtCM_14.18:2 //

tatkārye rasasya sūtasya triguṇaṃ hema saṃyojyaṃ punas tasya hemnaḥ triguṇaṃ varabījam
yojyaṃ iti viśeṣavidhiḥ // GRhtCM_14.18:3 //

abhra:: sattva:: druti:: causes bandhana of mercury

vakṣye tvabhrakasatvād vimaladrutim akhilaguṇagaṇādhārām /
sā hi nibadhnāti rasaṃ sammilitā milati ca sukhena // GRht_15.1 //

bhārati bhāratakhaṇḍamaṇḍitā pacaremānandamañjarī /

kastayā na rasamapaṃ kuto jayā vakrapadmamadhithayā sadā // GRhtCM_15.1:1 //

bāhyadrutipraśaṃsāmāha vakṣya ityādi // GRhtCM_15.1:2 //

ahaṃ kaviḥ abhrakasattvādgaganasārato vimapadrutiṃ pakṣe vimapā cāsau drutiśceti
vighrahaḥ // GRhtCM_15.1:3 //

kiṃviśiṣṭāṃ akhipaguṇagaṇādhārām akhipāśca te guṇagaṇāśca guṇapaṭapāśca teṣāṃ yā ādhārā
tāṃ bahavo guṇās tiṣṭhantyaśyāmiti vyaktiḥ // GRhtCM_15.1:4 //

sā rasabhūtā drutiḥ rasaṃ sūtāṃ nibadhnāti niścayena badhnātītyarthaḥ // GRhtCM_15.1:5 //

kiṃbhūtā satī // GRhtCM_15.1:6 //

mipitā satī tupyamiśritā satī punaḥ drutiḥ sukhena mipati patrāder durmipāpatvāt //
GRhtCM_15.1:7 //

abhra:: sattva:: druti:: production

vajravallyāḥ svarasena gaganam sauvarcalānviṭam piṣṭam /
paripakvaṃ niculapuṭairnirlepaṃ bhavati rasarūpam // GRht_15.2 //

drutividhānamāha vajravappyā ityādi // GRhtCM_15.2:1 //

vajravappyāḥ svarasena svakīyena rasena gaganamabhrasattvaṃ sauvarcapānviṭam
rucakasahitaṃ piṣṭam kuryāt iti śeṣaḥ // GRhtCM_15.2:2 //

kiṃviśiṣṭāṃ gaganam nicupapuṭair vetasadravabhāvanābhiḥ pakvaṃ vahnipuṭitaṃ tatpakvaṃ
san nirpepaṃ saṃparkavarjitaṃ rasarūpam bhavati pāradasya rūpamityarthaḥ //
GRhtCM_15.2:3 //

abhra:: sattva:: druti:: production

ajajalaśatapariplāvitakapitindukacūrṇavāpamātreṇa /
drutajātamabhṛakasatvaṃ mūṣāyāṃ rasanibhaṃ bhavati // GRht_15.3 //

vidhyantaramāha ajetyādi // GRhtCM_15.3:1 //

drujātarabhṛakasattvaṃ abhṛakasatvaṃ gaganasāraṃ mūṣāyāṃ vajrasamjñāyāṃ drutaṃ sat
rasasaṃnibhaṃ bhavati pāradabhūtam ityārthaḥ // GRhtCM_15.3:2 //

kena ajajapaśataparibhāvitakapitindukacūrṇavāpamātreṇa ajaḥ chāgastasya japena mūtreṇa
śataṃ śatavāraṃ paribhāvitāṃ gharmapuṭitaṃ yatkapitindukacūrṇaṃ tasya vāpamātreṇa
drute'bhṛasattve vāpe // GRhtCM_15.3:3 //

abhra:: sattva:: druti:: production

nijarasaśataplāvitakañcukikandotthacūrṇakṛtaparivāpam /
drutamāste'bhṛakasattvaṃ tadvatsarvāṇi lohāni // GRht_15.4 //

abhṛakasattvaṃ vahniyogena drutaṃ āste dravarūpamevāvatiṣṭhate // GRhtCM_15.4:1 //

kiṃviśiṣṭaṃ sattvaṃ nijarasaśataparibhāvitetyādi nijarasena svakīyadraveṇa paribhāvitāṃ
yatkañcukikandotthacūrṇaṃ tasya āvāpeṇa yathā śatabhāvitakañcukikandotthacūrṇena sattvaṃ
drutamāste tadvatsarvāṇi pohāni drutāni tiṣṭhanti // GRhtCM_15.4:2 //

abhra:: sattva:: druti:: production

gaganam cikuratailagrṣṭam gomayalipam ca kulīsamūṣāyāṃ /
sudhmātamatra sattvaṃ plavati jalākāramacireṇa // GRht_15.5 //

anyaccāha gaganetyādi // GRhtCM_15.5:1 //

gaganam abhṛasāraṃ cikurataipagrṣṭam cikurataipam keśataipam pratitam grantheṣu tena
grṣṭam marditam gomayalipam gomayena piptam yathā syāttathā kupīsamūṣāyāṃ
vajrābhīdhānāyāṃ sudhmātam sat acireṇāppakāpeṇa japākāram bhavatīyanvayaḥ //
GRhtCM_15.5:2 //

abhra:: sattva:: druti:: general rule

gaganadrutirīha satve jñeyo hi rasasya sampradāyo 'yam /
prathamam nipātya satvaṃ deyo vāpo drute tasmin // GRht_15.6 //

sāmānyenābhradrutividhānamāha gaganetyādi // GRhtCM_15.6:1 //

ihāsmiṃ śāstre sattve gaganasāre jāte sāṅgatayā gaganadrutiḥ bhavatīyadyāhāryam //
GRhtCM_15.6:2 //

ayam pratyakṣāntargataḥ hi niścitam rasasya sūtasya sampradāyo jñeyaḥ // GRhtCM_15.6:3 //

punaḥ prathamādau sattvaṃ abhṛasāraṃ nipātya tasmindrute sattve vahninā dravarūpe sati
vāpaḥ kāryaḥ kathitauśadhīnām iti śeṣaḥ // GRhtCM_15.6:4 //

gold:: druti

suragopakadeharajaḥ suradāliphalaḥ samāṃśakairdeyaḥ /
vāpo drute suvarṇe drutamāste tadrasaprakhyam // GRht_15.7 //

atha suvarṇadrutivīdhānamāha suragopakadeharaja iti // GRhtCM_15.7:1 //

indragopaśarīracūrṇaṃ suradāpīphapaiḥ samāṃśakaiḥ suragopacūrṇatupyabhāgaiḥ kṛtvā vāpo
deyaḥ drute satyuparikṣepa iti suvarṇe vāpe kṛte suvarṇaṃ drutamāste kiṃviśiṣṭaṃ rasapraḥyaṃ
japatupyam ityārthaḥ // GRhtCM_15.7:2 //

gold:: druti

atha nijarasaparibhāvitasuradālicūrṇavāpamātreṇa /
drutamevāste kanakaṃ labhate bhūyo na kaṭhīnatvam // GRht_15.8 //

anyaccāha athetyādi // GRhtCM_15.8:1 //

athendragopadevadāpīyogakathanānantaraṃ kanakaṃ hema nijarasaparibhāviṭaṃ yat
suradāpicūrṇaṃ tasya vāpamātreṇa gapite hemni kṣepamātreṇa drutamevāste gapitaṃ
evāvatiṣṭhatītyārthaḥ punaḥ kanakaṃ kaṭhīnyaṃ sthīratvaṃ na pabhate iti cirakāpaprayojanaṃ //
GRhtCM_15.8:2 //

tikṣṇaloha:: druti

suradālibhasma galitaṃ triḥsaptakṛtvātha gojalaṃ śuṣkaṃ /
vāpena salilasadrṣaṃ kurute mūṣāgataṃ tikṣṇaṃ // GRht_15.9 //

atha tikṣṇavidhānamāha suradāpītyādi // GRhtCM_15.9:1 //

suradāpībhasmagapitaṃ suradāpī devadāpī tasyāḥ bhasma dāhasambhūtaṃ tena gapitaṃ
trisaptakṛtvā ekaviṃśativāraṃ gojapaṃ surabhimūtraṃ bhāviṭaṃ kuryādityadyāhāraḥ //
GRhtCM_15.9:2 //

atha mūṣāgataṃ vajrasaṃjñāyāṃ sthītaṃ tikṣṇaṃ sāraṃ vāpena nikṣepaṇena japasadrṣaṃ
japatupyam kurute karma viditi śeṣaḥ // GRhtCM_15.9:3 //

mākṣikasattvadruti

kūrmāsthīśilājatukameṣīmṛgago+asthivāpitā kāñci /
jalasadrṣī bhavati sadā vāpo deyo drutāyāṃ tu // GRht_15.10 //

atha mākṣikadrutivīdhānamāha kūrmetyādi // GRhtCM_15.10:1 //

kūrmāsthī śīpājatukaṃ pratītaṃ meṣī meṣapatnī mṛgo hariṇaḥ gauḥ pratītaṃ pratīto vā teṣāṃ
yānyasthīni tair nirvāpitā yā kāñci svarṇamākṣikaṃ sā japasadrṣī bhavati kiyatkāpaparimāṇaṃ sadā
nīyaṃ punaḥ drutāyāṃ gapitāyāṃ vāpo deyaḥ vāpo nikṣepaṇaṃ // GRhtCM_15.10:2 //

abhra:: druti:: alchem. properties

abhrakadrutiraviśeṣā nirlepā yojitā samāsattu /
āroṭaṃ rasarājaṃ badhnāti hi dvandvayogena // GRht_15.11 //

sāmānyābhradruter adhikāramāha abhradrutirityādi // GRhtCM_15.11:1 //

gaganadravaḥ aviśeṣā sāmānyāpī vidhānena kṛtā nirlepā asparśā samā sūtatupyabhāgayojitā
satī āroṭaṃ rasanajaṃ pūrvasaṃskāraiḥ saṃskṛtaṃ sūtaṃ badhnāti kena dvandvayogena
ubhayamepāpakauśadhena // GRhtCM_15.11:2 //

hiśabdo yuktārtha iti // GRhtCM_15.11:3 //

recepte for dvandvana of druti and mercury

kr̥ṣṇāgarunābhisitai rasonasitarāmaṭhairimā drutayaḥ /
soṣṇe milanti rasena mṛditāḥ strīkusumapalāśabījarasaiḥ // GRht_15.12 //

pūrvoktānām mepanam āha kr̥ṣṇetyādi // GRhtCM_15.12:1 //
imā drutayaḥ soṣṇatuṣakarīṣādinā tāpīte khapve mṛditāḥ satyo mīpanti rasena saha tathā
kāryam // GRhtCM_15.12:2 //
kaiḥ kṛtvā kr̥ṣṇāgarunābhisitaiḥ // GRhtCM_15.12:3 //
kr̥ṣṇāgarukastūrikāghanasāraiḥ kṛtvā na kevapametaiḥ rasonasitarāmaṭhaiśca
paśunaśarkarāhiṅgubhiḥ punaḥ strīkusumapapāśabījarasaiḥ strīkusumaṃ ca papāśasya bījāni ca
rasaśceti dvaṃdvaḥ etaistribhīryogaiḥ pṛthagbhūtairmīpanti sarvaiśceti // GRhtCM_15.12:4 //

mercury:: baddha:: causes longevity

iti baddho rasarājo guṇjāmātropayojito nityam /
ekenaiva palena tu kalpāyutajīvitam kurute // GRht_15.13 //

itthaṃ baddharasarājasya māhātmyamāha itītyādi // GRhtCM_15.13:1 //
iti pūrvoktena drutivīdhānena baddho rasarājāḥ sūtaḥ ekena papena ṣoḍaśīkayā kappāyutam
jīvitam kurute kappānām ayutam sahasraparimāṇam jīvitamiti // GRhtCM_15.13:2 //
kasmāt nityam yathā syāttathā guṇjāmātropayogataḥ dinam dinam prati raktikāparimāṇasya
rasasya yo+asau upayogastena // GRhtCM_15.13:3 //

atha pūrvoktagrāsakramājjarate raso vidhivat /
etaḥ pūrvadrutayo bhavanti rasarājaphaladāśca // GRht_15.14 //

vidhinā grāsajārīto raso guṇavānityāha athetyādi // GRhtCM_15.14:1 //
atha drutiyogānantaram rasam sūtaḥ pūrvoktagrāsakramāt yojitakavapakramāt vidhivat
śāstroktavidhānena bīdādinā jarate ca punaretāḥ pūrvoktadrutayo rasarājaphapadā bhavanti sūte
prayuktāḥ phapadāḥ syurityarthaḥ // GRhtCM_15.14:2 //

drutijāraṇa => vedha potency

samajirṇaḥ śatavedhī dviguṇena rasam sahasravedhī ca /
kramaśo hi koṭivedhī dviguṇadviguṇadruteścaraṇāt // GRht_15.15 //

adhikadruter jāraṇād adhikaguṇe raso bhavatītyāha samajirṇa iti // GRhtCM_15.15:1 //
iti samā tupyabhāgā drutirjirṇā yasminniti // GRhtCM_15.15:2 //
drute dviguṇā yā drutiḥ tasyāścaraṇāt kramaśaḥ koṭivedhī koṭyamśena vedhakaḥ syāt //
GRhtCM_15.15:3 //
drutibhāgo vṛddhau hyadhikam syāditi vyaktiḥ // GRhtCM_15.15:4 //

ṣoḍaśa vā dvātriṃśadvā grāsā jirṇāścatuḥṣaṣṭiḥ /
vidhyati tadā rasendro loham dhūmāvalokanataḥ // GRht_15.16 //

grāsavṛddhyā guṇānāha ṣoḍaśetyādi // GRhtCM_15.16:1 //

yadā ṣoḍaśagrāsā vā dvātrimśadgrāsā vā catuṣṣaṣṭigrāsā jirṇā jāraṇamāpannā bhavanti tadā rasendraḥ sūtaḥ poḥaṃ dhātusaṃjñakaṃ vidhyati vedhaṃ karoti kutaḥ dhūmāvapokanataḥ dhūmasya yadavapokanaṃ darśanaṃ // GRhtCM_15.16:2 //

sāraṇa:: motivation

iti rakto+api rasendro jāritabijo+api sāraṇārahitaḥ /
vyāpī na bhavati dehe loheṣvapyathavāpī hi ṣaṇḍhatāṃ yāti // GRht_16.1 //

mano maṇiśāyatam āyatātmanā samācaretkarma paropakārī /
arcīva śobhāṃ pabhate parātparāṃ parāpavādādapi saṃnivṛttaḥ // GRhtCM_16.1:1 //
sūte sataipayantrasthe svarṇādikṣepaṇaṃ ca yat /
vedhādhikyakaraṃ pohe sāraṇaṃ tatprakīrtitam /
iti paribhāṣā // GRhtCM_16.1:2 //
sāraṇamutkr̥ṣṭaṃ matvā stuvannāha itityādi // GRhtCM_16.1:3 //

iti pūrvoktena vidhānena rakto+api rāgavānapi rasendraḥ sūtaḥ jaritabijo+api jāritāni bijāni yasminniti sāraṇarahitaḥ sāraṇā vakṣyamāṇasaṃskārastena varjitaḥ vyāpī na bhavati dehe pohe ca vyāpako na syāt hi niścitaṃ athavāpī sāraṇārahito rasendraḥ ṣaṇḍhatāṃ yāti nirvīryatvam āpnoti // GRhtCM_16.1:4 //

sāraṇātaila

maṇḍūkamatsyakacchapameṣajalaukāhisūkarādīnām /
saṃyojyaikasya vasāṃ tataḥ pacetsāraṇātailam // GRht_16.2 //

jyotiṣmatīvibhītakakaraṇjakaṭutumbītailamekasmāt /
dviguṇitaraktakaṣāyāṃ kṣīreṇa caturguṇena pacet // GRht_16.3 //

raktavarga

dāḍimapalāśabandhukakusumarajanībhir aruṇasahitābhiṣca /
mañjiṣṭhālākṣārasacandanasahito+api raktavargo+ayam // GRht_16.4 //

vidrumabhūnāgamalaṃ viṇmakṣikādhvāṅkṣāsalabhānāṃ ca /
karṇamalaṃ mahiṣiṇāṃ krameṇa kalkaṃ kalāṃsena // GRht_16.5 //

sāraṇāya vasātaipamāha maṇḍūketyādi // GRhtCM_16.2-5:1 //

maṇḍūko bhekaḥ matsyo japacaraviśeṣaḥ kacchapaḥ kamaṭhaḥ pratītaḥ japaukāḥ pratītaḥ ahiḥ sarpaḥ sūkaro varāhaḥ ādiśabdād gomahiṣagajoṣṭrakharanarakarkaṭaśiśumārā api grāhyāḥ // GRhtCM_16.2-5:2 //

atha teṣāṃ madhye ekaikasya pṛthaktvena vasāṃ saṃyojya sāraṇaṃ taipaṃ sāraṇameva taipaṃ tatpatediti vahninā iti śeṣaḥ // GRhtCM_16.2-5:3 //

sāraṇataipaviśeṣamāha jyotiṣmatītyādi // GRhtCM_16.2-5:4 //

jyotiṣmatīvibhītakakaraṇjakaṭutumbītaipaṃ jyotiṣmatī kaṅguṇī vibhītakāḥ kapidrumaḥ karaṇjāḥ pratītaḥ kaṭutumbī kaṭukā yā tumbī etāsāṃ taipaṃ ekaṃ ato dviguṇito yo raktakaṣāyāḥ raktagaṇasya kvāthaḥ taṃ niyojya pūrvasaṃbandhāt // GRhtCM_16.2-5:5 //

kena saha caturguṇavasayā tathā taipataḥ caturguṇitena dugdhena saha pacet pākaṃ
kuryāditi // GRhtCM_16.2-5:6 //

sāraṇataipavidhānāya raktavargamāha dāḍimetyādi // GRhtCM_16.2-5:7 //

dāḍimaṃ pratītaṃ papāśo brahmavṛkṣaḥ bandhūkapuṣpaṃ madhyāhnavikāśikusumaṃ rajanī
haridrā etābhiḥ aruṇasahitābhiḥ aruṇaṃ āraktaṃ yaddravyaṃ kārpaśakusumādikaṃ
tatsahitābhiḥ // GRhtCM_16.2-5:8 //

kiṃviśiṣṭo+ayaṃ raktavargaḥ mañjiṣṭhāpākṣārasacandanasahitaḥ mañjiṣṭhā pratitā pākṣārasaḥ
apaktakaḥ candanaṃ raktacandanam // GRhtCM_16.2-5:9 //

sāraṇataipe kapkaṃ vidrumetyādi // GRhtCM_16.2-5:10 //

vidrumaṃ patāmaṇir bhūnāgamapaṃ gaṇḍūpadapurīṣaṃ makṣikādhvāṅkṣaśapabhānām
makṣikā jīvaviśeṣaḥ dhvāṅkṣaḥ kākāḥ śapabhaḥ pataṅgaḥ iti haimaḥ teṣāṃ viṭ śakṛt
punarmahiṣīṇām karṇamaṃ kramaṇa kapāṃśena ṣoḍaśāṃśena kapkaṃ prativāpaṃ dattvā
pūrvataipamuttārayet // GRhtCM_16.2-5:11 //

sāraṇa

paṭagālitaṃ gṛhītvā sūtaṃ sampūrṇadīrghamūṣāyām /
tadanu khalu taptataile pradrāvya samaṃ kṣipet bijam // GRht_16.6 //

mūṣāvakraṃ sthagayel latādvayaprotavitatanaddhena /
tailārdrapaṭena tato bijam prakṣipyā samakālam // GRht_16.7 //

piśītānugūṇaṃ bijaiḥ sāraṇavidhinā niyojitaḥ sūtaḥ /
akṣiyamāṇo milati ca bijair baddho bhavatyeva // GRht_16.8 //

siddhataipakṛtyamāha paṭetyādi // GRhtCM_16.6-8:1 //

tatsiddhataipaṃ paṭagāpitaṃ vastrapūtaṃ gṛhītvā tadanu tatpaścāt // GRhtCM_16.6-8:2 //

sampūrṇadīrghamūṣāyām gostanākārāyām taptataipe koṣṇasāraṇataipe sūtaṃ kṣipet //
GRhtCM_16.6-8:3 //

kiṃ kṛtvā bijam samaṃ samabhāgaṃ rasatupyaṃ yadbhāvyaṃ mahābijam tat bhāvitaṃ
kṛtvetyarthaḥ // GRhtCM_16.6-8:4 //

sāraṇayantrasya vidhānamāha mūṣetyādi /

samakāpaṃ ekakāpaṃ yathā syāttathā bijam mūṣāntarnikṣipyā tato+anantaraṃ mūṣāvakraṃ
sthagayet ācchādayet // GRhtCM_16.6-8:5 //

kena taipārdrapaṭena sāraṇataipārdravastreṇa // GRhtCM_16.6-8:6 //

kiṃviśiṣṭena patādvayena vastracīradvayena protaṃ ca tadvitataṃ vistīraṇaṃ ca tat naddhaṃ
baddhaṃ tena // GRhtCM_16.6-8:7 //

akṣiyamāṇo mipati na kṣiyata ityarthaḥ // GRhtCM_16.6-8:8 //

sūte mipati baddho jñeyaḥ bijaiḥ saha mipito baddho bhavatītyarthaḥ // GRhtCM_16.6-8:9 //

pītādivarṇakathanenāpi kartuṃ sūcitam // GRhtCM_16.6-8:10 //

mercury:: pratisāraṇa

tadvadgabhīramūṣe sāraṇatailārdrameva rasarājam /
sūtāddviguṇaṃ kanakaṃ dattvā pratisārayettadanu // GRht_16.9 //

sūtabījasāraṇānantaraṃ kanakasāraṇamāha tadvadityādi // GRhtCM_16.9:1 //

tadvat pūrvavidhānena gabhīramūṣe dīrghamūṣāyāṃ sāraṇataipārdrāṃ sāraṇataipāpputaṃ eva
niścayena rasarājaṃ kuryāditi śeṣaḥ // GRhtCM_16.9:2 //

tadanu tatpaścātsūtāddviguṇaṃ yatkanakaṃ hema tadatra dattvā pratisārayetsāraṇaṃ
kuryātpūrvavat // GRhtCM_16.9:3 //

mercury:: anusāraṇa

bījena triguṇena tu sūtakamanusārayetprakāśastham / GRht_16.10ab/

vidhyantaramāha bījenetyādi // GRhtCM_16.10ab:1 //

prakāśasthaṃ prakāśamūṣāgataṃ sūtaṃ triguṇena bījena anusārayet pratisārayet //
GRhtCM_16.10ab:2 //

īṣannāgaṃ deyaṃ trividhāyāṃ sāraṇāyāṃ tu // GRht_16.10cd //

kiṃ kṛtvā īṣadappaṃ nāgaṃ dattvā trividhāyāṃ sāraṇāyāmevaṃ vidheyam iti //
GRhtCM_16.10cd:1 //

sāraṇāyantra

kṛtvā mūṣāṃ dīrghāṃ bandhitatribhāgapraṇālikāṃ tāṃ ca /
tasyāgre prakāṣamūṣā sacchidrā sudṛḍhamṛttikāliptā // GRht_16.11 //

tasminprakṣīpya rasaṃ sāraṇatailānviṭaṃ tapte /
pradrāvya tulyakanakaṃ kṣipte'smin milati rasarājaḥ // GRht_16.12 //

sāraṇayantramāha kṛtvetyādi // GRhtCM_16.11-12:1 //

prathamāṃ dīrghāṃ mūṣāṃ kṛtvā ca punaḥ tāṃ bandhitatribhāgapraṇāpikāṃ bandhitā
tribhāge praṇāpikā yasyāḥ sā tāṃ ca kṛtvā tasyāgre yantrasyāgre praṇāpikāyāṃ
mūṣāntarityarthaḥ // GRhtCM_16.11-12:2 //

sudṛḍhamṛttikāliptā sacchidrā randhrasahitā prakāṣamūṣā prakāśamūṣā kāryeti yantram //
GRhtCM_16.11-12:3 //

tasminyantre sāraṇataipānviṭaṃ rasaṃ prakṣīpya tato+anantaraṃ tūpyaṃ kanakaṃ pradrāvya
gāpayitvā tasminneva tapte yantre kṣipte sati raso mipati ekatāṃ yāti // GRhtCM_16.11-12:4 //

sāraṇāyantra

kṛtvā nalikāṃ dīrghāṃ ṣaḍaṃgulāṃ dhūrtakusumasamaṅkāśāṃ /
mūṣāpyadhō vilagnā kartavyā vai mṛdā lepyā // GRht_16.13 //

aparā sūkṣmā nalikā kāryā saptaṅgulā sudṛḍhā /
madhye praviśati ca yathā tadvatkāryā ca dṛḍhamukhā // GRht_16.14 //

tasminsūtaḥ kṣiptaḥ sāraṇatailānvito madanaruddhamukhaḥ /
tadanu bṛhattamayā hema pradrāvya hemakoṣṭhikayā // GRht_16.15 //

tasminmadhye kṣiptvā nalikāgramadhōmukhīm kuryāt /

antarūrdhvam bhārākrāntām sarati raso nātra saṃdehaḥ // GRht_16.16 //

anyadyantramāha kṛtvetyādi // GRhtCM_16.13-16:1 //

pūrvavaddīrgham dhūrtakusumasamkāsām dhattūrapuṣpasamkāsām pūrvayantranapikāyāḥ
sthāne evaṃvidhām ṣaḍaṅgupām napikām kuryād iti vyaktiḥ // GRhtCM_16.13-16:2 //

mūṣāpi adho vipagnā napikāyāstapabhāge mūṣā vipagnā saṃpagnā kāryā //

GRhtCM_16.13-16:3 //

sā ca mṛdā mṛtsnayā pepyā // GRhtCM_16.13-16:4 //

punarapi aparā sūkṣmā nāpikā saptāṅgupā saptāṅgupaparimāṇā sudṛḍhā manoharakāthinā
kāryā yathā madhye ṣaḍaṅgupanāpikāntaḥ praviśati tadvattathā kāryā // GRhtCM_16.13-16:5 //

kiṃbhūtā dṛḍhamukhā dṛḍham mukham yasyāḥ sā evaṃrūpā tasmin saṃsiddhe yantre
sāraṇataipānviṭaḥ sūtaḥ kṣiptaḥ san madanaruddhamukhaḥ kāryaḥ madanena sikthakena ruddham
mudritaṃ mukham yasya saḥ // GRhtCM_16.13-16:6 //

tadanu tatpaścāt hemakoṣṭhikayā hemno yā koṣṭhī eva koṣṭhikā tayā hema svarṇam pradrāvya
drāvayitvā tatra kṣipet ityadhyāhāryam // GRhtCM_16.13-16:7 //

tasminyantre madhye'ntaḥ napikāgram napikāyāḥ saptāṅgupāyā agrabhāgam kṣiptvā
adhomukhīm kuryāt punarūrdhvam bhārākrāntām kuryāt // GRhtCM_16.13-16:8 //

iti kṛte sati rasaḥ sarati hemnā mipati na saṃdehaḥ niyatamityarthaḥ // GRhtCM_16.13-16:9 //

sāraṇāyantra

kṛtvāṣṭāṅgulamūṣām dhūrtakusumopamām dṛḍhām ślakṣṇām /

aparā madhyagatāpi ca sacchidrā ca saptāṅgulā kāryā // GRht_16.17 //

niruddhatām ca kṛtvā sūtam prakṣipyā tailasaṃyuktam /

nirdhūmam karṣāgnau sthāpya mūṣām susaṃdhitām kṛtvā // GRht_16.18 //

anyadyantravidhānamāha kṛtvetyādi // GRhtCM_16.17-18:1 //

aṣṭāṅgupamūṣām aṣṭāṅgupaparimāṇadīrgham dhūrtakusumopamām kanakapuṣpasadrśām
dṛḍhām kaṭhinām śpakṣṇām masṛṇām evaṃvidhām mūṣām kṛtvā aparā dvitīyā saptāṅgupā
saptāṅgupaparimāṇadīrghā sacchidrā randhrayuktā sā madhyagatā antaḥpraviṣṭā kāryā
apītyavaśyaṃ iti mūṣādvayayantram siddham // GRhtCM_16.17-18:2 //

taccāha pūrvoktāyāmantāḥpraviṣṭāyām saptāṅgupāyām sūtam taipasaṃyuktam
sāraṇataipasahitam prakṣipyā niruddhatām ca kṛtvā nirdhūmam yathā syāt tathā karṣāgnau mūṣām
sthāpya punaḥ kiṃ kṛtvā susaṃdhitām sandhimudritaṃ kṛtvā pūrvavatsārayedityarthaḥ //
GRhtCM_16.17-18:3 //

sāraṇāyantra

vitastimātranalikāpi kāryā sudṛḍhe tadagrato mūṣe /

uttānaikā kāryā niśchidrā chidramudritā ca tanau // GRht_16.19 //

dattvā sūtam pūrvam sāraṇatailānviṭam nidhāpya bhuvī /

uttānāyām mūṣāyām tasyām bijam samāvṛtya // GRht_16.20 //

svaccham jñātvā ca tatastadbijam chidrasaṃsthitam kuryāt /

bijam sūtasyopari nipatati badhnātyasaṃdeham // GRht_16.21 //

anyayantravidhānamāha mūṣe kārye // GRhtCM_16.19-21:1 //

kiṃviśiṣṭe tadagrato vitastimātranapike vitastiparimāṇe napike yayoste evaṃvidhe sudṛḍhe
ubhe kārye ityabhiprāyaḥ // GRhtCM_16.19-21:2 //

tayormadhye ekā mūṣā uttānā kāryā aparā nimneti bhāvaḥ // GRhtCM_16.19-21:3 //

uttānā kiṃviśiṣṭā niśchidrā nirvraṇā chidramudritā chidraṃ mudritaṃ yasyāṃ tanau
mūṣāsarīre iti // GRhtCM_16.19-21:4 //

taccāha pūrvaṃ prathamam sūtaṃ yantra pūrvokte sāraṇataipānviṭam dattvā bhuvi nidhāpya
tasyāṃ uktāyāṃ uttānāyāṃ mūṣāyāṃ bījaṃ mahābījaṃ samāvṛtya dravikṛtya dattvetyarthaḥ //
GRhtCM_16.19-21:5 //

tato+anantaram bījaṃ svacchamamapaṃ dravarūpaṃ jñātvā chidrasamsthitaṃ kuryāt
chidrāntaḥ kṣipedityabhiprāyaḥ chidrāntaḥkṣepaṇāt bījaṃ rasasyopari patati sati sūtaṃ asaṃdehaṃ
yathā syāttathā badhnāti bīje chidrāntaḥkṣepaṇānantaram chidramacchidraṃ syādityarthaḥ //
GRhtCM_16.19-21:6 //

sāraṇā (6)

sā ca prakāśamūṣā nyubjā kāryārdhāṅgulasamniṣṭā /
nalikā kāryā vidhinā ūrdhve sūtaśtvadho bījaṃ // GRht_16.22 //

mūṣāṃ nirudhya vidhinā dhmātā koṣṭhe drutaṃ bījaṃ /
jñātvā parivartya tato nibadhnāti sūtarājaṃ ca // GRht_16.23 //

setyādi // GRhtCM_16.22-23:1 //

punaḥ sā vitastimātranapikā prakāśamūṣā ardhāṅgupasuniṣṭā mūṣāntaḥ praviṣṭā nyubjā
adhomukhī kāryā tasyāḥ prakāśamūṣāyāḥ napikā praṇāpikā vidhinā śāstravārtikasampradāyena
kāryā yathordhve sūto bhavedadho bījamityarthaḥ mūṣāṃ ityādi // GRhtCM_16.22-23:2 //

mūṣāṃ nirudhya randhraṃ dūrīkṛtya vidhinā koṣṭhe koṣṭhīyantra sā mūṣā dhmātā kāryā
drutaṃ dravarūpaṃ kṛtaṃ bījaṃ jñātvā parivartya ca mūṣāyāṃ bījasya parivartanaṃ kṛtvā tato
bījaṃ sūtarājaṃ badhnātīti // GRhtCM_16.22-23:3 //

sāraṇā:: with ḍamaruyantra

athavā ḍamarukayantra sāraṇavidhinā niyojitaḥ sūtaḥ /
sarati rasendro vidhinā jñātvā tatkarṇakauśalyam // GRht_16.24 //

athānyadyantram āha athavetyādi // GRhtCM_16.24:1 //

vidhinā sāraṇavidhānena ḍamarukayantra uktaḥpakṣaṇapātanakaraṇocite yantra sūto niyojitaḥ
san sarati bījena mipati // GRhtCM_16.24:2 //

jāraṇā after sāraṇā => vedha potency

tatsāritaṃ rasendraṃ grāsavidhānena jārayettadanu /
punarapi sārītasūto vidhyati koṭyaṃśataḥ śulbam // GRht_16.25 //

kiṃ kṛtvā rasendro niyojitaḥ jñātvā tatkarṇakauśalyam rasendrakarmaprāvīṇyaṃ jñātveti //
GRhtCM_16.25:1 //

sāraṇā:: with krāmaṇāvasā

krāmaṇavasādiyogādvidhinā sūtaḥ saratyeva /
capalatvātilaghutvādbijam yato+atha vipluṣaḥ kāryaḥ // GRht_16.26 //

pūrvoktaṃ dṛḍhikartumāha krāmaṇetyādi // GRhtCM_16.26:1 //
sūto vidhinoktavidhānena krāmaṇocitā yā vasā maṇḍūkādīnāṃ tā eva ādayo yeṣāṃ teṣāṃ
yogātsarati sāraṇā syāt punarbījayuto+api sūtaḥ capapatvātipaghutvāt capapatvaṃ cañcapatvaṃ ca
atipaghutvaṃ ca tasmāddhetoḥ avippuṣaḥ sthiraḥ kāryaḥ // GRhtCM_16.26:2 //

sāraṇa, krāmaṇa:: with lead etc.

sarati sukkena ca sūto dahati mukhaṃ naiva hastapādādi /
kramati rasaḥ phaṇiyogānmākṣikayutahemagairikayā // GRht_16.27 //

pūrvoktaguṇānāha saratityādi // GRhtCM_16.27:1 //
pūrvavidhānā sūtaḥ sarati sārītaḥ sūto mukhaṃ na dahati hastapādādi ca aṅgavibhāgaṃ naiva
dahati // GRhtCM_16.27:2 //
punaḥ phaṇiyogāt nāgasamyogataḥ mākṣikayutahemagairikayā saha
tāpyamipitasvarṇagairikayā sārīdhaṃ krāmāti // GRhtCM_16.27:3 //

druti, sāraṇā

mākṣikasattvayogātphaṇiyogānnāgavad dravati śīghraṃ /
dravati ca kanake sūtaḥ saṃsāryate vidhinā // GRht_16.28 //

sukkena sāraṇavidhānamāha mākṣiketyādi // GRhtCM_16.28:1 //
kanakaṃ hema mākṣikasattvayogāt phaṇīsamīyogānnāgasamyogācca śīghraṃ dravati kanake
dravati sati vidhinā sāraṇātaipādīnā saṃsāryate sāraṇā kriyāta iti // GRhtCM_16.28:2 //

mercury:: preparation for vedha

tasmād dravyavidhāyī sūto bijena sārīto laghunā /
samasārītaḥ subaddho mūṣāyāṃ syātsamāvartaḥ // GRht_16.29 //

sāraṇayā pāradaḡuṇānāha tasmādityādi // GRhtCM_16.29:1 //
tasmāddhetoḥ sūto dravyavidhāyī syāt iti śeṣaḥ dravyakartetyartha // GRhtCM_16.29:2 //
apaghunā bijena anappaparimāṇena mahābijena sārītaḥ san samasārītaḥ san baddho bhavet
ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_16.29:3 //
mūṣāyāṃ samāvarto dravaṇaṃ syāt vahnidhamanāt iti śeṣaḥ // GRhtCM_16.29:4 //

(prati-, anu-)sāraṇā

sārītavartitasūtaḥ samānabijena milati yaḥ sāryaḥ /
dviguṇena pratisāryaḥ sa cānusāryaśca triguṇena // GRht_16.30 //

sāraṇakramamāha sarītyādi // GRhtCM_16.30:1 //
sārītavartitasūtaḥ sārītaścāsau vartitaś ceti vighraḥ // GRhtCM_16.30:2 //

yaḥ samānabijena tupyamahābijena mipati sa sāryaḥ yo dviguṇena mipati saḥ pratisāryaḥ yaśca triguṇena so+anusārya iti sāraṇākramo darśitaḥ // GRhtCM_16.30:3 //

sāraṇa ~ vedha potency

śatavedhī sāryaḥ pratisāritaḥ syātsahasravedhī ca /
anusārito+ayutena ca vidhināpi balābalaṃ jñātvā // GRht_16.31 //

sāraṇākramasya guṇānāha śatetyādi // GRhtCM_16.31:1 //

yaḥ sāryaḥ samasāritaḥ sa śatavedhī syād ityabhiprāyaḥ // GRhtCM_16.31:2 //

punaḥ pratisāritaḥ dviguṇabijena sārīto yaḥ sūtaḥ sa sahasravedhī syāt // GRhtCM_16.31:3 //

ca punaḥ anusāritaḥ triguṇabijena sārītaḥ sa ayutena ayutavedhī syāditi vyaktiḥ //

GRhtCM_16.31:4 //

vidhinā ityuktavidhānena // GRhtCM_16.31:5 //

bapābapaṃ jñātvā nyūnādhikeyaṃ matvā vidhinā yukta iti śeṣaḥ // GRhtCM_16.31:6 //

anusāritena tu samaḥ svacchaḥ sūtaḥ sārītastadanu /
sa bhavati lakṣavedhī pratisāritaḥ prayutavedhī ca // GRht_16.32 //

sārītapratisāritādanusāritasya viśeṣamāha anvityādi // GRhtCM_16.32:1 //

tu punaḥ svacchaḥ pradhānaśmāskāriḥ śaṃskṛtaḥ sūtaḥ anusāritena samaḥ triguṇabijena sārīto+anusāritastena tupyō yadi syātsa ca pakṣavedhī syāt // GRhtCM_16.32:2 //

evaṃ pratisāritaḥ sūtaḥ samena sārīto 'yutavedhī syāt // GRhtCM_16.32:3 //

evaṃ svecchātisvacchavṛddhau vedhasyāpi vṛddhiḥ syāditi rahasyam // GRhtCM_16.32:4 //

koṭiṃ vidhyati sūto+apyanusāritaḥ sarati bijena /
pratisārito+anusārito daśakoṭiṃ vidhyate sūtaḥ // GRht_16.33 //

tathottarasattvena guṇādhikeyamāha koṭimityādi // GRhtCM_16.33:1 //

sūte sarito bijena grāsanyāyaṃ vihāya samena bijenānusārito yaḥ sa koṭiśaṃkhyāṃ dhātūnāmīti śeṣaḥ sūto vidhyati // GRhtCM_16.33:2 //

yathoktasārīte sūte daśaguṇavṛddhiḥ sarvatraiveti veditavyam // GRhtCM_16.33:3 //

pratisāritastathābjaṃ tvanusāritaḥ kharvavedhī ca /
evaṃ sāraṇayogātkurute vedhaṃ yathepsitaṃ vidhinā // GRht_16.34 //

viśeṣamāha pratityādi // GRhtCM_16.34:1 //

pratisāritaḥ sūto dviguṇabijena vāraikena sārīto rasaḥ abjaśaṃkhyāṃ vidhyati //

GRhtCM_16.34:2 //

tu punar anusāritaḥ triguṇena bijena vāraikena sārītaḥ sūtaḥ kharvavedhī syāt kharvasaṃkhyāke dravyasaṃbandhaṃ karotītyabhiprāyaḥ // GRhtCM_16.34:3 //

evamuktaparakāreṇa vidhinā śāstrajñāvārtikasampradāyena sāraṇayogāt yathepsitaṃ vedhaṃ kurute yathāvāñchitam ityārthaḥ // GRhtCM_16.34:4 //

anusāritena sārīto vidhyati śulbaṃ nikharvasaṃkhyākam /
pratisāritastu vidhyati padmaṃ svanusāritaḥ śaṅkham // GRht_16.35 //

punarviśeṣamāha anvityādi // GRhtCM_16.35:1 //

anusāritena triguṇaprathamagrāsanyāyena bijena sārītaḥ sūto nīkharvasaṃkhyākaṃ śupbaṃ
vidhyati tu punaḥ pratisārītaḥ ṣaḍguṇaprathamagrāsanyāyena sārītaḥ sūtaḥ padmasaṃkhyākaṃ
vidhyati // GRhtCM_16.35:2 //

punar anusārito navaguṇagrāsanyāyena bijena sārītaḥ sūtaḥ śaṅkhasaṃkhyāṃ vidhyatīti //
GRhtCM_16.35:3 //

lead (?): vedha (?)

vidhyed dviguṇaṃ dravyaṃ nāgaṃ dattvānuvāhayecchanakaiḥ /
tāvadyāvatanakam divyaṃ pronmīlayetsakalam // GRht_16.36 //

iti paramahaṃsaparivrājakācāryaśrīmadgovindabhaḡavatpādaviracite
rasaḥḍdayatantre sārāṇātmakaḥ ṣoḍaśo+avabodhaḥ //

punarviśeṣamāha vidhyedityādi // GRhtCM_16.36:1 //

kanakaṃ hema dattvā śanakair nīcais tāvadanuvāhayet yāvaddivyaṃ pravaraṃ kanakaṃ
bhavedīti śeṣaḥ // GRhtCM_16.36:2 //

punaryāvatsakapaṃ samastaṃ nāgaṃ pronmīpayenniśeṣaṃ kuryādityabhiprāyaḥ //
GRhtCM_16.36:3 //

punastatkanakaṃ dviguṇaṃ svato dravyaṃ vidhyet vā sūtakena sārītaṃ sat dravyaṃ kanakaṃ
śatasahasrādīsaṃkhyāto dviguṇasaṃkhyākaṃ dravyaṃ śupbādīkaṃ vidhyed īti rahasyaṃ //
GRhtCM_16.36:4 //

īti kṛtasārāṇavidhirāpi balavānāpi sūtārāḥ kriyāyogāt /
saṃveṣṭya tiṣṭhātī lohaṃ no viśatī krāmaṇārahītaḥ // GRht_17.1 //

susaṃskṛtā mukhāntaḥsthā viśadāśca hitārthakāḥ /

tathā parocītāḥ pūtā bhavantyamarajā girāḥ // GRhtCM_17.1:1 //

atha krāmaṇaprasāṃsām āha itītyādi // GRhtCM_17.1:2 //

uktavidhānena kṛtaḥ sārāṇasya vidhir yasmin sūtārāje evaṃvidhiḥ sūtārāḥ bapavān bhavedīti
śeṣaḥ // GRhtCM_17.1:3 //

kutaḥ kriyāyogāt kṛtyakaraṇāt // GRhtCM_17.1:4 //

yādṛk kṛtyaṃ kriyate tādṛk bapavān syād ityabhiprāyaḥ // GRhtCM_17.1:5 //

evaṃvidho+api krāmaṇārahītaḥ krāmaṇavarjīto poḥaṃ na viśatī poḥāntaḥpraveśaṃ na karotī
tato hetor poḥaṃ dhātuṃ saṃveṣṭya pariveṣṭanaṃ kṛtvā tiṣṭhātī bāhyarāḡadāyī syādīti //
GRhtCM_17.1:6 //

annaṃ vā dravyaṃ vā yathānupānena dhātuṣu kramate /

evaṃ krāmaṇayogādrasarājo viśatī loheṣu // GRht_17.2 //

deḡapohayoḥ sādrśyamāha annamītyādi // GRhtCM_17.2:1 //

yathetī sādrśye // GRhtCM_17.2:2 //

annaṃ godhūmādīkaṃ vā dravyaṃ auśadhaṃ anupānena saḡa japādīnā sārḡdhaṃ dhātuṣu
māṃsādīṣu saptasu kramate vyāpnotī tathā amunā vakṣyamāṇavidhānena krāmaṇayogāt
krāmaṇāya yogaḥ kunaṭīmākṣīkaviśādīs tataḥ sūtārājo poḡarūpyādīṣu viśatī bāhyābhyantaraṃ
vidhyatītyarthaḥ // GRhtCM_17.2:3 //

krāmaṇayoga (1)

kāntaviṣarasakadaradai raktailendragopikādyaiśca /
krāmaṇametacchreṣṭhaṃ lepe kṣepe sadā yojyam // GRht_17.3 //

krāmaṇayoga (2)

kunaṭimākṣikaviṣaṃ nararudhiram vāyasasya viṣṭhā ca /
mahiṣiṇāṃ karṇamalaṃ strikṣīraṃ krāmaṇe balakṛt // GRht_17.4 //

krāmaṇayoga (3)

ṭaṅkaṇakunaṭirāmaṭhabhūmilatāsaṃyutaṃ mahārudhiram /
krāmaṇametatkathitaṃ lepe kṣepe sadā yojyam // GRht_17.5 //

krāmaṇayogamāha kāntaviṣetyādi // GRhtCM_17.3-5:1 //

kāntaṃ cumbakaṃ viṣaṃ kandajaṃ viṣaṃ kandaviṣāṇi kāpakūṭādīni trayodaśa daradaṃ
hiṅgupaṃ taiḥ ca punaḥ raktataipendragopādyaiḥ rakto raktakavargaḥ taipaṃ kaṅguṇyādeḥ
indragopo jīvaviśeṣaḥ ityādyāḥ krāmaṇocitās tacca // GRhtCM_17.3-5:2 //

etat śreṣṭhaṃ sarvottamaṃ krāmaṇaṃ anena sūtaḥ krāmati viśati poheṣviti vyāptiḥ
tatkrāmaṇaṃ kathitaṃ // GRhtCM_17.3-5:3 //

tappepe kṣepe ca yojyamityarthaḥ // GRhtCM_17.3-5:4 //

krāmaṇayoga (4): für Gold-/Silberherstellung

śilayā nihato nāgo vaṅgaṃ vā tālakena śuddhena /
kramaśaḥ pīte śukle krāmaṇametatsamuddiṣṭaṃ // GRht_17.6 //

anyaccāha śipayetyādi // GRhtCM_17.6:1 //

nāgaḥ śisakaḥ śipayā manohvayā nihato mārītaḥ punaḥ vaṅgaṃ śuddhena doṣavarjitena tāpena
nihataṃ kramaśaḥ kramaṇa pīte hemakarmani śukpe rūpyakarmani etatkrāmaṇaṃ samuddiṣṭaṃ
samyak prakāśitaṃ pītakarmani nāgaḥ śukpakarmani vaṅgaṃ ca niyojitavyam ityarthaḥ //
GRhtCM_17.6:2 //

krāmaṇa

tikṣṇaṃ daradena hataṃ śulbaṃ vā tāpyamāritaṃ vidhinā /
krāmaṇametatkathitaṃ kāntamukhaṃ māksikairvāpi // GRht_17.7 //

anyaccāha tikṣṇamityādi // GRhtCM_17.7:1 //

daradena hiṅgupena hataṃ mārītaṃ tikṣṇaṃ sāro vidhinā arivargavidhānena tāpyena
svarṇamāksikena mārītaṃ śupbaṃ tāmraṃ etadapi krāmaṇaṃ kathitaṃ vā kāntamukhaṃ kāntaṃ
pohajāti uktaṃ granthādau tat mukhaṃ pradhānaṃ yasya tat māksikairvā mārītaṃ niyojyaṃ iti
śeṣaḥ // GRhtCM_17.7:2 //

māksikasattvaṃ nāgaṃ vihāya na krāmaṇaṃ kimapyasti /
dalasiddhe rasasiddhe vidhāvasau bhavati khalu saphalaḥ // GRht_17.8 //

višeṣavidhānamāha māṅṣikasattvam ityādi // GRhtCM_17.8:1 //
 māṅṣikasattvaṃ tāpyasāraṃ nāgaḥ śisakaḥ taṃ vihāya nānyatkimapyasti krāmaṇaṃ na
 krāmaṇamiti bhāvaḥ // GRhtCM_17.8:2 //
 khapviti jijñāsāyām // GRhtCM_17.8:3 //
 dapasiddhe vidhau saṃskāraiḥ pūrṇatāṃ nīte sati asau vidhiḥ saphapaḥ // GRhtCM_17.8:4 //

vedhamahattva

anayā khalu sāraṇayā krāmaṇena ca viśati yojito vidhivat /
 asati vedhavidhau na rasaḥ svaguṇānprakāśayati // GRht_18.1 //

vyavāyibheṣajopete dravye kṣipto rasaḥ khapu /
 vedha ityucyate tajjñaiḥ sa ca naikavidhaḥ smrtaḥ /
 iti paribhāṣā // GRhtCM_18.1:1 //
 krāmaṇasaṃskārādhikāramāha anayetyādi // GRhtCM_18.1:2 //
 anayā uktayā sāraṇayā saha krāmaṇasaṃskāre kṛte sati raso viśati krāmati punarvedhavidhau
 kṛte sati rasaḥ svaguṇān prakāśayatīti veditavyam // GRhtCM_18.1:3 //

hemakṛṣṭi

rasadaradatāpyagandhakamanaḥśilārājavarttakaṃ vimalam /
 puṭamṛtaśulbaṃ tāre nirvyūḍhaṃ hemakṛṣṭiriyam // GRht_18.2 //

vedhavidhānamāha rasetyādi // GRhtCM_18.2:1 //
 rasaḥ sūtaḥ daradaṃ hiṅgupaṃ tāpyaṃ māṅṣikaṃ gandhakaḥ pratītaḥ manaḥśipā manohvā
 rājavarttakaṃ rājāvartaṃ vimapaṃ raupyamāṅṣikaṃ ekavadbhāvadvandvaḥ // GRhtCM_18.2:2 //
 puṭamṛtaśulpaṃ rasādīnāṃ puṭena mṛtamityarthaḥ // GRhtCM_18.2:3 //
 evaṃvidhaṃ śulpaṃ tāre nirvāhitaṃ iyaṃ hemakṛṣṭiḥ svarṇakaraṇamityarthaḥ //
 GRhtCM_18.2:4 //

śatāṃśavidhi/-vedha (1)

aṣṭānavatirbhāgāstārastveko+api kanakabhāgaḥ syāt /
 sūtasyaiko bhāgaḥ śatāṃśavidhireṣa vikhyātaḥ // GRht_18.3 //

vedhavidhānamāha aṣṭānavatir ityādi // GRhtCM_18.3:1 //
 eṣa rasadaradetyādiśatāṃśavedhavidhiḥ kathaṃ atra śatāṃśe aṣṭānavatirbhāgāstārasya
 rūpyasya punariha kanakabhāgaḥ syāt eka eveti punaḥ sūtasya daradādīmipitarasasyaiko bhāgaḥ
 ekāṃśaḥ iti sarve śatāṃśāḥ śatāṃśena vedha iti // GRhtCM_18.3:2 //

śatāṃśavidhi (2)

ekonapañcāśadbhāgāstārasyeha tathaiva śulvasya /
 kanakasyaiko bhāgo vedhaścaikena sūtasya // GRht_18.4 //

anyaccāha ekonapañcāśadityādi // GRhtCM_18.4:1 //

ekonapañcāsadbhāgāḥ tārasya rūpyasya kāryāḥ tathaiva śupvasya tāmrasya
ekonapañcāsadbhāgāśca kāryāḥ punaḥ kanakasya hemnaśca eko bhāgaḥ kāryaḥ sūtasya ca ekena
bhāgena vedha iti eṣo+api śatāmśavidhiḥ // GRhtCM_18.4:2 //

Definition sahasravedhin und hñher

evaṃ sahasravedhī niyujyate koṭivedhī ca /
jāraṇabijavaśena tu sūtasya balābalaṃ jñātvā // GRht_18.5 //

pūrvoktavidher viśeṣamāha evamityādi // GRhtCM_18.5:1 //
evaṃ śatāmśavedhanyāyena daśavṛddhivibhāgena sahasravedhī syāt // GRhtCM_18.5:2 //
evaṃ ca jāraṇabijavaśena jāraṇāyāṃ yadbijaṃ kiyadgunajāritamiti bhāvaḥ tadvaśena koṭivedhī
ca syāt // GRhtCM_18.5:3 //
kiṃ kṛtvā tenaiva jāraṇabijavaśena yattasya bapābapaṃ nyūnādhikyam tat
jñātvetyabhiprāyaḥ // GRhtCM_18.5:4 //

kuntavedha

dattvādaḥ prativāpaṃ lākṣāmatsyādipittabhāvanayā /
tāre vā śulbe vā tārāriṣṭe tathā kṛṣṭau // GRht_18.6 //

viśeṣeṇa vedhavidhānamāha dattvetyādi // GRhtCM_18.6:1 //
ādaḥ prathamam pākṣāmatsyādipittabhāvanayā pākṣā pratitā matsyādipittāni
matsyamāhiṣamayūrājasūkarasaṃbhavāni pittāni teṣāṃ bhāvanayā kṛtvā prativāpaṃ gapite
nikṣepaṃ tattāre dattvā athavā śupbe prativāpaṃ kuryāt athavā kṛṣṭau hemakaraṇe vāpaṃ dattvā
niyuñjyāditi śeṣaḥ // GRhtCM_18.6:2 //

tadanu krāmaṇamṛdite tatkalenāpi piṇḍitarasena /
atividrate ca tasmin vedho+asau kuntavedhena // GRht_18.7 //

viśeṣāccāha tadanvityādi // GRhtCM_18.7:1 //
tadanu pākṣāmatsyādipittabhāvanayā anantaram tasmin pākṣādikapke krāmaṇamṛdite
kāntarasakadaradaraktataipendragopādyair mṛdite sati punastatkapkena taccūrṇenāpi piṇḍitarasena
vedhaḥ kartavya iti śeṣaḥ // GRhtCM_18.7:2 //
kasmin tāre vā śupbe vā vidrate japarūpe kārya ityārthaḥ // GRhtCM_18.7:3 //

krāmaṇa (?)

tattailārdrapaṭena sthagayet palalena bhasmanā vāpi /
vidhivadvedhyam dravyam rasarājkrāmaṇārtham hi // GRht_18.8 //

viśeṣamāha tadyādi // GRhtCM_18.8:1 //
vedhyam vedhocitam dravyam rasarājkrāmaṇārtham yathā raso viśati tadartham taṃ
taipārdrapaṭena sāraṇataipārdravastreṇa sthagayet ācchādayet vā papapena kenacinmāṃsena vā
bhasmanā ācchādayedityarthaḥ // GRhtCM_18.8:2 //

iti sāritya kathitam rasasya vedhādi krāmaṇam karma / GRht_18.9ab

viśeṣamāha itityādi // GRhtCM_18.9ab:1 //

sāritasya uktavidhānena sāraṇākṛtasya vedhādi krāmaṇaṃ karma vedhavidhānoditakrāmaṇaṃ
karma kathitam // GRhtCM_18.9ab:2 //

lepavedha/pattrarañjana

pādādijirṇabījo yujyate patralepena // GRht_18.9cd //

pādādijirṇabijaḥ pādādinā pādārdhena samato nyūnena ca jirṇaṃ bijaṃ yasmin saḥ
patrapepena yujyate ataḥ pattrarañjanaṃ syādityabhiprāyaḥ // GRhtCM_18.9cd:1 //

pattrarañjana (2) durch lepa

amlādyudvartitatārāriṣṭādīpatram atīśuddham /

ālīpya rasena tataḥ krāmaṇalīpte puṭeṣu viśrāntam // GRht_18.10 //

atīśuddhaṃ nirmapaṃ ampādyudvartitaṃ tārāriṣṭaśabdātsitaṃ svarṇaṃ grāhyaṃ tataḥ
rasenāpīpya tataḥ kramaṇāpīpte krāmaṇapiṇḍena pepe kṛte sati puṭeṣu utpapāgnau viśrāntam
sthāpitaṃ kuryāt // GRhtCM_18.10:1 //

pattrarañjanavidhir ayam // GRhtCM_18.10:2 //

Weiterverarbeitung des pattras; varṇapuṭa

ardhena miśrayitvā hemnā jyeṣṭhena taddalaṃ puṭitam /

kṣitikhagaṇapuraktamṛdā varṇapuṭo+ayam tato deyaḥ // GRht_18.11 //

atha svarṇavidhānamāha ardhenetyādi // GRhtCM_18.11:1 //

ardhena ardhavibhāgena rañjitadapādita iti jñeyam // GRhtCM_18.11:2 //

jyeṣṭhena hemnā pravarakanakena taddapaṃ rañjitapatraṃ miśrayitvā puṭitaṃ kuryāt yathā
mipati // GRhtCM_18.11:3 //

punaḥ kṣitikhagaṇapuraktamṛdā kṛtvā kṣitiḥ sphaṭikaḥ khagaḥ pītakāsīsaṃ paṭu saindhavaṃ
pavaṇaṃ raktamṛt gairikaṃ ekavadbhāvadvandvaḥ tena kṣityādinopari pīptaṃ dapaṃ prati ayam
puṭo deyaḥ vanopapair iti śeṣaḥ // GRhtCM_18.11:4 //

vedha:: white gold => red gold

bhūpativartakacūrṇaṃ śirīṣapuṣparasabhāvitam bahuśaḥ /

sadyaḥ karoti raktaṃ sitakanakam aśītibhāgena // GRht_18.12 //

varṇavidhānamāha bhūpatityādi // GRhtCM_18.12:1 //

bhūpativartakacūrṇaṃ rājāvartarajaḥ bahuśo bahuvāraṃ śirīṣapuṣparasabhāvitam kuryāt
ityadhyāhāryam // GRhtCM_18.12:2 //

bhāvitam gharmapuṭitamiti vidhānavit iti śeṣaḥ // GRhtCM_18.12:3 //

vedha:: silver => gold

rasadaradavimalatāpyam paṭuśilāmākṣikanṛpāścaiva /

pravālakamkuṣṭhaṭaṅkaṅgairikaprativāpitaṃ sitam kanakam // GRht_18.13 //

anyaccāha rasetyādi /

rasaḥ sūtaḥ daradaṃ hiṅgupaḥ vimapaṃ tāpyabhedāḥ paṭu saimdhavaṃ śipā manohvā
mākṣikaṃ pratitaṃ vaṅigdravyaṃ nṛpo rājāvartaḥ pravāpaṃ vidrumaṃ kaṅkuṣṭhaṃ viraṅgaṃ
ṭaṅkaṇaṃ saubhāgyaṃ gairikaṃ pratitaṃ etaḥ prativāpitaṃ sitadravyaṃ kanakaṃ bhavet
ityadhyāhāryam // GRhtCM_18.13:1 //

colouring of gold

tāpībhavanṛpāvartabijapūrarasārditam /

karoti puṭapākena hema sindūrasannibham // GRht_18.14 //

anyaccāha tāpībhavetyādi // GRhtCM_18.14:1 //

tāpībhavaṃ mākṣikasattvaṃ nṛpāvartaṃ rājāvartakaṃ etaddvayaṃ bijapūrarasārditam
mātupuṅgarasamarditaṃ kuryāt etadubhayoryogāt kanakaṃ puṭapākena vahnividhānena kanakaṃ
pūrvoktaṃ yatkanakaṃ vā hīnavarṇakanakaṃ sindūrasannibham karoti // GRhtCM_18.14:2 //
sindūravannibhā yasyeti samāsaḥ // GRhtCM_18.14:3 //

silver:: improvement of colour

vaṅgābhraṃ sitamākṣikaṃ śailaṃ vā vāhayetsite /

tattāraṃ ca daśāṃśena tārotkarṣaṃ karoti hi // GRht_18.15 //

atha tāvarṇavidhānamāha vaṅgetyādi // GRhtCM_18.15:1 //

vaṅgābhramiti vaṅgaṃ trapu abhraṃ śvetābhraṃ punaḥ sitamākṣikaṃ vimapaṃ śaipam
śvetaśipājatu vā site tāre vāhayet // GRhtCM_18.15:2 //

punardaśāṃśena etadauśadhanicayaṃ tārato daśamavibhāgena kṛtvā hi nīcitaṃ tārotkarṣam
karoti hīnavarṇata uttamaṃ karotītyabhiprāyaḥ // GRhtCM_18.15:3 //

nirvāhaṇa of diff. substances => phys. results

nāgaḥ karoti mṛdutāṃ nirvyūḍhastāṃ ca raktatāṃ ca raviḥ /

tāṃ pītātāṃ ca tikṣṇaṃ kācastatkālikavināśaṃ ca // GRht_18.16 //

tāre viśeṣamāha nāga ityādi // GRhtCM_18.16:1 //

nāgaḥ śisakas tāre nirvyūḍho mṛdutāṃ komapatvaṃ karoti // GRhtCM_18.16:2 //

punaḥ ravistāmraṃ nirvyūḍhaṃ sat tāṃ mṛdutāṃ ca punaḥ raktatāṃ pohitanibhāṃ karoti //
GRhtCM_18.16:3 //

ca punastikṣṇaṃ tāranirvyūḍhaṃ tāṃ raktatāṃ pītātāṃ ca karoti // GRhtCM_18.16:4 //

punaḥ kācaḥ pratīto poke sa kāpikavināśaṃ karotīti tāre nirvyūḍha iti saṃbandhaḥ //
GRhtCM_18.16:5 //

gold:: improvement

kanakāruṇasamamākṣikakaraṅjatailāpluto dhmatāḥ /

pāte pāte daśa daśa vindati yāvaddhi koṭimapi // GRht_18.17 //

hemno viśeṣamāha kanakāruṇetyādi // GRhtCM_18.17:1 //

kanakaṃ hema aruṇaṃ tāmraṃ samaṃ tupyabhāgaṃ māḁṣikaṃ tāpyaṃ ayaṃ gaṇaḥ
 karaṅjataipapputo dhmātaḥ kāryaḥ // GRhtCM_18.17:2 //
 punaḥ pāte pāte vāraṃvāraṃ nikṣepe sati daśa daśa guṇotkarṣaṃ vidanti dhmāta
 ityadyāhāraḥ // GRhtCM_18.17:3 //
 hi niścitam // GRhtCM_18.17:4 //
 kiyatkāpaṃ yāvatkoṭisaṃkhyāṃ vindati // GRhtCM_18.17:5 //

gold:: bija for improvement of colour

sa cāyamativilīnaḥ kaṃguṇītailasecito bahuśaḥ /
 māḁṣikaravinivāpaṃ vidhyati kanakaṃ śatāṃśena // GRht_18.18 //

viśeṣamāha sa ityādi // GRhtCM_18.18:1 //
 saḥ karaṅjataipapputo yogo bahuśo vāraṃvāraṃ kaṃguṇītaipena secito yathā syāttathāyaṃ ati
 vipīnaḥ san māḁṣikaravinivāpāṃ punaḥ kārya evaṃvidhaṃ ca kanakaṃ śatāṃśena śatavibhāgena
 vidhyati sitakanakam iti // GRhtCM_18.18:2 //

gold:: bija for improvement (?)

śulbahataṃ rasagandhāhatakhaḡapītaṃ daśāṃśena /
 vidhyati kanakaṃ kurute tannirvyūḁhaṃ marditaṃ sudṛḁhaṃ // GRht_18.19 //

viśeṣamāha śubetyādi // GRhtCM_18.19:1 //
 śubahataṃ śubena saha hataṃ rasagandhaṃ sūtagandhaṃ tena āhataṃ pañcatvam āpannaṃ
 yatkhagapītaṃ pītakāsisaṃ etadauśadhasamuccayaṃ sudṛḁhaṃ yathā syāttathā marditaṃ kuryāt
 punastat nirvyūḁhaṃ daśāṃśena vidhyati sitakanakam kurute svarṇamiti viśeṣaḥ //
 GRhtCM_18.19:2 //

vedha

rasakasamaṃ sudhmātaṃ kanakaṃ bhuktvā tato+arkacandralepena /
 māḁṣikasattvaṃ hemnā karoti jirṇo rasaḥ śatāṃśena // GRht_18.20 //

anyaccāha rasaketyādi // GRhtCM_18.20:1 //
 tato+anantaraṃ arkacandrapepena kanakaṃ rasakasamaṃ dhmātaṃ kuryāt
 punaretadauśadhaṃ bhuktvā kanakaṃ syāt punarmāḁṣikasattvaṃ hemnā saha jirṇaṃ rasaṃ
 śatāṃśena vidhyatītyarthaḥ // GRhtCM_18.20:2 //

vedha; silver => gold

aṣṭaguṇaṃ mṛtaśulbaṃ kaladhautena mūkamūṣayā liptam /
 tatṣoḁaśāṃśajirṇaṃ vidhyati tāraṃ śatārdhena // GRht_18.21 //

anyaccāha aṣṭaguṇetyādi // GRhtCM_18.21:1 //
 aṣṭaguṇaṃ mṛtaśulbaṃ arivargeṇa saha hataṃ yat śulbaṃ tāmraṃ tataḥ kapadhautena
 ṣoḁaśāṃśena jirṇaṃ śatārdhena pañcāśadvibhāgena tāraṃ vidhyati kanakaṃ karotītyarthaḥ //
 GRhtCM_18.21:2 //

vedha:: daśāṃśa~; silver => gold

āvṛtya kanakakariṇau śīlayā prativāpītau tato bhuktvā /
dolāyantre gandhakajīrṇastāre daśāṃśavedhī syāt // GRht_18.22 //

anyaccāha āvṛtyetyādi // GRhtCM_18.22:1 //

kanakakariṇau samahemanāgau āvṛtya gāpayitvā śīpayā manohvayā prativāpītau tato
+anantaraṃ dopāyantre kanakakariṇau bhuktvā gandhakajīrṇo yo rasaḥ sa tāre daśāṃśavedhī syāt
daśāṃśena vidhyatītyarthaḥ // GRhtCM_18.22:2 //

vedha:: śatāṃśa; bronze => gold

ripunihatalohaṣaṭkaṃ jīrṇo dhānyasthitaścaturmāsam /
sahitaḥ purasurābhyāṃ vidhyati ghoṣaṃ śatāṃśena // GRht_18.23 //

anyaccāha ripunihatetyādi // GRhtCM_18.23:1 //

ripunihatapohaṣaṭkaṃ ripubhir arivargair nihataṃ māritaṃ yat poḥaṣaṭkaṃ
svaṇatāratāmranāgavaṅgapohābhīdhānaṃ tat caturmāsam yathā syāttathā dhānyasthito
+annakoṣṭhīdhṛto raso jīrṇaḥ // GRhtCM_18.23:2 //

kiṃviśiṣṭo dhānyasthitaḥ purasurābhyāṃ guggupumadirābhyāṃ sahito mipitaḥ śatāṃśena
ghoṣaṃ kāṃsyaṃ vidhyati kanakaṃ karotītyarthaḥ // GRhtCM_18.23:3 //

vakṣye samprati samyagyad bījaṃ samarase jīrṇam /
piṣṭistambhādividhiṃ prakāśyamānaṃ budhāḥ śṛṇuta // GRht_18.24 //

viśeṣamāha vakṣya ityādi // GRhtCM_18.24:1 //

bho budhāḥ mayā prakāśyamānaṃ sat śṛṇuta sāvadhānā ityadhyāhāryam //
GRhtCM_18.24:2 //

tatkiṃ samprati yad bījaṃ samarase tūpyasūte samyak jīrṇaṃ jāraṇamāpannaṃ tadahaṃ
govindanāmā vakṣye kathayāmi // GRhtCM_18.24:3 //

punaḥ piṣṭistambhādividhiṃ piṣṭistambha ādir yasya vidhestaṃ vidhiṃ
pāṭakhoṭajapaukākyam ca vakṣye // GRhtCM_18.24:4 //

vedha; ghoṣākṛṣṭa => gold

rājāvartakavimalapītābhragandhatāpyarasakaiśca /
kāṃkṣīkāśīlādaradaiśca samanvitaṃ nāgam // GRht_18.25 //

ahimārarasaiḥ puṭitaṃ māraya nāgaṃ nirutthakaṃ yāvat /
tadanu ca tasya hi madhye śulbaṃ gandhaṃ ca lavaṇakaṃkuṣṭham // GRht_18.26 //

tatsarvaṃ śatavārān bhāvaya pakvārkapatrasalilaiśca /
ghoṣākṛṣṭe śulbe cūrṇaṃ nirvāhayecchataśaḥ // GRht_18.27 //

śulbena tena hi samaṃ rasakapītābhrasatvavimalaṃ ca /
gairīkamākṣīkasattvaṃ ṭaṅkaṇanāgaṃ ca tikṣṇayutam // GRht_18.28 //

etair dvandvaṃ kṛtvā māksīkavāpena rañjayecchulvam /

vārāṃśca viṃśatirapi galitaṃ secayettadanu // GRht_18.29 //

nirguṇḍīkākamācīkanyārasamelanaṃ kṛtvā /
vārān sapta ca vidhinā tadapi ca nirvāpayeddhemni // GRht_18.30 //

yāvaccaturviṃśatiguṇaṃ bijavaraṃ rañjayettacca /
pakvaṃ māṅśikameva hi tena ca vidhinā tadapi caturviṃśatiguṇaṃ // GRht_18.31 //

tadbijaṃ laghumātraṃ rasarāje saṃskṛte pūrvam /
mūṣāyāṃ khalu dattvā daśaguṇaṃ ca gandhakaṃ dāhyam // GRht_18.32 //

athavā vālukayantre sudṛḍhe caturdaśāṅgulamūṣāyāṃ /
madhye sūtaṃ muktvā laghutarapuṭayogataḥ pihitā // GRht_18.33 //

tena samaṃ bijavare piṣṭiḥ pādāṃśataḥ kāryā /
aṅgulinavaparimāṇe mūṣāmadhye ca piṣṭikāṃ dattvā // GRht_18.34 //

nirguṇḍīkākamācīgojihvādugdḥikāraktā /
gṛhakanyāmadhusaindhavapiṇḍairapi samantataśchādyā // GRht_18.35 //

tāvatkāryaḥ puṭayogo yāvad dṛḍhatāṃ samāyāti /
śaḍguṇagandhakatālakakāṃkṣīkāśīsalavaṇakṣāram // GRht_18.36 //

tāpyaṃ tatsarvasamaṃ deyaṃ bāhye tadauśadhipiṇḍam /
śaḍguṇaśaḍguṇasaḥitaṃ piṣṭiṃ yantre'tha kacchape dattvā // GRht_18.37 //

svedyaṃ puṭayogena tu tridinaṃ ghaṭikātrayaṃ yāvat /
uddhṛtya tato yatnāt piṣṭvā sucūrṇitāṃ kṛtvā // GRht_18.38 //

samabijena tu sāryo nāgaṃ triguṇaṃ tataḥ samuttārya /
pratisāraṇā ca kāryā jāritasūtena bijayuktena // GRht_18.39 //

anusāraṇā ca paścāttriguṇaṃ bijaṃ bhavedyatra /
prāguktaṃ tasyopari mṛtanāgaṃ śataguṇaṃ vāhyam /
tena ca ghoṣākṛṣṭe śulbe vedho+atha saptaśataiḥ // GRht_18.40 //

atha nāgamāha rājāvartaketyādi // GRhtCM_18.25-40:1 //

rājāvartakaṃ prasiddhaṃ vimapaṃ śvetamāṅśikaṃ pītābhraṃ pītavarṇaṃ yadabhraṃ gandho
gandhakaḥ tāpyaṃ svarṇamāṅśikaṃ rasakaṃ kharparikaṃ etaiḥ punaretaiḥ kāṅkṣī kāhīti poke
kāśīsaṃ pītakāśīsaṃ śīpā manohvā daradaṃ hiṅgupaṃ taiśca samanvitaṃ mipitaṃ nāgaṃ
kuryādityarthaḥ // GRhtCM_18.25-40:2 //

taccāha ahītyādi // GRhtCM_18.25-40:3 //

pūrvauśadhasaṃyutaṃ nāgaṃ ahimārarasaiḥ karavīradrāvaiḥ puṭitaṃ kuryāt //
GRhtCM_18.25-40:4 //

nāgaṃ śīsakaṃ tāvanmāraya yāvannirutthakaṃ yathā punarutthitaṃ na syāt //
GRhtCM_18.25-40:5 //

tadanu tatpaścāt tasya nāgasya madhye śupbaṃ tāmraṃ gandhaṃ pratītaṃ pavaṇaṃ
saindhavaṃ kaṅkuṣṭhaṃ viraṅgaṃ etatsarvaṃ miśritaṃ kuryāt ityadhyāhāryam //
GRhtCM_18.25-40:6 //

kṣepavedha

krāmaṇam etatprāgapi māṅśikadaradagandhakaśilābhiḥ /
rājāvartakavimalapravālakaṅkuṣṭhatutthaviṣaiḥ // GRht_18.41 //

kāntagairikaṭaṃkaṅabhūmilatārudhiraśakragoparasaiḥ /
mahiṣiṇāṃ kaṇṇamalair mṛtaloḥaṃ vāyasasya viṣṭhā ca // GRht_18.42 //

pārāvatasya viṣṭhā strīpayāḥ sarvaṃ ekataḥ kṛtvā /
krāmaṇakalkaṃ caitacchatavārān raktapītagaṇaiḥ // GRht_18.43 //

bhāvyaṃ kaṅguṇitaile krauñcīpittabhāvanāḥ sapta /
kalkenānena pacet sārītaṣiṣṭiṃ ca haṅḍikāyāṃ hi // GRht_18.44 //

yāvadraktā bhavati hi gacchati nāgaṃ samuttārya /
tāvatkṣepaṃ ca kṣipetsarvasminsāraṇādau ca // GRht_18.45 //

evaṃ hi koṭivedhī rasarājāḥ krāmīto bhūtvā /
puṃstvāderucchrāyaprado bhūtvā bhogāṇdatte // GRht_18.46 //

krāmaṇamāha krāmaṇam ityādi // GRhtCM_18.41-46:1 //

prāgapīti pūrvādhyāye'pi proktaṃ iti śeṣaḥ // GRhtCM_18.41-46:2 //

punaretadvakṣyamāṇaṃ krāmaṇagaṇaṃ kuryād ityadhyāhāraḥ // GRhtCM_18.41-46:3 //

sa kathaṃ tadāha māṅśiketyādi // GRhtCM_18.41-46:4 //

māṅśikaṃ tāpyaṃ daradaṃ hiṅgupaṃ gandhakaḥ pratītaḥ śīpā manohvā tābhiḥ //

GRhtCM_18.41-46:5 //

punaḥ rājāvartaketyādi // GRhtCM_18.41-46:6 //

rājāvartakaṃ pājavarada iti bhāṣāyāṃ vimapaṃ sitamāṅśikaṃ pravāpaṃ vidrumaṃ
kaṅkuṣṭhaṃ viraṅgaṃ tutthakaṃ śikhigrīvaṃ viṣaṃ saktukādikandajaṃ etaiśca //

GRhtCM_18.41-46:7 //

kāntetyādi kāntaṃ cumbakaṃ gairikaṃ pratītaṃ ṭaṅkaṇaṃ saubhāgyaṃ bhūmipatā bhūnāgaḥ
rudhiraṃ śakragopaḥ raso viṣaṃ punaruktādvīṣamatra dvigūṇaṃ taiḥ // GRhtCM_18.41-46:8 //

ca punar maḥiṣiṇāṃ kaṇṇamapair hayāripatnīnāṃ śravaṇayor mapāni taiḥ saha mṛtapohaṃ
mṛtaṃ ca tappohaṃ ceti vāyasasya kākasya viṣṭhā śakṛt // GRhtCM_18.41-46:9 //

pārāvatasya viṣṭhā kapotaśakṛt strīpayo nārīkṣīraṃ etatsarvaṃ māṅśikādistriḥsīrāntam ekataḥ
kṛtvā miśritaṃ vidhāya ca punaretatkrāmaṇakapkaṃ raktapītagaṇaiḥ kiṃśukādiharidrādyaiḥ
śatavārān bhāvayedityāgāmiśpokasaṃbandhāt // GRhtCM_18.41-46:10 //

sāraṇakapkaḥvidhānamāha bhāvyaṃ ityādi // GRhtCM_18.41-46:11 //

pūrvoktasāraṇakapkaṃ kaṅguṇitaile jyotiṣmatīsnehe bhāvyaṃ tataḥ krauñcīpittabhāvanāḥ
sapta deyāḥ dātavyāḥ // GRhtCM_18.41-46:12 //

punaḥ sārītaṣiṣṭiṃ sārītā yā rasendrabijapiṣṭiṣ tām anena kapkena haṅḍikāyāṃ pacet vahninā
pākaḥ kartavyaḥ // GRhtCM_18.41-46:13 //

sāraṇakapkapācanamāha yāvadityādi // GRhtCM_18.41-46:14 //
 pūrvakapkaṣaṃyutāṃ piṣṭiṃ kiyatkāpaṃ pacet yāvadraktā bhavati nāgaṃ ca gacchati
 nāganāśaḥ syāt nāge gacchati sati samuttārya punastāvatsarvasminsāraṇādau ca kṣepakrameṇa
 kṣepaṃ kṣipet // GRhtCM_18.41-46:15 //
 pumstvādyaṇ ākāśagamanaparyantān bhogān dadātityabhiprāyaḥ // GRhtCM_18.41-46:16 //

silver => gold

abhrakamākṣikakanakaṃ nāgayutaṃ militaṃ vidhinā /
 sūte piṣṭiḥ kāryā divyauśadhiyogataḥ puṭitā // GRht_18.47 //

ṣaḍguṇagandhakadāhaḥ śilayā nāgaṃ samuttārya /
 tāre hemākṛṣṭirmilitā syāt ṣoḍaśāṃśena // GRht_18.48 //

piṣṭividhyantaramāha abhrakam ityādi // GRhtCM_18.47-48:1 //
 abhrakam pratitaṃ mākṣikaṃ tāpyam kanakaṃ hema nāgayutaṃ nāgena sīsakena yutaṃ
 sahitaṃ vidhinā kartavyopadeśena etatsarvaṃ sūte mipitaṃ sat piṣṭiḥ kāryā divyauśadhiyogataḥ
 puṭitā piṣṭiḥ kāryā iti // GRhtCM_18.47-48:2 //

tāre hemākṛṣṭim āha ṣaḍityādi // GRhtCM_18.47-48:3 //

pūrvoktāyāṃ piṣṭyāṃ ṣaḍguṇagandhakadāhaḥ kāryaḥ punaḥ ṣaḍguṇaśīpayā kṛtvā nāgaṃ
 samuttārya sīsakamapahāya sā niṣpannā piṣṭi ṣoḍaśāṃśena tāre rūpye mipitā satī hemākṛṣṭiḥ
 syātkanakoddhāraṇaṃ bhavet tāmranāgādiṣu dhātuṣu hema sthitameva tata ākṛṣṭiśabdo yuktaḥ //
 GRhtCM_18.47-48:4 //

silver => gold

mākṣikanihataṃ śulbaṃ śilayā nihataṃ ca nāgatulyāṃśam /
 puṭitaṃ jambīrasaiḥ saindhavasahitaṃ pacetsthālyām // GRht_18.49 //

taccūrṇaṃ ghr̥tamadhukaṭaṅkaṇasahitaṃ ca guptamūṣāyām /
 tāre triguṇaṃ vyūḍhaṃ hemākṛṣṭirbhaveddivyā // GRht_18.50 //

nāgamāraṇavidhānamāha mākṣiketyādi // GRhtCM_18.49-50:1 //
 mākṣikeṇa nihataṃ māritaṃ yat śupvaṃ śīpayā manaḥśīpayā nāgaṃ ca nihataṃ māritaṃ
 ubhayaṃ tupyāṃśaṃ samabhāgaṃ kāryaṃ punar jambīrasaiḥ jambīradrāvaiḥ saindhavasahitam
 ubhayaṃ puṭitaṃ bhāvitaṃ satpacedvahninā pakvaṃ kuryāt // GRhtCM_18.49-50:2 //
 kva sthāpyāṃ mṛdbhājane ityarthaḥ // GRhtCM_18.49-50:3 //

copper + silver => gold

śulbaṃ balinā nihataṃ tikṣṇaṃ daradena nihatasamabhāgam /
 ekikṛtvā puṭayetpacen mātārasenaiva // GRht_18.51 //

tāre vyūḍhaṃ triguṇaṃ mārjārākṣanibhaṃ bhavettacca /
 liptaṃ rasena puṭitaṃ hemārdhena mātrayā tulyam // GRht_18.52 //

nāge tāre hemākṛṣṭimāha śupvamityādi // GRhtCM_18.51-52:1 //

bapinā gandhakena nihataṃ sat samabhāgaṃ tupyāṃsaṃ kuryāt iti śeṣaḥ //
 GRhtCM_18.51-52:2 //
 ubhayamekikṛtya saṃmiśrya mātārasenaiva nāriksīreṇa puṭayet paced iti śpokārthaḥ //
 GRhtCM_18.51-52:3 //
 hemākṛṣṭeravidhānamāha tāre ityādi // GRhtCM_18.51-52:4 //
 pūrvoktaṃ cūrṇaṃ śupbajaṃ tikṣṇajaṃ vā tāre triṅgaṃ vyūḍhaṃ vāhitaṃ sat
 mārjārākṣasaṃnibha otunetrābhaṃ tāraṃ bhavet // GRhtCM_18.51-52:5 //
 hemārdhena mātrayā tārārdhabhāgena parimāṇena hemnā tupyam anyūnādhikaṃ rasena
 payasā // GRhtCM_18.51-52:6 //

lead => gold

liptaṃ tadanu puṭitaṃ nāgaṃ hi rasena pādayuktena /
 kharparakasthaṃ kṛtvā kāryaṃ vidhinā dṛḍhaṃ tāpyam // GRht_18.53 //

nirguṇḍīrasabhāvitapuṭitaṃ śilayā vartitaṃ ślakṣṇam /
 tāvanmṛditapuṭitaṃ nirutthabhāvaṃ vrajedyāvat // GRht_18.54 //

tāre tannirvyūḍhaṃ yāvātpītaṃ bhavedruciram /
 hemasamena ca militaṃ mātrātulyaṃ bhavetkanakam // GRht_18.55 //

punarnāgavidhānamāha piptamityādi // GRhtCM_18.53-55:1 //
 triṅgaṃ yathā syāt tathā pādayuktena rasena caturthāṃśasahitasūtena saha nāgaṃ sīsaṃ
 kharparakasthaṃ mṛdbhājanakhaṇḍasthitaṃ kṛtvā vidhinā rasajñopadeśena dṛḍhaṃ tāpyam
 vahnīyutaṃ sat nihataṃ kuryāditi vākyārthaḥ // GRhtCM_18.53-55:2 //
 taccāha nirguṇḍītyādi // GRhtCM_18.53-55:3 //
 pakvaṃ nāgacūrṇaṃ śpakṣṇaṃ śreṣṭhavidhānaṃ yathā syāttathā śipayā vartitaṃ san
 nirguṇḍīrasabhāvitapuṭitaṃ pūrṇaṃ bhāvitaṃ gharmapuṭitaṃ paścātpuṭitaṃ vahnīpuṭitaṃ
 kuryāt // GRhtCM_18.53-55:4 //
 punaryāvannirutthabhāvaṃ aśiratvaṃ vrajet tāvanmṛditapuṭitaṃ marditapācītaṃ kuryād
 ityārthaḥ // GRhtCM_18.53-55:5 //
 taccāha tāre ityādi // GRhtCM_18.53-55:6 //
 tannirutthanāgacūrṇaṃ yāvātpītaṃ pītavaraṃ tāraṃ bhavet tāvadvāraṃ nirvyūḍhaṃ
 kuryāt // GRhtCM_18.53-55:7 //
 punarhemasamena kanakatupyāṃśena mātrātulyaṃ mipitaṃ sat ruciraṃ manoramam
 kanakaṃ sarvaṃ bhavedityārthaḥ // GRhtCM_18.53-55:8 //

svarṇamākṣika => gold

tāpyam cāṅgulisaṃjñam cūrṇaṃ kṛtvā tadantare dattvā /
 śulbasya guptamūṣā kāryā puṭitāpyatha ca dhmātā // GRht_18.56 //

hemnā militaṃ vidhinā mātrātulyaṃ bhavatyeva /
 tāpyavidhānamāha tāpyamityādi // GRhtCM_18.56:1 //

aṅgulisaṃjñāṃ tāpyaṃ svarṇamākṣikaṃ cūrṇaṃ kṛtvā tadantare taccūrṇam antare madhye
dattvā śulbasya tāmrasya guptamūṣā andhamūṣā kāryā tatra nale ityabhiprāyaḥ //
GRhtCM_18.56:2 //

sā mūṣā puṭitā dhātā kāryeti vidhānam uktam // GRhtCM_18.56:3 //
taccāha hemnetyādi // GRhtCM_18.56:4 //
pakvaṃ yanmākṣikacūrṇaṃ taddhemnā kṛtvā // GRhtCM_18.56:5 //

gold:: rañjana (??)

pādādijirṇasūte lihyāt patrāṇi hemakṛṣṭinām // GRht_18.57 //

krāmaṇayogena tato vilipya vidhinā nidhāya tulyādhaḥ /
paścāddhemnā sahitaṃ dhātāṃ mūṣodare samāvartya // GRht_18.58 //

yantraṃ haṇḍyāṃ pakvaṃ pañcamṛdāvāpya puṭapakvam /
pādādijirṇasūte pādādinā pādārdhasamānadinā jirṇo yo+asau sūtaḥ tasmin hemakṛṣṭinām
patrāṇi kaluṣakanakānām patrāṇi lihyāt krāmaṇayogena lepayedyāgāmiślokāt //
GRhtCM_18.57-58:1 //

taccāha krāmaṇetyādi // GRhtCM_18.57-58:2 //
tato rasalepānantaraṃ krāmaṇayogena kunaṭimākṣikaviṣam ityādinoktena vilipya tulyādhaḥ
tulyaṃ yathā syāttathā adhobhāge nidhāya mūṣodare dhātāṃ kuryāt // GRhtCM_18.57-58:3 //
punaḥ paścāddhemnā kanakena sahitaṃ āvartya dhātāṃ kuryāt // GRhtCM_18.57-58:4 //

gold:: production (?)

vakṣyāmi cālepaividhiṃ kramati ca sūto yathā hi patreṣu /
rañjati yena vidhinā samāsataḥ sūtarājastu // GRht_18.59 //

kṛtvālaktakavastraṃ liptamanusnehamupari cūrṇena /
avacūrṇitaṃ tu kṛtvā gandhakaśīlayā vidhānena // GRht_18.60 //

tadupari śṛtaṃ ca dattvā gandhakaśīlacūrṇaṃ ca sūtavare /
paścādvartiḥ kāryā pātre dhrtvāyase ca same // GRht_18.61 //

dīpaṃ pratibodhya tatastailaṃ dattvā tataḥ stokam /
pākaṃ yāmasyārdhaṃ svāṅge śītaṃ tataḥ kāryam // GRht_18.62 //

grhṇīyādatha sūtakṛṣṭiṃ liptā tatastena /
krāmaṇayogairliptvā puṭitā sā hemni nirdhmātā // GRht_18.63 //

taccāha yantramityādi // GRhtCM_18.59-63:1 //
vā yantraṃ pañcamṛdā vapmīkamṛt gairikaṃ khaṭikā saindhavaṃ iṣṭikā ceti pañcamṛdaḥ tayā
kṛtvā haṇḍyāṃ sthāpyāṃ pakvaṃ kāryam // GRhtCM_18.59-63:2 //
atha puṭapakvaṃ gajapuṭādinā pācyamityarthaḥ // GRhtCM_18.59-63:3 //
pepanavidhiṃ vakṣyāmi yathā patreṣu pepaḥ kāryaḥ punar yathā patreṣu kramati svaguṇān
prakāśayati punaryena vidhinā rañjanaṃ rāgaṃ dadāti samāsataḥ saṃkṣepataḥ vidhinā vidhānataḥ
sūtarāja evaṃvidho bhavet tamupāyaṃ vakṣyāmīti // GRhtCM_18.59-63:4 //

atha pepakrāmaṇaṃ rañjanavidhānamāha kṛtvāpaktakavastram ityādi //
GRhtCM_18.59-63:5 //

prathamam āpaktakam vastram apaktena rañjitam yadvastram tad āpaktakam anu paścāt sneham kaṅguṇyādīnām taipam piptam kāryam tattaipapiptavastropari vakṣyamāṇauśadhānām cūrṇena avacūrṇanam kuryāt taipapiptavastram gandhakaśīpayā avacūrṇitam kṛtvā tadupari dātavyam darśayati // GRhtCM_18.59-63:6 //

punastadupari gandhakaśīpācūrṇopari śṛtam dattvā punargandhakaśīpācūrṇam sūtavare sūtarājopari dattvā paścāttatkarāṇānantaram vartiḥ kāryā sā vartir āyase pohamaye same samabhūmau pātre dhṛtvā tatropari kāryā // GRhtCM_18.59-63:7 //

vidhyantaram darśayati dīpam ityādi // GRhtCM_18.59-63:8 //

tato varteḥ pātropari karāṇānantaram dīpam pratibodhya prajvāpya tato vāraṃvāraṃ stokamappam taipam dattvā yāvadyāmasya prahasya ardham syāttāvtpākam kuryāt iti śeṣaḥ // GRhtCM_18.59-63:9 //

tato+anantaram tatpatitam taipam svāṅgāśitam kāryam aṅge taipadravarūpe śarīre yathāsvam svayameva śitam yathā syāttathā kāryam // GRhtCM_18.59-63:10 //

taccāha grhṇīyād ityādi // GRhtCM_18.59-63:11 //

atha śītakarāṇānantaram // GRhtCM_18.59-63:12 //

sūtakṛṣṭim ca grhṇīyāt karmavit iti śeṣaḥ // GRhtCM_18.59-63:13 //

tato+anantaram sā sūtakṛṣṭi tena patreṇa pīptā satī krāmaṇayogair pīptvā hemni suvarṇe nirdhmātā kāryeti // GRhtCM_18.59-63:14 //

gold:: production

athavā daradaśilālair gandhakamākṣikapakvamṛtanāgaiḥ /
kaṅkuṣṭhapravālasahitaiḥ piṣṭaiśca kaṅguṇītaile // GRht_18.64 //

madhye sūto yukto mṛditaḥ khalve tathāyase vidhinā /
saṃsvedya vaṃśanalikām dolāyantreṇa sveditam tridinam // GRht_18.65 //

etairliptvā kṛṣṇaiḥ patram pūrvoktavīdhānena /
nāgam dattvā prakāṣam stokam stokam krameṇaiva // GRht_18.66 //

bhavati hi kanakam divyamakṣīṇam devayogyaṃ ca /
evam jāritasūte sakalāḥ khalu haṇḍikāḥ sarvāḥ // GRht_18.67 //

vidhyantaramāha athavetyādi // GRhtCM_18.64-67:1 //

darado hīngupah śīpā manohvā āpam haritāpam taiḥ gandhakaḥ pratītaḥ māksikam yatpakvam sindūrikṛtam mṛtanāgaśca taiḥ // GRhtCM_18.64-67:2 //

punaḥ kaṅkuṣṭhapravāpasahitaiḥ kaṅkuṣṭham viraṅgam pravāpam vidrumam tābhyām sahitaiḥ // GRhtCM_18.64-67:3 //

punaretaiḥ kaṅguṇītaipe jyotiṣmatītaipe piṣṭaiś cūrṇikṛtaiḥ madhye sūto yuktaḥ kārya ityagrīmaśpokasambandhāt // GRhtCM_18.64-67:4 //

taccāha madhye ityādi // GRhtCM_18.64-67:5 //

pūrvoktairauśadhaiḥ kṛtvā madhye auśadhāntaḥ sūto yuktaḥ kāryaḥ // GRhtCM_18.64-67:6 //

punarmardayitvā vaṃśanapikām riktodarām prati saṃsvedya dinatrayam dopāyantreṇa sveditam kuryādityarthaḥ // GRhtCM_18.64-67:7 //

taccāha pīptvetyādi // GRhtCM_18.64-67:8 //

etāni sveditauśadhāni samyuktāni taiḥ kṛṣṇaiḥ kṛṣṇapavaṇaiḥ pūrvoktavīdhānena
sūtakṛṣṭīvidhānena patraṃ pīptvā punaḥ prakāṣaṃ yathā syāt tathā stokam appamappaṃ kramaṇa
nāgaṃ dattvā kanakaṃ jāyate ityagrīmaśpokasambandhaḥ // GRhtCM_18.64-67:9 //

evaṃ kṛte sati akṣīnaṃ akṣayaṃ divyaṃ pravaraṃ devayogyam devā indrādayastadyogyam
kanakaṃ bhavati // GRhtCM_18.64-67:10 //

yukto+ayamarthaḥ // GRhtCM_18.64-67:11 //

evaṃ jāritasūte jāritakarmakṛte rase khapu niścitaṃ sarvā haṇḍikāḥ sarve dhātṛvādyāḥ sakapāḥ
saprāsavāḥ syurityarthaḥ // GRhtCM_18.64-67:12 //

relation between bija and gold (?)

nirbijaṃ samajirṇe pādaikenaiva śoḍaśāṃśena /

ardhena pādāyogaṃ pādenaikena tulyakanakaṃ ca // GRht_18.68 //

viśeṣamāha nirbijamityādi // GRhtCM_18.68:1 //

nirbijaṃ yathā syāttathā samajirṇaṃ pādena turyāṃśena phapaṃ dadāti tathā ardhena jirṇena
śoḍaśāṃśena phapaṃ dadāti ca punastardhena jirṇena tatpādāyogaṃ tatpādena ekena
tatpādāyogaṃ phapaṃ dadātīti sarvatra vācyam // GRhtCM_18.68:2 //

tulyakanakaṃ ca jirṇaṃ pūrṇaṃ phapaṃ dadātīti // GRhtCM_18.68:3 //

tārākṛṣṭi

tārākṛṣṭiṃ vaksye mṛtavaṅgaṃ tālakena tulyāṃśam /

lambitamatha nirdhmātaṃ tāmraṃ tārachaviṃ vahati // GRht_18.69 //

hemākṛṣṭyanantaraṃ tārākṛṣṭiṃ vaksye ahaṃ kaviḥ kathayāmi mṛtavaṅgaṃ māritaṃ vaṅgaṃ
tāpakena haritāpeneti // GRhtCM_18.69:1 //

atha tāmraṃ tūpyāṃśam pambitaṃ vistirṇaṃ yathā syāt tathā nirdhmātaṃ sat tārachaviṃ
vahati rūpyadyutiṃ prāpnotītyarthaḥ // GRhtCM_18.69:2 //

paścānnāgaṃ deyaṃ prakāśamūśāsu nirmalaṃ yāvat /

tāvad dhmātaṃ vidhinā sunirmalaṃ nistarāṅgaṃ tu // GRht_18.70 //

taccāha paścādityādi // GRhtCM_18.70:1 //

paścādvaṅgatāmrayogānantaraṃ prakāśamūśāsu yāvat nirmapaṃ mapavarjitaṃ
syāttāvannāgaṃ deyaṃ punaryāvannirmapam ujjvapaṃ nistarāṅgaṃ nāgormivarjitaṃ syāt
tāvadvidhinā dhmātaṃ kuryādityarthaḥ // GRhtCM_18.70:2 //

??

tālaśilāsarjikābhiḥ saindhavalavaṇena nayanahitasahitaiḥ /

ekaikaṃ sahitaṃ vā vedhaṃ dattvā punaḥ śulbe // GRht_18.71 //

chagaṇaṃ māhiṣatakraṃ snuhīkṣīreṇa sarpiṣā kramaśaḥ /

sagūdadugdhamadhuvimiśraiḥ kramaśo vedhe niṣekaśca // GRht_18.72 //

viśeṣamāha tāpetyādi // GRhtCM_18.71-72:1 //

tāpaṃ haritāpaṃ śipā manohvā sarjikā pratītā tābhiḥ saindhavaṃ ca tat pavaṇaṃ ca tena nayanahitasahitaiḥ etaiḥ kṛtvā ekaikaṃ pṛthaktvena vā sahitam ekatvena punaḥ śupve tā mre vedhaṃ pratidadhyāditi // GRhtCM_18.71-72:2 //

tā ravedhaniṣekānyāha chagaṇaṃ ityādi // GRhtCM_18.71-72:3 //

chagaṇaṃ vanotpannaṃ māhiṣaṃ takraṃ mahiṣyāḥ idaṃ māhiṣaṃ snuhikṣireṇa sehuṇḍadugdhenā saha punaḥ sarpiṣā ghr̥tena saha guḍadugdhamadhubhir miśraiḥ mipitaṃ kṛtvā kramaśo vedhakarmaṇi niṣekaḥ kāryaḥ // GRhtCM_18.71-72:4 //

tārakṣṭī; copper => silver

kāñcī brāhmī kuṭīlaṃ tālakaṃ samabhāgayojitaṃ dhātāṃ /
śulbaṃ viddhāmanena tu tā rākṣṭīrbhaveddivyā // GRht_18.73 //

tārakṣṭīmāha kāñcīyādi // GRhtCM_18.73:1 //

kāñcī svarṇamākṣikaṃ brāhmī somāhvā kuṭīpaṃ śīsaṃ tāpakaṃ pratītaṃ etatsamayojitaṃ samāṃśamepitaṃ sat dhātāṃ kuryāt punaranena kāñcīyādigaṇena viddhaṃ śupbaṃ divyā manoramā tā rākṣṭīrbhavet // GRhtCM_18.73:2 //

silver:: optimization

evaṃ tā rākṣṭīrliptvā viddhā rasena sārītena /
tāraṃ karoti vimalaṃ lepaṃ vā pādajirṇādi // GRht_18.74 //

iti miśrikṛtavidhaṃ kramitaṃ tvatha māṭṛkātulyam /
tāradalaṃ bhavati chedanatāḍananikaṣaiśca nirdoṣaṃ // GRht_18.75 //

tārakṣṭīmāha evamityādi // GRhtCM_18.74-75:1 //

evaṃ uktavidhānena sārītena sāraṇākarmakṛtena pīptvā viddhā sati tā rākṣṭīrbhavet // GRhtCM_18.74-75:2 //

punariyaṃ tā rākṣṭīḥ tāraṃ vimapaṃ mapavarjitaṃ karoti vā pādajirṇādi pādena jirṇaṃ yasmin ādisabdād ardhasamagrahaṇaṃ kāryaṃ tat pepamiti // GRhtCM_18.74-75:3 //

viśeṣamāha itityādi // GRhtCM_18.74-75:4 //

iti pūrvoktavidhānena miśrikṛtaṃ mipitaṃ viddhaṃ kramitaṃ māṭṛkātupyaṃ samāṃśaṃ sat tāradapaṃ rūpyapatraṃ bhavati tadrūpyadapaṃ chedanatāḍananikaṣaiḥ chedanāṃ khaṇḍanaṃ tāḍanaṃ ghanaghātaḥ nikaṣaṃ śipopari parikṣaṇaṃ tairiti tāpaiśca nirdoṣaṃ tadbhavati // GRhtCM_18.74-75:5 //

evaṃ vedhavidhānaṃ śāstravidhijñena karmakuśalena /
jñātvā gurūpadeśaṃ kartavyaṃ karmanipuṇena // GRht_18.76 //

evaṃ amunā prakāreṇa śāstravidhijñena śāstrasya vidhiṃ jānātīti saḥ tena karmanipuṇena saṃskārapravīṇena kuśapena kartrā gurūpadeśaṃ gururuktapakṣaṇo granthādu tasya upadeśaṃ jñātvā vedhavidhānaṃ kartavyam ityārthaḥ // GRhtCM_18.76:1 //

iti rasarājasya vidhau vedhavidhānaṃ prasaṃgataḥ proktaṃ /
adhunā proktānapi vakṣyāmi rasāyane yogān // GRht_19.1 //

atha bhakṣaṇavidhānamāha itītyādi // GRhtCM_19.1:1 //

rasarājasya vidhau rasendrakarmavidhāne vedhavidhānaṃ prasaṅgataḥ prastāvataḥ proktaṃ
na tu svaprajñāsamaṃ // GRhtCM_19.1:2 //

adhunā proktānapi api śabdādanubhūtānapi rasāyane jarāvyaḍhināśanavidhau yogān
dravyasamudāyātkān vakṣyāmi kathayāmitīyārthaḥ // GRhtCM_19.1:3 //

kṣetrikaraṇa (śarīraśodhana)

ādau prātaḥ prātaḥ saindhavayuktaṃ ghṛtaṃ pibettridinaṃ /
tadanu kvāthaṃ tridinaṃ yuñjīyāt ketakītanujam // GRht_19.2 //

vidhinā svedyo dehaḥ kartavyo vārtikendreṇa /
kvathitaṃ kaṭurohiṇyāḥ saṃśodhanam anuprayuñjīta // GRht_19.3 //

tadanu ca śuddhādūrdhvaṃ śleṣmānte recite sakalam /
yāvakaḥpathyaṃ tridinaṃ ghṛtasahitaṃ tatprayuñjīta // GRht_19.4 //

kāyaśodhanamāha ādāvityādi // GRhtCM_19.2-4:1 //

prathamam prātaḥ prātaḥ pratyūṣe tridinaṃ saindhavamipitaṃ ghṛtam ājyam pibet //
GRhtCM_19.2-4:2 //

anyasaṃyogamāha tadanu ghṛtasaindhavānantaram ketakītanujam kvāthaṃ ketakyāḥ tanuḥ
śarīram tasmājjātaṃ ketakīmūpasambhavam ityārthaḥ aṅge'pyanukte vihitam tu mūpaṃ iti nyāyāt
tridinaṃ prayuñjīyādityārthaḥ // GRhtCM_19.2-4:3 //

vidhyantaram āha vidhinetyādi // GRhtCM_19.2-4:4 //

tato vidhinā svedavidhānena dehaḥ śarīram vārtikendreṇa rasasaṃpradāyavidā svedyaḥ
svinnaḥ kartavyaḥ // GRhtCM_19.2-4:5 //

anyatkim kaṭurohiṇyāḥ tiktāyāḥ kvathitaṃ prasādhitam samyak śuddhikaraṇam anuprayuñjīta
svedānantaram ityabhiprāyaḥ // GRhtCM_19.2-4:6 //

vidhyantaramāha tad ityādi // GRhtCM_19.2-4:7 //

tadanu kaṭukarohiṇisevanānantaram śuddhād ūrdhvaṃ yathā syāt tathā śpeṣmāntarecite sati
yathā śpeṣmaṇo+antaḥ syāttathā recite sati tridinaparimāṇam yāvakaḥpathyaṃ ghṛtasahitaṃ
prayuñjīteti // GRhtCM_19.2-4:8 //

punarapi ca pānayogaṃ vakṣyāmi ca sakalabhuvanahitakṛtaye /
pītvā prathame yāme coṣṇodakasamamidaṃ cūrṇam // GRht_19.5 //

pathyāsaindhavadhātrīmaricavacāguḍaviḍaṅgarajanīnām /
śuñṭhīpippalyor api cūrṇam tridinaṃ prayuñjīta // GRht_19.6 //

amunā śuddhaśarīraḥ parihatasaṃsargadoṣabalī /
pītvā payasā sahitaṃ yāvakaḥpathyaṃ bhavedcchuddhaḥ // GRht_19.7 //

vidhyantaramāha punarapītyādi // GRhtCM_19.5-7:1 //

punarapīti yāvakaḥpathyayogānantaram ca punaḥ pānayogaṃ vakṣyāmi kimarthaṃ
sakapabhuvanahitakṛtaye samastasaṃsārahitakaraṇāya idaṃ vakṣyamāṇam cūrṇam pathyādyam
uṣṇodakasamaṃ taptajapena saha prathamayāme prathamapraharāntaḥ pītvā śuddhaśarīro bhaved
ityāgāmiśpokasaṃbandhāt // GRhtCM_19.5-7:2 //

śodhanāya cūrṇamāha pathyetyādi // GRhtCM_19.5-7:3 //

pathyā haritakī saindhavam pratītaṃ dhātrī āmapakam marīcam uṣaṇam vacā ugragandhā
guḍaḥ pratītaḥ viḍaṅgam krmighnam rajanī haridrā śunṭhīpippapyor apīti śunṭhī nāgaram pippapī
māgadhī āsām auśadhīnām cūrṇam tridinaṃ prayuñjīta // GRhtCM_19.5-7:4 //

uṣṇajapasamamiti jñeyam // GRhtCM_19.5-7:5 //

amunetyādi /

amunā vakṣyamāṇavirecanena yāvakādinā śuddhaśarīraḥ san parihatasaṃsargadoṣabapī
bhavati saṃsargeṇa ye doṣāḥ śarīrābhyantarāste saṃsargadoṣāḥ te parihatā jīta yena saḥ
parihatasaṃsargadoṣaḥ tena bapī bapayuktaḥ doṣanivṛttau guṇapravṛttir ityavaśyam //
GRhtCM_19.5-7:6 //

kiṃ kṛtvā parihatadoṣaḥ amunā payasā uṣṇodakena yāvakaṃ apaktaṃ pītvā śuddho
bhavedityarthaḥ // GRhtCM_19.5-7:7 //

akṛtakṣetrikaraṇe rasāyanam yo naraḥ prayuñjīta /

tasya krāmāti na rasaḥ sa rasaḥ sarvāṅgadoṣakṛdbhavati // GRht_19.8 //

saṃśodhanasyākaraṇe doṣamāha akṛtetyādi // GRhtCM_19.8:1 //

yo naraḥ pumān akṛtakṣetrikaraṇe dehe iti śeṣaḥ na kṛtam akṛtam kṣetrikaraṇam yasmin
tasminsati rasāyanam jarāvyaḍhivināśanaauśadham prayuñjīta tasya puṃso raso na krāmāti
svaguṇāna prakāśayati tarhi kiṃ sarvāṅgadoṣakṛdbhavati bāhucaraṇādiṣu ṣaṭsvaṅgeṣu vikārakṛt
syāt // GRhtCM_19.8:2 //

iti śuddho jātabalaḥ śālyodanayāvakākhyamudgarasaḥ /

kṣetrikṛtanijadehaḥ kurvīta rasāyanam vidhivat // GRht_19.9 //

rasāyanādhikāratvam āha itītyādi // GRhtCM_19.9:1 //

pūrvoktavidhānena śuddhaḥ san yo jātabapo bhavati sa kṣetrikṛtanijadehaḥ akṣetram kṣetram
kriyata iti kṣetrikṛto nijadehaḥ śarīram yena saḥ matimān rasāyanam vidhivatprakurvīta //
GRhtCM_19.9:2 //

kaiḥ jātabapaḥ śāpyodanam ca yāvakākhyam ca mudgāśca taiḥ // GRhtCM_19.9:3 //

suratarutailaghṛtamadhudhātrīrasapayāṃsi nirmathya /

pītvā viśuddhakoṣṭho bhavati pumānantaritaśuddhaḥ // GRht_19.10 //

māsena kāntimedhe dvābhyām praśamayati doṣanikaram ca /

māsatritayena punaḥ svādamaravapurmahātejāḥ // GRht_19.11 //

vidhyantaramāha suratarvityādi // GRhtCM_19.10-11:1 //

antaritaśuddhaḥ antaritam śuddham yasya saḥ grahaṇīrogādivarjita ityarthaḥ etāni auśadhāni
nirmathya pītvā viśuddhakoṣṭho bhavati viśuddham mapavarjitam koṣṭham udaram
kasyetyevamvidho bhavati // GRhtCM_19.10-11:2 //

tāni kāni suratarutaipetyādīni suratarur devavṛkṣaḥ tattaipapeṣaṇam taipamityarthaḥ ghṛtam
ājyam madhu kṣaudram dhātrīrasaḥ āmapakīsapipam payo dugdham etāni sarvāṇi nirmathya
ekikṛtyetyarthaḥ // GRhtCM_19.10-11:3 //

etadauśadhabhākṣaṇaguṇam māsakrameṇāha māsenetyādi // GRhtCM_19.10-11:4 //

asya auṣadhasya māsena māsapramāṇena bhakṣaṇāt kāntir bhavati medhā ceti dvābhyāṃ
 dvimāsābhyāṃ doṣanikaraṃ gadasamudāyaṃ praśamayati śāntiṃ nayati punarmāsātritayena
 trimāsapramāṇena svāt svasāmānyaśarīrāt amaravapurdevaśarīro mahātejāḥ dīptimān
 syādityarthaḥ // GRhtCM_19.10-11:5 //

suradārutailamājyaṃ triphalārasasamyutaṃ ca samabhāgam /
 pītaṃ tat saptāhānnayanavikāraṃ śamaṃ nayati // GRht_19.12 //

yogāntaramāha suradārvityādi // GRhtCM_19.12:1 //

suradārutaipam devadārutaipam ājyaṃ ghṛtaṃ triphapārasasamyutaṃ triphapāyā rasena
 draveṇa saṃyutaṃ sahitaṃ ca punaḥ samabhāgam tupyāṃśaṃ tatpītaṃ sat saptāhāt
 saptadinapramāṇataḥ nayanavikāraṃ netrasaṃbhavaṃ rogaṃ śamaṃ nayati śāntiṃ prāpayati //
 GRhtCM_19.12:2 //

suratarutailam saghṛtaṃ pītvā śālyodanaṃ ca sakṣīram /
 jīrṇāhāre bhuktvā harati hi sakuṣṭhān pīnasādīmśca // GRht_19.13 //

yogāntaramāha suratarutaipam ityādi // GRhtCM_19.13:1 //

devadārutaipam saghṛtaṃ sājyaṃ etadubhayaṃ pītvā sakṣīram śāpyodanaṃ bhuktvā
 saṣṭīkaudanam ityabhiprāyaḥ punarjīrṇāhāre pratidinaṃ dināntavīradvaye veditavyam //
 GRhtCM_19.13:2 //

ca punaḥ sakuṣṭhān kuṣṭhaiḥ saha vartante evaṃvidhān pīnasādīn rogān harati dūrīkaroti //
 GRhtCM_19.13:3 //

ghṛtasahitaḥ pittakṛtāntailayukto vātasāmbhavān rogān /
 guḍasahito madhunā vā kaphajān hantyamamadārurasāḥ // GRht_19.14 //

yogāntaramāha ghṛtasahita ityādi // GRhtCM_19.14:1 //

amaradāruraso devadārurajapam ghṛtasahitaṃ ājyamiśritaḥ pittakṛtān rogān harati nāśayati //
 GRhtCM_19.14:2 //

punastaipayutastaipena miśrito devadārurasāḥ vātasāmbhavān rogān hanti //
 GRhtCM_19.14:3 //

punarguḍasahitaḥ vā madhunā kṣaudreṇa sahito devadārurasāḥ vātasāmbhavān rogān hanti //
 GRhtCM_19.14:4 //

punar guḍasahitaḥ vā madhunā kṣaudreṇa sahito devadārurasāḥ kaphajān rogān hantīti
 vākyaṛthaḥ // GRhtCM_19.14:5 //

varjītakāṃjikaśākaṃ payasā śālyodanaṃ ca yuñjīta /
 dvicatuṣṣaṭpalamānaṃ mātrādhama madhyamajyeṣṭhāḥ // GRht_19.15 //

rasāyane bhojyābhojyamāha varjītyādi // GRhtCM_19.15:1 //

varjītakāṃjikaśākaṃ varjītaṃ kāñjīkaṃ sauvīraṃ śākaṃ vāstukādi ca yasmin tattathā payasā
 kṣīreṇa saha śāpyodanaṃ bhūñjīta // GRhtCM_19.15:2 //

punaḥ śāpyodanaṃ kiyanmānaṃ dvicatuṣṣaṭpapamānaṃ // GRhtCM_19.15:3 //

atra mātrādhama madhyamajyeṣṭhā dvicatuṣṣaṭpapapramāṇā adhamamadhyamottamabapeṣu
 prayojyetyarthaḥ // GRhtCM_19.15:4 //

tadanu pātanaśuddhaṃ sūtakaṃ āroṭaṃ aśnīyāt /
svedanamūrchothhāpanapātanarodhāśca niyamaśca // GRht_19.16 //

abhraḥkaśahitaḥ pātyo vidhinā yāvastthiro bhavati /
athavā māḥṣikaśahitaḥ pātyaḥ sūto vidhānena // GRht_19.17 //

ityāroṭaḥ sūtaḥ kṣetrīkaraṇe niyujyate prathamam / GRht_19.18ab

atha rasayogaṃ māha tadityādi // GRhtCM_19.16-18ab:1 //

tadanu pathyamātropayogaṃ nantaram pātanaśuddhaṃ pātanena śuddhaṃ sūtakaṃ āroṭaṃ eva
sāmānyam evāśnīyāt bhakṣayet // GRhtCM_19.16-18ab:2 //

ca punaḥ svedanamūrchothhāpanarodhāśca svedanam ca mūrchā ca utthāpanam ca pātanāni ca
nirodhaśceti dvandvaḥ ete yadyapi santi niyamaśca yadyapyasti tathāpyāroṭaḥ pātanena syād
ityarthaḥ // GRhtCM_19.16-18ab:3 //

prasaṅgataḥ pātanamāha abhraketyādi // GRhtCM_19.16-18ab:4 //

sūtaḥ abhrakāśahitaḥ gaganamilitaḥ san pātyaḥ // GRhtCM_19.16-18ab:5 //

kena vidhānena ḍamarukayantrādinā // GRhtCM_19.16-18ab:6 //

punastāvadyāvastthiro bhavati // GRhtCM_19.16-18ab:7 //

athavā vidhyantare sūto māḥṣikaśahitaḥ pātyo vidhānena ayamapi yāvastthiro bhavati //

GRhtCM_19.16-18ab:8 //

rasāyane sūtasya āroṭādividhānamāha itityādi // GRhtCM_19.16-18ab:9 //

āroṭa itī pūrvoktena pātanakarmanā ūrdhvādastiryagbhavena sādhitā āroṭaḥ saḥ prathamam
yathā syāttathā rasāyane jarāvyaḍhināśane niyujyate iti // GRhtCM_19.16-18ab:10 //

athavā kalkayogena rasādisambhūtena raso bhasma kṛtvā // GRhtCM_19.17:1 //

athavā bhasma ca kṛtvā baddho vā kalkayogena // GRht_19.18cd //

māḥṣikaśilājatuloḥacūrṇapathyākṣaviḍaṅgaghṛtamadhuhīḥ /

saṃyuktaṃ rasamādaḥ kṣetrīkaraṇāya yuñjīta // GRht_19.19 //

dvividhaṃ bhasma ūrdhvaḥ tapabhasma ca varṇabhedena ṣaḍvidhaṃ śvetam bhasma pītam
bhasma haritam bhasma raktaṃ bhasma kṛṣṇam bhasma karburam bhasma iti ṣaḍvidhaṃ tatkrtvā
kṣetrīkaraṇe niyujyate prathamam // GRhtCM_19.18cd-19:1 //

rasayogaṃ māha māḥṣiketyādi // GRhtCM_19.18cd-19:2 //

māḥṣikaṃ tāpyam śīpājatu prasiddhaṃ pohacūrṇam māritamuṇḍasya rajaḥ pathyā haritakī
akṣo vibhītaḥ viḍaṅgam kṛmighnam ghṛtam ājyam madhu kṣaudram etaiḥ samprayuktaṃ rasam
kṣetrīkaraṇāya prayuñjītetī vākyārthaḥ // GRhtCM_19.18cd-19:3 //

iti kalkīkṛtasūtam ghanakāntamadhughṛtādisaṃyuktaṃ /

bhuktvāmaratāṃ gacchetkṣetrīkaraṇam pradhānamidaṃ // GRht_19.20 //

ityuktavidhānena kapkīkṛtaṃ sūtam bhuktvā amaratāṃ devatvam gacchet //
GRhtCM_19.20:1 //

iti kiṃ ghanakāntamadhughṛtādisaṃyuktaṃ ghano+abhraḥkaḥ kāntam pohajāti madhu
kṣaudram ghṛtam ājyam ādiśabdāt sitā grāhyā etaiḥ saṃyuktaṃ sat kapkīkṛtaṃ idaṃ ca pradhānam
kṣetrīkaraṇam kṣetrī kriyate'neneti // GRhtCM_19.20:2 //

ityāroṭakriyā // GRhtCM_19.20:3 //

atha kṛṣṇaṃ vā pītaṃ vā saṃyojyaṃ ghaṇaṃ śikhiprabhaṃ bahuśaḥ /
surabhīkṣīraṇiṣiktaṃ gatagiridoṣaṃ rasāyane yojyaṃ // GRht_19.21 //

atha patrābhrakriyā // GRhtCM_19.21:1 //

kṛṣṇaṃ śyāmavarṇaṃ ghaṇaṃ abhraṃ pītaṃ pītavarṇaṃ ghaṇaṃ vā bahuśo naikavāraṃ
śikhiprabhaṃ agniprabhaṃ sat surabhīkṣīraṇiṣiktaṃ secitaṃ kāryaṃ punargatagiridoṣaṃ yathā
syāttathā gatā girijā doṣā mahīdharasaṃbhavā doṣā yasmāt tadevaṃ saṃśodhayitvā tat ghaṇaṃ
rasāyane jarāvvyādhivināśakaraṇe yojyaṃ // GRhtCM_19.21:2 //

niścandrikamapi śuddhaṃ viḍaṅgatriphalājyamadhusamāyuktam /
pratidivasam palamekaṃ bhuktvā kṣīrāśano vidhinā // GRht_19.22 //

abhrakayogamāha niścandrikamityādi // GRhtCM_19.22:1 //

ghanaṃ niścandrikamapi śuddhaṃ candrikārahitamapi nirdoṣaṃ
viḍaṅgatriphapājyamadhurasamāyuktam kṛmighnahaṇitakīvibhītakāmapakaghṛtakṣaudramipitaṃ
pratidivasam pratidinaṃ ekapapapramāṇaṃ sarvaṃ bhuktvā vidhinā śuddhaśarīraavidhānena
kṣīrāśano bhavet kṣīreṇa saha śāpyodanāśanaṃ samācaredityarthaḥ // GRhtCM_19.22:2 //

trikaṭukaviḍaṅgatriphalāmākṣikaśilājatuyutaṃ vyoma /
kṣīraudanam aśnīyājīvatī jantuḥ śataṃ varṣam // GRht_19.23 //

taccāha trikaṭuketyādi // GRhtCM_19.23:1 //

vyoma abhrakam trikaṭukaviḍaṅgatriphapāmākṣikaśilājatuyutaṃ
pippapīmaricanāgarahaṇitakīvibhītakāmapakakṣaudraśilājatumipitaṃ aśnīyād bhakṣayet //
GRhtCM_19.23:2 //

punaḥ kṣīraudanam pathyamaśnīyāt // GRhtCM_19.23:3 //

eva kṛte sati jantuḥ śataṃ jīvati jantujanyuśarīriṇaḥ ityamarahaḥ // GRhtCM_19.23:4 //

iti patrābhrakaparakriyā // GRhtCM_19.23:5 //

ityevamādayo+anye kāñjikayuktāśca kīrtitā bahuśaḥ /
patrābhrakaprayogā varjyā niryuktikāste hi // GRht_19.24 //

abhrakasyottarottaraṃ darśayannāha itītyādi // GRhtCM_19.24:1 //

ityevamādayaḥ iti pūrvoktā yogā ādayo yeṣāṃ te anye kāñjikayuktāśca kāñjikenāranāpena
yuktāḥ yogīkṛtāḥ granthāntare rasāvatārādau bahuśaḥ kīrtitāḥ kathitāḥ te patrābhrakayogāḥ
niryuktikāḥ niryukte bhavā ikpratyaṃyāntās te varjyāḥ sevane'yogyā ityarthaḥ //
GRhtCM_19.24:2 //

ye patrābhrakayogā rasāyanārthaṃ kīrtitā vidhinā /
ajñātadravyaguṇaistairupaḍiṣṭo jarāmṛtyuḥ // GRht_19.25 //

avidhinā patrābhrakayogo vikāryetyata āha ya ityādi // GRhtCM_19.25:1 //

ye ajñātadravyaguṇaiḥ ajñātā dravyāṇaṃ abhrādīnaṃ guṇā yais tair evaṃvidhaiḥ puṃbhiḥ
vidhinā sāmānyavidhānena patrābhrakayogāḥ rasāyanārthaṃ kīrtitās tair eva jarā mṛtyuśca
upaḍiṣṭaḥ jarā pāpityaṃ mṛtyur vyādhiḥ // GRhtCM_19.25:2 //

aprāptalokabhāvaṃ ghaṇo+asya jaṭharāgnimupaśamaṃ nayati /
agniṃ vināpi naśyati paribhūto vividharogagaṇaiḥ // GRht_19.26 //

jarāmṛtyorupadeśe hetumāha aprāptetyādi aprāptapokabhavaṃ yathā syāttathā asya kartuḥ
ghanaḥ // GRhtCM_19.26:1 //

jaṭharāgniṃ vināpi pumān naśyati nāśaṃ prāpnoti // GRhtCM_19.26:2 //

kiṃbhūtaḥ san vividharogagaṇaiḥ nānārogaśamūhaiḥ paribhūto vijitaḥ san iti vākyārthaḥ //
GRhtCM_19.26:3 //

kāṣṭhe sthitam api ghanapaṭapamadye'pi abhre'bhrasattvaṃ sthitam tadāha abhrasatvaṃ
ghanasāraṃ ghanapaṭape sthitamapi nijakāryaṃ svakīyakṛtyaṃ tathā na kurute vahniragniḥ //
GRhtCM_19.26:4 //

kāṣṭhe dāruṇi sthitaḥ san nijakāryaṃ na kurute tu punaḥ yathā gḥṛtaṃ payasi dugdhe sthitam
sat svikāryaṃ na kurute cāgrahir iva dhanasthamiva madhye sthitam kāryaṃ kurute'tiniḥṣṭam sat
pṛthagbhūtam sat nijakāryaṃ kuruta iti bhāvaḥ // GRhtCM_19.26:5 //

abhra:: inedible

abhrasya rasāyanināṃ bhakṣyamīha kīrtitaṃ paraṃ satvam /
trividhaṃ gaganamabhakṣyaṃ kācaḥ kiṭṭam ca pattrarajaḥ // GRht_19.27 //

bhakṣyābhakṣyam abhramāha abhrasyetyādi // GRhtCM_19.27:1 //
abhrakasatvamiha kṣetrikaraṇe rasāyanināṃ jarāvvyādhivināśecchūnāṃ paraṃ utkṛṣṭam
bhakṣyaṃ aśanayogyam kīrtitam // GRhtCM_19.27:2 //

punastrividhaṃ triprakāraṃ gaganamabhram abhakṣyaṃ abhojyam // GRhtCM_19.27:3 //
kiṃ tat kācaḥ kācarūpaṃ kiṭṭam maparūpaṃ pattrarajaḥ sāmānyābhracūrṇam ceti
trividhamityārthaḥ // GRhtCM_19.27:4 //

ādau ghanaloharajastriphalārasabhāvanaiś ca nirghṛṣṭam /
kurvītāñjanasadrśaṃ sthagitavastreṇa sūryakaraiḥ // GRht_19.28 //

itthaṃ ślakṣṇaṃ kṛtvā vividhakāntalohacūrṇasamam /
lohaghanam ca tadevaṃ bhṛṅgeṇa ca sādhyed bahuśaḥ // GRht_19.29 //

triphalāghṛtamadhumiśritam amṛtam idaṃ māsasthitaṃ dhānye /
śastrakātorikasamputamadhyagataṃ pūjitaṃ mantraiḥ // GRht_19.30 //

māsenā tu taduddhṛtya jñātvā balaṃ tatprayuñjita /
kāntam vinātha gaganam gaganam vinā tathā ca kāntam // GRht_19.31 //

sthaulyaṃ paṭalaṃ kācam timirārbudakarṇanāśūlāni /
hantyarśāmsi bhagandaramehaplihādi pālityam // GRht_19.32 //

etatkurvanmatimān gorasamastupradhānam aśnīyāt /
jāṅgalamudgājyapayaḥ sālyodanam brahmacaryeṇa // GRht_19.33 //

adhunā ghanasattvapohasādhanam āha ādāvityādi // GRhtCM_19.28-33:1 //

ādau prathamam ghanapoharajaḥ ghanamabhrasatvam poharajaḥ kāntacūrṇam
triphapārasabhāvanaiḥ harītakīvibhītakāmapakadravapuṭanair nirghṛṣṭam sat añjanasadṛṣam
sauvīrāñjanatupyam kurvīta kaiḥ kṛtvā sūryakaraiḥ kena sthagitavastreṇa ācchādītaṭena
vastreṇācchādya sūryakarasannidhau dhāryamityarthaḥ // GRhtCM_19.28-33:2 //

itthamityādi // GRhtCM_19.28-33:3 //

itthamamunā prakāreṇa śpakṣṇam añjanasannibham yathā syāt tathā ghanasatvakāntam kṛtvā
punarpohaghanam poḥam muṇḍādi ghanam abhrasatvam etadubhayam
vividhakāntapohacūrṇasamam vividhā nānājātayaḥ ayaskāntabhedāḥ teṣām cūrṇam tatsamam kṛtvā
bhṛṅgeṇa ca bahuśo+anekavāraṃ sādhyedbhāvayedityarthaḥ // GRhtCM_19.28-33:4 //

taccāha triphapetyādi // GRhtCM_19.28-33:5 //

tadbhṛṅgarājena bahuśo bhāvitaṃ ghanasatvakāntam idam amṛtam sudhāsamaṃ na
mṛtamamṛtam tat triphapāmadhughṛtamīṣṛitam harītakīvibhītakāmapakaghṛtakṣaudramipitam
dhānye kasyacidannasyāntaḥ māsasthitaṃ kuryāt māsaikaparimāṇam tatra vidhātavyamiti
vyaktiḥ // GRhtCM_19.28-33:6 //

kimviśiṣṭam mantraiśca sampūjitam // GRhtCM_19.28-33:7 //

tathā mantrastu /

mandāramāpākupitāpakāyai kapāpamāpānkitāśekharāya /

divyāambarāyai ca digambarāya namaḥ śivāyai ca namaḥ śivāya /

ityādibhiḥ // GRhtCM_19.28-33:8 //

taccāha māsenetyādi // GRhtCM_19.28-33:9 //

dhānyānmāsenā māsaikaparimāṇenoddhṛtya bahirnitvā punarapi bapam jñātvā prayuñjita
bhoktre dadyāt atha viśeṣam darśayati kāntam vinā abhrakasatvameva kṛtvā prayuñjita ca
punargaganam vinā kāntam kevapam pūrvavidhānena sādhyaitvā prayuñjītyarthaḥ //
GRhtCM_19.28-33:10 //

phapamāha sthaupyam ityādi // GRhtCM_19.28-33:11 //

sthaupyamiti medorogaḥ paṭapakācatimirāni netrarogāḥ arbudam granthiviśeṣaḥ karṇanādaḥ
pratītaḥ sūpamaṣṭavidham etāni hanti arśāmsi gudajāni bhagandaramehappihādi bhagandaraḥ
gudavraṇam mehaḥ pramehaḥ bijavikāraḥ ppīhā ppīharogaḥ ete rogā ādiryasya tat hanti pāpityam
jarām ca nāśayātītyarthaḥ // GRhtCM_19.28-33:12 //

pathyam āha etadityādi // GRhtCM_19.28-33:13 //

etanniṣpannauśadhabhākṣaṇam kurvan matimān puruṣaḥ gorasamastupradhānam goraso
godugdham mastu dadhimastu evampradhānamannaśnīyāt bhuñjita // GRhtCM_19.28-33:14 //

punarjāṅgapamudgājyapayo+aśnīyāt jāṅgapasyedaṃ jāṅgapam svappāmbuśākhīdeśaḥ
jāṅgapam mudgaḥ pratīto+annaviśeṣaḥ ājyam ghṛtam payo dugdham vā sapipam
yanmudgājyapayaḥ taccāśnīyāt // GRhtCM_19.28-33:15 //

ca punaḥ śāpyodanamaśnīyāt // GRhtCM_19.28-33:16 //

etatsarvam brahmacaryeṇa kartavyamityarthaḥ // GRhtCM_19.28-33:17 //

iti satvābhrakriyā // GRhtCM_19.28-33:18 //

ghanasatvapādajirṇaḥ kāntajirṇo yattikṣṇasamajirṇaḥ /

kṣetrikaraṇaḥ paramaḥ prayujyate'pi punarāroṭaḥ // GRht_19.34 //

atha jirṇarasasyādhikeyam darśayannāha ghanetyādi // GRhtCM_19.34:1 //

ghanasatvam pādapramāṇam jirṇam yasmin saḥ // GRhtCM_19.34:2 //

kāntajirṇa iti pādapramāṇakāntajirṇa ityarthaḥ // GRhtCM_19.34:3 //

punastikṣṇaṃ samaṃ jīṛṇaṃ yasminnevaṃvidho rasaḥ // GRhtCM_19.34:4 //
 kṣetrikaraṇaṃ pradhānaṃ sarvatreyarthaḥ /
 baddho yaḥ khoṭatāṃ yāto dhmāto dhmātaḥ kṣayaṃ vrajet /
 khoṭo bandhaḥ sa vijñeyaḥ śighraṃ sarvagadāpahaḥ /
 iti granthāntare // GRhtCM_19.34:5 //

ghanasatvakāntasūtaṃ mṛtahema śatāvarīrasopetaṃ /
 ghṛtamadhulidhaṃ varṣānnihanti mṛtyuṃ jarāṃ caiva // GRht_19.35 //

ghanasatvam abhrasāraḥ kāntaṃ cumbakotthaṃ sūto rasaḥ ekavadbhāvo dvandvasamāsāt
 tathā mṛtaṃ hema pañcatvamāptaṃ kanakaṃ ca etaccatuṣkaṃ śatāvarīrasopetaṃ
 śatamūpīdravabhāvitāṃ punarghṛtamadhupīdhaṃ ghṛtamadhubyāṃ pīdhaṃ āsvāditāṃ sat
 varṣādvarṣaparimāṇāt mṛtyuvyādhiṃ jarāṃ ca hanti nāśayatītyarthaḥ // GRhtCM_19.35:1 //

eṣāmekāṃ yogaṃ kṣetrikaraṇārthamāditaḥ kṛtvā /
 saṃvatsaramayanaṃ vā niḥśreyasasiddhaye yojoyam // GRht_19.36 //

viśeṣamāha eṣāmityādi // GRhtCM_19.36:1 //
 eṣāṃ pūrvoktānāṃ yogānāṃ madhye ādita ārambhataḥ ekāṃ yogaṃ kṛtvā niḥśreyaso mokṣaḥ
 tatsiddhaye niṣpattaye saṃvatsaraṃ varṣaparimāṇaṃ ayanāṃ saṃmāsaparyantaṃ yojoyam bhokṛṣu
 iti śeṣaḥ // GRhtCM_19.36:2 //

muktiḥ kaivapyanirvāṇaśreyoniḥśreyasāmṛtam ityamarāḥ // GRhtCM_19.36:3 //

abhrakasasyakamākṣikarasakadaradavimalavajragirijatubhiḥ /
 vaikrāntakāntatikṣṇair hāṭakatārāratāmraīśca // GRht_19.37 //

saṃyuktairvyastairvā dvitricaturbhir yathālābham /
 jīṛṇahato rasendro rasāyane śasyate sadbhiḥ // GRht_19.38 //

bahūnnirdiśan viśeṣamāha abhraketyādi // GRhtCM_19.37-38:1 //
 abhრაkaḥ prasiddhaḥ sasyakaś capapaḥ māksikaṃ tāpyaṃ rasakaṃ kharparaṃ daradaṃ
 hiṅgupaṃ vimapaṃ sitamākṣikaṃ vajrakaṃ hīrakaṃ girijatu śipājatu etaiḥ //
 GRhtCM_19.37-38:2 //

punar vaikrāntetyādi vaikrāntaṃ vajrabhūmijaṃ rajaḥ kāntaṃ pohajāti tikṣṇaṃ sāraḥ etaiśca //
 GRhtCM_19.37-38:3 //

hāṭakatārāratāmraīś ca hāṭakaṃ hema tāraṃ rūpyaṃ āraṃ rājarītiḥ tāmraṃ śupbaṃ etaiśca etair
 uddiṣṭaiḥ abhrakādītāmraṇtaiḥ samastair ekatīkṛtair vyastairvā pṛthakkṛtairvā yathāpābham
 pābhamanatīkramya bhavatīti yathāpābham dvitricaturbhirvā abhrādyairjīṛṇahato rasendro
 jīṛṇābhṛādīnāṃ hatiryasmin sa tathoktaḥ rasāyane jarāvvyādhivināśane rasaśāstramarmajñaiḥ śasyate
 abhrādayaḥ praśastā uktā ityārthaḥ // GRhtCM_19.37-38:4 //

yugmaṃ // GRhtCM_19.37-38:5 //
 vajrādibhirhataḥ sūto hatasūtasamo+aparaḥ /
 śṛṅkhapābaddhanāmā syāddehapohavidhāyakaḥ /
 asya prabhāvādvegena vyāptirbhavati niścitam /
 iti granthāntare // GRhtCM_19.37-38:6 //

viṣanāgavaṅgabaddho bhukto hi rasaḥ karoti kuṣṭhādīn /
uparasabaddhe tu rase sphuṭanti bhukte tathāṅgāni // GRht_19.39 //

kutsitavidhānaṃ darśayannāha viṣetyādi // GRhtCM_19.39:1 //
viṣanāgavaṅgabaddho rasaḥ viṣaṃ saktukādikaṃ nāgaḥ sīśakaḥ vaṅgaṃ trapu etairbaddho
bandhanamāptaḥ sa bhuktaḥ san hi niścitaṃ kuṣṭhādīn kuṣṭhajvarakṣayādīn // GRhtCM_19.39:2 //
uparasabaddhe rase uparasair gandhādibhiḥ aṣṭabhiḥ baddho bandhanam āpanno yo+asau
rasaḥ tasmin bhukte sati bhokturaṅgāni hastapādādīni sphuṭanti // GRhtCM_19.39:3 //

ghanasattvakāntakāñcībhāskaratiḥṣṇaiś ca cīrṇajīrṇasya /
sūtasya guṅjāmātrā māśakamekaṃ parā mātrā // GRht_19.40 //

śatavedhino dviguṅjā tathā sahasraikavedhino guṅjā /
ardhā ca lakṣavedhinaḥ siddhārthaḥ koṭivedhinaḥ sūtāt // GRht_19.41 //

jīrṇarasasya mātrām āha ghanetyādi // GRhtCM_19.40-41:1 //
etaiścīrṇajīrṇaṃ pūrvam cīrṇam kavapitaṃ paścājīrṇam jāraṇam āpannaṃ tasya sūtasya guṅjā
mātrā bhakṣaṇāya guṅjā yathā /
ṣaṭsarṣapair yavastveko guṅjajikā tu yavaistribhiḥ /
iti // GRhtCM_19.40-41:2 //
parā anyā mātrā anyajīrṇasūtasya mātrā māśamekaṃ māśako yathā /
guṅjābhirdaśabhiḥ prokto māśako brahmaṇā purā /
iti // GRhtCM_19.40-41:3 //
etaiḥ kaiḥ ghanasattvakāntakāñcībhāskaratiḥṣṇaiḥ abhrakasattvacumbakatāpyatāmrasāir
iti // GRhtCM_19.40-41:4 //
atha vedhaviśeṣeṇa parimāṇamāha śatetyādi // GRhtCM_19.40-41:5 //
śatavedhinaḥ sūtasya guṅjāpramāṇā mātrā jñeyā tathā tena prakāreṇa sahasraikavedhinaḥ
sūtasyāpi guṅjāmānameva pakṣavedhinaḥ sūtāt ardhā raktikā punaḥ koṭivedhinaḥ sūtāt
siddhārthaḥ sarṣapamānā // GRhtCM_19.40-41:6 //
śatāmśena vedho vidyate yasmin sa śatavedhī tasya śatavedhinaḥ // GRhtCM_19.40-41:7 //
evaṃ sarvatra jñeyam // GRhtCM_19.40-41:8 //

hemaniyojitasūtaṃ kāntamaṇiṃ vividhaguṭikāśca /
japahomadevatārcananirataḥ pumāniti dhārayet // GRht_19.42 //

japaḥ aghorādijapaḥ homastaddaśāmśena havanaṃ devatārcanaṃ devatānāṃ
gaṇeśaviṣṇuraviśivacaṇḍīnāṃ arcanaṃ eteṣu nirataḥ saktaḥ evaṃvidhiḥ pumān //
GRhtCM_19.42:1 //

iti kiṃ hemaniyojitasūtaṃ dhārayet hemnā saha niyojito miśrito yaḥ sūtaḥ taṃ kāntamaṇiḥ
kāntaścāsau maṇiśca vā kāntamaṇiḥ kāntasaṃjñako maṇiḥ ca punaḥ vividhaguṭikāḥ vividhāśca tā
guṭikāśceti // GRhtCM_19.42:2 //

śālestu piṣṭakodbhavabhojanam ājyaṃ ca mudgamāmsarasaiḥ /
yavagodhūmānnāni ca gokṣīraṃ mastu ca viśeṣāt // GRht_19.43 //

pāne jalamakṣāraṃ madhurāṇi yāni kāni śastāni /

peyaṃ cāturjātakarpūrāmodamuditamukhaṃ // GRht_19.44 //

atha pathyānāha śāperityādi // GRhtCM_19.43-44:1 //

śāpeḥ śaṣṭikādeḥ piṣṭodbhavabhojanaṃ piṣṭakotpannaṃ ca tadbhojanaṃ ceti //
GRhtCM_19.43-44:2 //

ājyaṃ ghr̥tam // GRhtCM_19.43-44:3 //

kaiḥ saha mudgamāṃsarasaḥ saha mudgāḥ pratītāḥ atra viśeṣāt māṃsāni bhojyāni gokṣīraṃ ca
bhojyaṃ punarmastu gorasasaṃbhavaṃ viśeṣāt bhojyaṃ // GRhtCM_19.43-44:4 //

pāne akṣāraṃ japaṃ miṣṭajapaṃ prayojyaṃ punaḥ yāni kāni miṣṭāni dravyāni atrānuktatamāni
praśastāni śreṣṭhāni punaḥ caturjātakakarpūrāmodamuditamukhaṃ yathā syāt tathā dravyaṃ
peyaṃ pātavyaṃ caturjātaṃ tvakpatraipānāgakesaraṃ karpūraṃ ghanasāraṃ eṣāṃ āmodena
parimāpēna muditaṃ yanmukhaṃ vāsitamukhaṃ ityarthaḥ // GRhtCM_19.43-44:5 //

yuvatyā jappanaṃ kāryaṃ yuvatyā cāṅgamardanaṃ /

tasyāḥ sparśanamātreṇa dehe kramati sūtakaḥ /

iti viśeṣo granthāntarāt // GRhtCM_19.43-44:6 //

madyāranālapānaṃ tailaṃ dadhi vā rase neṣṭam /

kaṭutailenābhyaṅgaṃ vapuṣi na kuryādrasāyane matimān // GRht_19.45 //

apathyānyāha madyetyādi // GRhtCM_19.45:1 //

madyāranāpetyādi madyaṃ surā āranāpaṃ kāñjikaṃ tayoh pānaṃ neṣṭam na praśastaṃ vā
taipaṃ dadhi na neṣṭam taipaṃ tipodbhavaṃ dadhi dugdhavikāraḥ etayorapi pānaṃ na praśastaṃ
kaṭutaipena sarṣapataipena vapuṣi abhyaṅgaṃ mardanaṃ na kuryāt // GRhtCM_19.45:2 //
matimān rasāyane adhikaraṇe ityarthaḥ // GRhtCM_19.45:3 //

dagdham apakvam amadhuram uṣṇam kṣīraṃ na naṣṭamāṃsam tu /

paryuṣitaṃ phalamūlaṃ bhakṣyaṃ naivātra nirdiṣṭam // GRht_19.46 //

dagdham dravyaṃ rasāyane neṣṭam apakvam ca neṣṭam amadhuraṃ
kaṭutiktakaśyāmpapavaṇaṃ ca neṣṭam uṣṇam vahnitaptamiti tu punaḥ naṣṭamāṃsam
ninditamāṃsam neṣṭam punaḥ paryuṣitaṃ saṃdhānikṛtaṃ evaṃvidhaṃ phapamūpaṃ phapaṃ
mūpaṃ ca atra rasāyane bhakṣyaṃ na nirdiṣṭam kathitaṃ /

kūṣmāṇḍam karkaṭi caiva kapiṅgaṃ kāraveppakam /

kusumbhikā ca karkoṭi kadapī kākamācīkā /

kakārāṣṭakametaddhi varjayedrasabhakṣakaḥ /

iti granthāntare // GRhtCM_19.46:1 //

atha laṅghanaṃ na kāryaṃ yāmādho bhojanaṃ naiva /

ityapaniya niśiddham rasarāje dhīmatā kāryam // GRht_19.47 //

asmin rasāyane paṅghanaṃ na kāryaṃ punar yāmādhaḥ praharamadhye bhojanaṃ na kāryam
ityarthaḥ // GRhtCM_19.47:1 //

varjitacintākopah kuryācca sukhāmbunā snānam /

noccāyayed grahajvararākṣasabhūtāni māṭṭṛdevīmśca // GRht_19.48 //

taccāha varjitetyādi // GRhtCM_19.48:1 //

varjitacintākopa iti cintā ca kopaśceti cintākopau tau varjitaḥ yena saḥ evaṃvidhaḥ san
sukhāmbunā sukhoṣṇāmbunā snānaṃ kuryāt // GRhtCM_19.48:2 //

graharākṣasabhūtāni noccaṭayet grahaṇādgrahāḥ piśācādayaḥ jvaro rogarājaḥ rākṣasāḥ
kravyādāḥ bhūtāni devayonayaḥ etāni noccaṭayet svasthānāna cāpayet // GRhtCM_19.48:3 //
punarmātrdeviṃśca mātaraḥ saptamātaraḥ devyo dakṣiṇyādayaḥ tā api noccaṭayet //
GRhtCM_19.48:4 //

parame brahmaṇi linaḥ praśāntacittaḥ samatvamāpannaḥ /
āśvāsayan trivargaṃ vijitya rasānandaparitṛptaḥ // GRht_19.49 //

cintākopanirodhe hetum āha parame ityādi // GRhtCM_19.49:1 //
rasāyanakartā parame brahmaṇi citśvarūpe pīnaḥ tanmayatāṃ prāpto bhavet praśāntacittaśca
viṣayebhyo nivṛttamanā bhavet samatvamāpannaḥ svasute śatrau ca nirvairo yathā syāt tathā
trivargaṃ dharmārthakāmarūpaṃ vijitya rasānandaparitṛpto bhavet harṣaparipūrita ityārthaḥ //
GRhtCM_19.49:2 //

yastyaktvā śāstravidhiṃ pravartate svecchayā rase mūḍhaḥ /
tasya viruddhācārād ajīrṇamutpadyate nitarām // GRht_19.50 //

vidherniyatatvaṃ darśayannāha ya ityādi // GRhtCM_19.50:1 //
yaḥ pumān śāstravidhiṃ tyaktvā svecchayā ucchrīkḥapamanasā rase sūte pravartate sa
mūḍhaḥ jñānaśūnyaḥ tasya puṃsaḥ viruddhācārāt nitarāmatīśayena ajīrṇam utpadyate
tadrasājīrṇamiti // GRhtCM_19.50:2 //

sambhavatīhājīrṇe nidrālasyaṃ jvarastamo dāhaḥ /
nābhitalaśūlamalpaṃ jaḍatāruciraṅgabhaṅgaśca // GRht_19.51 //

rasājīrṇapakṣaṇamāha sambhavatītyādi // GRhtCM_19.51:1 //
iha rasāyane ajīrṇam yadā sambhavati utpadyate tadā etāni pakṣaṇāni syuḥ //
GRhtCM_19.51:2 //

nidrā atīśayena nidrā āpasyaṃ aṅgāṅgaśaithipyam jvaraḥ prasiddhaḥ tamo mūrchā dāha ūṣmā
punarnābhitate bastau appamappaṃ śūpaṃ jaḍatāsyasya aruciḥ nirabhipāpitā bhaṅgo+aṅgasya
aṅgamardanaṃ bhokturetāni pakṣaṇāni rasājīrṇe syur ityārthaḥ // GRhtCM_19.51:3 //

jñātvetyevam ajīrṇam asya pracchādanāya yogo+ayam /
kāryo divasatritayaṃ samtyajya rasāyanam sudhiyā // GRht_19.52 //

ajīrṇe'pyupāyamāha jñātvetyādi // GRhtCM_19.52:1 //
ityevam uktaparakāreṇa nidrādīpakṣaṇenājīrṇam jñātvā dhīmatā puṃsā asyājīrṇasya
pracchādanāya vināśāya rasāyanam samtyajya divasatritayaṃ yogaḥ kāryaḥ // GRhtCM_19.52:2 //

karkoṭīmūlasaṃ kaṣāyam atha sindhunā pibettridinaṃ /
sauvarcalasahitaṃ vā gojalasahitaṃ rasājīrṇe // GRht_19.53 //

taccāha karkoṭītyādi // GRhtCM_19.53:1 //
karkoṭīmūparaṣam karkoṭī yā vappī tasyāḥ mūparaṣam tridinaṃ pibet vātha kaṣāyam katham
sindhunā saindhavena sahitaṃ pibet vā tatkavātham gojapasahitaṃ gomūtramipitaṃ rasājīrṇe pibet

sauvarcapasahitamiti sauvarcapasya prativāpaṃ karkoṭīrase nikṣipyā pibet tridinaṃ
sarvatretyarthāḥ // GRhtCM_19.53:2 //

piṣṭvātha mātuluṅgiṃ pibati rasaṃ śuṅṭhisaindhavaṃ prātaḥ /
kvathitaṃ gosalilena tu rakṣati samyak rasājirṇam // GRht_19.54 //

anyaccāha piṣṭvetyādi // GRhtCM_19.54:1 //

mātupuṅgasyeyaṃ jaṭā mātupuṅgī tāṃ piṣṭvā tasyā rasaṃ śuṅṭhī saindhavaṃ ca yaḥ pumān
prātaḥ pibati tu punaḥ kvathitaṃ tasyāḥ kaṣāyaṃ gosapipena yaḥ pibati rasājirṇe taṃ puruṣaṃ
rakṣati na vināśayatītyarthāḥ // GRhtCM_19.54:2 //

kathamapi yaccājñānāt nāgādikalāṅkito raso bhuktaḥ /
tannodanāya ca pibet gojalakaṭukāravalliśiphāḥ // GRht_19.55 //

nāgādiyuktarasabhuktopāyam āha katham apītyādi // GRhtCM_19.55:1 //

ca punaḥ yat yasmāt nāgādikapaṅkito rasaḥ nāgavaṅgasahito raso+ajñānātkathamapi bhuktaḥ
tannodanāya tasya nāgavaṅgāṅkitarasasya nodanāya gojapakaṭukāravappiśiphāḥ gojapaṃ
gomūtraṃ kaṭutiktā kāravappiśiphā kāravappīpatāyāḥ śiphā jaṭā etadauśadhaṃ pibet tena
nāgavaṅgādidoṣo vinaśyati // GRhtCM_19.55:2 //

śarapuṅkhāsuraḍālīpaṭolabimbīśca kākamāci ca /
ekatamā ceduditā śrṭāmajirṇe hi seveta // GRht_19.56 //

taccāha śarapuṅkhetyādi // GRhtCM_19.56:1 //

āsāṃ auśadhīnāṃ madhye ekatamā yā uditā kathitā śrṭā kvathitā tāṃ hi niścitaṃ ajirṇe seveta
tena ajirṇaṃ naśyatīti bhāvaḥ // GRhtCM_19.56:2 //

tāḥ kā auśadhyāḥ śarapuṅkhā prasiddhā suradāpī devadāpī paṭopaṃ pratītaṃ nāma bimbī
gopā kākamāci prasiddhā etā ityarthāḥ // GRhtCM_19.56:3 //

atyamlalavaṇakaṭukai rasasaṃsrāvo jaro bhavati /
atimadhuraiśca vinaśyati jaṭharavahniḥ satatabhuktaīśca // GRht_19.57 //

taccāha atyampetyādi // GRhtCM_19.57:1 //

atyampaṃ cukrādi atipavaṇaṃ kṣārādi atikaṭukaṃ nimbakaṭukītyādi etai rasasaṃsrāvo jaro
jāraṇakaro bhavati jaratīti jaraḥ // GRhtCM_19.57:2 //

punarapi madhuraiḥ ikṣurasādibhiḥ satatabhuktaiḥ jaṭharavahniḥ koṣṭhāgniḥ vinaśyati
abhyāśrayo vinaśyatītyabhiprāyaḥ // GRhtCM_19.57:3 //

yaḥ punarevaṃ satataṃ karoti mūḍhaḥ samāhāram /
tasya vinaśyatyagnirna khalu krāmati raso bhaved vyādhiḥ // GRht_19.58 //

tadviśeṣamāha ya ityādi // GRhtCM_19.58:1 //

yaḥ punar mūḍho mūrkho 'jirṇānantaraṃ atyampapavaṇakaṭukāhāram satataṃ nirantaraṃ
karoti tasyāgniḥ koṣṭhāgnir vinaśyati rasaśca na krāmati svaguṇāna prakāśayati //
GRhtCM_19.58:2 //

tarhi kiṃ bhavedityāha vyādhirbhaved ityarthāḥ // GRhtCM_19.58:3 //

yastu mahāgnisahatvād rasācchatasahasralakṣavedhīśaḥ /
 anayā kriyayā sidhyati sa yatnādrasakriyāyogāt // GRht_19.59 //

rasācchatasahasrapakṣavedhī bhavet sa yatnāt anayā pūrvoktakriyayā sidhyati //
 GRhtCM_19.59:1 //

śatasahasralakṣavedhī koṭir athārbudanirbudam vāpi /
 piṣṭam bhuñjita rasam balisahitam siddhido bhavati // GRht_19.60 //

athottaravidhānena pakṣaṇamāha śatetyādi // GRhtCM_19.60:1 //
 śatasahasrapakṣavedhī rasaḥ // GRhtCM_19.60:2 //
 bapisahitam piṣṭam rasam bhuñjita bapinā gandhakena sahitam śatādārabhya
 sahasrapakṣakoṭyārbudānām krameṇa daśaguṇottaram samkhyā jñātavyā // GRhtCM_19.60:3 //
 evam kṛtaḥ san rasaḥ siddhido yathoktaguṇakṛdbhavatītyarthaḥ // GRhtCM_19.60:4 //

krāmati tato hi sūto janayati putrāmśca devagarbhābhān /
 strīṣu ca niścalakāmo bhavati valīpalitanirmuktaḥ // GRht_19.61 //

buddhirbalaṃ prabhāvaḥ saha cāyuṣā vardhate rasāyaninaḥ /
 prāptasya divyabuddhiṃ divyāśca guṇāḥ pravardhante // GRht_19.62 //

evam rasasamsiddho duḥkhajarāmarāṇavarjito guṇavān /
 khegamanena ca nityam samcarate sakalabhuvaneṣu // GRht_19.63 //

dātā bhuvanatritaye sraṣṭā so+apīha padmayoniriva /
 bhartā viṣṇuriva syātsamhartā rudravadbhavati // GRht_19.64 //

pūrvavidhānam praśamsayann āha krāmatītyādi // GRhtCM_19.61-64:1 //
 tataḥ pūrvavidhānataḥ sūtaḥ krāmati svaguṇān prakāśayati sūte krāmati sati devagarbhābhān
 putrān janayati devagarbhavat ābhā kāntir yeṣām te tān punaḥ strīṣu niścapaḥ sadāsthāyī kāmo
 ratyabhipāṣo vā madano yasya sa tathoktaḥ punar vapīpapitanirmuktaḥ vāpyaśca papitāni ca tair
 nirmukto vivarjitaḥ vapiścarma jarākṛtaṃ ityamarāḥ papitam keśāśvetatvam evamvidho bhavati
 pumān iti śeṣaḥ // GRhtCM_19.61-64:2 //

punaḥ kiṃ syādityāha buddhirityādi // GRhtCM_19.61-64:3 //

rasāyaninaḥ rasāyanam prāptasya hi pumśaḥ buddhirvardhate bapam ca vardhate kena saha
 āyuṣā jīvitakāpena saha punar divyabuddhiṃ prāptasya rasāyaninaḥ divyāḥ prakaraṇādguṇā
 medhādayaḥ pravardhante prakāśanta ityarthaḥ // GRhtCM_19.61-64:4 //

taccāha evamityādi // GRhtCM_19.61-64:5 //

evamamunā prakāreṇa rasasamsiddhaḥ puruṣaḥ rasaḥ pāradaḥ samśiddhaḥ samyak siddho
 yasya vā rasena samśiddhaḥ jarāmarāṇavarjito bhavati vṛddhatvavyādhirahita ityarthaḥ
 guṇavāmśca bhavati guṇā medhādayaḥ // GRhtCM_19.61-64:6 //

punaḥ khegamanena ākāśagamanena nityam sakapabhuvaneṣu samastapokeṣu samcarate
 ityarthaḥ // GRhtCM_19.61-64:7 //

dātā bhuvanatritaye svargamṛtyupātāpe bhavati sarvādhika ityabhiprāyaḥ //
 GRhtCM_19.61-64:8 //

so+api pumān iha bhuvanatritaye svargamṛtyupātāpe sraṣṭā sarjako bhavati //
 GRhtCM_19.61-64:9 //
 ka iva padmayoniriva brahmeva // GRhtCM_19.61-64:10 //
 punaḥ bhartā pāpanārthaṃ trikasya viṣṇuriva ca bhavati // GRhtCM_19.61-64:11 //
 punaḥ saṃhartā rudravat bhavati sṛṣṭisthitivināśeṣu brahmādīnāṃ trayīva syādityarthaḥ //
 GRhtCM_19.61-64:12 //

amarasundarīguṭikā

kāntābhrasattvahematāraṃ cārkaḥ samāṃśataḥ saṃkhyā /
 baddhaṃ sūtasamāṃśaṃ dhmātaṃ golaṃ kṛtaṃ khoṭaṃ // GRht_19.65 //

bāhye rasena liptaṃ vadanagataṃ śastravāraṃ rogān /
 hanti hi śarīrasaṃsthān nāmnāmarasundarī guṭikā // GRht_19.66 //

amarasundarīguṭikāvidhānaṃ guṇāṃścāha kāntetyādi // GRhtCM_19.65-66:1 //
 kāntaṃ cumbakaṃ abhraṃ yugmaṃ // GRhtCM_19.65-66:2 //
 abhrakasattvaṃ pratītaṃ hema kanakaṃ tāraṃ ca tat ekavadbhāvo dvandvatvāt punararkaḥ
 tāmraṃ eṣāṃ kāntādīnāṃ saṃkhyā gaṇanā samāṃśataḥ samabhāgato jñeyā //
 GRhtCM_19.65-66:3 //
 punaḥ sūtasamāṃśaṃ pāradena tupyabhāgaṃ dhmātaṃ kuryāt andhamūṣāyāṃ iti śeṣaḥ //
 GRhtCM_19.65-66:4 //
 kiṃkṛtaṃ sat bāhye baddhagopopari rasena māraṇāyāṃ uktadraveṇa pīptaṃ sat dhmātaṃ
 kuryāt // GRhtCM_19.65-66:5 //
 itthaṃ kṛtaṃ khoṭaṃ piṣṭistambhaḥ gopākāraṃ bhavati // GRhtCM_19.65-66:6 //
 tat vadanagataṃ mukhāntaḥsthitāṃ śastravāraṃ syāt asmiṃśca vadanāṃ gate sati śarīre
 khaḍgādīnāṃ prahāro na pagati // GRhtCM_19.65-66:7 //
 guṭir iyaṃ nāmnā abhidhānena amarasundarīguṭikā jñeyā // GRhtCM_19.65-66:8 //
 iyaṃ śarīrasthā mukhe anyasthāpe vā sthitā sati śarīrasthān rogān hanti vināśayati //
 GRhtCM_19.65-66:9 //
 anuktamapi mānaṃ pañcāṅśkapramāṇaṃ jñeyamityarthaḥ // GRhtCM_19.65-66:10 //
 ityamarasundarī guṭikā // GRhtCM_19.65-66:11 //
 hemnā vā rajatena vāpi sahito dhmāto vrajatyekatāmākṣiṇo niviḍo guḍaśca guṭikāḥ karoti
 dīrghojjvapāḥ // GRhtCM_19.65-66:12 //
 cūrṇaṃ tatpaṭavatprayāti vihitaghrṣṭo na muñcenmapaṃ nīrgandho dravati kṣaṇātsa hi mato
 baddhābhīdhāno rasaḥ /
 iti granthāntare // GRhtCM_19.65-66:13 //

mṛtasamjīvanīguṭikā

yaḥ pūrvoktaḥ sūto lakṣādūrdhvaṃ ca vedhate lohān /
 baddhe sāraṇayogair mukhāsthe ca jārayedratnaṃ // GRht_19.67 //

yuktaḥ samāṃśanāgaiḥ suralohāyaskāntatāpyasattvaiśca /
 abhrakasattvasametā guṭikā mṛtasamjīvanī nāma // GRht_19.68 //

hemayutā gulucchake mukuṭe vā kaṅṭhasūtrakarṇe vā /
mṛtyubhayaśokarogaśāstrajarāsataaduḥkhasaṅghātam // GRht_19.69 //

yasyāṅge nihiteyaṃ guṭikā mṛtasamjīvanī nāma /
so+asurayakṣakinnarapūjyatamaḥ siddhayogīndraiḥ // GRht_19.70 //

prakṣālya toyamadhye guṭikā ghaṭikādvayaṃ tataḥ kṣiptvā /
taceyam vadanagatā mṛtakasyotthāpanaṃ kurute // GRht_19.71 //

toyaṃ tadeva pibati svasthaṃ pathyānvitastataḥ puruṣaḥ /
labhate divyaṃ sa vapurmṛtyujarāvarjitaḥ sudṛḍham // GRht_19.72 //

mṛtasamjīvanīguṭikāvidhānaṃ guṇāṃścāha ya ityādi // GRhtCM_19.67-72:1 //
yaḥ pūrvoktaḥ sūto pakṣādūrdhvaṃ koṭyārbudādi pohān rūpyādīn vedhate tasminbaddhe sūte
mukhasthe prakāśamukhayantre sthāpīte sāraṇayogaiḥ sāraṇataipādibhiḥ ratnaṃ vajrādikaṃ
jārayet // GRhtCM_19.67-72:2 //

punaḥ samāṃśanāgais tupyāṃśasīsakaiḥ sūto yuktaḥ kāryaḥ surapohāyaskāntatāpyasattvaiśca
yuktaḥ kāryaḥ surapohaṃ kanakaṃ ayaskāntaḥ kāntapohaṃ tāpyasattvaṃ māṅśikasāraṃ etaiḥ
abhṛakasattvasametā satī mṛtasamjīvanī nāma guṭikā bhavati punastatra mūṣāyāmiyaṃ hemayutā
kāryā // GRhtCM_19.67-72:3 //

punar iyaṃ guṭikā nityaṃ yasya gupucchake nihitā bhavati vā mukuṭe kirīṭe vā
kaṅṭhasūtrakarṇe kaṅṭhasūtraṃ ca karṇāśca kaṅṭhasūtrakarṇaṃ tasmin vā āṅge hastapādādau tasya
mṛtyubhayaśokarogaśāstrajarāsataaduḥkhasaṅghātam naśyati ityadhyāhāraḥ //
GRhtCM_19.67-72:4 //

eteṣu sthāneṣu yasyeyaṃ nihitā sthāpitā bhavati sa asurayakṣakinnarapūjyatamaḥ asurā daityāḥ
yakṣā devayonayaḥ kinnarāḥ turaṅgavaktrāḥ teṣāṃ pūjyatamo bhavati atīśayena pūjyaḥ
pūjyatamaḥ // GRhtCM_19.67-72:5 //

siddhayogīndraiḥ pūjyatamaḥ siddhā devaviśeṣāḥ yogīndrā nāgārjunādayaḥ tato+anantaram
mṛtajīvanī japamadhye kṣiptvā prakṣāpya ghaṭikādvayaṃ vadanagatā satī mṛtakasya
puruṣasyotthāpanaṃ prabodhanaṃ kurute yaḥ pumān puruṣaḥ tadeva toyaṃ guṭikākṣāpanaṃ
svacchaṃ nirmapaṃ pibati kiṃviśiṣṭaḥ pathyānvito hitāvahadravyabhakṣaṇayuktaḥ sa puruṣo
divyaṃ vapuḥ devaśarīraṃ pabhate kiṃviśiṣṭaṃ divyaṃ punaḥ mṛtyujarāvarjitaṃ
vyādhipāpityarahitaṃ punaḥ sudṛḍham vajravat guṭikāparimānaṃ pākavidhānaṃ ca pūrvavad
ityarthaḥ // GRhtCM_19.67-72:6 //

iti mṛtajīvanīguṭikā // GRhtCM_19.67-72:7 //

vajriṇīguṭikā

kāntaghanasattvakamalaṃ hema ca tāraṃ yathā kṛtadvandvam /
samajirṇaṃ bijavaraṃ vajrayutaṃ vajriṇī guṭikā // GRht_19.73 //

eṣā mukhakuharagatā kurute navanāgatulyabalam /
tadvapurapi durbhedyam mṛtyujarārogaṇirmuktam // GRht_19.74 //

vajriṇīguṭikāvidhānaṃ guṇāṃścāha kāntetyādi // GRhtCM_19.73-74:1 //

kāntaṃ ca ghaṇaṃ ca anayoḥ sattvaṃ kāntaḡhanasattvaṃ kāntasattvaṃ cumbakasattvaṃ
ghanasattvaṃ abhṛakasāraṃ kamapaṃ ceti kamapaṃ tāraṃ ca punarhema svarṇaṃ tāraṃ ca
rūpyaṃ pūrvavat yathā yena vidhānena kṛtadvandvaṃ kṛtaṃ ca tat dvandvaṃ ceti bijavaraṃ
samajirṇaṃ kāryaṃ kiṃviśiṣṭaṃ bijavaraṃ vajrayutaṃ hīrakayutaṃ iyaṃ guṭikā nāmato vajriṇī
punareṣā vajriṇīguṭikā mukhakuharagatā satī mukhāntaḡhprāptā satī navaṇāgatupyabapaṃ
navasaṃkhyākā nāgāḡ hastinastaistupyāṃ tatsamaṃ yadbapaṃ tatkurute tadvapustasya mukhe
guṭikādhāriṇo vapuḡ śarīraṃ durbhedyāṃ duḡkhena bhettuṃ śakyaṃ punarmṛtyujarāvyaḡdhibhir
nirmuktaṃ ityārthaḡ // GRhtCM_19.73-74:2 //

iti vajriṇī guṭikā // GRhtCM_19.73-74:3 //

khecarīguṭikā

dhūmāvalokitarase pañcamahāratnajārīte sārīte /

bijena gaganasattve māksīkakāntaprayuktena // GRht_19.75 //

khecarasamjñā guṭikā patati mukhe kṣiptamātreṇa /

devāsurasiddhagaṇaiḡ pūjyatamo bhavati cendrādyaiḡ // GRht_19.76 //

khecarīguṭikāvidhānaṃ guṇāṃścāha dhūmetyādi // GRhtCM_19.75-76:1 //

dhūmāvapokite dhūmavedhini rase sūte pañcamahāratnajārīte pañcasamkhyākair mahāratnair
vajrādibhiḡ tathā ca /

vajraṃ ca mauktikaṃ caiva māṇikyāṃ nīpameva ca /

marakataṃ ca vijñeyaṃ mahāratnāni pañcadhā /

iti // GRhtCM_19.75-76:2 //

punar māksīkakāntaprayuktena tāpyacumbakamipitena bijena rase gaganasattve sārīte satī
khecarasamjñā guṭikā bhavati // GRhtCM_19.75-76:3 //

tasmin guṭikārūpe rase kṣiptamātreṇa mukhe patati satī indrādyaiḡ devāsurasiddhagaṇaiḡsca
pūjyatamo bhavati indro maghavā ādyo yeṣāṃ te taiḡ // GRhtCM_19.75-76:4 //

devā amarāḡ asurāḡ daityāḡ siddhā devaviśeṣāḡ teṣāṃ ye gaṇāḡ samūhāḡ taiḡ kṛtvā atīśayena
pūjyo bhavatītyārthaḡ // GRhtCM_19.75-76:5 //

iti khecarasamjñāguṭikā // GRhtCM_19.75-76:6 //

rasavādo+anantaḡuṇo dravagolakakalkabhedena /

kalitaḡ pradhānasiddhairyair drṣṭaste jayanti narāḡ // GRht_19.77 //

rasavādasyānantatvaṃ sūcayannāha rasetyādi // GRhtCM_19.77:1 //

rasavādo 'nantagūṇaḡ anantā guṇā yasya sa tathoktaḡ // GRhtCM_19.77:2 //

anantā aparimitāḡ // GRhtCM_19.77:3 //

kena kṛtvā rasavādo+anantaḡ dravagopakakapkānāṃ pratyekamanantatvāt rasavādo
+apyanantaḡ // GRhtCM_19.77:4 //

kiṃbhūtaḡ pradhānasiddhaiḡ nityanāthādibhiḡ kapitaḡ racitaḡ // GRhtCM_19.77:5 //

yairmahadbhiḡ siddhaiḡ rasavādo drṣṭaste narā jayanti sarvotkarṣeṇa vartante //

GRhtCM_19.77:6 //

śītāṃśuvaṃśasambhavahaihayakulajanmajanitagūṇamahimā /

sa jayati śrīmadanaḡsca kirātanātho rasācāryaḡ // GRht_19.78 //

yasya svayamavatirṇā rasavidyā sakalamaṅgalādhārā /
paramaśreyasahetuḥ śreyah parameṣṭhinaḥ pūrvam // GRht_19.79 //

atha granthakārayitur vaṃśavarṇanam āha śītāṃśuvaṃśetyādi // GRhtCM_19.78-79:1 //
śrīmadano madanābhido rājā jayati sarvotkarṣeṇa vartate // GRhtCM_19.78-79:2 //
kiṃviśiṣṭaḥ kirātanāthaḥ kirātāḥ bhippāsteṣāṃ svāmī // GRhtCM_19.78-79:3 //
punaḥ kiṃviśiṣṭaḥ śītāṃśuvaṃśasambhavaḥ haihayakupajanmajanitagūnamahimā śītāṃśuvaṃśe
candravaṃśe sambhava utpattiryasya tat evaṃvidhaṃ yat haihayakupam tatra kupe janmanā
udbhavena janito guṇānāṃ mahimā yena sa tathoktaḥ // GRhtCM_19.78-79:4 //
punaḥ kiṃviśiṣṭo madanaḥ rasācāryaḥ rasavidyājanaka ityarthaḥ // GRhtCM_19.78-79:5 //
atha cāsya kārayitur guṇavarṇanamāha yasyetyādi // GRhtCM_19.78-79:6 //
yasya kārayituḥ śrīmadanasamjñasya rasavidyā svayaṃ svarūpatvenāvatiṇṇā prādurbhūtā //
GRhtCM_19.78-79:7 //

kiṃviśiṣṭā rasavidyā sakapamaṅgapādhārā sakapāni ca tāni maṅgapāni uttamarūpāni
teṣāmādhāraḥ āśrayo yasyāṃ sā // GRhtCM_19.78-79:8 //
eṣā rasavidyā śarīraṃ ajarāmarāṇaṃ ajarāmaram kurute śarīraṃ ca dharmārthakāmamokṣāṇāṃ
mūpaṃ ataḥ sakapamaṅgapādhāreti yuktaṃ // GRhtCM_19.78-79:9 //
punaḥ rasavidyā śreyase muktau parama utkrṣṭo hetuḥ kāraṇam // GRhtCM_19.78-79:10 //
anayaiva rasavidyayā parameṣṭhino brahmaṇaḥ pūrvam prathamam śreyo 'jarāmarāṇarūpaṃ
samjātam // GRhtCM_19.78-79:11 //

tasmāt kirātanṛpater bahumānam avāpya rasakarmanirataḥ /
rasahrdayākhyam tantram viracitavān bhikṣugovindaḥ // GRht_19.80 //

kartā svanāmamahattvaṃ sūcayannāha tasmādityādi // GRhtCM_19.80:1 //
idaṃ rasatantram śāstram viracitavān kṛtavāniti bhāvaḥ // GRhtCM_19.80:2 //
kiṃviśiṣṭam idaṃ tantram rasahrdayākhyam kiṃ kṛtvā tasmādityādi // GRhtCM_19.80:3 //